

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Міністерство освіти і науки України

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

НОСЕНКО ДМИТРО ВАДИМОВИЧ

УДК 336.227.2.025

ДИСЕРТАЦІЯ

**СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ: ПРОТИДІЯ
РОЗМИВАННЮ ПОДАТКОВОЇ БАЗИ Й ПРИХОВУВАННЮ ПРИБУТКУ**

Спеціальність 072 Фінанси, банківська справа та страхування
Галузь знань 07 Управління та адміністрування

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ Д. В. Носенко

Науковий керівник: Глущенко Ольга Вікторівна, доктор економічних наук, професор

Харків – 2025

АНОТАЦІЯ

Носенко Д. В. Сучасні технології податкового контролю: протидія розмиванню податкової бази й приховуванню прибутку. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа та страхування (07 Управління та адміністрування). – Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Харків, 2025.

У дисертації досліджується проблема розмивання податкової бази та приховування прибутку, що є одним із ключових викликів міжнародного оподаткування. Значна увага приділяється висвітленню історичного контексту уникнення подвійного оподаткування, починаючи з перших міжнародних угод, що були укладені у XIX сторіччі, як передумова виникненню сучасних глобальних ініціатив. Здобувачем ступеня доктора філософії аналізується виникнення ключових концепцій, закладених у Звітах Ліги Націй, зокрема поняття «податкового резидентства», «джерела доходу» та «постійного представництва», що сформували основу сучасної міжнародної податкової системи. Здобувачем ступеня доктора філософії вивчається еволюція податкової конкуренції між юрисдикціями, яка набула особливої важливості у XX сторіччі через глобалізацію та зростаючу мобільність капіталу.

Здобувачем ступеня доктора філософії розглядається соціоекономічне явище «race to the bottom» – конкуренція держав за залучення іноземного капіталу шляхом зниження податкового навантаження, що стало одним із чинників виникнення шкідливої податкової конкуренції. Особливу увагу приділено ролі міжнародних груп компаній у поширенні практик мінімізації податкових зобов'язань шляхом транскордонної алокації капіталу, розвитку податково-вмотивованих рішень, що, в свою чергу, спричинило вплив на побудову національних податкових систем виходячи не з внутрішнього попиту щодо рівня доступу до публічних благ, а з міркувань конкурентної боротьби юрисдикцій за високомобільний іноземний капітал, що протирічить базовим ідеям публічних фінансів. Здобувачем ступеня доктора філософії проаналізовано наслідки шкідливої податкової конкуренції, яка не лише скорочує надходження до національних бюджетів юрисдикцій, але й

створює дисбаланс у розподілі податкового тягаря між фізичними, юридичними особами та членами міжнародних груп компаній. У цьому контексті розглядаються глобальні зусилля щодо подолання негативних наслідків розмивання податкової бази та переміщення прибутку (BEPS), а також проблематика ухилення від оподаткування.

В межах дисертації визначено, що ключовим етапом міжнародної боротьби із негативними проявами BEPS стала ініціатива Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) та Групи двадцяти (G20), спрямована на протидію механізмам ухилення від сплати податків, відома як План протидії BEPS. Здобувачем ступеня доктора філософії проведено детальний аналіз взаємозв'язку між розвитком міжнародного бізнесу, мобільністю капіталу та глобальними змінами у підходах до податкового регулювання та адміністрування, з урахуванням особливостей застосування правил трансфертного ціноутворення та дослідження контрольованих операцій, зокрема у царині транскордонного боргового фінансування. Аналізуючи історичні аспекти та сучасні виклики, у дисертації розкриваються причини та наслідки негативних проявів BEPS, акцентуючи увагу на заходах, які сприяють формуванню більш справедливого та ефективного міжнародного податкового середовища.

Здобувачем ступеня доктора філософії значну увагу присвячено аналізу податкової системи України в контексті реалізації міжнародних стандартів протидії шкідливим проявам BEPS. Основний акцент зроблено на дослідженні фіскальної нейтральності, яка є однією з ключових концепцій міжнародного оподаткування. Проаналізована еволюція нейтральності національних податкових систем у їх міжнародному вимірі, починаючи з класичної економічної теорії Адама Сміта та Девіда Рікардо, які заклали принципи рівномірності та ефективності оподаткування, і закінчуючи сучасними концепціями оптимального розподілу податкового тягаря, розробленими Річардом Масгрейвом та Джеймсом Міррлісом. Окремо у дисертації проаналізовано нейтральність експорту капіталу та нейтральність імпорту капіталу.

В результаті зазначеного аналізу було сформульовано необхідні та достатні принципи концепції фіскальної нейтральності податкової системи, в тому числі

окремо виділено принцип «оподаткування без викривлень», який може застосовуватись в контексті міжнародного виміру національної податкової системи. Здобувачем ступеня доктора філософії проведено оцінку фіскальної нейтральності міжнародного виміру податкової системи України в умовах BEPS.

У дисертаційному дослідженні здобувачем ступеня доктора філософії вперше доведено декларативний характер фіскальної нейтральності податкової системи України, який передбачає наявність податкового стимулу для платників податків при здійсненні зовнішньо-економічних транзакцій та міжнародному структуруванні, шляхом семантичного аналізу, що призвело до спростовання гіпотези щодо нівелювання податково-вмотивованих рішень, а також забезпечення суверенності податкових надходжень виключно за рахунок дотримання концепції нейтральності експорту капіталу в умовах BEPS.

Одночасно, встановлено відсутність регуляторних механізмів, що дозволяли би забезпечити належний рівень суверенності податкових надходжень в умовах декларативного фіскального нейтралітету. Зокрема, виявлено, що одними з найбільш суттєвих каналів BEPS в Україні є транскордонні фінансові транзакції, що свідчить про притаманність податковій системі України штучної «debt vs equity» дилеми.

Також, завдяки моделювання агресивної транскордонної податкової структури, у дисертації запропоноване удосконалення механізму оподаткування контрольованих іноземних компаній, шляхом зміни одного з кваліфікуючих критеріїв для звільнення контрольованих іноземних компаній від оподаткування, що унеможливить практичну реалізацію агресивного транскордонного податкового структурування із залученням фіскально прозорих осіб або «наскрізних» організацій.

Окрім іншого, попри чисельні глобальні ініціативи щодо стандартизації та уніфікації міжнародних податкових правил у боротьбі з негативними проявами BEPS, у дисертації дістали подальшого розвитку ідеї про значущість впровадження тактичних заходів протидії таким негативним явищам. Зокрема, здобувачем ступеня доктора філософії досліджено необхідність розробки системи індикаторів для виявлення штучних схем уникнення статусу постійного представництва

нерезидентів в Україні, що є одним із ключових елементів у забезпеченні суверенності податкових надходжень. Це підкреслює необхідність поглибленого дослідження та вдосконалення податкової системи України з метою переходу від декларативної нейтральності до мінімізації ефектів податково-вмотивованих рішень суб'єктів господарювання. Це дозволило удосконалити систему індикаторів для виявлення потенційно незареєстрованих постійних представництв нерезидентів на території України шляхом використання інформації, що стає відомою контролюючим органам в межах звітування резидентами України щодо контрольованих іноземних компаній.

У дисертації дістали подальшого розвитку:

- уявлення про усунення подвійного оподаткування як передумови до виникнення шкідливої податкової конкуренції, генералізація якої реалізувалась через розмивання податкової бази та приховування прибутку від оподаткування;
- наукові погляди про взаємозв'язок між методами усунення подвійного оподаткування, що використовуються країнами у міжнародній податковій системі, та визначенням концепцій нейтральності, яких дотримуються такі країни, зокрема у межах двосторонніх угод про уникнення подвійного оподаткування;
- розуміння сукупності доступних контролюючим органам інструментів податкового регулювання та адміністрування, що, при їх комплексному застосуванні, на противагу ізольованому підходу, який наразі застосовується контролюючими органами у контрольно-перевірочній діяльності, дозволять підвищити захищеність національних податкових надходжень, а також покращити податкову поведінку та податкову культуру платників податків.

Ключові слова: BEPS, податки, податкова система, податкове регулювання та адміністрування, фіскальна нейтральність, податкова поведінка та культура, податкове планування, ухилення від оподаткування, оптимальний розподіл, двосторонні угоди про уникнення подвійного оподаткування, трансфертне ціноутворення, контрольована операція, контрольована іноземна компанія, постійне представництво, суверенність податкових надходжень.

ABSTRACT

Nosensko, D. V. (2025). Modern Tax Control Technologies: Counteracting Base Erosion and Profit Shifting – Qualifying scientific work on manuscript rights. Dissertation for obtaining a Doctor of Philosophy degree in a specialty 072 Finance, Banking, and Insurance (07 Management and Administration). – V. N. Karazin Kharkiv National University, Kharkiv, 2025.

The dissertation addresses the issue of base erosion and profit shifting, which constitutes one of the key challenges of international taxation. Considerable attention is devoted to the historical context of double taxation avoidance, beginning with the first international agreements concluded in the 19th century, which laid the groundwork for the emergence of modern global initiatives. The PhD candidate analyses the development of fundamental concepts introduced in the League of Nations Reports, including the notions of "tax residency", "source of income", and "permanent establishment", which have formed the foundation of the contemporary international tax system. The dissertation further explores the evolution of tax competition among jurisdictions, which gained particular significance in the 20th century due to globalization and the increasing mobility of capital.

The PhD candidate investigates the socio-economic phenomenon of the "race to the bottom" – a competition among states for attracting foreign capital by lowering tax burdens, which became a driving factor behind harmful tax competition. Special attention is paid to the role of multinational enterprises in promoting tax minimization practices through cross-border capital allocation and tax-driven decision-making. These practices, in turn, have influenced the design of national tax systems based not on domestic demands for public goods, but rather on jurisdictional competition for highly mobile foreign capital – a tendency that contradicts the fundamental principles of public finance. The dissertation analyses the consequences of harmful tax competition, which not only reduces revenue inflows to national budgets but also creates imbalances in the distribution of tax burdens among individuals, legal entities, and members of multinational corporate

groups. In this context, global efforts to mitigate the adverse consequences of base erosion and profit shifting (BEPS), as well as the broader issue of tax evasion, are examined.

The dissertation identifies the OECD and G20's BEPS Action Plan as a pivotal step in the global fight against the negative effects of BEPS. The PhD candidate conducts a detailed analysis of the interrelationship between the development of international business, capital mobility, and global changes in approaches to fiscal regulation and administration, taking into account the application of transfer pricing rules and the examination of controlled transactions, particularly in the field of cross-border debt financing. By analyzing both historical developments and contemporary challenges, the dissertation reveals the causes and consequences of BEPS-related issues and focuses on the measures conducive to establishing a more equitable and effective international tax environment.

Special emphasis is placed on analyzing Ukraine's tax system in the context of implementing international standards aimed at combating harmful tax practices associated with BEPS. The core of the research is the study of fiscal neutrality — one of the key concepts of international taxation. The dissertation traces the evolution of neutrality within national tax systems in their international dimension, from classical economic theories developed by Adam Smith and David Ricardo, which established the principles of equity and efficiency in taxation, to modern concepts of optimal tax burden allocation developed by Richard Musgrave and James Mirrlees. The dissertation separately examines capital export neutrality and capital import neutrality.

As a result of the analysis, the dissertation formulates the necessary and sufficient principles of the concept of fiscal neutrality of a tax system, including the identification of the "non-distortionary taxation" principle, which may be applied within the international dimension of a national tax regime. The PhD candidate evaluates the fiscal neutrality of Ukraine's tax system in the international context under the conditions of BEPS.

For the first time in academic literature, the dissertation proves the declarative nature of fiscal neutrality in Ukraine's tax system, which implies the existence of a tax incentive for taxpayers engaging in cross-border transactions and international

structuring. Through semantic analysis, the study disproves the hypothesis of the elimination of tax-motivated decisions and demonstrates that the preservation of national tax revenue sovereignty cannot rely solely on the concept of capital export neutrality under BEPS conditions.

At the same time, the research identifies the absence of regulatory mechanisms capable of ensuring an adequate level of tax revenue sovereignty in a context of declarative fiscal neutrality. In particular, it finds that cross-border financial transactions constitute one of the most significant BEPS channels in Ukraine, highlighting the artificial nature of the "debt vs equity" dilemma inherent in the Ukrainian tax system.

Furthermore, through the modelling of an aggressive cross-border tax structure, the dissertation proposes an improvement to the controlled foreign company (CFC) taxation mechanism by amending one of the qualifying conditions for exemption, thus preventing the practical implementation of aggressive cross-border structuring involving fiscally transparent entities or "pass-through" organizations.

In addition, despite numerous global initiatives aimed at standardizing and harmonizing international tax rules to counteract the adverse effects of BEPS, the dissertation advances the idea of introducing tactical anti-avoidance measures. In particular, the PhD candidate explores the necessity of developing a system of indicators for detecting artificial schemes aimed at circumventing permanent establishment status for non-residents in Ukraine, which constitutes a key element in safeguarding national tax revenue sovereignty. This underlines the need for deeper research and improvement of Ukraine's tax system to shift from declarative neutrality to minimizing the effects of tax-motivated decisions made by economic agents. This approach has enabled the enhancement of the indicator system for identifying potentially unregistered permanent establishments of non-residents in Ukraine, by using information made available to tax authorities through Ukrainian residents' reporting on their controlled foreign companies.

The dissertation further develops:

- the understanding of double taxation elimination as a precondition for the emergence of harmful tax competition, which became generalized through base erosion and profit shifting;

- academic views on the interrelationship between methods of double taxation elimination employed by countries in the international tax system and the neutrality concepts they adhere to, particularly within the framework of bilateral double taxation treaties;
- the comprehension of the set of instruments available to tax authorities, which, if applied in a comprehensive rather than isolated manner (as currently practiced in audit procedures), could enhance the protection of national tax revenues, as well as improve taxpayers' behavioral patterns and tax culture.

Keywords: BEPS, taxation, tax system, fiscal regulation and administration, fiscal neutrality, taxpayer behavior and culture, tax planning, tax evasion, optimal distribution, bilateral double taxation treaties, transfer pricing, controlled transaction, controlled foreign company, permanent establishment, tax revenue sovereignty.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Носенко Д. В. Суверенітет національних податкових надходжень в умовах декларативної нейтральності міжнародного виміру податкової системи України. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2025. Т. 1, № 60. С. 137–157. DOI: 10.55643/fcaptp.1.60.2025.4595 (**Scopus, Web of Science, Q4**).
2. Носенко Д. В. Від усунення подвійного оподаткування до шкідливої податкової конкуренції: історичний контекст та подальший розвиток. *Український економічний часопис*. 2024. № 6. С. 80–86. DOI: 10.32782/2786-8273/2024-6-13.
3. Носенко Д. В. Оцінка передумов реалізації сучасних технологій податкового контролю за розмиванням податкової бази й приховуванням прибутку. *Соціальна економіка*. 2022. № 64. С. 137–148. DOI: 10.26565/2524-2547-2022-64-12
4. Носенко Д. В. Агресивне податкове структурування з залученням фіскально прозорих осіб як загроза суверенності національних податкових надходжень. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки»*. 2023. № 8(76). DOI: 10.25313/2520-2294-2023-8-9078.
5. Носенко Д. В. Оцінка шкідливих впливів BEPS щодо штучного уникнення визнання статусу постійного представництва в контексті фіскального нейтралітету. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки»*. 2024. № 10(90). DOI: 10.25313/2520-2294-2024-10-10368.
6. Носенко Д. В. Розробка системи індикаторів для виявлення незареєстрований постійний представництв в умовах декларативного фіскального нейтралітету. *Сталий розвиток економіки*. 2025. № 4(51). С. 206–214. DOI: 10.32782/2308-1988/2024-51-30.

Список публікацій, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Носенко Д. В. Аналіз необхідності розробки моделей алокації прибутку в умовах глобальної цифрової трансформації. *Сучасний стан, проблем та перспективи розвитку бізнесу, фінансово-кредитних та облікових систем: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*, 20 травня 2022 року, м. Харків, 2022. С. 162-165.

2. Носенко Д. В. Оподаткування доходів нерезидентів прирівняних до дивідендів в контексті укладених Україною міжнародних договорів про уникнення подвійного оподаткування. *Modern scientific trends and youth development: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*, 28 липня 2023 року, м. Варшава, 2023. С. 76-79.

3. Носенко Д. В. Місце інкорпорації проти місця резиденції: наслідки агресивного податкового структурування із залученням фіскально прозорих осіб. *Теоретико-практичні аспекти аналізу економіки, обліку, фінансів і права: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*, 26 червня 2024 р., м. Житомир, 2024. С. 50-52.

4. Носенко Д. В. Генеза податкових ухилень крізь призму боротьби з подвійним оподаткуванням. *Сучасний стан та перспективи розвитку економіки, обліку, фінансів та права: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*, 05 вересня 2024 р., м. Кременчук, 2024. С. 43-46.

5. Носенко Д. В. Оцінка передумов реалізації сучасних технологій податкового контролю за BEPS в транскордонних фінансових транзакціях. *Розвиток економіки, обліку, фінансів та управління в умовах глобалізації: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*, 12 грудня 2024 р., м. Житомир, 2024. С. 32-34.

6. Носенко Д. В. Передумови створення системи індикаторів для виявлення незареєстрованих постійних представництв нерезидентів в контексті фіскального нейтралітету. *Перспективи стабільного економічного розвитку та економічної безпеки: світовий досвід та вітчизняні реалії: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*, 13-14 грудня 2024 р., м. Запоріжжя, 2024. С. 32-34.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	14
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ ТА СКОРОЧЕНЬ.....	23
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗМИВАННЯ	
ПОДАТКОВОЇ БАЗИ ТА ПРИХОВУВАННЯ ПРИБУТКУ	24
1.1. Уникнення подвійного оподаткування: наукове відображення	24
1.2. «Race to the bottom» в контексті податкової конкуренції	38
1.3. Шкідлива податкова конкуренція як передумова створення Плану протидії BEPS	45
1.4. Напрямки реалізації Плану протидії BEPS.....	52
Висновки до Розділу 1	69
РОЗДІЛ 2 ПОДАТКОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ В УМОВАХ BEPS:	
ФІСКАЛЬНА НЕЙТРАЛЬНІСТЬ, ПОДВІЙНЕ ОПОДАТКУВАННЯ ТА	
ОСНОВНІ КАНАЛИ BEPS	73
2.1. Концепція фіскальної нейтральності та її міжнародний вимір	73
2.2. Податкова система України в контексті фіскальної нейтральності.....	86
2.3. Основні виклики BEPS для податкової системи України.....	94
Висновки до Розділу 2	112
РОЗДІЛ 3 СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗА	
ТРАНСКОРДОННИМИ ФІНАНСОВИМИ ТРАНЗАКЦІЯМИ,	
КОНТРОЛЬОВАНИМИ ІНОЗЕМНИМИ КОМПАНІЯМИ ТА	
ПОСТІЙНИМИ ПРЕДСТАВНИЦТВАМИ НЕРЕЗИДЕНТІВ В УКРАЇНІ... 116	
3.1. Оцінка передумов реалізації сучасних технологій податкового контролю за BEPS в Україні	116
3.1.1. Закон № 466-IX: інструменти боротьби зі штучною «debt vs equity» дилемою.....	117
3.1.2. Закон № 466-IX: інструменти контролю за контрольованими іноземними компаніями	121
3.1.3. Закон № 466-IX: штучне уникнення статусу постійного представництва.....	123

3.2. Модель протидії штучній «debt vs equity» дилемі	126
3.3. Протидія агресивному податковому структуруванню з залученням FTE шляхом вдосконалення контролю за КІК.....	140
3.4. Система індикаторів виявлення незареєстрованих постійних представництв нерезидентів в Україні	152
Висновки до Розділу 3	161
ВИСНОВКИ	165
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	170
ДОДАТКИ.....	186
ДОДАТОК А.....	186
ДОДАТОК Б	188
ДОДАТОК В.....	189
ДОДАТОК Г	190
ДОДАТОК Д.....	191
ДОДАТОК Е	196
ДОДАТОК Є.....	197
ДОДАТОК Ж.....	202
ДОДАТОК З.....	207

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Світовий рух національних економік до глобалізації та інтеграції безперервно підсилює тиск на принципи міжнародного оподаткування. Неоднорідність міжнародного податкового простору створює все більше стимулів до розвитку гібридних схем ухилення від оподаткування та агресивного податкового планування. Комплексність підходу національних податкових органів до протидії виведенню активних та пасивних доходів та/або прибутків з під оподаткування в межах зовнішньоекономічних транзакцій стає одним з найбільш актуальних питань захисту суверенності національних податкових надходжень.

Враховуючи наведене, тема дослідження обрана через її надзвичайну актуальність у світлі сучасних глобальних тенденцій та викликів, з якими стикаються національні податкові системи, зокрема, податкова система України. Глобалізація, розвиток цифрових технологій та посилення мобільності капіталу мають суттєво змінити традиційні підходи до податкового контролю та адміністрування. Міжнародні групи компаній дедалі частіше приймають податково-вмотивовані рішення під час транскордонного структурування господарської діяльності, що є можливим завдяки неоднорідності міжнародного податкового простору. Отже, явище розмивання податкової бази та приховування прибутку (Base Erosion and Profit Shifting, BEPS) стало одним з ключових викликів для цілей сталого розвитку.

Впровадження мінімальних стандартів боротьби з BEPS Законом України № 466-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві» в податкову систему України, в свою чергу, розширює можливості податкових органів до формування комплексного підходу до протидії BEPS. Зокрема, податкове законодавство України доповнено рядом інструментів, які, за умови їх вдосконалення та узгодженого використання, надають можливості до модернізації податкового

контролю за основними каналами BEPS, методологія контролю за якими раніше була слабо розвинута або відсутня.

В умовах невмотивованої збройної агресії російської федерації проти України, забезпечення суверенності національних податкових надходжень та якісна перебудова процесу податкового адміністрування набули додаткової важливості.

Таким чином, вибір теми дисертаційного дослідження обумовлений нагальною потребою у впровадженні сучасних технологій податкового контролю на тлі неефективності класичних методів податкового адміністрування в умовах зростання обсягу транскордонних операцій. Використання аналітичних інструментів, автоматизованих систем обробки даних та індикаторів ризиків стає важливим ключовим елементом в процесі захисту суверенітету національних податкових надходжень. Впровадження таких технологій дозволяє не лише підвищити ефективність податкового контролю, але й оптимізувати використання ресурсів податкових органів.

В межах обраної теми дисертаційного дослідження, важливою є оцінка питання фіскального нейтралітету як належного інструменту захисту суверенітету національних податкових надходжень.

Окрім економічних, тема дослідження має і важливий соціальний аспект. Мінімізація податкового навантаження великими міжнародними групами компаній створює викривлення та неоднорідність в межах податкової системи України. У той час як фізичні особи та локальні підприємства сплачують податки в повному обсязі, міжнародні групи компаній можуть використовувати ефект масштабу за для зниження ефективної ставки оподаткування шляхом розмивання податкової бази та приховування прибутку.

Таким чином, вибір теми дослідження обумовлений комплексом економічних, соціальних та інституційних факторів, що вимагають вдосконалення податкового контролю та адміністрування в Україні. Це дозволить забезпечити стабільність бюджетних надходжень, створити рівні умови для всіх суб'єктів господарювання та посилити позиції країни у глобальному податковому просторі.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є ідентифікація ключових каналів BEPS в Україні та розробка інноваційних технологій податкового адміністрування, спрямованих на протидію таким проявам BEPS, методологія контролю за якими раніше була слабо розвинута або відсутня.

Досягнення мети дослідження передбачає розв'язання наступних завдань:

1. Вивчення генезису BEPS, як явища, що є викликом цілям сталого розвитку.
2. Оцінка ефективності концепцій фіскального нейтралітету як належного інструменту протидії прийняття суб'єктами господарювання податково-вмотивованих рішень в межах транскордонних транзакцій та структурування.
3. Виявлення ключових каналів BEPS в Україні, методологія контролю за якими раніше була слабо розвинута або відсутня.
4. Аналіз наявного у податковій системі України інструментарію щодо контролю за ключовими каналами BEPS.
5. Розробка інноваційних та удосконалення наявних інструментів боротьби з негативними проявами BEPS в межах податкової системи України.
6. Дослідження можливості впровадження комплексного підходу до використання сучасних технологій податкового контролю на протипагу їх ізольованому використанню, що дозволить підвищити рівень захищеності суверенітету національних податкових надходжень України.

Об'єкт дослідження. Податкова система України в умовах BEPS.

Предмет дослідження. Сучасні технології податкового контролю спрямовані на захист суверенітету національних податкових надходжень України в умовах негативних проявів BEPS.

Методи дослідження. Для досягнення мети та вирішення завдань у дисертаційному дослідженні використано широкий спектр загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, зокрема: системний підхід та структурування – з метою формування та обробки теоретичної бази дослідження; індуктивний та дедуктивний підходи – при формуванні категорійного базису та розгляду ключових

дефініцій дослідження; аналіз та синтез – при формуванні концептуальної схеми дослідження, узагальненні теоретичних концепцій тематики дослідження; метод логічного припущення – з метою формування та дослідження істинності гіпотези щодо відсутності фіскальних стимулів при прийнятті економічних рішень, зокрема щодо структури капіталу; семантичний аналіз – з метою оцінки фіскальної нейтральності міжнародного виміру податкової системи України в умовах розмивання податкової бази й приховування прибутку; метод моделювання – при формуванні методичного підходу до створення моделей та систем індикаторів для протидії основним каналам розмивання податкової бази й приховування прибутку в умовах декларативного нейтралітету податкової системи України в її міжнародному вимірі; комп'ютерне програмування та статистичний аналіз – з метою оцінки потенційної кількості незареєстрованих постійних представництв нерезидентів в Україні; графічний метод – для візуальної репрезентації результатів дослідження.

Теоретико-методологічна основа дослідження представлена:

1. Фундаментальними працями всесвітньо визнаних вчених-економістів та спеціалізованими науковими роботами, які працювали з обраною проблематикою. Оцінка проблематики BEPS як виклика цілями сталого розвитку вивчалось, зокрема на підставі робіт Р. Берда та К. Девіса-Ноземака. К. А. Клаузінга, Т. Бюттнера та М. Тіманна тощо. В свою чергу, в процесі вивчення фіскального нейтралітету податкових систем в їх міжнародному вимірі – значну увагу було приділено роботам Дж. С. Мілля, А. С. Пігу, Річарда та Пеггі Масгрейв, Дж. А. Міррліса, М. Фельдштейна та Д. Хартмана, М. А. Десаї та Дж. Хайнса а також критиці концепцій нейтральностей при побудові податкових політик М. П. Деверо.

2. Методичними рекомендаціями міжнародних та наддержавних організацій (Організація економічного співробітництва та розвитку, Організація Об'єднаних Націй, Світовий Банк);

3. Нормативно-правовою базою України в сфері фінансів та оподаткування (Податковий кодекс України, Постанови Кабінету Міністрів України, Накази Міністерства Фінансів України);

4. Національною та міжнародною статистичною інформацію (статистичні дані Державної податкової служби України та Організації економічного співробітництва та розвитку).

Емпірична база дослідження представлена використанням комерційних баз даних Ruslana BvD та Opendatabot, зокрема, в процесі вивчення нейтральності міжнародного виміру податкової системи України а також кількісної оцінки проблематики уникнення реєстрації постійних представництв нерезидентів в Україні.

Наукова новизна дослідження полягає у наступному:

Вперше:

- доведено декларативний характер фіскального нейтралітету податкової системи України, який передбачає наявність податкового стимулу для платників податків при здійсненні зовнішньо-економічних транзакцій та міжнародному структуруванні, шляхом семантичного аналізу, що призвело до спростовання гіпотези щодо нівелювання податково-вмотивованих рішень, а також забезпечення суверенітету національних податкових надходжень виключно за рахунок дотримання концепції нейтральності експорту капіталу в умовах BEPS;

Удосконалено:

- методичний підхід дослідження транскордонних фінансових транзакцій (зокрема щодо кредитів та позик) на предмет наявності проявів розмивання податкової бази та приховування прибутку від оподаткування: запропоновано перехід від оцінки відповідності принципу «витагнутої руки» відсоткової ставки в межах операцій транскордонного боргового фінансування шляхом застосування класичних методів трансфертного ціноутворення на користь дослідження розумної економічної причини (ділової мети) здійснення таких транзакцій шляхом використання розробленої моделі протидії штучній «debt vs equity» дилемі, яка ґрунтується на аналізі кількісних та якісних індикаторів;

- механізм оподаткування контрольованих іноземних компаній, шляхом зміни одного з кваліфікуючих критеріїв для звільнення контрольованих іноземних компаній від оподаткування, що унеможливить практичну реалізацію агресивного транскордонного податкового структурування із залученням фіскально-прозорих осіб або «наскрізних» організацій;

- систему індикаторів для виявлення потенційно незареєстрованих постійних представництв нерезидентів на території України шляхом використання інформації, що стає відомою контролюючим органам в межах звітування резидентами України щодо контрольованих іноземних компаній, зокрема щодо обставин контролю, рівня економічної присутності компанії у юрисдикції реєстрації, структури доходів та витрат та їх зв'язків з Україною, наявності місця діяльності на території України, яке може бути визначено як постійне.

Дістали подальшого розвитку:

- уявлення про усунення подвійного оподаткування як передумови до виникнення шкідливої податкової конкуренції, генералізація якої реалізувалась через розмивання податкової бази та приховування прибутку від оподаткування;

- наукові погляди про взаємозв'язок між методами усунення подвійного оподаткування, що використовуються країнами у міжнародній податковій системі та визначенням концепцій нейтральності яких дотримуються такі країни;

- розуміння сукупності доступних контролюючим органам інструментів, що, при їх комплексному застосуванні, на противагу ізольованому підходу, який наразі застосовується контролюючими органами у контрольно-перевірочній діяльності, дозволять підвищити захищеність національних податкових надходжень.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження є завершеною самостійно виконаною науковою працею, у якій всі висновки та положення наукової новизни, винесені на захист, розроблені автором особисто.

Апробація матеріалів дисертації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження апробовані здобувачем ступеня доктора філософії в межах 6 (шести) міжнародних науково-практичних конференцій, серед яких:

1. «Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку бізнесу, фінансово-кредитних та облікових систем» (20 травня 2022 року, м. Харків, Україна).
2. «Modern Scientific Trends And Youth Development» (25-28 липня 2023 року, м. Варшава, Республіка Польща).
3. «Теоретико-практичні аспекти аналізу економіки, обліку, фінансів і права» (26 червня 2023 року, м. Житомир, Україна).
4. «Сучасний стан та перспективи розвитку економіки, обліку, фінансів та права» (05 вересня 2024 року, м. Кременчук, Україна).
5. «Розвиток економіки, обліку, фінансів та управління в умовах глобалізації» (12 грудня 2024 року, м. Житомир, Україна).
6. «Перспективи стабільного економічного розвитку та економічної безпеки: світовий досвід та вітчизняні реалії» (13-14 грудня 2024 року, м. Запоріжжя, Україна).

Публікації. Матеріали дисертації опубліковано в 12 наукових працях, серед яких 1 стаття опублікована у науковому фаховому виданні, яке входить до міжнародних наукометричних баз Scopus або Web of Science, 5 статей опубліковані у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України, 6 тез доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Окремі наукові результати дисертаційного дослідження є частинами держбюджетної науково-дослідної роботи «Модернізація фінансової системи України в контексті досягнення глобальних цілей сталого розвитку» (державний реєстраційний номер 0124U001670), де здобувачем ступеня доктора філософії виконано підрозділ «Податкова система України в контексті фіскальної нейтральності» та «Основні виклики BEPS для податкової системи України», що підтверджує актуальність теми дисертаційного дослідження.

Практичне значення отриманих результатів. Практична цінність отриманих результатів підтверджується впровадженням результатів дослідження

суб'єктами господарювання, що здійснюють діяльність у сфері бухгалтерського обліку, аудиту, а також консультування з питань оподаткування.

Зокрема:

- ТОВ «А1 КОНСАЛТИНГ» (Довідка №1 від 30.09.2024 р.), в діяльності якого впроваджено розроблену модель протидії штучній «debt vs equity» дилемі. Результати досліджень знайшли застосування в діяльності компанії у вигляді доповнення поточного підходу щодо складання документацій з трансфертного ціноутворення для клієнтів компанії, який ґрунтувався на дослідженні відсоткових ставок за позиками/кредитами в межах контрольованих операцій, як ціни позичкових коштів, у транскордонних операціях боргового фінансування в межах методу порівняльної неконтрольованої ціни, шляхом аналізу наявності розумної економічної причини (ділової мети) здійснення контрольованої операції боргового фінансування із застосування методики моделювання вільних грошових потоків та оцінки якісних критеріїв наявності розумної економічної причини (ділової мети), які було розроблено в межах дисертаційного дослідження.

- А1 CONSULTING FZCO (Довідка №2 від 01.12.2024 р.), в діяльності якого впроваджена система індикаторів для виявлення потенційно незареєстрованих постійних представництв нерезидентів на території України. Результати досліджень знайшли застосування в діяльності компанії, оскільки клієнти компанії є нерезидентами, які, в тому числі, розглядають можливість ведення господарської діяльності на території України. Таким чином, розроблена система індикаторів використовується А1 CONSULTING FZCO з метою консультування іноземних клієнтів на предмет кваліфікації їх господарської діяльності на території України як діяльності постійного представництва нерезидента. Це, в свою чергу, дозволить клієнтам А1 CONSULTING FZCO, на підставі отриманих консультацій, дотримуватись всіх регуляторних вимог, що наявні для нерезидентів при веденні господарської діяльності на території України, а також відстоювати свої законні інтереси, у випадку неправомірної інтерпретації їх діяльності, як діяльності постійного представництва з боку контролюючих органів України.

Також, практична цінність отриманих результатів підтверджується впровадженням окремих результатів дослідження у навчальний процес підготовки бакалаврів 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» в межах освітньо-професійної програми «Фінанси, банківська справа та страхування», та магістрів спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» в межах освітньо-професійної програми «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, зокрема доповнені робочі програми з навчальних дисциплін:

- «Податки та податкова система» – тема: «Ухилення від сплати податків і перекладання податків»;
- «Податкова політика» – теми: «Оцінка ефективності податкової політики країни», «Особливості реалізації податкової політики в Україні та світі», «Податкова поведінка платників податків»;
- «Фіскальна соціологія» – теми: «Податкова культура», «Податкова мораль», «Девіантна податкова поведінка» (Додаток Г).

Структура й обсяг роботи. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації складає 211 сторінок. Робота містить 18 таблиць (з яких 2 займають 2 повні сторінки), 19 рисунків (один з яких представляє собою скрипт мовою програмування Python) та 4 формули, список використаних джерел складається зі 150 найменувань – на 16 сторінках, 9 додатків – на 26 сторінках. Обсяг основного тексту дисертації становить 153 сторінки (7,01 авторських аркушів).

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ ТА СКОРОЧЕНЬ

Закон № 466-IX – Закон України № 466-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві»

КІК – контрольована іноземна компанія

МГК – міжнародна група компаній

НП(С)БО – Національні положення (стандарт) бухгалтерського обліку

НПЮ – низькоподаткова юрисдикція

ПКУ – Податковий кодекс України

ОЕСР – Організація економічного співробітництва та розвитку

ОПФ – організаційно-правова форма

BEPS – розмивання податкової бази та приховування прибутку

FTE – фіскально прозорі особи/«наскрізні» організації (fiscally transparent entities/flow-through entities)

MLI – Багатостороння конвенція про впровадження заходів, пов'язаних із угодами про оподаткування, з метою запобігання BEPS

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗМИВАННЯ ПОДАТКОВОЇ БАЗИ ТА ПРИХОВУВАННЯ ПРИБУТКУ

1.1. Уникнення подвійного оподаткування: наукове відображення

Історично, податкові політики та регуляції були спрямовані на вирішення внутрішніх економічних та соціальних питань. Форми оподаткування та ставки податків визначались згідно з потребами доступу до суспільних благ, а також враховуючи цілі розподілу та перерозподілу державних фондів конкретної країни. Враховуючи обмежену мобільність капіталу, взаємодія між національними податковими системами також була обмежена, що не потребувало розбудову комплексних механізмів регулювання. Рішення щодо високих або низьких ставок податку, співвідношення між прямими та непрямими податками, ступенем бюджетних видатків на суспільні блага – довгий час залишалось суверенним питанням кожної окремої держави, що чинило вплив виключно на процеси в середині такої окремої держави [1].

У контексті фінансової архітектури, категорії, що впроваджена Глущенко О. В. у науковий обіг шляхом застосування методологічного апарату теорії систем, [2] при побудові національних податкових систем значна увага має приділялась питанням податкової культури та податкової моралі. Н. Калдор наголошував, що у процесі сприяння економічному розвитку, критичну роль відіграють ефективні системи оподаткування. Він стверджував, що слаборозвинені країни мають економічну та адміністративну спроможність збільшити податкові надходження, але часто їм бракує політичної волі, необхідної для впровадження комплексних податкових реформ, що може трактуватись як недостатній рівень податкової культури [3].

Важливість та вплив соціокультурних факторів на формування поведінки щодо дотримання податкового законодавства відображено у дослідженнях Дж. Алма і Б. Торглера, які приходять до висновку, що політичні заходи, спрямовані на

підвищення податкової моралі, повинні враховувати ширший культурний контекст. Зокрема, ними виявлено сильну негативну кореляцію між розміром тіньової економіки країни та ступенем податкової моралі серед її громадян, що свідчить про те, що вища внутрішня мотивація сплачувати податки пов'язана з меншими обсягами неформальних секторів економіки [4]. До аналогічних висновків приходять й вітчизняні дослідники, зокрема Стеценко Т. В. [5].

Річард М. Берд звертає увагу, що, імовірно, найкраща податкова система для будь-якої країни – це та, яка відповідає економічній структурі держави, її спроможності адмініструвати податки, потребам населення у доступі до публічних благ тощо. При цьому, мають бути враховані й категорії, що важко піддаються верифікації, зокрема податкова культура та податкова мораль, рівень довіри, що існує між державою та громадянами. Важливо враховувати, що податкова система не функціонує ізольовано, а відображає результат складних соціальних і політичних взаємодій між різними групами суспільства в конкретному інституційному та історичному контексті, а також здатністю держави до податкового адміністрування. У свою чергу, сама структура податкової системи може певною мірою свідчити про контекст, а також характер та результати таких взаємодій [6, С. 12].

Б. Нерре також дотримувався думки, що національна податкова культура має комплексно визначатись виходячи із сукупності взаємодії формальних і неформальних інститутів, пов'язаних з національною податковою системою, які історично вкорінені в культуру країни, включаючи взаємозалежності, що спричинені їхньою постійною взаємодією [7].

До подібних висновків при визначенні податкової культури приходили й вітчизняні науковці, зокрема Андрущенко В. Л. [8], Василенко А. В. [9], Карпінський Б. А [10], Ручкіна В. М. [11], Таранов І. М. [12], Ткачук В. Г. [13], Цимбалюк І. О. [14], Башинський І. А. [15].

Важливо зазначити, що, зокрема, у дослідженні Стеценко Т. В. та Ніщерецова О. Г., одним з визначних факторів, що сприяє пригніченню рівня податкової культури та моралі, а як наслідок, призводить до неналежного рівня

виконання платниками податків своїх зобов'язань – є генералізовано інституційний. Таким чином, різноспрямованість потреб платників податків, як одних з ключових стейкхолдерів податкових систем [16], та осіб, що безпосередньо здійснюють розробку та імплементацію податкових систем безпосередньо корелює зі зниженням рівня податкової культури та моралі [17]. Усвідомлюючи деструктивні наслідки інституціональних протиріч, що виникають для платників податків, суттєвим кроком розвитку публічних фінансів у сфері оподаткування стає перебудова податкових систем з урахуванням концепцій податкової культури та моралі [18].

Важливо усвідомлювати, що податкова культура та податкова мораль є складовою більш широкого явища, а саме податкової поведінки, яка характеризується як економічними так і неекономічними факторами, проте вони є взаємозалежними та взаємопов'язаними [19]. Закладені у дизайні податкової політики цілі можуть призводити до зниження рівня податкової культури та моралі, у зв'язку з невідповідністю закладених цілей потребам платників податків, що, як наслідок буде призводити до підвищення рівня регуляції системи, що, знов таки, знижуватиме рівень податкової культури та моралі у сукупності призводячи до зниження податкової поведінки як такої.

Зазначена проблема піднімається й в дослідженні Кузьминчук Н. В. та ін «Devising the policy of funds allocation in the decision-making process under the budget and tax management». Зокрема актуалізується питання підвищення соціально-економічних стандартів життя населення, що, в тому числі, передбачає подолання інституціональних протиріч між суб'єктами податкової системи за рахунок ефективного податкового менеджменту та оптимально розподілу (алокції) бюджетних коштів [20].

Питання податкової культури та моралі можуть бути простежені й у роботах Майкла Аллінгема та Агнара Сандмо, які започаткували сучасний аналіз ухилення від сплати податків. Їх позиція полягала у тому, що раціональний економічний агент намагається максимізувати очікувану корисність від «tax evasion gamble», порівнюючи вигоди від успішного ухилення та ризику покарання. Вважалось, що

раціональний економічний агент сплачує податки тому, що боїться бути покараним, якщо не задекларує та не оподаткує всі свої доходи, тобто ключовим стимулом є пропорційність та невідворотність покарання [21].

У статті 2005 року, яка, фактично, є критичним поглядом Агнара Сандмо на власне дослідження «Income tax evasion: a theoretical analysis», автор наголошує, що класична модель запропонована у 1972 р. є надто спрощеною і має бути модернізована аналізом впливу неекономічних факторів на ухилення від оподаткування, зокрема, податкової культури та моралі, впливу довіри до держави, ролі соціального контексту у якому перебуває платник податків тощо [22].

Значний внесок у розвиток дискусії було зроблено Дж. Альмом у дослідженні «Measuring, explaining, and controlling tax evasion: Lessons from theory, experiments, and field studies». Автор доходить висновку щодо наявності значного рівня емпіричних даних, які пов'язані з податковою культурою та мораллю, проте ці дані не можуть бути одностайно інтерпретовані. Зокрема [23, С. 73]:

- яким чином пов'язані податкова поведінка, наявність невизначеності щодо розміру оподатковуваного доходу та параметрів податкового регулювання та адміністрування (наприклад, частоти перевірок або рівня штрафів)?
- чи можуть платники податків координувати свої рішення щодо дотримання окремих податкових норм?
- чи сприяє спрощення податкової системи зростанню рівня податкової культури та моралі?
- тощо.

Окрім іншого, Дж. Альм неодноразово звертав увагу, що невизначеність у податковій політиці, а також неефективний рівень податкового регулювання та адміністрування, можуть призводити до значних викривлень у поведінці платників податків, що, у свою чергу, впливатиме на загальний економічний добробут стейкхолдерів такої податкової системи [24, 25, 26].

Звертаючись до ідеї можливих інституційних протиріч між стейкхолдерми у економічних системах, в тому числі податкових, важливий внесок у розуміння економічної ідентичності зробили Джордж А. Акерлоф та Рейчел Е. Крентон.

Поєднавши дослідження у галузі економіки, психології та соціології, було запропоновано моделі у яких ідентичність економічних агентів ґрунтується на соціальних відмінностях. Самоусвідомлення особи пов'язується з її належністю до певної соціальної категорії, а також з уявленнями про те, як повинні поводитися представники такої категорії [27, С. 748]. Це, в свою чергу, корелює з доглобалізаційними уявленнями про побудову національних податкових систем, пов'язаних із вимогами платників податків у доступі до публічних благ.

Значний внесок у дослідження стимулів до ухилення від оподаткування здійснили Б. Фортен, Г. Лакруа та М.-К. Вільваль, які вивчали взаємозв'язок між соціальними взаємодіями та ухиленням від сплати податків. Автори доходять висновку, що рівень податкової культури та моралі індивіда значною мірою залежить від поведінки інших членів його соціального середовища. Ухилення від оподаткування має тенденцію до поширення в умовах соціального сприйняття та нормалізації зазначеного явища. Експериментальні результати підтверджують, що навіть за однакових регуляторних умов – індивіди демонструють вищу схильність до ухилення від оподаткування, коли знають, що їх оточення так само не дотримується податкових зобов'язань. Таким чином, при дизайні податкових політик, важливо усвідомлювати, що ухилення від оподаткування не є виключно індивідуальним раціональним вибором, а, в тому числі, соціально зумовленою поведінкою. При цьому, нормалізація зазначеної суспільної податкової поведінки може розглядатись як наслідок інституціональних протиріч між стейкхолдерами податкових систем [28].

Значного вплив на розвиток ідей оптимального розподілу фондів грошових засобів, взаємозв'язку між соціокультурними факторами, рівнем податкового регулювання й адміністрування, податковою поведінкою та раціоналізацією економічної поведінки, що ґрунтується на неекономічних факторах простежується у роботах та дослідженнях Нехемія Фрідленда, Шломо Майталя та Ар'є Рутенберга [29], Алана Льюїса [30], А. Д. Вітте та Д. Ф. Вудбері [31], Вінфріда Беккера, Гайнц-Юргена Бюхнер та Саймона Слікінга [32], Френка А. Коуелла [33, 34], Пола Дж. Бека, Джона С. Девіса та Вун Джуна [35], Бруно С. Фрейя [36], Гарета Д. Майлза

та Робіна А. Нейлора [37], Джеймса Андреоні, Браяна Ерада та Джонатана Файнштейна [38], Фрідріха Шнайдера (зокрема у співавторстві з Домініком Х. Енсте) [39, 40, 41], Джона Грубера та Еммануеля Саеза [42], Еріха Кірхлера [43, 44], Кларіт Герджані та Артур Шрам [45], Бенно Торглера [46], Джоела Слемрода [47], Санжита Дхамі та Алі аль-Новаїхі [48], Крістіана Тракслера [49], збірці «Advances in Behavioral Economics» за упорядкування Коліна Ф. Камерера, Джорджа Левенштейна та Меттью Рабіна [50], збірці «Behavioral Public Finance» за упорядкування Едварда Дж. МакКаффері та Джоела Слемрода [51] та інших.

Важливо звернути увагу на добутки Дорін МакБарнетт, яка досліджувала складні взаємозв'язки між нормами права, поведінкою суб'єктів господарювання та механізмами правозастосування в умовах сучасного регуляторного середовища. Автор висвітлює феномен так званого «креативного комплаєнсу» – явища, яке передбачає формального виконання вимог законодавства при одночасному уникненні досягнення його регуляторної мети шляхом використання правових прогалин та подвійного тлумачення норм. Автор наголошує, що традиційне розуміння правопорушення як явища, що обмежується чітким порушенням норми, є недостатнім для адекватного аналізу поведінки в контексті податкового, корпоративного та фінансового регулювання. У зв'язку з цим Дорін МакБарнетт обґрунтовує необхідність переосмислення підходів до правозастосування, акцентуючи увагу на важливості врахування не лише букви закону, а й його духу, а також на етичних та соціальних чинниках, що впливають на комплаєнс. Враховуючи виклики, що постають перед контролюючими органами у зв'язку з поширенням стратегій уникнення відповідальності без формального порушення норм законодавства, автор підкреслює важливість розробки інституційних механізмів, які поєднуюватимуть юридичний контроль із стимулюванням доброчесної поведінки. [52]

Розвиваючи ідеї Н. Калдора, Мік Мур обґрунтовує зв'язок між структурою податкових надходжень та якістю державного управління, зосереджуючи увагу насамперед на країнах, що розвиваються. Автор виходить із припущення, що оподаткування є не лише фіскальним інструментом, а й політичним механізмом,

який формує інституційні відносини між державою та громадянами. В якості ключового добутку дослідження робиться висновок, що превалюванні податків у структурі бюджету сприяє формуванню підзвітного, прозорого та відповідального уряду, який зобов'язаний відповідати на суспільні запити, узгоджувати політику оптимального розподілу фондів грошових засобів та будувати діалог із платниками податків. На противагу, переважне фінансування державних видатків за рахунок альтернативних джерел, зокрема ренти від природних ресурсів чи міжнародної донорської допомоги, демонструє нижчий рівень підзвітності та прозорості інституційних відносин стейкхолдерів національної податкової системи. Водночас Мур звертає увагу, що характер податкового адміністрування має одне з вирішальних значень: репресивні або непрозорі форми стягнення податків можуть спричиняти недовіру до державних інституцій, пригнічувати податкову культуру та мораль зокрема та погіршувати податкову поведінку загалом [53].

Альтернативний погляд на теорію податкової поведінки демонструє Валері Брейтуейт у дослідженні «Defiance in Taxation and Governance: Resisting and Dismissing Authority in a Democracy», зокрема, приділяючи значну увагу двом формам реакції на інституційні протиріччя: опору (resistance), який може бути конструктивним інструментом зворотного зв'язку між платниками податків та урядами, та відчуженню (disengagement), що свідчить про глибоку кризу довіри та розрив у взаємодії. У контексті податкової поведінки, запропонована модель дозволяє пояснити не лише феномен добровільного дотримання податкового законодавства, але й причин ухилення, протестних дій, пасивного ігнорування та інституційної недовіри. Авторка підкреслює, що ефективна фіскальна політика повинна враховувати психологічні, соціальні та моральні аспекти взаємин між державою і платниками податків [54].

При цьому, важливо звернути найпильнішу увагу, що податкова культура та податкова мораль, як складові податкової поведінки, не можуть розглядатись виключно на рівні виконання податкових зобов'язань фізичними особами. Зазначені фактори є важливими для розгляду й в контексті юридичних осіб, які значно частіше стикаються з прийняттям податково-вмотивованих рішень у зв'язку

з вищим рівнем організації. Це, в свою чергу, формує фундаментальне питання складності податкового адміністрування. Річард М. Берд стверджував, що ефективне податкове адміністрування не може бути оцінено виключно крізь призму обсягу податкових надходжень, а сприяння дотриманню податкового законодавства – не залежить виключно від ступеня покарання за недотримання відповідного законодавства. На його думку, податкове адміністрування значною мірою залежить від сукупності дій та реакцій акторів як у приватному, так і у публічному секторі [55].

При цьому, вивчаючи питання побудови національних податкових політик, неможливо ігнорувати вплив зовнішніх акторів, що створює міжнародний вимір таких політик, зокрема в контексті глобалізації ланцюгів створення вартості та, як наслідок, подвійного оподаткування.

Стрімкий розвиток міжнародного бізнесу в часи колоніальної експансії у XIX – на початку XX сторіч супроводжувався значними викликами в контексті подвійного оподаткування. Швидке розширення географії ведення господарської діяльності створювало невизначеність щодо юрисдикції оподаткування доходів/прибутків та призводило до випадків, оподатковувався як в юрисдикції походження доходів/прибутків, так і в країні резидентства підприємця. Це визначалось як суттєва перешкода для транскордонних інвестицій і торгівлі [56].

До Першої світової війни боротьба з подвійним оподаткуванням в Європі здійснювалась на індивідуальному рівні окремими державами. Так, у 1869 році було укладено двосторонню угоду про уникнення подвійного оподаткування між Пруссією та Саксонією в межах Німецької імперії. Також, Австро-Угорською імперією було укладено ряд двосторонніх угод з юрисдикціями, що входили до складу Німецької імперії.

Після Першої світової війни центральне місце у розвитку методологічних засад щодо уникнення подвійного оподаткування належало Лізі Націй. Фундаментальний вклад в розвиток ідей усунення подвійного оподаткування здійснили професори Брюїнс, Ейнауді, Селігман і сер Джосая Стемп. Поданий ними у 1923 році Звіт до Фінансового комітету Ліги Націй «Про подвійне

оподаткування» був однією з перших спроб визначення та подолання проблем, пов'язаних із подвійним оподаткуванням у глобальному масштабі за рахунок міжнародної податкової координації. Звітом було запроваджено декілька фундаментальних концепцій міжнародного оподаткування, таких як «джерело доходу» та «податкове резидентство». Під «джерелом доходу» малось на увазі місце у якому дохід згенеровано, а під «податковим резидентством» – постійне місце проживання/реєстрації платника податків [57].

Виявлення «джерела» вважалось одним з ключових питань, оскільки розташування «джерела» створювало підстави для оподаткування доходів. Наприклад, якщо компанія в Країні А отримала дохід від своєї діяльності в Країні Б, Країна Б могла претендувати на право оподаткування відповідно до принципу «джерела».

В свою чергу, концепція «резидентства» дозволяла країнам оподатковувати дохід своїх резидентів, незалежно від того, звідки він був отриманий (незважаючи на «джерело»).

Отже, на перетині концепцій «джерела» та «резидентства» виникали проблеми подвійного оподаткування, коли дві держави претендували на право оподаткувати один і той самий дохід, посилаючись або на «джерело» доходу, або на «резидентство» платника податків.

При цьому, у Звіті визнавалась нетривіальність проблеми визначення як «джерела» так і «резидентства», особливо для платників податків, що здійснюють господарську діяльність у декількох країнах.

Не менш важливою концепцією висвітленою в Звіті (та розширеною у подальших Звітах Ліги Націй стосовно подвійного оподаткування, що публікувались до початку Другої світової війни) стала концепція «постійне представництво».

«Постійне представництво» розумілось як постійне місце діяльності в іноземній державі, через яке повністю або частково здійснювалась господарська діяльність підприємства. Центральною ідеєю концепції «постійного представництва» був розподіл прав на оподаткування. Розглянемо дану концепцію

на прикладі: якщо іноземне підприємство зареєстроване в Країні А має постійне представництво у Країні Б, це означає, що таке підприємство має значну ділову присутність у Країні Б. Отже, Країна Б повинна мати право оподатковувати прибуток, що відноситься до такого постійного представництва. При цьому, визначення наявності постійного представництва у Країні Б визнавалось лише однією зі складових задач. Наступним кроком мав визначатись розміру прибутку, який буде віднесений до діяльності такого постійного представництва і, отже, буде підлягати оподаткуванню Країною Б. У Звіті йшлося про необхідність справедливого розподілу прибутку на основі фактичних обставин діяльності такого представництва.

Концепція «постійне представництво», викладена та розширена Звітами Ліги Націй в період до початку Другої світової війни, була однією з основоположних спроб створити чіткі та справедливі правила міжнародного оподаткування.

Окрім іншого, Звіти Ліги Націй значною мірою визначили сучасний вигляд міжнародної податкової системи. Відмовившись від ідеї гармонізації міжнародного податкового законодавства, у Звітах було наведено рекомендації щодо укладання широкого кола двосторонніх угод. Така пропозиція була зумовлена наступними факторами:

1. **Суверенність національних податкових систем.** Різні країни-члени Ліги Націй мали різні системи оподаткування, кожна з яких відображала свої унікальні політичні, економічні та соціальні умови формування. Гармонізація таких систем, певною мірою, обмежувала би національний суверенітет країн-учасниць.

2. **Гнучкість.** Передбачалось, що двосторонні угоди нададуть можливість вирішувати унікальні проблеми, які виникають між конкретними країнами в межах конкретних економічних і торговельних відносин.

3. **Швидкість реалізації.** Перемовини щодо глобальної гармонізованої системи оподаткування передбачають залучення великої кількості акторів з різними інтересами, цілями та задачами. На противагу, двосторонні угоди

вимагають лише домовленості між двома сторонами, що робить укладання, ратифікацію та реалізацію таких угод більш керованим та швидким процесом.

4. **Поступовість.** Двосторонні угоди розглядались як перші кроки до міжнародної податкової координації та кооперації. Вбачалось, що з часом країнами буде укладено розгалужену мережу двосторонніх угод, що, в свою чергу, дозволить уніфікувати та скоординувати міжнародні правила оподаткування, навіть без єдиної глобальної угоди.

5. **Превалювання практичності над ідеалізмом.** Глобальна гармонізована та стандартизована система оподаткування могла би бути ідеальним рішенням, проте, суто з технічної точки зору, реалії міжнародної політики та дипломатії свідчили, що двосторонні угоди були більш прагматичною та досяжною метою.

Отже, не зважаючи на те, що ідея глобальної гармонізованої податкової системи була концептуально привабливою, виклики з точки зору перемовин, проблем суверенітету, різноманітних економічних умов і адміністративних складнощів зробили двосторонні договори більш практичним і ефективним підходом, що визначило сьогоdnішній вигляд міжнародного податкового простору.

Окрім іншого, під час формування рекомендацій було враховано вже існуючий досвід укладання двосторонніх угод про уникнення подвійного оподаткування та посилений попит на подібні угоди у повоєнні часи [58]. Таким чином, Ліга Націй намагалась використати вже існуючий імпульс до двосторонньої кооперації.

Не зважаючи на те, що основна увага в Звіті 1923 р. приділялась саме проблемам подвійного оподаткування, також визнавалась й можливість подвійного неоподаткування. Це стосувалось ситуацій, коли дохід може не оподатковуватися ні в країні «джерела», ні в країні «резидентства», що, по суті, призводить до ухилення від сплати податків.

Важко переоцінити значущість та вплив Звітів Ліги Націй на сучасні інструменти міжнародної податкової координації. Ними було закладено центральні концепції міжнародно оподаткування, запропоновано систему мережі

двосторонніх угод на протигагу гармонізації глобальної податкової системи, а також порушені питання подвійного неоподаткування.

На момент складання Звіту у 1923 році, ключовим викликом, що обмежував міжнародні інвестиції та торгівлю було саме питання подвійного оподаткування. В свою чергу, не зважаючи на те, що Звіт поданий технічними спеціалістами до Фінансового комітету Ліги Націй у 1925 році вже мав назву «Подвійне оподаткування та ухилення від сплати податків» та містив відповідний розділ, що розглядав випадки ухилення від оподаткування, дослідження питань подвійного неоподаткування мали обмежений та похідний характер.

Технічні експерти Ліги Націй зазначали, що сам по собі експорт капіталу не може вважатись ознакою ухилення від оподаткування, а може відображати раціональні комерційні міркування. Експорт капіталу може здійснюватися через вищу норму прибутку за кордоном, або за для хеджування комерційних та політичних ризиків шляхом диверсифікації. Також, зауважувалось, що громадяни країн, чий бюджет показує дефіцит і нарощує емісію грошей, вдаються до експорту капіталу у зв'язку з побоюваннями стосовно знецінення національної валюти. В якості висновку технічні експерти Ліги Націй підсумовували, що у такому експорті капіталу міркування щодо оподаткування відіграють лише другорядну роль [58].

Отже, оцінюючи проблему ухилення від оподаткування, більшою мірою, увага приділялась випадкам шахрайства, але не питанням неоднорідності міжнародного податкового простору, що може призводити до побудови структур, які дозволяють реалізовувати подвійне неоподаткування.

Період Другої світової війни характеризувався підвищенням податкового навантаження, посиленням регулювання та обмеження міжнародної торгівлі, що уповільнило розвиток міжнародного дискурсу в питаннях подвійного оподаткування та неоподаткування. Проте, у повоєнний період, в процесі реконструкції та відновлення, пожвавлення міжнародної торгівлі та інвестицій вбачалось ключовою можливістю для економічного зростання. Відповідно, питання міжнародного оподаткування знов стали актуальними.

Створена у 1948 році, для управління допомогою в рамках плану Маршалла, Організація європейського економічного співробітництва (реформована в ОЕСР у 1961 році) замінила Лігу Націй як головний багатосторонній політичний форум для обговорення міжнародних податкових питань [59].

Розуміючи інтенцію до прагматичності, але пам'ятаючи про ідею гармонізації, викладену в Звіті до Фінансового комітету Ліги Націй від 1923 р., у 1963 р. ОЕСР було опубліковано Проект Конвенції про уникнення подвійного оподаткування стосовно податків на доходи та капітал.

Посилення економічної взаємозалежності та кооперації між країнами-членами ОЕСР та асоційованими країнами у повоєнний період було важливим фактором під час розробки модельної конвенції. Це призвело до необхідності перегляду існуючої практики вирішення випадків подвійного оподаткування та прийняття нового підходу до пошуку спільного розуміння та спільного вирішення проблем міжнародного податкового права. Зростало визнання необхідності гармонізації існуючих двосторонніх угод між країнами-членами ОЕСР, що були би побудовані на єдиних принципах, з єдиними визначеннями, правилами та методами, а також узгоджені щодо спільного тлумачення. Було також визнано необхідним розширювати мережу таких угод, оскільки деякі з країн-членів ОЕСР уклали лише незначну кількість угод, або не уклали жодної. Фіскальний комітет ОЕСР мав на меті створити Проект Конвенції, який би ефективно вирішував проблеми подвійного оподаткування, які існують між країнами-членами ОЕСР і який був би прийнятним для всіх країн-членів. Тому, Фіскальним комітетом ОЕСР було розроблено ряд статей, які можна було б легко тлумачити та застосовувати, незважаючи на відмінності в національному податковому законодавстві та економічних інтересах. Статті, втілені в Проекті Конвенції, забезпечували стандартизований спосіб вирішення найпоширеніших проблем подвійного оподаткування. У деяких випадках, додаткові положення або рішення для специфічних питань були наведені в коментарях до статей [60].

Отже, ідея полягала у розробці модельного документу на підставі якого мають укладатись двосторонні угоди про уникнення подвійного оподаткування.

Тим самим, залишаючи гнучкість двосторонньої угоди, ОЕСР пропонувала певний рівень однорідності мережі таких угод.

У подальшому, Модельна Конвенція ОЕСР неодноразово доопрацьовувалась та оновлювалась, враховуючи нові виклики подвійного оподаткування та неоподаткування. На сьогоднішній день, більшість двосторонніх угод про уникнення подвійного оподаткування базуються саме на Модельній Конвенції ОЕСР.

При цьому, навіть враховуючи фундаментальність та значущість Проекту Конвенції 1963 р. для сучасного міжнародного податкового простору, вона все ще не приділяла суттєвої уваги питанням ухилення від оподаткування.

Водночас, посилення глобалізаційних процесів щодо торгівлі та інвестицій фундаментально змінило відношення між національними податковими системами. Так, процес інтеграцій та кооперації між економічними секторами та системами різних країн призвів до того, що податкові політики та регуляції почали здійснювати міждержавний вплив. Глобалізація стала поштовхом до податкових реформ, метою яких було створення найбільш прийняттого «фіскального клімату» для інвестицій. Окрім іншого, підвищення мобільності капіталу призвело до активного розвитку ринків капіталу та фінансових ринків при одночасному зниженні міжнародних податкових бар'єрів. Отже, глобалізаційні процеси суттєво змістили фокус уваги з внутрішньо мотивованої податкової політики на користь зовнішньо мотивованої [1].

Також, зазначені процеси призвели до посилення конкуренції на глобальному ринку. МГК почали вдосконалювати власні глобальні стратегії, а їх зв'язки з окремою країною ставали все менш суттєвими. Технологічні інновації змінили підходи до управління МГК та зробили менш важливим питання фізичного місцезнаходження головних офісів. Загалом, зазначений процес позитивно вплинув на підвищення добробуту та стандартів якості життя по всьому світу за рахунок ефективного розподілу та управління ресурсами [1].

При цьому, підвищення мобільності капіталу відкрила нові можливості для фізичних осіб та МГК ухилятися від оподаткування. В даному контексті окремі

юрисдикції могли приймати рішення про розбудову національної податкової системи таким чином, щоб це дозволяло заохочувати якомога більший обсяг міжнародного капіталу. Це, в свою чергу, відкрило шлях до розмивання податкової бази та приховування прибутку [1].

Повноваження держави вільно формувати свою податкову систему, зазвичай, вважалось невід'ємною ознакою суверенітету. Однак, як неминучий результат глобалізації та мобільності капіталу, реалізація податкового суверенітету одних країн стала потенційною загрозою податковому суверенітету інших країн [61].

1.2. «Race to the bottom» в контексті податкової конкуренції

«Race to the bottom» є соціальним та економічним явищем, яке виникає в процесі конкуренції між юрисдикціями за залучення зовнішнього капіталу.

В контексті міжнародного оподаткування, «race to the bottom» стали передумовою виникнення шкідливої податкової конкуренції, оскільки суть даної концепції полягає в отриманні конкурентних переваг у залученні іноземного капіталу шляхом дерегуляції та зниження ставок податків.

Не зважаючи на широке застосування концепції «race to the bottom» в контексті міжнародної конкуренції, генезис цього явища пов'язаний з конкуренцією між штатами Сполучених Штатів Америки у кінці вісімнадцятого – на початку дев'ятнадцятого сторіччя.

Фундаментальним для розвитку ідей податкової конкуренції між штатами було рішення Верховного суду Сполучених Штатів Америки щодо справи *Louis K. Liggett Co. v. Lee* [62, С. 517].

У зазначеній справі Верховний Суд Сполучених Штатів Америки мав оцінити конституційність закону штату Флорида, яким запроваджувався прогресивний податок на мережеві магазини, що здійснюють господарську діяльність у штаті. Закон був прийнятий як частина ширшої спроби вирівняти економічні умови між мережевими магазинами та незалежними роздрібними

торговцями, оскільки вважалося, що мережеві магазини мають несправедливу перевагу через ефект масштабу та купівельну спроможність.

Оператор мережі магазинів Louis K. Liggett Co. подав позов щодо порушення законом пункту про рівний захист Чотирнадцятої поправки та положення про комерційну діяльність Конституції Сполучених Штатів Америки.

Верховний суд, п'ятьма проти чотирьох голосів, підтримав закон Флориди. Суд, очолюваний суддею Луїсом Брандейсом, стверджував, що штати мають широкі повноваження оподатковувати бізнес і що закон Флориди є реалізацією повноважень, спрямованих на сприяння загальному добробуту. Суд встановив, що закон не порушує положення про рівний захист Чотирнадцятої поправки, оскільки ґрунтується на раціональній основі. Крім того, суд не визнав, що закон суперечить положенню про комерційну діяльність Конституції Сполучених Штатів Америки.

Таким чином, зазначене рішення стало фундаментальним у визначені міри суверенітету штатів проводити незалежну податкову політику, що ґрунтується не тільки на економічних стимулах, а й соціальних засадах. Окрім іншого, Справа Louis K. Liggett Co. v. Lee стала важливим історичним прецедентом у конституційному праві Сполучених Штатів Америки, що, зокрема, підтверджував повноваження штатів на реалізацію податкової конкуренції.

Екстраполюючи рішення зазначеної справи на відношення між юрисдикціями в контексті міжнародного оподаткування, можна стверджувати, що «race to the bottom» є проявом одразу декількох явищ:

- суверенітету юрисдикцій у формування національної податкової політики;
- спроби отримати конкурентні переваги у залученні міжнародного капіталу шляхом податкових та регуляторних стимулів.

Важливо зазначити, що з посиленням глобалізації та розвитком корпорацій «race to the bottom» ставали все більш двостороннім процесом. Не тільки юрисдикції створювали пропозицію шляхом дерегуляції та розбудови більш привабливого податкового середовища, але й корпорації почали створювати попит на максимізацію прибутку шляхом зменшення податкового навантаження.

Роль корпорацій у посиленні «race to the bottom» та зміщення акцентів на користь прийняття податково-мотивованих рішень можуть бути пояснені крізь призму таких концепцій як концентрація економічної влади та розмежування власності та контролю, що викладені у книзі «The Modern Corporation and Private Property» А. А. Берлі та Г. К. Мінса [63].

Хоча книга прямо не розглядає концепцію «race to the bottom» з точки зору податкової політики, вона закладає основу для розуміння деяких основних структурних проблем у корпоративному управлінні, які можуть сприяти такому виду конкуренції.

У контексті сучасних корпоративних структур «race to the bottom» можна розглядати як природний наслідок динаміки управління, описаної А. А. Берлі та Г. К. Мінсом. Враховуючи розмежування акціонерів і концентрацію контролю в руках професійних менеджерів, корпорації мають високу мотивацію максимізувати прибуток. Один зі способів зробити це – знайти найбільш сприятливі умови оподаткування, тим самим беручи участь у «race to the bottom» з точки зору корпоративного оподаткування та створюючи стимули для юрисдикцій застосовувати податкову конкуренцію для залучення міжнародного капіталу.

Отже, екстраполюючи аналіз наведений у «The Modern Corporation and Private Property», «race to the bottom» є елементом задоволення попиту корпорацій з боку юрисдикцій, що ґрунтується на дисбалансі влади в межах корпорацій та імперативі максимізації прибутку. В умовах, коли керівники корпорацій покладаються на короткострокові інтереси акціонерів, існує вбудований стимул використовувати будь-які доступні засоби для збільшення прибутку, зокрема доступні невідповідності у міжнародному податковому просторі та нижчі ставки податків.

Таким чином, хоч «The Modern Corporation and Private Property» не порушує питання «race to the bottom» в контексті міжнародного оподаткування, висвітлений аналіз дає основу для розуміння того, чому сучасні корпорації приймають активну участь у податковій конкуренції.

Суттєвий внесок у вивчення поведінки МГК в умовах неоднорідного міжнародного простору зробив Джуліан Олворт. У своєму дослідженні «The Finance, Investment and Taxation Decisions of Multinationals» він робить важливі висновки щодо впливу податкових систем на фінансову поведінку МГК. Автор доводить, що фінансові та інвестиційні рішення МГК суттєво залежать від особливостей оподаткування у країнах присутності МГК. Відмінності у податкових ставках, визначеннях податкової бази та методах усунення подвійного оподаткування спонукають компанії до податково-вмотивованих рішень, що, у свою чергу, спотворює розподіл капіталу, впливає на політику розподілу дивідендних і внутрішньогрупове ціноутворення. Зокрема, методи усунення подвійного оподаткування, що використовуються державою – суттєво змінюють інвестиційні та фінансові стратегії компаній. Джуліан Олворт підкреслює, що такі податкові викривлення знижують глобальну економічну ефективність, спричиняючи нераціональні переміщення капіталу. Автор використовує модель загальної рівноваги для двох країн, аби продемонструвати, як податкові режими впливають на добробут країн-експортерів і країн-імпортерів капіталу. У дослідженні робиться висновок про необхідність глибокої реформи міжнародного податкового співробітництва, яка б дозволила зменшити викривлення та забезпечити кращу координацію між національними податковими системами [64].

Наслідки «*race to the bottom*» простежуються й в сучасних партиках та наукових дослідженнях. Так, ухилення від оподаткування, як процес, що пов'язаний виключно з негативною конотацією, завдяки неоднорідності як національно та міжнародного податкового простору, починає виділятися у податкове планування. Зокрема, Городецька Т. Е. зазначає, що податкове планування стає важливою та невід'ємною частиною системи фінансового управління підприємством [65].

Податкова конкуренція та «*race to the bottom*» мали суттєвий позитивний вплив на розвиток міжнародної торгівлі, фінансових ринків та ринків капіталу після Другої світової війни.

Період 1970-1980 рр. ознаменувався розквітом неолібералізму, що передбачало зменшення державного втручання в економіку. Податкова конкуренція зміцнила свої позиції в якості інструменту залучення інвестицій та стимулювання економічного зростання. Зокрема, потужний поштовх до податкової конкуренції відбувався в епоху Рональда Рейгана в Сполучених Штатах та Маргарет Тетчер у Сполученому Королівстві. Обидва лідери запровадили значні податкові реформи, сутність якій полягала у розширенні бази оподаткування при одночасному зменшенні номінальних ставок податку.

При цьому, хоч реформи Рональда Рейгана та Маргарет Тетчер були здійснені в контексті національного суверенітету та спрямовані на реалізацію цілей національного розподілу й перерозподілу фондів державних фінансів, глобальні умови податкової конкуренції вимагали відповіді зі сторони конкуруючих юрисдикцій.

Відповідно, тенденція до зниження номінальних відсоткових ставок посилювалась у всьому світі. В період 2000-2011 рр., ставки корпоративного податку в країнах-членах ОЕСР, в середньому, знизились на 7,2 відсоткових пункти: з 32,6% до 25,4% [66, С. 16].

З метою оцінки динаміки податкового тягаря для корпоративних платників податків традиційно використовується коефіцієнт відношення податкових надходжень від корпоративного податку до ВВП.

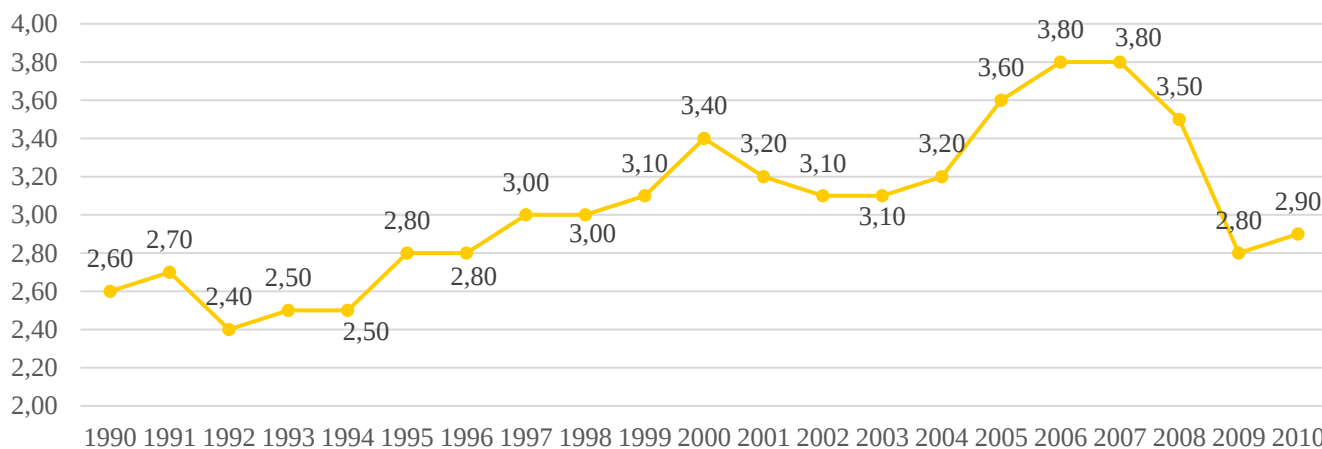

Рис. 1.1. Динаміка відношення податкових надходжень від корпоративного податку до ВВП, середнє за країнами ОЕСР, %, 1990-2010 рр.

[Побудовано автором за даними джерела 66]

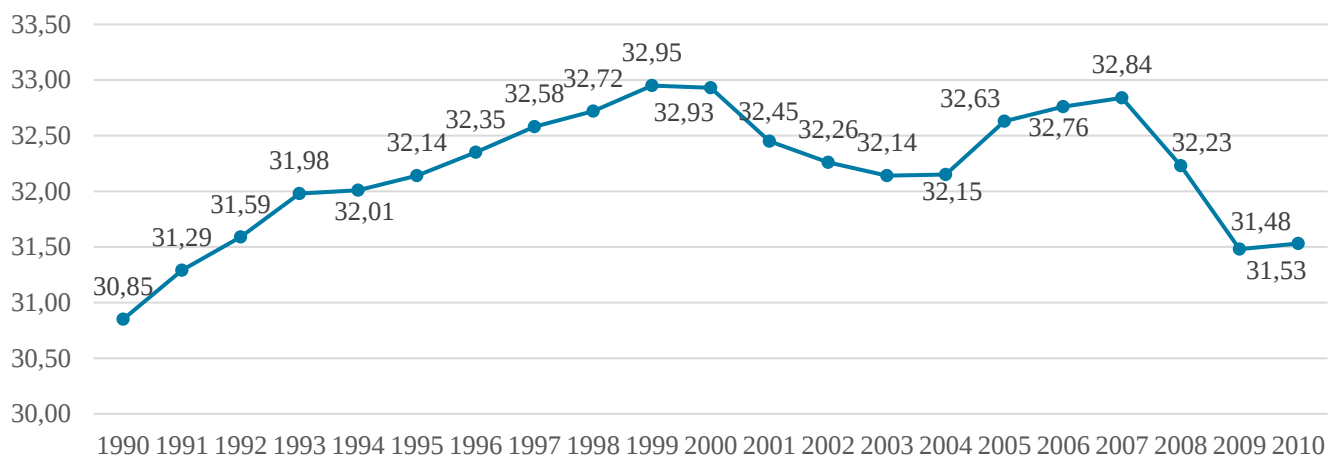

Рис. 1.2. Динаміка відношення загальних податкових надходжень до ВВП, середнє за країнами ОЕСР, %, 1990-2010 рр.
[Побудовано автором за даними джерела 66]

В результаті аналізу відповідного коефіцієнту, можна стверджувати, що зменшення номінальних податкових ставок у країнах ОЕСР не призвело до зниження корпоративного податкового тягара. Усереднений незважений коефіцієнт мав позитивну динаміку та збільшився з 2,2% у 1965 р. до 3,8% у 2007 р. Позитивна динаміка змінилась негативною у 2008-2009 рр., що пов'язано зі світовою фінансовою кризою. У 2010 р. позитивна динаміка коефіцієнту розпочала відновлення. Аналогічна динаміка притаманна коефіцієнту розрахованому на підставі загальних податкових надходжень.

Не зважаючи на те, що зазначений коефіцієнт може надавати корисну інформацію стосовно трендів податкового навантаження у певній юрисдикції або групі юрисдикцій, його ізольований аналіз не надає одностайної відповіді на питання щодо наявності або відсутності проявів BEPS, що пов'язані з податковою конкуренцією.

Альтернативним показником, що є менш агрегованим, надає більш деталізовану інформацію щодо рівня податкового навантаження та є менш чутливим до макротрендів є показник ефективної ставки оподаткування.

Порівняно з номінальною ставкою корпоративного податку, ефективна ставка відображає рівень податкового навантаження, що фактично був понесений

платником податку. Різниця між номінальною та ефективною ставкою виникає за рахунок розриву між бухгалтерською базою оподаткування та податковою, оскільки кожна юрисдикція може мати специфічні правила для визначення бази оподаткування. Наприклад, значні податкові пільги, які вираховуються з бази оподаткування, можуть призводити до суттєвого зниження ефективної ставки корпоративного податку, порівняно з номінальною ставкою.

Враховуючи більший рівень репрезентативності порівняно з макропоказниками, оцінки ефективних ставок оподаткування стали одним з ключових інструментів для виявлення шкідливих наслідків «race to the bottom» в контексті податкової конкуренції.

Так, наприклад, у дослідженні Рейвен С. Аві-Йона та Ярон Лахав було розглянуто ефективні ставки оподаткування 100 найбільших МГК, розташованих у Сполучених Штатах Америки та Європейському Союзі. В межах дослідження було проаналізовано період 2001-2010 рр. В результаті дослідження було зроблено висновок, що, незважаючи на те, що номінальна корпоративного податку в США була на 10 відсоткових пунктів вища за середню номінальну ставку корпоративного податку в Європейському союзі, ефективні ставки оподаткування є зіставними. При цьому, МГК зареєстровані в Європейському Союзі, в середньому, сплачують податки за ефективною ставкою на рівні 34%, у той час як МГК зареєстровані в США – за ефективною ставкою на рівні 30% [67].

Іншим напрямком виявлення шкідливих наслідків «race to the bottom» є емпіричні дослідження податково-вмотивованого переміщення прибутку на підставі інформації про центри створення вартості і центри звітування для цілей оподаткування.

Так, у дослідженні Еріка Дж. Бартельсмана та Роеля М. В. Ж. Бітсми порушено питання протистояння міжнародної податкової конкуренції та міжнародної податкової координації. Враховуючи ступень розвитку явища «race to the bottom», що знаходить прояв у міжнародній податковій конкуренції, просте збільшення номінальних ставок не може компенсувати ефекти переміщення прибутку до юрисдикцій з більш привабливим податковим режимом. Більше того, результати

дослідження вказують, що одностороннє збільшення номінальної ставки корпоративного податку не призводить до збільшення податкових надходжень від корпоративного податку. При цьому, суттєво посилюються ефекти перенесення бази оподаткування у юрисдикції з більш привабливим податковим режимом. Емпіричне дослідження демонструє, що підвищення номінальної ставки корпоративного податку на 1% призводить до зменшення обсягу прибутку, що декларується на 3% [68].

Отже, в процесі «race to the bottom», в контексті міжнародної податкової конкуренції, юрисдикції сягнули стану, коли більшість спроб змінювати національну податкову політику з урахуванням змінюваних цілей розподілу та перерозподілу фондів державних фінансів, а також враховуючи потреби населення у розмірі публічного сектору, будуть призводити до переміщення прибутків МГК, що декларуються, тобто бази оподаткування. Такий стан продиктований одночасно й тривалою боротьбою юрисдикцій за залучення міжнародного капіталу, й імперативом максимізації прибутку з боку корпорацій. Відповідно, основними вигодонабувачами «race to the bottom» стають окремі юрисдикції, що провадять стратегію агресивної податкової конкуренції та МГК.

1.3. Шкідлива податкова конкуренція як передумова створення Плану протидії BEPS

Як було зазначено вище, кінець XX – початок XXI сторіччя характеризувався занепокоєнням дослідників, міжнародних організацій та урядів щодо питання впливу податково-вмотивованої конкуренції між юрисдикціями на суверенність податкових надходжень.

Під податково-вмотивованою конкуренцією мається на увазі застосування податкових інструментів (таких як знижена ставка податку, додаткові вирахування з бази оподаткування, пільгове оподаткування та/або неоподаткування окремих видів доходу та/або прибутку тощо) з метою залучення додаткового іноземного капіталу.

Вбачається, що податкова конкуренція мала позитивний вплив на розвиток міжнародної торгівлі, фінансових ринків та ринків капіталу після Другої світової війни. Проте, зростання МГК на тлі безперервного посилення глобалізаційних процесів продемонструвало зворотній бік податкової конкуренції.

Рейвен С. Аві-Йона зазначав, що податкова конкуренція може призводити до неефективного глобального розподілу капіталу, стимулювати уряди використовувати відносно регресивні форми оподаткування та обмежувати їхні можливості використовувати податки на капітал для цілей перерозподілу [69]. Також, податкова конкуренція між юрисдикціями створювала передумови до ухилення від оподаткування.

Однак, не зважаючи на те, що факт потенційної шкідливості податкової конкуренції був ідентифікований, визначення того, яка саме податкова конкуренція є шкідливою залишався без одностайної відповіді.

Як було наведено вище, побудова національної податкової системи є одним з фундаментальних проявів суверенітету. Структура податків та їх ставки, в межах демократичних систем, безпосередньо відображають потреби суспільства у доступі до суспільних благ та вимоги до розміру публічного сектору. Отже, фундаментальний виклик полягав у розробці механізмів для вирізнення систем, які залучені саме у шкідливу податкову конкуренцію, від систем, які розбудовують національні принципи оподаткування згідно з вимогами суспільства.

Рейвен С. Аві-Йона зазначає, що податкову конкуренцію між юрисдикціями можна розглянути в контексті моделі Тібу. Модель Тібу – це позитивна теоретико-політична модель розроблена Чарльзом Тібу в межах праці «Чиста теорія локальних витрат» (1956 р.) як відповідь на «проблему безбілетника». Її суть, зокрема, полягає у тому, що муніципальна (локальна) конкуренція щодо обсягу публічних благ (послуг), а також цін цих благ (ставок податків) призведе до перерозподілу виборців до муніципалітетів (юрисдикцій), які найбільш повно відповідають їх потребам у доступі до публічних благ (послуг).

На перший погляд, зазначена модель не може бути повною мірою застосована до питань міжнародного оподаткування, оскільки переміщення

фізичних осіб між юрисдикціями, на практиці, не є вільним. Проте, модель Тібу може бути корисна для розмежування вигідної та шкідливої податкової конкуренції, якщо розглянути її суб'єктами МГК, з урахуванням припущення, що, хоч переміщення між юрисдикціями і не є вільним, проте, у сучасних демократичних юрисдикціях, виборці чинять безпосередній вплив на формування податкової системи, яка, суттєвою мірою, відображає їх потреби у доступі до публічних благ, а також вимоги щодо розподілу та перерозподілу фондів публічних фінансів.

Рейвен С. Аві-Йона вказує, що при застосуванні моделі Тібу в даному контексті, увага має бути зосереджена на податках у джерела виплати (податках на репатріацію), як форми плати МГК за доступ до публічних благ відповідної юрисдикції. Таким чином, Рейвен С. Аві-Йона приходить до висновку, що МГК, яка здійснює інвестицію до юрисдикції з обмеженим публічним сектором буде стикатись або зі збільшенням витрат, або зі зменшенням норми прибутку. Наприклад, МГК доведеться витратити додаткові кошти на підготовку та перепідготовку персоналу, якщо юрисдикція не фінансує належним чином державну освіту, або для МГК виникне потреба у побудові власної транспортної інфраструктури, у зв'язку з її відсутністю у відповідній юрисдикції. В таких обставинах, нижчі ставки податків мають розглядатись як компенсація за обмеженість публічного сектору. Відповідно, країна резидентства материнської компанії МГК не має накладати на таку компанію додаткове податкове навантаження з метою балансування низьких податків у країні інвестування, оскільки це не відповідає концепції справедливої плати за доступ до суспільних благ. Окрім іншого, підвищення витрат або зменшення норми прибутку для МГК може виступати в якості обмежувального фактору для інвестування у юрисдикції з меншими ставками податків при одночасній нерозвиненості публічного сектору.

Важливо зазначити, що такий підхід відповідає дійсності виключно у випадках зменшення публічного сектору при зменшенні податкового навантаження. Якщо юрисдикція має розвинений публічний сектор за рахунок високого податкового навантаження на неробочі бази оподаткування (праця, земля тощо),

при цьому надає цільові податкові преференції МГК, такі МГК можуть отримувати надприбутки. Отже, під час вибору юрисдикції для інвестування МГК буде приймати податково-вмотивоване рішення.

В результаті, Рейвен С. Аві-Йона пропонує наступну дистинкцію між вигідною та шкідливою податковою конкуренцією [69, С. 49]:

«Я вважаю, що межа між вигідною та шкідливою податковою конкуренцією має проходити там, де замість загальних податкових знижок, які застосовуються до всіх платників податків, як вітчизняних, так і іноземних, використовуються цільові податкові знижки, що надаються лише іноземним інвесторам. Таким чином, під визначення шкідливої податкової конкуренції підпадають як виробничі так і управлінські податкові гавані, оскільки вони, зазвичай, надають вигідні умови лише іноземним транснаціональним компаніям. Цей термін також включає системи зі зниженими ставками податків на репатріацію, що спрямовано виключно на залучення іноземного капіталу, якщо не вжито заходів для забезпечення оподаткування за місцем резидентства. Нарешті, шкідлива податкова конкуренція включає традиційні офшорні податкові гавані з низькою або нульовою ставкою податку для іноземних інвесторів. Такі інвестори не здійснюють реальних господарських операцій у податковій гавані і тому не зазнають негативного впливу від обмеженості публічного сектору.»

В межах подальших емпіричних досліджень, податкові гавані та пільгові режими оподаткування, що суттєво знижують ефективну ставку оподаткування було визнано ОЕСР в якості основних джерел шкідливої податкової конкуренції.

Шкода, що завдають такі засоби податкової конкуренції можуть характеризуватись наступним чином:

- викривлення інвестиційних потоків;
- підрив цілісності та справедливості податкових структур;
- перешкоджання сплаті податків усіма платниками податків;
- зміна бажаного рівня та структури оподаткування і державних видатків;

- перенесення частини податкового тягаря на менш мобільні бази оподаткування, такі, як: праця, майно, споживання тощо.;
- збільшення адміністративних витрат для податкових органів та платників податків щодо дотримання вимог законодавства.

При цьому, з метою коректної ідентифікації шкідливої податкової конкуренції, всі зазначені наслідки мають оцінюватись комплексно, з метою недопущення ідентифікації засобів податкової конкуренції, що побудовані згідно суспільного волевиявлення та відображені у розвитку публічного сектору, як шкідливих.

1. **Податкові гавані.** Велика кількість фіскально-суверенних юрисдикцій використовує податкові та неподаткові стимули для залучення іноземного капіталу до фінансового сектору та сектору послуг. Такі юрисдикції пропонують іноземному інвестору середовище з мінімальним або нульовим рівнем оподаткування, що, зазвичай, поєднується зі зменшенням регуляторних та адміністративних вимог. При цьому, інформація про господарську діяльність в таких юрисдикціях є обмеженою, наприклад, через сувору банківську таємницю. Такі юрисдикції відомі як податкові гавані. Історично, податкові гавані сприяли розвитку ринків капіталу та покращували ліквідність фінансових ринків. Проте, з посиленням глобалізаційних процесів, в результаті проведення податкових реформ, лібералізації та дерегуляції світових ринків капіталу та фінансових ринків, потенційні переваги, що створювали податкові гавані для глобальної мобільності капіталу почали компенсуватись негативними податковими наслідками.

Оскільки податкові гавані пропонують спосіб мінімізації податків і отримання фінансової конфіденційності, вони є привабливими для корпоративних та індивідуальних інвесторів. В поточному контексті податкові гавані служать трьома основними цілями:

- забезпечують місце для накопичення пасивних прибутків від інвестицій;
- забезпечують місце для звітування про прибуток для цілей оподаткування;

- забезпечують захист інформації про господарську діяльність платників податків від контролю з боку компетентних органів інших країн.

Усі з перелічених функції можуть потенційно завдати шкоди податковим системам інших країн, оскільки вони сприяють ухиленню від сплати як корпоративних, так і індивідуальних податків.

ОЕСР було запропоновано чотири параметри, які є відправною точкою для ідентифікації, чи є юрисдикція податковою гаванню:

- юрисдикція застосовує низькі або нульові ставки податку (загалом, або за специфічних умов), а також позиціонує себе (або сприймається), як місце, що може бути використано нерезидентами для уникнення оподаткування в країні свого резидентства;

- юрисдикцією впроваджені закони або адміністративні практики, які перешкоджають ефективному обміну інформацією з компетентними органами інших юрисдикцій щодо платників податків, які отримують переваги від низького або нульового податкового навантаження;

- юрисдикція є непрозорою для зовнішніх контролюючих органів;

- в юрисдикції відсутні вимоги щодо суттєвості господарської діяльності. Таким чином, МГК можуть звітувати у таких юрисдикціях щодо результатів господарської діяльності, фактично не створюючи вартість на території такої юрисдикції.

2. Шкідливі пільгові режими оподаткування. Велика кількість країн-членів ОЕСР і країн, що не є членами ОЕСР, застосовують спеціальні пільгові податкові режими для залучення високомобільного капіталу. Сама по собі наявність спеціального режиму оподаткування для прибутків отриманих від нематеріальних активів, специфічних напрямків виробництва, ведення діяльності з досліджень та розробок тощо не може вважатись шкідливою податковою конкуренцією та може розглядатись в контексті створення привабливого інвестиційного клімату. При цьому, зазначені режими, потенційно, можуть використовуватись для накопичення пасивних прибутків та забезпечувати інвестору місце для звітування про прибутки для цілей оподаткування без

фактичного здійснення господарської діяльності по створенню вартості. Такі пільгові режими спрямовані на залучення тих видів господарської діяльності, що найпростіше можуть бути перенесені до іншої юрисдикції. Як правило, це включає фінансову діяльність та надання послуг. Існування зазначених пільгових режимів оподаткування може сприяти переміщенню господарської діяльності, яка не користується попитом на внутрішньому ринку приймаючої юрисдикції. У багатьох випадках, наявність спеціального режиму оподаткування – це єдина причина структурування господарської діяльності через таку юрисдикцію. У разі відсутності відповідного пільгового режиму, вірогідність структурування інвестиційного потоку з залученням відповідної юрисдикції є обмеженою.

ОЕСР було запропоновано чотири параметри, які є відправною точкою для ідентифікації, чи є пільговий режим оподаткування шкідливим:

- юрисдикція застосовує низькі або нульові ставки податку на дохід, що вважається кваліфікованим для відповідного пільгового режиму оподаткування;
- правила функціонування та оподаткування в межах відповідного пільгового режиму частково або повністю відокремлені від національної економіки та загальних правил оподаткування;
- функціонування пільгового режиму оподаткування є непрозорим для зовнішніх контролюючих органів;
- юрисдикція, що запровадила пільговий режим оподаткування, не здійснює ефективного обміну інформацією з компетентними органами інших держав.

Таким чином, шкідливий пільговий режим оподаткування буде характеризуватись поєднанням низької або нульової ефективної ставки оподаткування та одного або кількох інших факторів, викладених вище.

Ідентифіковані джерела шкідливої податкової конкуренції надають широкий спектр можливостей для виникнення проявів BEPS.

1.4. Напрямки реалізації Плану протидії BEPS

Наростаюче занепокоєння шкідливою податковою конкуренцією протягом 1990-2010 рр., а також напрацювання у сфері ідентифікації проявів такої конкуренції, відобразились у Звіті ОЕСР «Боротьба з BEPS», презентованому на зустрічі G20, у лютому 2013 р.

Метою Звіту було об'єктивне та вичерпне представлення проблем, пов'язаних з BEPS. Основою Звіту став огляд ключових принципів оподаткування транскордонної діяльності, а також можливостей для виникнення BEPS, які ці принципи можуть створювати.

У Звіті робиться висновок, що, окрім потреби у підвищенні прозорості ефективних ставок оподаткування МГК, ключові сфери виникнення BEPS полягають у [70]

1. Неоднорідності міжнародного податкового простору, що дозволяє досягати цілей подвійного неоподаткування.
2. Застосуванні концепцій угод про уникнення подвійного оподаткування до прибутків, отриманих від реалізації цифрових товарів та послуг.
3. Застосуванні спеціальних податкових режимів для внутрішньогрупових фінансових операцій.
4. Трансфертному ціноутворенні, зокрема, у зв'язку з перенесенням ризиків і нематеріальних активів та/або штучним розподілом власності на активи між юридичними особами в межах групи та транзакціями між пов'язаними особами, які, з високою долею вірогідності, не відбулись би між непов'язаними особами.
5. Недостатній ефективності заходів боротьби проти ухилення від оподаткування, зокрема регулюванні контрольованих іноземних компаній, правил тонкої капіталізації та правил запобігання зловживанню податковими угодами.
6. Доступності шкідливих пільгових режимів.

Звіт також наголошує, що поточні міжнародні стандарти оподаткування належним чином не відображають зміни у бізнес-моделях, зокрема у сфері

нематеріальних активів і розвитку цифрової економіки. Сучасні бізнес-моделі дозволяють активно долучатись до економічного середовища іншої країни без наявності фізичної присутності у такій країні, зокрема, з використанням мережі Інтернет. Отже, в умовах можливості отримання значних прибутків віддалено, існує ряд структур, що є законними з технічної точки зору, проте такими, що порушують принципи міжнародного оподаткування за рахунок асиметрії міжнародного податкового простору [70].

Резюмуючи, у Звіті зазначено, що подолання проявів BEPS неможливе без комплексного плану дій. Головною метою цього плану має бути розробка та надання країнам інструментів, внутрішніх і міжнародних, спрямованих на краще узгодження розподілу прав оподаткування відповідно до реальної економічної діяльності.

План протидії BEPS, що складається з 15 Дій, було презентовано у липні 2013 р. Визнаючи реалії глобалізації, питання яке підіймалось ще Лігою Націй у 1920-1930 рр., ОЕСР приходить до нового висновку: якщо у XX сторіччі ключовим викликом було питання подвійного оподаткування МГК, що стримувало міжнародну торгівлю та інвестицій, то у XXI сторіччі МГК вже становлять значну частку світового ВВП і завдяки неоднорідності міжнародного податкового простору та шкідливим податковим практикам можуть чинити суттєву загрозу суверенітету національних податкових надходжень. Отже, в умовах суттєвих досягнень у вирішенні проблем подвійного оподаткування, увага дослідників, міжнародних організацій та урядів змістилась на користь вирішення питання подвійного неоподаткування.

Наявність у міжнародних груп компаній більш широкого спектру засобів та інструментів для реалізації агресивного податкового структурування та планування, а також зменшення податкового навантаження стала ключовим аспектом для усіх учасників міжнародних податкових взаємин [70]:

1. **Національні уряди.** Багатьом урядам завдано збитків через скорочення податкових надходжень до державного бюджету. Крім того, явища BEPS підривають стабільність податкової системи, оскільки громадськість, медіа

та платники податків вважають рівень корпоративних податків занадто заниженим. У країнах, що розвиваються, зменшення податкових надходжень через явища BEPS призводить до критичного дефіциту фінансування державних інвестицій, що може стати перешкодою для економічного зростання. Загалом, розподіл ресурсів на основі податково-орієнтованої поведінки вважається неефективним.

2. **Платники податків.** Якщо недосконалість податкового законодавства дозволяє міжнародним групам компаній зменшувати свій податковий тягар, переміщаючи доходи з юрисдикцій, де здійснюється економічна діяльність, що генерує прибуток, до юрисдикцій з нижчим рівнем корпоративного податку, інші платники податків у юрисдикціях фактичного створення вартості приймають на себе підвищену частку податкового навантаження як плату за доступ до публічних благ.

3. **Суб'єкти господарювання.** Компанії, що здійснюють господарську діяльність виключно на внутрішніх ринках, включаючи сімейні підприємства або місцеві стартапи, стикаються з труднощами під час конкуренції з міжнародними групами компаній, які мають можливість переміщувати свій прибуток за кордон з метою уникнення оподаткування або зниження ставки податку. Таким чином, локальні підприємства не здатні протистояти конкурентним перевагам, що виникають у МГК за рахунок ефекту масштабу. Відповідно, явища, зумовлені BEPS, наносять шкоду ринковій конкуренції.

Враховуючи вищевикладене, було запропоновано 15 Дій, які мають на меті обмеження та подолання BEPS:

Дія 1. Подолання податкових викликів цифрової економіки.

Цифрова економіка є результатом трансформаційного процесу, викликаного інформаційно-комунікаційними технологіями. Революція у цій сфері зробила технології дешевшими, потужнішими та широко стандартизованими, покращуючи бізнес-процеси та сприяючи інноваціям у всіх секторах економіки. Наприклад [71]:

- роздрібні торговці надають клієнтам можливість розміщувати онлайн-замовлення та можуть збирати й аналізувати дані клієнтів, щоб надавати персоналізовані послуги та рекламу;

- сектор логістики змінився завдяки можливості відстежувати транспортні засоби та вантажі на різних континентах;
- постачальники фінансових послуг все більше дозволяють клієнтам керувати своїми фінансами, проводити транзакції та отримувати доступ до нових продуктів онлайн;
- цифрова економіка розширила можливості дистанційного моніторингу виробничих процесів, а також контролю та використання автоматизованих систем;
- постачальники освітніх послуг можуть надавати курси дистанційно, що дозволяє їм задовольнити глобальний попит;
- у секторі охорони здоров'я цифрова економіка дозволяє дистанційно діагностувати та використовувати записи про стан здоров'я для підвищення ефективності системи та покращення досвіду пацієнтів;
- телевізійна- та медіа-індустрія зазнали революції, розширивши роль нетрадиційних джерел новин у ЗМІ та розширивши участь користувачів у медіа через контент створений користувачами і соціальні мережі.

Метою Дії 1 є визначення основних труднощів, які цифрова економіка створює для застосування існуючих міжнародних правил оподаткування, а також розробка детальних варіантів вирішення цих труднощів з використанням цілісного підходу, враховуючи як пряме, так і непряме оподаткування. Питання, що розглядаються в межах Дії 1, включають [71]:

- здатність компанії мати значну цифрову присутність в економіці іншої країни без оподаткування через відсутність фізичної присутності;
- розподіл вартості, створеної шляхом використання цифрових продуктів і послуг;
- характеристика доходу, отриманого від нових бізнес-моделей з залученням цифрових технологій;
- застосовність правил «джерела доходу»;
- визначення способів забезпечення ефективного збору непрямих податків, з цифрових товарів та послуг, що постачаються в межах транскордонних операцій.

Оскільки цифрова економіка все більше інтегрується в класичну економіку, було б важко, якщо не неможливо, відгородити цифрову економіку від решти економіки для цілей оподаткування. Спроба виділити цифрову економіку як окремий сектор – неминуче вимагала б проведення довільних меж між тим, що є цифровим, а що ні. Як наслідок, податкові виклики пов'язані з BEPS, які створює цифрова економіка, краще ідентифікуються та вирішуються шляхом аналізу існуючих структур, прийнятих МГК, разом із новими бізнес-моделями та шляхом зосередження уваги на ключових особливостях цифрової економіки та визначення того, які з цих особливостей є найбільшими факторами виникнення BEPS [71].

Дія 2. Нейтралізація впливу гібридних механізмів невідповідності.

Гібридні механізми невідповідності можуть використовуватись з метою досягнення подвійного неоподаткування або довгострокової відстрочки оподаткування шляхом створення подвійних вирахувань з бази оподаткування, визнання витрат для однієї особи без дзеркального визнання доходу іншою особою тощо. Локальне законодавство країн, які дозволяють платникам податків обирати режим оподаткування певних вітчизняних та іноземних утворень, може сприяти виникненню гібридних механізмів невідповідності.

Метою Дії 2 є розробка стандартизованих положень до угод про уникнення подвійного оподаткування та рекомендацій щодо розробки внутрішніх правил у локальному законодавстві для нейтралізації негативного ефекту (подвійне неоподаткування, подвійне вирахування тощо) від гібридних інструментів та утворень. Практичні кроки по досягненню мети можуть включати [70, 72]:

- зміни до Модельної Конвенції ОЕСР для забезпечення того, щоб гібридні механізми та утворення (а також утворення з подвійним резидентством) не використовувались для неправомірного отримання переваг угод про уникнення подвійного оподаткування;
- пропозиції щодо локального законодавства, які запобігатимуть звільненню від оподаткування доходів, які підлягають вирахуванню з бази оподаткування особи, що виплачує такі доходи;

- пропозиції щодо локального законодавства, які запобігатимуть вирахуванню витрат з бази оподаткування платника податків, якщо такі витрати також вираховуються з бази оподаткування в іншій юрисдикції;
- розробка вказівок та правил координації, якщо більше ніж одна юрисдикція прагне застосувати зазначені правила до однієї транзакції чи структури.

Дія 3. Посилення правил щодо контрольованих іноземних компаній.

Одна зі сфер у якій ОЕСР не проводила значних досліджень до виникнення Плану протидії BEPS – правила про контрольовані іноземні компанії. Виникнення явищ BEPS з залученням контрольованих іноземних компаній може відбуватись за рахунок спрямовання прибутків до пов'язаних платників податків – нерезидентів.

З часу прийняття перших правил про контрольовані іноземні компанії у 1962 році все більше юрисдикцій запроваджують ці правила. Правила щодо контрольованих іноземних компаній мають дворівневий позитивний ефект:

- дозволяють включити окремі категорії прибутків контрольованої іноземної компанії (тих, що вважаються проявом BEPS) в базу оподаткування материнської компанії;
- обмежують стимули щодо перенесення прибутку у низькоподаткові юрисдикції.

Подальші рекомендації ОЕСР щодо контрольованих іноземних компаній розроблялись у вигляді «будівельних блоків», які можуть бути використані юрисдикціями для створення власної систему правил щодо контрольованих іноземних компаній. Основними блоками є наступні [73]:

1. **Визначення контрольованої іноземної компанії** – зазвичай правила про контрольовані іноземні компанії стосуються іноземних компаній, що контролюються засновниками, які розташовані в іншій юрисдикції. ОЕСР розроблено рекомендації щодо визначення достатнього рівня контролю для визнання іноземної компанії – контрольованою іноземною компанією.

2. **Граничні показники** – існуючі правила щодо контрольованих іноземних компаній зазвичай застосовуються лише після виконання ряду

граничних показників, що свідчать про наявність ознак BEPS. Такими показниками можуть бути ефективна ставка оподаткування, показники нерозподіленого прибутку тощо.

3. **Визначення прибутку** – незважаючи на те, що правила щодо контрольованих іноземних компаній в окремих юрисдикціях розглядають весь прибуток контрольованої іноземної компанії як прибуток засновників, ОЕСР пропонує ряд підходів для визначення того, які саме прибутки контрольованої іноземної компанії мають підлягати оподаткуванню на рівні засновників.

4. **Розрахунок прибутку** – з боку ОЕСР рекомендується застосування правил юрисдикції засновників контрольованої іноземної компанії для визначення прибутку до оподаткування.

5. **Розподіл прибутку** – з боку ОЕСР рекомендується розподіляти прибуток у вигляді бази оподаткування між засновниками контрольованої іноземної компанії пропорційно частці юридичного володіння або фактичного контролю.

6. **Запобігання та усунення подвійного оподаткування** – одне з ключових питань, що має бути враховано при розробці правил щодо контрольованих іноземних компаній – унеможливлення подвійного оподаткування. ОЕСР наголошує на важливості як запобігання, так і усунення подвійного оподаткування, а також рекомендує країнам, які запроваджують правила щодо контрольованих іноземних компаній застосовувати податковий кредит проти фактично сплаченого контрольованою іноземною компанією податку.

Дія 4. Обмеження BEPS у фінансових транзакціях.

Одним з найбільш поширених проявів BEPS є розмивання бази оподаткування за рахунок фінансових транзакцій, зокрема, внутрішньогрупових позик. Вирахування відсоткових витрат з бази оподаткування, в окремих випадках, може призводити до подвійного неоподаткування. З точки зору отримання фінансових доходів, явища BEPS можуть виникати у разі реєстрації отримувачів таких доходів у юрисдикціях з пільговим оподаткуванням таких доходів. При

цьому, для сторони, що виплачує такі доходи, вони вважаються фінансовими витратами, що зменшують базу оподаткування. Отже, у разі внутрішньогрупового фінансування, відсоткові платежі вираховуються з бази оподаткування особи, що їх сплачує, тоді як особа, що їх отримує використовує сприятливі податкові режими, з метою обмеження оподаткування відсоткових доходів, або повного уникнення оподаткування.

Аналогічні прояви BEPS можуть виникати й за іншими фінансовими операціями, такими як фінансові гарантії, деривативи, угоди зі страхування. Відповідні прояви BEPS мають детально розглядатись в контексті трансфертного ціноутворення.

Метою Дії 4 є розробка рекомендацій та найкращих практик боротьби з проявами BEPS, пов'язаними з фінансовими операціями. Дія 4 передбачає оцінку ефективності доступних механізмів обмеження BEPS у фінансових транзакціях, розробку настанов щодо трансфертного ціноутворення в межах таких транзакцій, а також координацію обмежувальних механізмів з правилами про контрольовані іноземні компанії та гібридні механізми невідповідності [70].

В межах подальших досліджень, як емпіричних, так і академічних, ОЕСР було виділено шість ключових груп важелів, що використовуються різними юрисдикціями з метою протидії явищам BEPS в межах фінансових транзакцій, а саме [74]:

1. Встановлення відповідності умов здійснення фінансових транзакцій принципу «витягнутої руки».
2. Стягування податку у джерела виплати (податку на репатріацію), з метою перерозподілу прав на оподаткування на користь юрисдикції-джерела доходу.
3. Застосування правил, що забороняють встановлювати певний відсоток фінансових витрат суб'єкта господарювання, незалежно від характеру платежу або контрагента.
4. Застосування правил, що обмежують рівень відсоткових витрат або заборгованості суб'єкта господарювання, виходячи з законодавчо встановлених

співвідношень (наприклад, відношення боргу до власного капіталу, відношення фінансових витрат по прибутку тощо).

5. Застосування правил, що обмежують рівень відсоткових витрат або заборгованості суб'єкта господарювання, виходячи з фінансової позиції МГК.

6. Застосування цільових правил, які регулюють відсоткові витрати за певними видами транзакцій.

Важливо зазначити, що окремі юрисдикції використовують комбіновані підходи.

Дія 5. Ефективна протидія шкідливим податковим практикам.

Пільгові та преференційні режими оподаткування залишаються ключовим фактором виникнення BEPS. Основна увага в роботі над Дією 5 була зосереджена на оцінці пільгових та преференційних режимів, зокрема, режимів щодо інтелектуальної власності. Також, Дія 5 зосереджена на підвищенні прозорості таких режимів, шляхом обов'язкового спонтанного обміну інформацією, зокрема, щодо постанов компетентних органів, які можуть викликати занепокоєння з приводу виникнення явищ BEPS.

Під час роботи над Дією 5 було досягнуто згоди, що для застосування умов пільгових та преференційних режимів має виконуватись вимога до наявності істотної діяльності у країні з пільговим та/або преференційним режимом. Застосування такої вимоги здійснюється з метою узгодження місця оподаткування та місця ведення істотної діяльності, що створює базу оподаткування.

Також, було досягнуто консенсус щодо застосування «nexus» підходу. Зазначений підхід було розроблено в контексті пільгових та преференційних режимів щодо інтелектуальної власності. Він дозволяє платниками податків використовувати пільги та преференції у тій мірі, в якій вони понесли відповідні витрати на дослідження та розробки, що призвели до генерації доходу від інтелектуальної власності. У подальшому, зазначений підхід почав поширюватись й на пільгові та преференційні режими, що не пов'язані з інтелектуальною власністю.

З метою забезпечення прозорості пільгових та преференційних режимів, було погоджено шість категорій постанов компетентних органів, які можуть викликати занепокоєння з приводу виникнення явищ BEPS та які підлягають включенню до обов'язкового спонтанного обміну інформацією [75]:

1. Постанови, що пов'язані з особливостями функціонування пільгових та преференційних режимів.
2. Міжнародні односторонні угоди про попереднє ціноутворення, або інші односторонні правила щодо трансфертного ціноутворення.
3. Постанови щодо коригування бази оподаткування у бік зменшення.
4. Постанови щодо постійних представництв.
5. Постанови щодо кондуїтних осіб.
6. Будь-які інші постанови, що можуть призводити до виникнення BEPS.

Важливо зазначити, що виділення таких категорії не може інтерпретуватись так, що відповідні постанови автоматично призводять до виникнення BEPS.

Дія 6. Запобігання зловживанню міжнародними угодами.

Беручи до уваги десятки років еволюції двосторонніх угод про уникнення подвійного оподаткування, наявні правила добре виконують покладені на них функції у більшості випадків. Проте, вони потребують адаптації для випадків взаємодії між більш ніж двома країнами. Відповідні угоди мають повністю враховувати глобальні ланцюжки створення вартості. Існуючі національні та міжнародні правила оподаткування мають бути змінені, щоб більш точно узгодити розподіл доходу з економічною діяльністю, яка генерує цей дохід.

Отже, метою Дії 6 є розробка типових положень до угод про уникнення подвійного оподаткування, а також створення рекомендацій щодо розробки локальних норм, які будуть мати на меті запобігання наданню податкових пільг у разі невідповідності вимогам до використання угод.

Зазначені правила по боротьбі зі зловживанням угодами, в першу чергу, мають застосовуватись до так званого «treaty shopping». Це явище характеризується стратегіями платників податків, які не є резидентами конкретної юрисдикції, проте намагаються отримати переваги міжнародних угод про уникнення подвійного

оподаткування таких юрисдикцій. Застосування таких стратегій можливо шляхом створення структур у цільовій юрисдикції без забезпечення належного рівня економічної присутності. В процесі розробки Дії 6 було запропоновано ряд засобів для боротьби із зазначеними стратегіями [76]:

1. Угоди про уникнення подвійного оподаткування мають містити чітку заяву, що укладання такої угоди спрямоване, в тому числі, на уникнення можливостей до ухилення від оподаткування.

2. Модельна конвенція ОЕСР має бути доповнена спеціальним положенням щодо обмеження вигід, які надаються угодами про уникнення подвійного оподаткування, у разі виявлення зловживань.

3. В цілях боротьби з іншими формами зловживань угодами, які не підпадають під положення про обмеження вигід, Модельна конвенція ОЕСР має бути доповнена більш загальним правилом протидії зловживанням. Таке правило має ґрутуватись на принципі «основної мети». Згідно з цим правилом, якщо однією з основних цілей транзакції між резидентами двох юрисдикцій є отримання податкових переваг угоди про уникнення подвійного оподаткування, що укладена між цими юрисдикцій, у таких податкових перевагах має бути відмовлено.

Дія 7. Запобігання штучному уникненню постійного представництва.

У багатьох країнах тлумачення положень угод про уникнення подвійного оподаткування щодо агентських постійних представництв дозволяє відділу продажів дочірньої компанії іноземного підприємства вести перемовини щодо суттєвих положень договорів, а також укласти договори від імені такого іноземного підприємства. При цьому, прибутки від погоджених продажів не оподатковуються тією самою мірою, якою вони оподатковувались би, якщо би такі продажі були здійснені повноцінним дистриб'ютором. У багатьох випадках це призводить до того, що іноземні підприємства змінюють угоди, за якими місцева дочірня компанія традиційно виконувала би роль дистриб'ютора, на користь комісійних угод, що призводить до переміщення прибутку з країни, де фактично відбуваються продажі, без одночасного переміщення суттєвих функцій. Так само, МГК можуть штучно фрагментувати свою діяльність між кількома суб'єктами

групи, щоб мати право на використання виключення зі статусу постійного представництва за критерієм підготовчої та допоміжної діяльності [77].

Таким чином, метою Дії 7 є розробка змін до визначення постійного представництва, з метою запобігання штучному уникненню такого статусу.

Дії 8-10. Контроль за трансфертним ціноутворенням.

Правила щодо контролю за трансфертним ціноутворенням та питання дотримання принципу «витягнутої руки» потребують особливої уваги. Процес трансфертного ціноутворення спрямований на розподіл прибутку МГК між країнами присутності такої МГК. У багатьох випадках поточні правила, засновані на дотриманні принципу «витягнутої руки», є ефективним механізмом по контролю за справедливим розподілом прибутку МГК. Однак, існують випадки, коли МГК використовують окремі невизначеності зазначених правил з метою переміщення прибутку від центрів створення вартості до центрів оподаткування вартості, в якості яких, зазвичай, обираються низькоподаткові юрисдикції. Найбільші виклики для контролю за трансфертним ціноутворенням виникають в межах специфічних операцій з залученням нематеріальних активів та операцій, що передбачають перенесення суттєвої частки функцій, активів та ризиків з однієї юрисдикції в іншу.

Дії 8-10 спрямовані на вдосконалення процесу контролю за трансфертним ціноутворенням в межах таких специфічних операцій [78]:

1. Дія 8 передбачає розробку правил для запобігання явищам BEPS, що виникають під час переміщення нематеріальних активів між членами групи. Це включає:

- формування чітко окресленого визначення нематеріальних активів;
- забезпечення того, щоб прибутки, пов'язані з передачею та використанням нематеріальних активів, розподілялися відповідно до створення вартості;
- розробку правил трансфертного ціноутворення для встановлення відповідності умов здійснення операцій з передачі нематеріальних активів, що важко оцінити принципу «витягнутої руки»;

- оновлення настанов щодо угод про спільне розподілення витрат.

2. Дія 9 передбачає розробку правил для запобігання явищам BEPS, що виникають під час переміщення суттєвої частки функцій, активів та ризиків з однієї юрисдикції в іншу. Це включає:

- розробку правил трансфертного ціноутворення для встановлення відповідності умов здійснення операцій переміщення суттєвої частки функцій, активів та ризиків з однієї юрисдикції в іншу принципу «витягнутої руки»;
- забезпечення відповідності між рівнем прибутковості та залученістю у створення вартості.

3. Дія 10 передбачає розробку правил для запобігання явищам BEPS, що виникають під час здійснення інших високоризикових операцій, що не були би здійснені непов'язаними особами. Це включає:

- розробку правил трансфертного ціноутворення або спеціальних заходів для рекласифікації ризикових операцій згідно з їх фактичною суттю;
- уточнення правил застосування методів трансфертного ціноутворення, особливо методу розподілу прибутку, в межах глобальних ланцюгів створення вартості;
- забезпечення захисту від поширених типів платежів, що, зазвичай, є проявом BEPS, таких як плата за управлінські послуги та покриття витрат головного офісу.

Дія 11. Розробка методології для збору та аналізу даних про BEPS.

З метою розуміння масштабів проявів BEPS, а також контролю за ефективністю заходів, спрямованих на протидію йому, існує потреба в більш точних, актуальних і детальних даних. Інформація має надати уявлення про можливий розрив між тим, де підприємства здійснюють суттєву господарську діяльність, що створює вартість, і тим, де вони звітують про свої прибутки для цілей оподаткування.

Отже, Дія 11 має на меті розробку рекомендацій щодо визначення показників масштабу та економічного впливу BEPS, а також забезпечення наявності

інструментів для моніторингу та оцінки ефективності дій, вжитих для усунення BEPS. Основними напрямками реалізації Дії 11 є [79]:

1. Покращення збору даних з метою підвищення ефективності їх використання та інформативності.
2. Зобов'язання платників податків розкривати стратегії податкового планування.
3. Удосконалення вимог до документацій з трансфертного ціноутворення, з метою зниження адміністративного навантаження на платників податків при одночасному підвищенні ефективності збору та обробки релевантних даних.
4. Виявлення точок невідповідності між юрисдикціями створення вартості та юрисдикціями звітування щодо прибутку для цілей оподаткування.
5. Запровадження методів, спрямованих на оцінку розподілу прибутків між юрисдикціями в контексті ідентифікації центрів створення прибутку.
6. Визначення чіткого переліку даних, що мають надаватись з боку платників податків на користь контролюючих органів з метою досягнення цілей ефективного контролю за реалізацією Плану протидії BEPS.
7. Розробка методології аналізу зібраних даних, з метою формування розуміння поведінки платників податків щодо BEPS, економічних наслідків та ефективності дій, вжитих проти BEPS.

Дія 12. Вимоги щодо обов'язкового розкриття агресивних структур.

Здебільшого, для податкових адміністрацій недоступна повна та достовірна інформація про стратегії податкового структурування та планування. Проте, наявність своєчасної та вичерпної інформації є важливим фактором визначення пріоритетних зон ризику. Незважаючи на те, що податковий аудит залишається основним джерелом належної інформації, він супроводжується рядом обмежень для контролюючих органів та відсутністю достатніх методів та інструментів для упередження агресивного податкового планування. У цьому контексті важливим є розробка заходів, спрямованих на розкриття платниками податків інформації про застосовані моделі податкового структурування [80].

Отже, метою Дії 12 є розробка рекомендації щодо правил обов'язкового розкриття інформації для агресивних операцій, домовленостей або структур, враховуючи адміністративні витрати, що будуть понесені податковими адміністраціями і платниками податків в процесі звітування за такими правилами.

Дія 13. Перегляд звітності з трансфертного ціноутворення.

Суть контролю за трансфертним ціноутворенням полягає у забезпеченні того, щоб умови здійснення внутрішньогрупові операції між різними суб'єктами однієї МГК відповідали принципу «витягнутої руки», тобто здійснювали згідно комерційних та фінансових умов, які були би погоджені між непов'язаними особами.

Основним викликом під час контролю за трансфертним ціноутворенням є асиметрія інформації, що доступна контролюючим органам та платникам податків. Така асиметрія призводить до наступних наслідків (але не вичерпується ними) [81]:

1. Контролюючим органам часто бракує доступу до вичерпних даних про діяльність МГК у всіх країнах її присутності, у той час, як МГК має повну інформацію про свої внутрішні операції та стратегії. Це ставить контролюючі органи в не вигідне становище, ускладнюючи контроль за трансфертним ціноутворенням.

2. Інформаційна асиметрія може бути використана МГК для перерозподілу прибутків у низькоподатковій юрисдикції, що є проявом BEPS. Без чіткого уявлення про глобальні операції та ланцюг створення вартості в межах МГК, контролюючі органи будуть обмежені у можливості виявляти та протидіяти явищам BEPS.

3. Для контролюючих органів розуміння глобального ланцюгу створення вартості в межах МГК має вирішальне значення для виявлення неузгодженостей між центрами створення вартості та центрами оподаткування такої вартості. В умовах відсутності узгодженого механізму обміну податковою інформацією, контролюючі органи часто мають фрагментарне уявлення про бізнес МГК як єдиного цілого, що перешкоджає проведенню ефективних перевірок з трансфертного ціноутворення.

4. У різних країнах можуть бути різні вимоги до документації з трансфертного ціноутворення. Для МГК, які здійснюють господарську діяльність у кількох юрисдикціях, такі розбіжності означають необхідність збільшувати адміністративні витрати на дотримання вимог законодавства. Окрім іншого, неузгодженість інформації, що надається контролюючим органам у різних юрисдикціях, може призводити до виникнення податкових суперечок.

5. Одним з найбільш важливих елементів встановлення відповідності умов здійснення внутрішньогрупових операцій принципу «витягнутої руки» є аналіз виконаних функцій, понесених ризиків та залучених активів кожною зі сторін таких операцій. В свою чергу, у разі надання обмеженої та/або нечіткої інформації з боку МГК, контролюючим органам може бути важко встановити відповідність умов здійснення таких операцій принципу «витягнутої руки».

Вирішення окреслених проблем неможливе без стандартизації вимог до документацій з трансфертного ціноутворення в поєднанні з механізмами обміну інформацією між контролюючими органами різних юрисдикцій. Зазначені кроки покликані зменшити можливості для виникнення явищ BEPS, а також спрямовані на усунення інформаційної асиметрії між контролюючими органами та платниками податків.

Отже, метою Дії 13 є розробка стандартизованих правил складання звітності з трансфертного ціноутворення, що дозволить підвищити прозорість розподілу вартості в межах МГК. Дія 13 передбачає створення єдиної форми звітності, за допомогою якої МГК будуть надавати контролюючим органам інформацію про глобальний розподіл доходу, господарську діяльність у різних юрисдикціях, обсяг податків сплачених в розрізі юрисдикцій тощо.

Дія 14. Підвищення ефективності механізму вирішення суперечок.

Реалізація Плану протидії BEPS має доповнюватись Діями, які забезпечують певність і передбачуваність для платників податків. Непередбачуване податкове середовище може стримувати інвестиції та економічне зростання. Тому, Дії щодо BEPS мають бути розроблені таким чином, щоб забезпечити чітку та стабільну структуру для діяльності платників податків.

Важливим доповненням до розробки механізмів протидії BEPS є підвищення ефективності процедури взаємоузгодження. Процедура взаємоузгодження – це механізм, передбачений багатьма двосторонніми податковими угодами, який дозволяє компетентним органам держав-учасниць договору взаємодіяти з метою вирішення міжнародних податкових спорів. Отже, забезпечення ефективності процедури взаємоузгодження має вирішальне значення, оскільки вона забезпечує механізм для вирішення потенційних суперечок, що виникають у зв'язку із застосуванням заходів протидії BEPS [82].

Таким чином, метою Дії 14 є розробка рішень для усунення перешкод, які заважають країнам вирішувати суперечки, пов'язані з двосторонніми податковими угодами, згідно з процедурою взаємоузгодження.

Дія 15. Розробка багатостороннього інструменту.

Реалізація Дій, що є складовими Плану протидії BEPS, призведе до різних результатів. Дії будуть мати вплив на положення національних законодавств, Модельну конвенцію ОЕСР та Коментарі до неї, Настанови ОЕСР з трансфертного ціноутворення тощо [83].

Однак, зміни до Модельної конвенції ОЕСР не набудуть чинності автоматично. Вони вимагають внесення змін до відповідних двосторонніх податкових угод. При цьому, внесення змін до всіх існуючих угод кожної окремої юрисдикції шляхом двосторонніх перемовин не відповідає практичним та прагматичним цілям, які було закладено ще Лігою Націй.

Отже, метою Дії 15 є розробка багатостороннього інструменту, який дозволить юрисдикціям, що бажають це зробити, впроваджувати заходи, розроблені в межах Плану протидії BEPS. Зазначений інструмент буде дозволяти внесення змін до декількох двосторонніх податкових угод одночасно.

Таким чином, у якості відповіді на реалії шкідливої податкової конкуренції у глобалізованому світі, ОЕСР було розроблений план, що пропонує практичні кроки до подолання проявів BEPS. Важливо зазначити, що реалізація плану протидії BEPS має забезпечувати суверенітет податкових надходжень одних юрисдикцій в контексті реалізації іншими юрисдикціями суверенного права на формування власної податкової системи.

Висновки до Розділу 1

1. Історично, податкові політики окремих юрисдикцій визначались відповідно до внутрішнього запиту на розмір публічного сектору та згідно з цілями розподілу та перерозподілу фондів державних фінансів конкретної країни. Право визначати принципи розбудови власної податкової системи вважались одним з ключових аспектів суверенітету юрисдикції.

2. Зважаючи на обмежену мобільність капіталу, взаємозалежність та взаємопов'язаність національних податкових систем різних юрисдикцій також носила обмежений характер та не потребувала розбудови комплексних механізмів регулювання таких відношень.

3. Колоніальна експансія у XIX – на початку XX сторічь супроводжувалась значним розширенням географії ведення господарської діяльності окремими підприємствами. Це, в свою чергу, стало поштовхом до порушення питань міжнародного оподаткування. Швидке розширення географії ведення господарської діяльності створювало невизначеність щодо юрисдикції оподаткування доходів/прибутків та призводило до випадків, коли той самий дохід оподатковувався як в юрисдикції походження (генерації) доходів/прибутків, так і в країні резидентства підприємця. Зазначені фактори розглядались як обмеження для транскордонних інвестицій і торгівлі.

4. До Першої світової війни, вирішення питань міжнародного оподаткування носило виключно індивідуальний характер. Імперії вводили внутрішні регулювання для усунення подвійного оподаткування в межах складових юрисдикцій. Також, окремі юрисдикції укладали двосторонні угоди. Так, наприклад, у 1869 році було укладено двосторонню угоду про уникнення подвійного оподаткування між Пруссією та Саксонією в межах Німецької імперії. Також, Австро-Угорською імперією було укладено ряд двосторонніх угод з юрисдикціями, що входили до складу Німецької імперії.

5. Після Першої світової війни центральне місце у розвитку методологічних засад щодо уникнення подвійного оподаткування належало Лізі Націй. Рядом звітів, що подавались до Фінансового комітету Ліги Націй в період до Другої світової війни, ініціювалась спроба визначення та подолання проблем,

пов'язаних із подвійним оподаткуванням у глобальному масштабі за рахунок міжнародної податкової координації. Звітами Лігі Націй було запроваджено ряд фундаментальних концепцій міжнародного оподаткування, таких як «джерело доходу», «податкове резидентство» та постійне представництво.

6. Окрім іншого, дослідницька робота, що була проведена спеціалістами Ліги Націй в контексті угод про уникнення подвійного оподаткування, суттєвою мірою визначила сучасний вигляд міжнародного податкового простору. Відмовившись від ідеї гармонізації міжнародного податкового законодавства, Лігою Націй було запропоновано рекомендації щодо укладання широкого кола двосторонніх угод. Не зважаючи на те, що ідея глобальної гармонізованої податкової системи була концептуально привабливою, виклики з точки зору перемовин, проблем суверенітету, різноманітних економічних умов і адміністративних складнощів зробили двосторонні договори більш практичним і ефективним підходом до усунення викликів подвійного оподаткування. Окрім іншого, під час формування рекомендацій було враховано вже існуючий досвід укладання двосторонніх угод про уникнення подвійного оподаткування та посилений попит на подібні угоди у повоєнні часи.

7. Не зважаючи на визначний внесок в теорію міжнародного оподаткування, Ліги Нації розглядали питання уникнення від оподаткування тільки опосередковано. Оцінюючи проблему ухилення від оподаткування, більшою мірою, увага приділялась випадкам шахрайства, але не питанням неоднорідності міжнародного податкового простору, що може призводити до побудови структур, які дозволяють реалізовувати подвійне неоподаткування.

8. Період Другої світової війни характеризувався підвищенням податкового навантаження, посиленням регулювання та обмеженням міжнародної торгівлі, що уповільнило розвиток міжнародного дискурсу в питаннях подвійного оподаткування та неоподаткування. Проте, у повоєнний період, в процесі реконструкції та відновлення, пожвавлення міжнародної торгівлі та інвестицій вбачалось ключовою можливістю для економічного зростання. Відповідно, питання міжнародного оподаткування знов стали актуальними.

9. Після Другої світової війни центральне місце у визначенні глобального дискурсу щодо міжнародного оподаткування посіла ОЕСР. Враховуючи посилення

економічної взаємозалежності та кооперації між країнами-членами ОЕСР, а також асоційованими країнами у повоєнний період, ОЕСР було розроблено фундаментальний для міжнародного податкового простору документ – Проект Модельної Конвенції ОЕСР про уникнення подвійного оподаткування стосовно податків на доходи та капітал. При цьому, навіть враховуючи фундаментальність та значущість Проекту Конвенції 1963 р. для сучасного міжнародного податкового простору, вона все ще не приділяла суттєвої уваги питанням ухилення від оподаткування. Таким чином, ключовий фокус дискурсу міжнародного оподаткування до кінця XX – початку XXI сторіччя залишається усунення подвійного оподаткування як фактору, що обмежує міжнародну торгівлю та інвестиції.

10. Посилення глобалізаційних процесів щодо торгівлі та інвестицій фундаментально змінило відношення між національними податковими системами. Процес інтеграцій та кооперації між економічними секторами та системами різних країн призвів до того, що податкові політики та регуляції почали здійснювати міждержавний вплив. Підвищення мобільності капіталу призвело до активного розвитку ринків капіталу та фінансових ринків при одночасному зниженні міжнародних податкових бар'єрів. Глобалізаційні процеси суттєво змістили фокус уваги з внутрішньо мотивованої податкові політики на користь зовнішньо мотивованої. Зазначені процеси відкрили нові можливості для фізичних осіб та МГК ухилятися від оподаткування. В даному контексті окремі юрисдикції могли приймати рішення про розбудову національної податкової системи таким чином, щоб це дозволяло заохочувати якомога більший обсяг міжнародного капіталу. Це, в свою чергу, відкрило шлях до розмивання податкової бази та приховування прибутку. Таким чином, реалізація податкового суверенітету одних країн стала потенційною загрозою податковому суверенітету інших країн.

11. Висока мобільність капіталу та розквіт неолібералізму призвели до виникнення явища «race to the bottom», зокрема в контексті міжнародної податкової конкуренції. Зазначене явище формувалось двосторонньо:

- з точки зору юрисдикцій – з метою залучення міжнародного капіталу;
- з точки зору МГК – в контексті імперативу максимізації прибутку.

12. В процесі «race to the bottom», в контексті міжнародної податкової конкуренції, юрисдикції сягнули стану, коли більшість спроб змінювати національну податкову політику з урахуванням змінюваних цілей розподілу та перерозподілу фондів державних фінансів, а також враховуючи потреби населення у розмірі публічного сектору, призводять до переміщення прибутків МГК, що декларуються, тобто бази оподаткування. На даному етапі, міжнародна податкова конкуренція набуває ознак шкідливої.

13. В межах емпіричних досліджень ОЕСР, основними джерелами шкідливої податкової конкуренції було визнано податкові гавані та пільгові режими оподаткування, що суттєво знижують ефективну ставку оподаткування. Ідентифіковані джерела шкідливої податкової конкуренції надають широкий спектр можливостей для виникнення проявів BEPS.

14. Наростаюче занепокоєння шкідливою податковою конкуренцією протягом 1990-2010 рр., а також напрацювання у сфері ідентифікації проявів такої конкуренції, відобразились у Звіті ОЕСР «Боротьба з BEPS», презентованому на зустрічі G20, у лютому 2013 р., який мав на меті об'єктивне та вичерпне представлення проблем, пов'язаних з BEPS. Визнаючи реалії глобалізації ОЕСР приходить до наступного висновку: якщо у XX сторіччі ключовим викликом було питання подвійного оподаткування МГК, що стримувало міжнародну торгівлю та інвестицій, то у XXI сторіччі МГК вже становлять значну частку світового ВВП і завдяки неоднорідності міжнародного податкового простору та шкідливим податковим практикам можуть чинити суттєву загрозу суверенітету національних податкових надходжень. Отже, в умовах суттєвих досягнень у вирішенні проблем подвійного оподаткування, увага дослідників, міжнародних організацій та урядів змістилась на користь вирішення питання подвійного неоподаткування.

15. У якості відповіді на реалії шкідливої податкової конкуренції у глобалізованому світі, ОЕСР було розроблений План протидії BEPS, який пропонує практичні кроки до подолання проявів BEPS. Реалізація плану протидії BEPS передбачає забезпечення суверенітету податкових надходжень одних юрисдикцій в контексті реалізації іншими юрисдикціями суверенного права на формування власної податкової системи.

РОЗДІЛ 2

ПОДАТКОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ В УМОВАХ BEPS: ФІСКАЛЬНА НЕЙТРАЛЬНІСТЬ, ПОДВІЙНЕ ОПОДАТКУВАННЯ ТА ОСНОВНІ КАНАЛИ BEPS

2.1. Концепція фіскальної нейтральності та її міжнародний вимір

Згідно пп. 3.1. Розділу 3 Національної стратегії доходів до 2030 року, національна візія щодо податкової системи України є фіскально-нейтральною [84, С. 15].

Фіскальний нейтралітет є однією з фундаментальних концепцій державних фінансів, що є прямою протилежністю шкідливій податковій конкуренції. Фіскальна-нейтральність уособлює ідею про те, що державне втручання не повинно спотворювати економічні рішення, які приймаються окремими суб'єктами господарювання та/або фізичними особами.

Застосування концепції фіскального нейтралітету ґрунтується на припущенні, що ефективність результатів господарської діяльності, зумовлена індивідуальними перевагами суб'єктів господарювання та ефективністю розподілу ресурсів, є вищою за ефективність результатів досягнутих на підставі податково-вмотивованих рішень.

Ідея фіскального нейтралітету бере свій початок у класичній економічній теорії, а саме у «An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations» Адама Сміта, яким було закладено чотири максими оподаткування [85, С. 676 – 678]:

1. **Максима рівності/справедливості.** Даний принцип полягає у тому, що плата за створення та доступ до публічних є пропорційними спроможності платників податків фінансувати такі публічні блага.

2. **Максима обов'язковості.** Даний принцип полягає у тому, що обов'язок зі сплати податків є доконаним (обов'язковим), а не добровільним. Час платежу, спосіб платежу, сума, яка має бути сплачена, мають бути зрозумілими як для платника податків, так і для будь-якої іншої особи.

3. **Максима зручності.** Даний принцип полягає у тому, що кожен податок має стягуватись у той спосіб та час, який, найбільш ймовірно, буде зручним для платників та який є найбільш природнім для стягування такого податку.

4. **Максима ефективності.** Даний принцип полягає у тому, що суть та структура будь-якого податку мають бути спроектовані таким чином, що сума, яку платник податків сплачує до бюджету має перевищувати суму видатків на збирання та адміністрування такого податку.

Отже в межах класичного дискурсу, податкова система повинна бути розроблена таким чином, щоб уникнути впливу на поведінку економічних агентів.

Загалом, концепція фіскального нейтралітету значно змінилася з часом під впливом різних економічних теорій.

Як було зазначено раніше, класична економічна теорія (вісімнадцяте – дев'ятнадцяте сторіччя), в особах Адама Сміта та Девіда Рікардо, наголошувала на важливості мінімального державного втручання та оподаткування без викривлень, що унеможлиблювало би прийняття податково-вмотивованих рішень.

У XIX сторіччі максими викладені у «An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations» Адама Сміта були формалізовані та доопрацьовані Джоном Стюартом Міллем у «Principles of Political Economy». Джон С. Мілль наголошував на важливості максим рівності та ефективності оподаткування, в тому числі звертаючи увагу на неприпустимість викривлень рішень економічних агентів під впливом фіскальних факторів [86, С. 619 – 623].

Початок XX сторіччя приніс нове розуміння фіскальної нейтральності з розвитком економіки добробуту та теорії суспільного вибору. У «The Economics of Welfare» А. С. Пігу закладає ідеї мінімізації граничних втрат корисності у зв'язку з оподаткуванням та небажаності економічних викривлень у зв'язку з фіскальними факторами [87, С. 705 – 719].

У «Study In Public Finance» А. С. Пігу розвиває концепцію «рівної граничної жертви», яка полягає у тому, що гранична втрата корисності у результаті

оподаткування має бути мінімізованою та однаковою для всіх платників податків [88, С. 55 – 71].

Ідеї мінімізації «рівної граничної жертви» отримали розвиток у працях Річарда Масгрейва, зокрема «Public Finance in Theory and Practice» [89, С. 229 – 232].

Графічне зображення ідеї мінімізації «рівної граничної жертви» наведено на рисунку нижче.

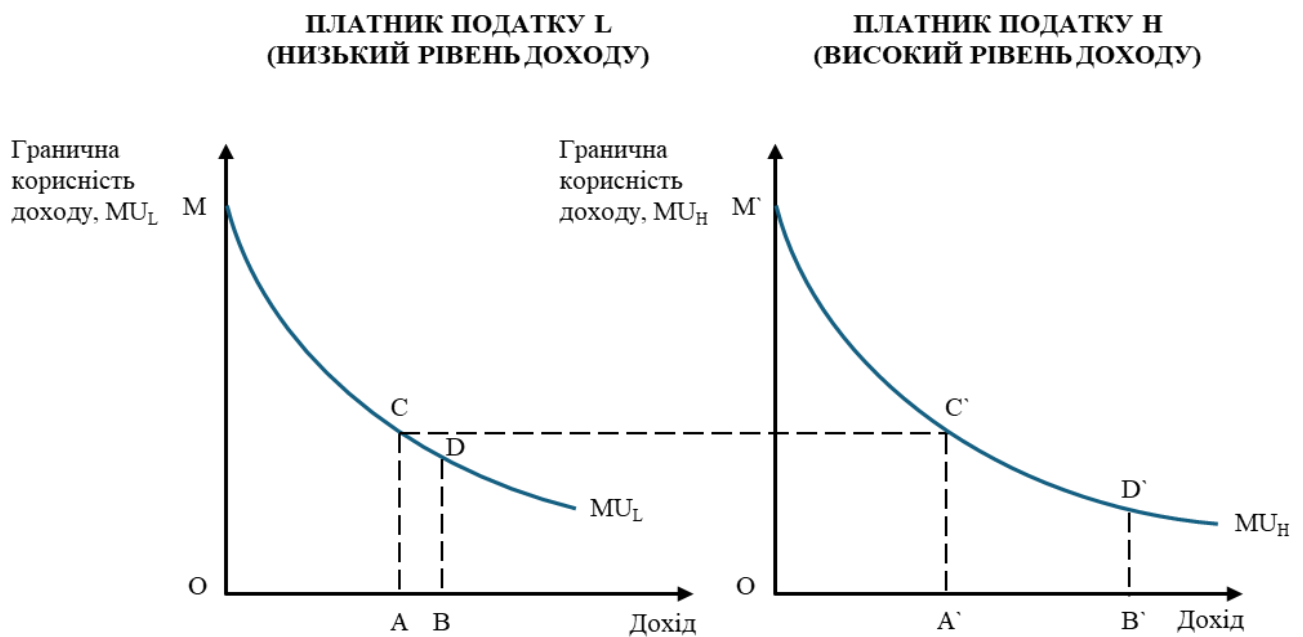

Рис. 2.1. Мінімізації «рівної граничної жертви»

[Побудовано автором за даними джерела 89, С. 229]

Припустимо, що в юрисдикції Н існує два платники податків:

- платник податків L з низьким рівнем доходу;
- платник податків H з високим рівнем доходу.

Бажаний рівень податкових надходжень у юрисдикції Н складає Т. Рівень доходу платника податків L складає ОВ, а платника податків H – ОВ'.

В контексті мінімізації «рівної граничної жертви», платник податків L сплачує податки на рівні АВ, а H – на рівні А'В', де $AB + A'B' = T$. Гранична втрата корисності доходу є однаковою, оскільки $AC = A'C'$. При цьому, загальна втрата корисності для обох платників податків ($ABDC + A'B'D'C'$) мінімізується, а доходи після оподаткування вирівнюються, оскільки $OA = O'A'$.

Окрім іншого, Р. Масгрейвом розглядається генезис податкової системи Сполучених Штатів Америки, яка не була сконструйована виходячи з оптимальних вимог для гарної податкової структури, проте, формувалась під впливом багатьох факторів – економічних, політичних, соціальних тощо.

Р. Масгрейв зазначає вплив економістів та соціальних філософів, починаючи з Адама Сміта, на формулювання принципів побудови дієвої та ефективної податкової системи. Серед ключових принципів виділяються [89, С. 216 – 217]:

1. Адекватність податкових надходжень (рівень податків та зборів).
2. Рівномірність та справедливість розподілу податкового тягара.
3. Належне використання зібраних податків відповідно до попиту платників податків на доступ до публічних благ.
4. Уникнення впливу фіскальних стимулів на поведінку економічних агентів.
5. Сприяння досягненню цілей стабілізації та зростання за рахунок структури фіскальної політики.
6. Справедливе та несвавільне податкове адміністрування, яке є зрозумілим для платника податків.
7. Витрати на податкове адміністрування та відповідність (compliance) повинні бути настільки низькими, наскільки це сумісно з іншими цілями фіскальної політики.

Одним з найбільш визначних у теорію оптимального оподаткування та фіскальної нейтральності є вклад Джеймса Александра Міррліса, лауреата Нобелівської премії з економіки. Його дослідження щодо фіскального нейтралітету гуртуються на ширшій роботі щодо оподаткування та економічної ефективності.

В межах теорії оптимального оподаткування, Джеймс А. Міррліс досліджував максимізацію соціального добробуту та мінімізацію економічних викривлень, що є наслідками податкової політики. Ним вирішувалась задача балансування справедливого розподілу доходу та мінімальної втрати економічної продуктивності, тобто розвивалась ідея мінімізації «рівної граничної жертви».

У своєму аналізі Джеймс А. Міррліс підкреслив, що податки неминуче спричиняють певні викривлення в економічній поведінці, такі як зменшення стимулів працювати, заощаджувати чи інвестувати. При цьому, ключовим аспектом роботи Джеймса А. Міррліса була концепція сумісності стимулів, яка гарантувала, що поведінка людей узгоджується із загальними економічними цілями. Іншими словами, розробка податкової політики не має передбачати надмірного покарання у вигляді оподаткування за продуктивну діяльність, таким чином зберігаючи економічні стимули.

Хоча фіскальний нейтралітет спрямований на мінімізацію викривлень, Джеймс А. Міррліс також підкреслив важливість перерозподілу доходу для досягнення соціальної справедливості. Він запропонував, щоб оптимальна податкова система збалансувала ці цілі, використовуючи трансферти на протидію податкам для зменшення нерівності без значного зниження економічної неефективності [90].

Таким чином, враховуючи більш ніж сторічний досвід розвитку даної ідеї, принципи концепції фіскального нейтралітету можуть бути сформульовані наступним чином:

1. **Оподаткування без викривлень.** Податки мають стягуватися таким чином, щоб не впливати на рішення економічних агентів щодо господарської діяльності, заощаджень, інвестицій та споживання.

2. **Горизонтальна рівність.** Економічні агенти, що перебувають в ідентичних економічних обставинах та мають ідентичний рівень доходу/прибутку оподатковуються однаково.

3. **Вертикальна рівність.** Економічні агенти, що перебувають в кращих економічних обставинах та мають вищий рівень доходу/прибутку оподатковуються в більшому обсязі.

Якщо принципи горизонтальної та вертикальної рівності мають національний вимір, тобто чинять суттєвий вплив на нейтральність податкової системи всередині юрисдикцій, то принцип оподаткування без викривлень може

бути екстрапольовано на міжнародну систему оподаткування як ключовий елемент фіскальної нейтральності [91].

В свою чергу, Пеггі Річман Брюер (Масгрейв) зазначала, що для розуміння міжнародного виміру фіскального нейтралітету, вирішальне значення мають концепції нейтральності імпорту та експорту капіталу [92, С. 5 – 11].

Під нейтральністю експорту капіталу мається на увазі нейтральність у юрисдикцій резидента, тобто дохід з іноземних джерел оподатковується так само, як і дохід з джерелом у країні резидентства. Таким чином, нейтральність експорту капіталу спрямована на стимулювання діяльності на внутрішньому ринку країни та елімінування податково-вмотивованих рішень при виборі юрисдикції для здійснення міжнародних інвестицій.

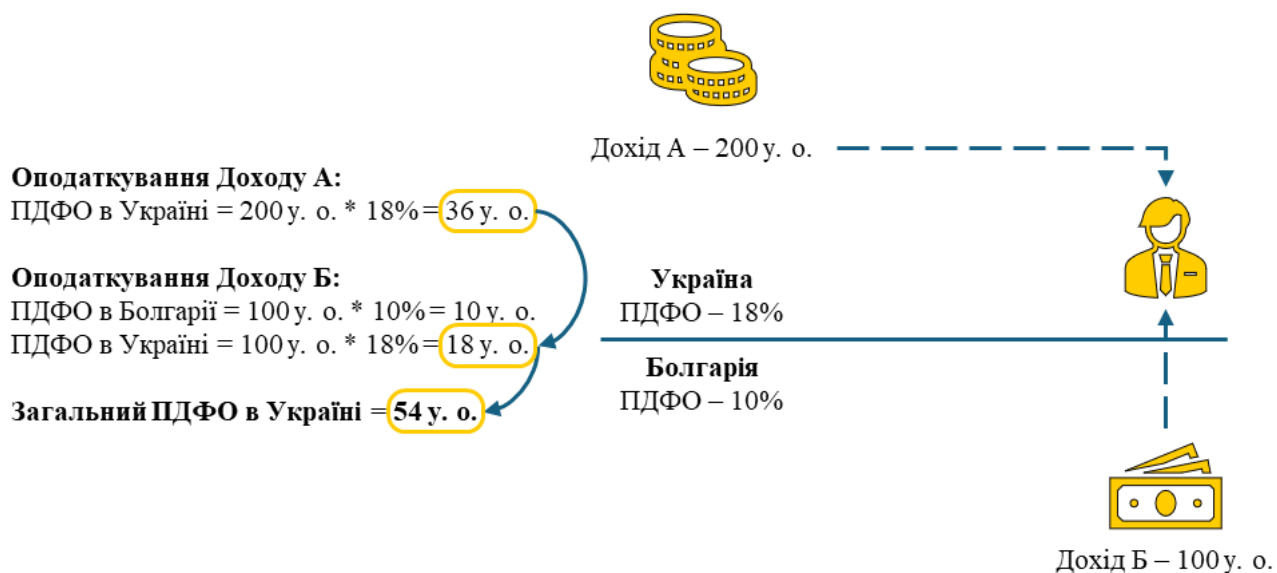

Рис. 2.2. Оподаткування іноземного доходу в умовах нейтральності експорту капіталу [Побудовано автором]

Під нейтральністю імпорту капіталу мається на увазі нейтральність у юрисдикцій джерела, дохід з іноземних джерел оподатковується так само, як дохід резидентів цих юрисдикцій із внутрішніх джерел у цих юрисдикціях. Таким чином, нейтральністю імпорту капіталу спрямована на стимулювання діяльності на зовнішніх ринках, а також може сприяти прийняттю податково-вмотивованих рішень при виборі юрисдикції для здійснення міжнародних інвестицій.

Оподаткування Доходу А особи А:

ПДФО в Україні = $100 \text{ у. о.} * 18\% = 18 \text{ у. о.}$

Оподаткування Доходу Б особи Б:

ПДФО в Україні = $100 \text{ у. о.} * 18\% = 18 \text{ у. о.}$

ПДФО в Грузії = 0 у. о. (повне звільнення)

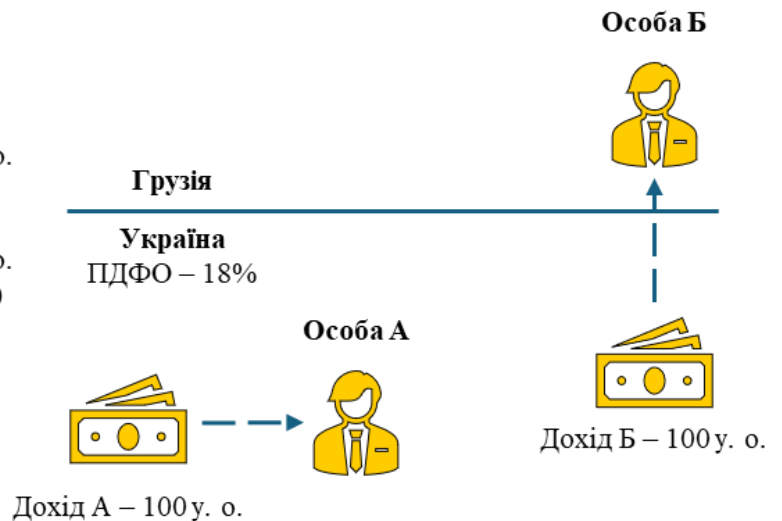

Рис. 2.3. Оподаткування іноземного доходу в умовах нейтральності імпорту капіталу [Побудовано автором]

Очевидно, що зазначені концепції нейтральності не можуть бути реалізовані одночасно, при цьому, у доглобалізаційний період, податкові політики та регуляції були спрямовані саме на вирішення внутрішніх економічних та соціальних питань. Форми оподаткування та ставки податків визначались згідно з потребами доступу до суспільних благ, а також враховуючи цілі розподілу та перерозподілу державних фондів конкретної країни [1, С. 13]. Отже, у демократичних державах, формування національної податкової політики є невід'ємною складовою національного суверенітету та волевиявленням виборців. Але посилення глобалізації та підвищення мобільності капіталу призвели до необхідності узгоджувати принципи міжнародної податкової системи при одночасному недопущенні обмеження суверенітету у формуванні національної податкової політики.

Альтернативний погляд на нейтральність експорту капіталу надали М. Фельдштейн та Д. Хартман, запропонувавши концепцію національної нейтральності. Дослідники стверджують, що з національної точки зору оптимально оподатковувати доходи з іноземних джерел, але дозволяти вирахування іноземних податків так само, як дозволяється вирахування інших витрат для визначення об'єкту оподаткування у країні резидентності. Податкова система, що враховує концепцію національної нейтральності має нівелювати різницю між доходом від

внутрішніх інвестицій до оподаткування та доходу від іноземних інвестицій після сплати іноземних податків [93].

Новий погляд на фіскальну нейтральність також запропонували Десаї М. А. та Хайнс Дж. в межах концепції нейтралітету власності на капітал.

Концепція нейтральності власності на капітал передбачає, що податкові системи повинні бути розроблені таким чином, щоб структура власності на капітал не змінювалася через податково-вмотивовані рішення. Іншими словами, рішення про те, яка особа володіє активом, має ґрунтуватися на економічній ефективності та бізнес-стратегії, а не на податкових перевагах.

У той час як концепція нейтральності експорту капіталу спрямована на досягнення нейтральності під час прийняття рішення щодо здійснення внутрішніх чи зовнішніх інвестицій для інвесторів-резидентів, а концепція нейтральності імпорту капіталу спрямована на досягнення нейтральності під час прийняття рішення резидентами та нерезидентами щодо інвестицій в країну, концепція нейтралітету власності на капітал зосереджується на тому, щоб структура власності капіталу не підпадала під дію фіскальних стимулів.

Ключовим у досягненні нейтралітету власності на капітал Десаї М. А. та Хайнс Дж. вбачають міжнародну податкову гармонізацію та співробітництво у розробці однорідного податкового простору [94, 95].

Розвитком ідей Десаї М. А. та Хайнс Дж. стала концепція нейтральності ринку, висунута Деверо М. П. Вона полягає у тому, що у випадку конкуренції двох компаній на одному ринку, до них мають бути застосовані однакові загальні ефективні податкові ставки, щоб оподаткування не спотворювало конкуренцію.

Одним із ключових добутоків Деверо М. П. в контексті фіскальної нейтральності є розробка пропозицій щодо впровадження «Destination-Based Cash Flow Tax» – податку, що більшою мірою приймає до уваги місце споживання товарів та послуг, а не місце їх виробництва [96, С. 267 – 333].

Такий підхід зменшує стимули до податково-вмотивованого переміщення прибутку та ухилення від сплати податків МГК.

Отже, ідея фіскальної нейтральності податкової системи у її міжнародному вимірі все більше еволюціонувала в бік уніфікації та гармонізації міжнародного податкового простору. Не зважаючи на те, що окреслені концепції нейтральності так чи інакше пов'язані з вирішенням негативних проявів BEPS у міжнародному податковому полі, на тлі глобальних досліджень все менша увага приділяється первинним діям що були закладені у фундамент Плану протидії BEPS, зокрема щодо недоброчесного використання переваг конвенцій про уникнення подвійного оподаткування, контролю за трансфертним ціноутворенням, проявам BEPS у внутрішньогрупових транскордонних транзакціях тощо. Безперечно, на стратегічному рівні, глобальні проекти є важливою складовою подолання BEPS як явища. Проте, реалії міжнародної політики та дипломатії свідчать, що їх реалізація та імплементація пов'язані з залученням великої кількості акторів з різними інтересами, цілями та задачами. Одночасно з цим, стратегічні цілі не мають суперечити тактичним, які дозволяють відстоювати суверенітет національних податкових надходжень в короткостроковій та середньостроковій перспективах [97]. Таким чином, важливою складовою захисту суверенітету національних податкових надходжень є несуперечливість стратегічних й тактичних ініціатив, з метою побудови та реалізації ефективної системи оподаткування, яка повинна стати невід'ємною умовою створення дієвого механізму регулювання економічних процесів у державі з урахуванням нових можливостей та загроз [98].

При цьому, важливо звернути увагу й на критику ідеї побудови міжнародної податкової системи в межах концепцій фіскальної нейтральності. У своїй роботі «Використання нейтральностей у міжнародній податковій політиці» Девід А. Вайсбах піддає критиці фіскальну нейтральність, як неналежний інструмент для розробки податкової політики. Кожна з висвітлених вище концепцій фіскальної нейтральності досліджує межу, після якої зміни у податковій політиці можуть спотворювати рішення економічних агентів. При цьому, враховуючи, що всі концепції фіскальної нейтральності не можуть бути досягнуті одночасно, їх дотримання не дозволяє визначати точку компромісу у якій викривлення рішень платників податків під впливом податкових чинників є припустимим. В якості

альтернативи концепціям нейтральності, Девід А. Вайсбах пропонує виходити з концепції мінімізації чистих суспільних втрат, що, на його погляд, є більш ефективним механізмом побудови міжнародної податкової системи [99].

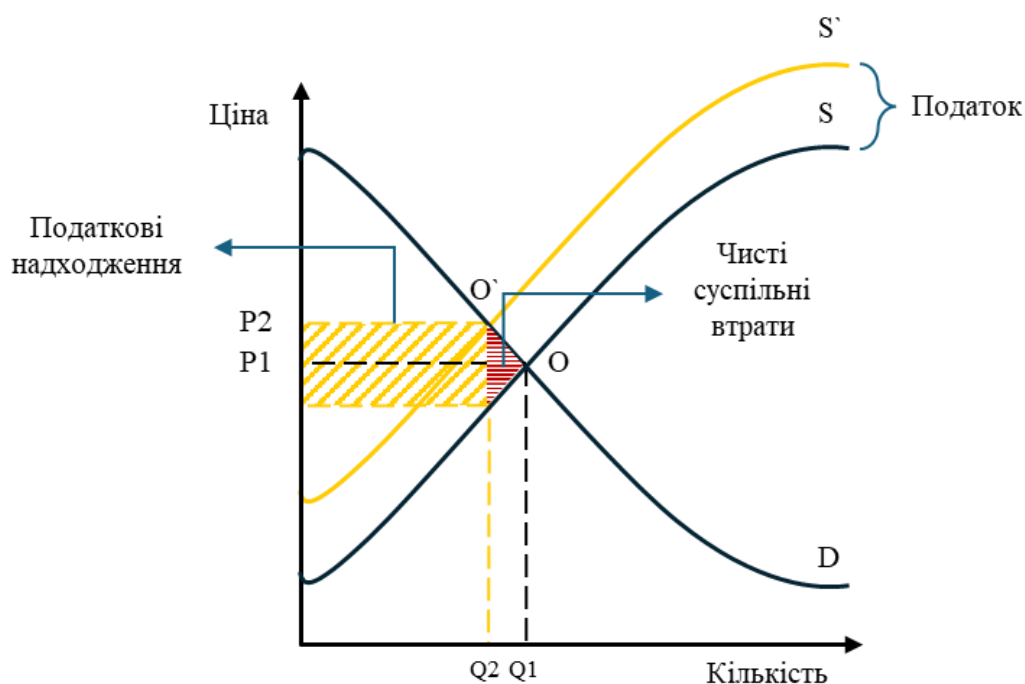

Рис. 2.4. Графічне зображення чистих суспільних втрат пов'язаних з оподаткуванням [Побудовано автором]

Відповідно до теорії чистих суспільних втрат пов'язаних з оподаткуванням, у разі стягнення податку з продавців, крива пропозиції зсувається вгору на величину податку. При введенні податку ціна, яку сплачують покупці, зростає, а ціна, яку отримує продавець, знижується. Таким чином, покупці та продавці поділяють податковий тягар, незалежно від того, як він накладений, що, в свою чергу, призводить до чистих суспільних втрат виражених у зменшенні розміру ринку певного товару.

Проте беручи до уваги, що поточна міжнародна податкова система спирається саме на концепції нейтральності, а ідеї побудови міжнародної податкової політики на підставі концепції мінімізації чистих суспільних втрат ще не отримали належного розвитку, з міркувань практичності подальше дослідження буде здійснюватися в контексті концепцій нейтральності.

Враховуючи досліджену в Розділі 1 непрактичність тотальної гармонізації міжнародного податкового простору та право юрисдикцій на формування власної податкової політики як одного з фундаментальних проявів суверенітету, центральну роль у забезпеченні фіскальної нейтральності податкової політики у міжнародному вимірі, на сьогоднішній день, відіграють двосторонні угоди про уникнення подвійного оподаткування [97], оскільки в залежності від обраної концепції міжнародної фіскальної нейтральності – відрізняються й шляхи усунення подвійного оподаткування.

Модельною Конвенцією ОЕСР пропонується два шляхи усунення подвійного оподаткування, а саме [100, С. 42 – 43, 376 – 406]:

- метод звільнення від оподаткування (стаття 23 А Розділу V Модельної Конвенції ОЕСР);
- метод заліку (стаття 23 В Розділу V Модельної Конвенції ОЕСР).

У таблиці нижче наведено порівняння зазначених підходів до уникнення подвійного оподаткування.

Таблиця 2.1

Методи уникнення подвійного оподаткування згідно Модельної Конвенції ОЕСР
[Побудовано автором за даними джерела 100, С. 42 – 43, 376 – 406]

Параграф	Стаття 23 А	Стаття 23 В
1	Якщо резидент однієї Договірної Держави отримує дохід або володіє капіталом, який може оподатковуватись у другій Договірній Державі відповідно до положень цієї Конвенції (за винятком тих випадків, коли ці положення дозволяють оподаткування цією другою Державою виключно тому, що дохід також є доходом, отриманим резидентом цієї Держави або оскільки капітал також є капіталом, що належить резиденту цієї Держави), зазначена Держава, відповідно до положень пунктів 2 та 3, звільняє такий дохід чи капітал від оподаткування.	Якщо резидент однієї Договірної Держави отримує дохід або володіє капіталом, який може оподатковуватись у другій Договірній Державі відповідно до положень цієї Конвенції (за винятком тих випадків, коли ці положення дозволяють оподаткувати цю другу Державу виключно тому, що дохід також є доходом, отриманим резидентом цієї Держави або оскільки капітал також є капіталом, що належить резиденту цієї Держави), перша держава дозволить: а) у вигляді відрахування з податку на доходи цього резидента , суми, що дорівнює податку на прибуток, сплаченому в цій другій Державі; б) у вигляді відрахування від податку на капітал цього резидента , суми, що дорівнює податку на капітал, сплаченому в цій другій Державі. Таке відрахування в будь-якому випадку не повинно перевищувати тієї частини податку на прибуток або податку на капітал, яка обчислюється до відрахування, що відноситься, залежно від випадку, до доходу чи капіталу, який може оподатковуватися у цієї другої держави.

Продовження Таблиці 2.1

Параграф	Стаття 23 А	Стаття 23 В
2	Якщо резидент Договірної Держави отримує статті доходу, які можуть оподатковуватись у другій Договірній Державі відповідно до положень Статей 10 та 11 (за винятком тих випадків, коли ці положення дозволяють оподаткування цією другою Державою виключно тому, що дохід також є доходом, отриманим резидентом цієї Держави), перша згадана Держава дозволить вирахування з податку на дохід цього резидента суму, рівну податку, сплаченому в цій другій Державі . Однак таке вирахування не повинно перевищувати тієї частини податку, яка обчислюється до того, як буде зроблено вирахування, що відноситься до таких статей доходу, отриманих від цієї другої Держави.	Якщо відповідно до будь-якого положення Конвенції дохід, отриманий або капітал, що належить резиденту Договірної Держави, звільняється від оподаткування в цій Державі, така Держава, тим не менш, може розраховувати суму податку на залишок доходу або капітал такого резидента, враховувати звільнений дохід або капітал.
3	Якщо відповідно до будь-якого положення Конвенції дохід, отриманий або капітал, що належить резиденту Договірної Держави, звільняється від оподаткування в цій Державі, така Держава, тим не менш, може розраховувати суму податку на залишок доходу або капітал такого резидента, враховувати звільнений дохід або капітал.	-
4	Положення параграфа 1 не поширюються на прибуток або капітал, що належить резиденту Договірної Держави, якщо друга Договірна Держава застосовує положення цієї Конвенції, щоб звільнити такий дохід чи капітал від оподаткування або застосовує положення пункту 2 статті 10 або 11 до такого доходу.	-

Метод звільнення від оподаткування найбільш притаманний державам, що дотримуються концепції нейтральності імпорту капіталу. У таблиці нижче наведено приклад розрахунку усунення подвійного оподаткування шляхом звільнення від оподаткування з прогресією згідно статті 23 А Розділу V Модельної Конвенції ОЕСР.

Таблиця 2.2

Усунення подвійного оподаткування шляхом звільнення з прогресією

[Побудовано автором, 91]

Показник	Значення
Дохід резидента країни А в країні А	200 у. о.
Дохід резидента країни А в країні Б	100 у. о.
Ставка податку в країні А:	
від 0 у. о. до 200 у. о.	10%
більше 200 у. о.	15%
Ставка податку в країні Б	5%
Податок в країні Б	$100 \text{ у. о.} * 5\% = 5 \text{ у. о.}$
База оподаткування в країні А	$200 \text{ у. о.} + 100 \text{ у. о.} = 300 \text{ у. о.}$
Податок в країні А	$300 \text{ у. о.} * 15\% = 45 \text{ у. о.}$
Податок, що віднесено до іноземного доходу в країні А	$\frac{100 \text{ у. о.}}{300 \text{ у. о.}} * 40 \text{ у. о.} = 15 \text{ у. о.}$
Податок в країні А після звільнення іноземного доходу	$45 \text{ у. о.} - 15 \text{ у. о.} = 30 \text{ у. о.}$
Сукупний податковий тягар у країнах А та Б	$5 \text{ у. о.} + 30 \text{ у. о.} = 35 \text{ у. о.}$

В свою чергу, метод заліку найбільш поширений у державах, що дотримуються концепції нейтральності експорту капіталу. У таблиці нижче наведено приклад розрахунку усунення подвійного оподаткування шляхом звичайного заліку податку згідно статті 23 В Розділу V Модельної Конвенції ОЕСР.

Таблиця 2.3

Усунення подвійного оподаткування шляхом звичайного заліку

[Побудовано автором, 91]

Показник	Значення
Дохід резидента країни А в країні А	200 у. о.
Дохід резидента країни А в країні Б	100 у. о.
Ставка податку в країні А	10%
Ставка податку в країні Б	20%
Податок в країні Б	$100 \text{ у. о.} * 20\% = 20 \text{ у. о.}$
База оподаткування в країні А	$200 \text{ у. о.} + 100 \text{ у. о.} = 300 \text{ у. о.}$
Податок в країні А	$300 \text{ у. о.} * 10\% = 30 \text{ у. о.}$
Звичайний залік податку сплаченого в країні Б, менше зі значень:	
податок, що мав би бути сплачений з доходу з країни Б в країні А	$\frac{100 \text{ у. о.}}{300 \text{ у. о.}} * 30 \text{ у. о.} = 10 \text{ у. о.}$
податок, що сплачений з доходу з країни Б в країні Б	20 у. о.
Податок в країні А після заліку іноземного податку	$30 \text{ у. о.} - 10 \text{ у. о.} = 20 \text{ у. о.}$
Сукупний податковий тягар у країнах А та Б	$20 \text{ у. о.} + 20 \text{ у. о.} = 40 \text{ у. о.}$

Таким чином, з метою оцінки податкової системи України в контексті фіскальної нейтральності з точки зору міжнародного оподаткування буде проведено аналіз чинних двосторонніх конвенцій (угод) України про уникнення подвійного оподаткування.

2.2. Податкова система України в контексті фіскальної нейтральності

З точки зору локального податкового законодавства, податкова система України є фіскально-нейтральною [101, пп. 4.1.8 п. 4.1 ст. 4]. Згідно зазначеного принципу, установлення податків та зборів здійснюється у спосіб, який не впливає на збільшення або зменшення конкурентоздатності платника податків. Таким чином, національна податкова система України декларативно відповідає принципам горизонтальної та вертикальної рівності концепції фіскального нейтралітету.

Як було зазначено раніше, фіскальна нейтральність податкової системи у міжнародному вимірі може бути досліджена враховуючи принцип оподаткування без викривлень крізь призму методів звільнення від подвійного оподаткування, що застосовуються юрисдикцією.

Враховуючи, що чинним податковим законодавством України встановлено превалювання міжнародного законодавства (згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України) над національним [101, п. 3.2 ст. 3], з метою оцінки фіскальної нейтральності міжнародного виміру податкової системи України в умовах BEPS а також визначенні її приналежності до тієї чи іншої концепції нейтральності, нами було проведено аналіз мережі укладених двосторонніх конвенцій (угод) України про уникнення подвійного оподаткування стосовно податків на доходи та капітал.

За даними Міністерства Фінансів України, між Україною та іншими державами укладено 71 міжнародну двосторонню конвенцію (угоду) про уникнення подвійного оподаткування, дві з яких були вчинені Урядом СРСР та продовжують застосовуватися відповідно до ст. 7 Закону України «Про

правонаступництво України» до дня набрання чинності нових договорів, укладених Україною. Так, договори СРСР діють у відносинах України з Іспанією та Японією. Крім того, у відносинах між Україною та Республікою Сербія і Республікою Чорногорія, які є правонаступниками Союзної Республіки Югославія, застосовується Конвенція між Кабінетом Міністрів України і Союзним Урядом Союзної Республіки Югославія про уникнення подвійного оподаткування стосовно податків на доходи і капітал [102].

Також, починаючи з повномасштабного вторгнення РФ в Україну 24.02.2022 р., Урядом України було припинено дію та/або денонсовано ряд конвенцій (угод) України про уникнення подвійного оподаткування стосовно податків на доходи та капітал.

Таблиця 2.4

Конвенції про уникнення подвійного оподаткування, що було припинено або денонсовано після 24.02.2022 р. [Побудовано автором за даними джерела 102]

Конвенція (угода)	Закон щодо зміни статусу	Статус	Дата набуття статусу
Угода між Урядом України і Урядом Сирійської Арабської Республіки про уникнення подвійного оподаткування та попередження податкових ухилень стосовно податків на доходи	Закон України від 23.08.2023 № 3346-IX	Припинено дію	17 вересня 2023 року
Угода між Урядом України і Урядом Ісламської Республіки Іран про уникнення подвійного оподаткування та попередження податкових ухилень стосовно податків на дохід і на майно	Закон України від 23.08.2023 № 3347-IX	Припинено дію	01 січня 2025 року
Угода між Урядом України і Урядом Російської Федерації про уникнення подвійного оподаткування доходів і майна та попередження ухилень від сплати податків	Закон України від 22.05.2022 № 2277-IX	Денонсовано	01 січня 2023 року
Угода між Урядом України і Урядом Республіки Білорусь про уникнення подвійного оподаткування та запобігання ухиленню від сплати податків стосовно податків на доходи і майно	Закон України від 16.11.2022 № 2743-IX	Припинено дію	20 грудня 2022 року

З метою кластеризації груп країн з якими Україною укладено конвенції (угоди) про уникнення подвійного оподаткування було застосовано класифікацію Світового Банку щодо регіонально-географічної приналежності та рівня доходу [103].

Згідно регіонально-географічної класифікації Світового Банку, конвенції (угоди) про уникнення подвійного оподаткування укладені Україною з країнами, що належать до наступних регіонів:

- Європа та Центральна Азія (Europe and Central Asia);
- Східна Азія та Тихоокеанський регіон (East Asia And Pacific);
- Південна Азія (South Asia);
- Близький Схід та Північна Африка (Middle East And North Africa);
- Суб-Сахарна Африка (Sub-Saharan Africa);
- Латинська Америка та Карибський басейн (Latin America And The Caribbean);
- Північна Америка (North America).

Згідно класифікації Світового Банку країн за рівнем доходу, конвенції (угоди) про уникнення подвійного оподаткування укладені Україною з країнами, економіки яких характеризуються наступними рівнями доходів:

- економіка з високим рівнем доходу (high-income economies);
- економіка з рівнем доходу вище середнього (upper-middle-income economies);
- економіка з рівнем доходу нижче-середнього (lower-middle income economies).

Узагальнена інформація щодо укладених конвенцій (угод) України про уникнення подвійного оподаткування наведена в таблиці нижче.

Таблиця 2.5

Кількість конвенцій (угод) про уникнення подвійного оподаткування України, укладених з іноземними державами, що кластеризовані згідно класифікацій Світового Банку [Побудовано автором, 91]

Рівень доходу Region	Економіка з високим рівнем доходу	Економіка з рівнем доходу вище середнього	Економіка з рівнем доходу нижче-середнього	Разом
Європа та Центральна Азія	29	9	3	41
Східна Азія та Тихоокеанський регіон	2	4	2	8
Південна Азія	0	0	2	2
Близький Схід та Північна Африка	6	1	6	13
Суб-Сахарна Африка	0	1	0	1
Латинська Америка та Карибський басейн	0	3	0	3
Північна Америка	2	0	0	2
Разом	39	18	13	70

У подальшому нами було проведено семантичний аналіз Статті 23 «Усунення подвійного оподаткування» чинних на момент проведення аналізу конвенцій (угод) України про уникнення подвійного оподаткування стосовно податків на доходи та капітал з метою оцінки методів, що використовуються Україною з метою усунення подвійного оподаткування.

В результаті аналізу 70 зазначених конвенцій (угод) було виділено чотири групи методів усунення подвійного оподаткування:

1. Метод заліку, що відповідає положенням статі 23 В Розділу V Модельної Конвенції ОЕСР (далі – «Метод заліку»). В межах даної групи обидві договірні держави, що є сторонами конвенції (угоди) про уникнення подвійного оподаткування застосовують метод заліку як це було описано раніше.

2. Комбінація методу заліку, що відповідає положенням статі 23 В Розділу V Модельної Конвенції ОЕСР з боку України та методу звільнення від

оподаткування, що відповідає положенням статті 23 А Розділу V Модельної Конвенції ОЕСР з боку іншої договірної держави за виключенням оподаткування дивідендів, роялті та процентів (далі – **«Комбінація методів звільнення та заліку»**). В межах даної групи Україна застосовує метод заліку як це описано вище, у той час як інша договірна держава застосовує методів звільнення до всіх доходів на які поширюється дія конвенції (угоди) про уникнення подвійного оподаткування, окрім доходів у вигляді дивідендів, роялті та процентів щодо яких застосовується метод заліку.

3. Метод заліку, що відповідає положенням статі 23 В Розділу V Модельної Конвенції ОЕСР з додатковим положенням про інвестиційні стимули (далі – **«Метод заліку з інвестиційним стимулом»**). В межах даної групи обидві договірні держави, що є сторонами конвенції (угоди) про уникнення подвійного оподаткування застосовують метод заліку як це було описано раніше при цьому, застосовується положення про інвестиційний стимул яке зазначає, що податок, який сплачується в договірній державі вважається таким, що включає будь-які суми, які мали б бути сплачені, але фактично не сплачені через звільнення або пільгу, метою яких є стимулювання економічного розвитку.

4. Метод заліку, що відповідає положенням статі 23 В Розділу V Модельної Конвенції ОЕСР із застереженням щодо більш сприятливих умов оподаткування (далі – **«Балтійський метод заліку»**). В межах даної групи обидві договірні держави, що є сторонами конвенції (угоди) про уникнення подвійного оподаткування застосовують метод заліку як це було описано раніше, проте, друга договірна держава (відмінна від України) залишає за собою право надати таки залік якщо тільки її внутрішнім законодавством не передбачається більш сприятливе оподаткування. Дана група методів звільнення від подвійного оподаткування фігурує виключно в конвенціях (угодах) України про уникнення подвійного оподаткування з Естонією, Латвією та Литвою.

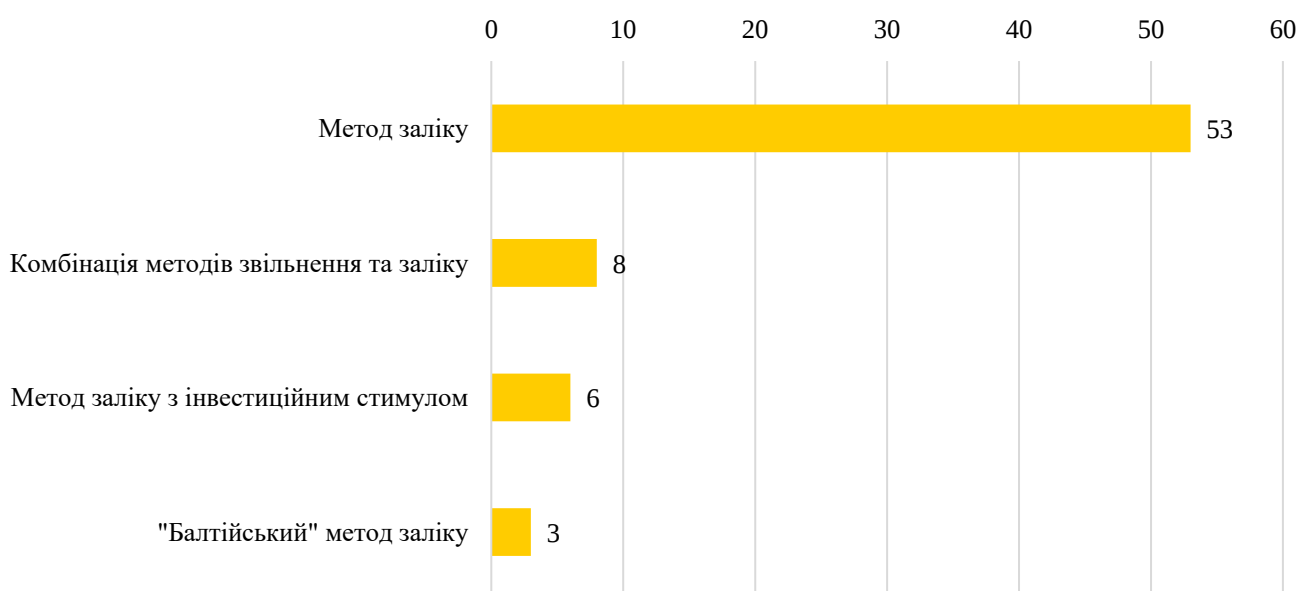

Рис. 2.5. Кількість конвенцій (угод) про уникнення подвійного оподаткування України в розрізі груп методів усунення подвійного оподаткування
[Побудовано автором, 91]

Узагальнені результати аналізу наведені у **Додатку Д**. На підставі проведеного аналізу було побудовано теплокарту (heatmap) для виявлення залежності між методом усунення подвійного оподаткування, географічною приналежністю договірної країни та рівнем доходів в економіці, а також з метою визначення міжнародного виміру фіскального нейтралітету податкової системи України. Теплокарта міжнародного виміру фіскального нейтралітету податкової системи України наведена у **Додатку Е**.

Виходячи з результатів аналізу, можна зробити висновок, що більшість конвенцій (угод) про уникнення подвійного оподаткування України укладені з країнами Європи та Центральної Азії – 59%. При цьому, 71% угод з країнами цього регіону укладені з країнами, що мають економіку з високим рівнем доходу. Співвідношення кількості конвенцій (угод), що укладені Україною з країнами Європи та Центральної Азії в розрізі груп методів усунення подвійного оподаткування а також рівня доходів країн мають наступні значення:

1. Економіка з високим рівнем доходу:

- Група методів заліку¹ – 75,86%;
- Комбінація методів звільнення та заліку – 24,14%;
- 2. Економіка з рівнем доходу вище середнього:
 - Група методів заліку – 88,89%;
 - Комбінація методів звільнення та заліку – 11,11%;
- 3. Економіка з рівнем доходу нижче-середнього:
 - Група методів заліку – 100,00%;
 - Комбінація методів звільнення та заліку – 0,00%.

Також, 19% конвенцій (угод) про уникнення повідного оподаткування України укладені з країнами Близького Сходу та Північної Африки. При цьому, 46% угод з країнами цього регіону укладені з країнами, що мають економіку з високим рівнем доходу, а також 46% – з країнами, що мають економіку з рівнем доходу нижче-середнього.

Співвідношення кількості конвенцій (угод), що укладені Україною з країнами Близького Сходу та Північної Африки в розрізі груп методів усунення подвійного оподаткування а також рівня доходів країн мають наступні значення:

1. Економіка з високим рівнем доходу:
 - Група методів заліку – 100,00%;
 - Комбінація методів звільнення та заліку – 0,00%;
2. Економіка з рівнем доходу вище середнього:
 - Група методів заліку – 100,00%;
 - Комбінація методів звільнення та заліку – 0,00%;
3. Економіка з рівнем доходу нижче-середнього:
 - Група методів заліку – 100,00%;
 - Комбінація методів звільнення та заліку – 0,00%.

В свою чергу, 11% конвенцій (угод) про уникнення повідного оподаткування України укладені з країнами Східної Азії та Тихоокеанського регіону. При цьому, 50% угод з країнами цього регіону укладені з країнами, що мають економіку з рівнем доходу вище середнього.

¹ Включає Метод заліку, Метод заліку з інвестиційним стимулом та «Балтійський» метод заліку

Співвідношення кількості конвенцій (угод), що укладені Україною з країнами Східної Азії та Тихоокеанського регіону в розрізі груп методів усунення подвійного оподаткування а також рівня доходів країн мають наступні значення:

1. Економіка з високим рівнем доходу:
 - Група методів заліку – 100,00%;
 - Комбінація методів звільнення та заліку – 0,00%;
2. Економіка з рівнем доходу вище середнього:
 - Група методів заліку – 100,00%;
 - Комбінація методів звільнення та заліку – 0,00%;
3. Економіка з рівнем доходу нижче-середнього:
 - Група методів заліку – 100,00%;
 - Комбінація методів звільнення та заліку – 0,00%.

Окрім іншого, треба звернути увагу, що лише 3% від загального обсягу конвенцій (угод) України укладені з країнами з регіону Північна Америка. Згідно класифікації Світового Банку до цього регіону віднесені виключно Сполучені Штати Америки, Канада та Бермуди. Україна має чинні конвенції (угоди) щодо уникнення подвійного оподаткування зі Сполученими Штатами Америки та Канадою. Обидві країни класифіковані як країни з економікою з високим рівнем доходу та застосовують метод заліку для цілей уникнення подвійного оподаткування.

Таким чином, нами зроблено висновок, що податкова система України в міжнародному вимірі є фіскально-нейтральною та функціонує в межах концепції нейтральності експорту капіталу. Отже метою податкової системи України в міжнародному вимірі є стимулювання діяльності на внутрішньому ринку та мінімізація податково-вмотивованих рішень при виборі юрисдикції для здійснення міжнародних інвестицій резидентами.

При цьому, вітчизняними дослідниками простежується, що на сучасному етапі міжнародної інтеграції в європейських країнах відбуваються процеси уніфікації податків і процедур їх стягнення, зближення податкових систем країн і гармонізація податкового навантаження. Одночасно, в контексті категоріального

розмежування податкової поведінки на «уникнення від оподаткування» та «ухилення від податків», які мають різну природу, але призводять до послаблення суверенітету національних податкових надходжень, порівняльний аналіз демонструє суттєві відмінності у податковій поведінці країн світу та країн Євросоюзу. Найбільш значна із них міститься в тому, що в Євросоюзі спостерігається однаковий і більш сильний зв'язок між кожним типом податкової поведінки і ВВП, в той час, коли на світовій виборці помітна перевага уникнення від оподаткування понад ухиленням [104, 105].

У подальшому нами будуть розглянуті ключові прояви BEPS притаманні податковій системі України в її міжнародному вимірі в контексті нейтральності експорту капіталу.

2.3. Основні виклики BEPS для податкової системи України

Виходячи з проведеного аналізу конвенцій (угод) про уникнення подвійного оподаткування було встановлено, що у процесі розбудови міжнародного виміру податкової системи Україна дотримується фіскального нейтралітету в межах концепції нейтральності експорту капіталу. У двосторонніх відносинах з Україною концепції фіскальної нейтральності експорту капіталу також дотримуються 89% країн з якими укладено конвенції (угоди) про уникнення подвійного оподаткування. При цьому, з них 48% належать до країн регіону Європа та Центральна Азія та мають економіку з високим рівнем доходу або рівнем доходу вище середнього.

Враховуючи вищенаведене, було висунуто гіпотезу, що у зовнішньо-економічних відносинах з переважною більшістю країн з якими Україною укладено конвенції (угоди) про уникнення подвійного оподаткування – резидент України не повинен приймати податково-вмотивовані рішення щодо країни інвестування, а податкова система України, у своєму міжнародному вимірі, має на меті забезпечення суверенітету національних податкових надходжень та недопущення

переміщення бази оподаткування від центрів генерації вартості до центрів більш сприятливого оподаткування.

Для підтвердження гіпотези має бути оцінений не тільки декларативний параметр у вигляді оцінки методу усунення подвійного оподаткування, а й регуляторний, що дозволяв би Україні ефективно відстоювати суверенітет національних податкових надходжень у двосторонніх відносинах.

З метою оцінки даного фактору було проведено семантичний аналіз чинних на момент проведення аналізу конвенцій (угод) України про уникнення подвійного оподаткування стосовно податків на доходи та капітал на предмет наявності у відповідних конвенціях (угодах) застереження щодо неправомірного використання переваг таких конвенцій (угод) – тесту основної мети. Тест основної мети полягає у тому, що переваги конвенції (угоди) про уникнення подвійного оподаткування не повинні бути доступними, якщо основною метою здійснення певних транзакцій або укладання домовленостей є отримання переваг, що запроваджуються відповідною конвенцією (угодою) про уникнення подвійного оподаткування.

В результаті аналізу 70 конвенцій (угод) було виділено три групи статусів наявності тесту основної мети:

1. Конвенція містить застереження щодо обмеження переваг (тест основної мети);
2. Конвенція доповнена застереженням щодо обмеження переваг (тестом основної мети) шляхом приєднання до MLI – багатостороннього договору, розробленого ОЕСР у цілях боротьби з BEPS, який дозволяє одночасно внести зміни до всіх або деяких чинних міжнародних договорів про уникнення подвійного оподаткування;
3. Конвенція не містить застереження щодо обмеження переваг.

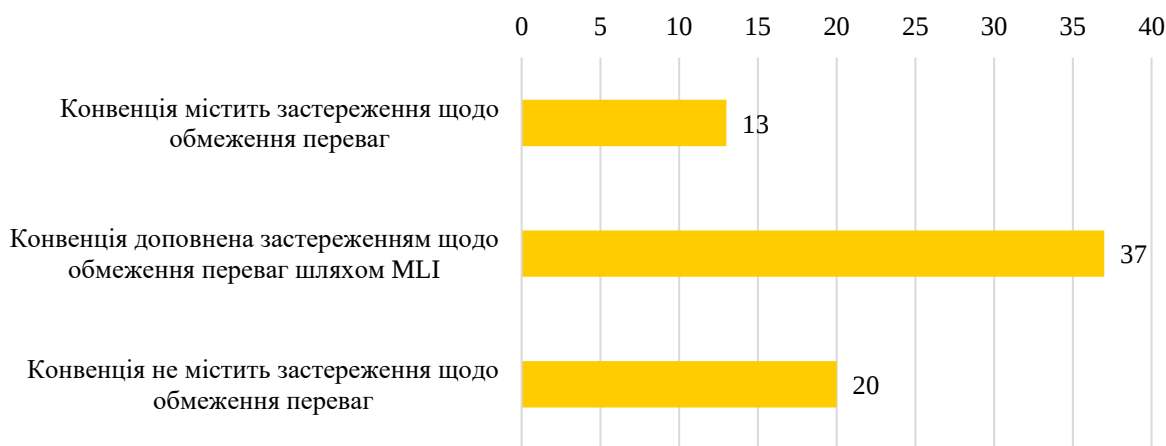

Рис. 2.6. Кількість конвенцій (угод) про уникнення подвійного оподаткування України в розрізі груп статусів наявності тесту основної мети
[Побудовано автором, 91]

Окрім іншого:

1. Аналіз було доповнено характеристикою приналежності юрисдикції до переліку низькоподаткових згідно переліку держав (територій), які відповідають критеріям, установленим пп. 39.2.1.2 пп. 39.2.1 п. 39.2 ст. 39 ПКУ, що затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2017 р. № 1045 зі змінами та доповненнями [106].

До НПЮ відносяться [101, пп. 39.2.1.2 пп. 39.2.1 п. 39.2 ст. 39]:

- держави (території), у яких ставка податку на прибуток підприємств (корпоративний податок) на 5 і більше відсоткових пунктів нижча, ніж в Україні, або які надають суб'єктам господарювання пільгові режими оподаткування, або в яких особливості розрахунку бази оподаткування фактично дозволяють суб'єктам господарювання не сплачувати податок на прибуток підприємств (корпоративний податок) або сплачувати його за ставкою, на 5 і більше відсоткових пунктів нижчою, ніж в Україні;
- держави, з якими Україною не укладені міжнародні договори з положеннями про обмін інформацією;
- держави, компетентні органи яких не забезпечують своєчасний та повний обмін податковою та фінансовою інформацією на запити центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику.

2. Аналіз було доповнено наявністю в юрисдикції ОПФ, які не сплачують податок на прибуток (корпоративний податок), у тому числі податок з доходів, отриманих за межами держави реєстрації таких нерезидентів, та/або не є податковими резидентами держави, в якій вони зареєстровані як юридичні особи, згідно переліку, що затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 4 липня 2017 р. № 408 зі змінами та доповненнями [107].

Узагальнені результати аналізу наведені у **Додатку Є**.

Виходячи з результатів аналізу, можна зробити висновок, що конвенції (угоди) про уникнення подвійного оподаткування з Алжирської Народної Демократичної Республікою, Туркменистаном, Лівією, Ліванською Республікою, Республікою Узбекистан, Малайзією, Республікою Індонезія, Республікою Вірменія, Киргизькою Республікою, Ісламською Республікою Іран (дія буде припинена 01 січня 2025 року), Державою Кувейт, Федеративною Республікою Німеччина, Республікою Таджикистан, Азербайджанською Республікою, Грузією, Королівством Норвегія, Республікою Куба, Республікою Молдова, Федеративною Республікою Бразилія та Чеською Республікою не містять застережень щодо неправомірного отримання переваг, що надаються конвенцією (угодою), тобто не містять тесту основної мети, що складає 29% від усіх конвенцій (угод) про уникнення подвійного оподаткування, що укладені Україною.

При цьому:

1. Туркменистан, Ліванська Республіка, Республіка Узбекистан, Малайзія, Киргизька Республіка, Ісламська Республіка Іран, Республіка Куба та Республіка Молдова – повністю або частково включені в перелік НПЮ.

2. Корпоративне законодавство Федеративної Республіки Німеччина має окремі організаційні форми, що включені до переліку ОПФ, а саме:

- Gesellschaft Burgerlichen Rects (просте партнерство цивільно-правової форми);
- Stille Gesellschaft (спляче (приховане) партнерство);
- Kommandit Gesellschaft auf Aktien (акціонерне командитне партнерство);

- Kommandit Gesellschaft (командитне партнерство);
- Offene Handelsgesellschaft (повне партнерство);
- Gesellschaft mit beschränkter Haftung und Compagnie Kommanditgesellschaft (командитне партнерство);
- Aktiengesellschaft und Compagnie Kommanditgesellschaft (командитне партнерство);
- Unternehmergesellschaft und Compagnie Kommanditgesellschaft (Командитне партнерство);
- Gesellschaft mit beschränkter Haftung und Compagnie Kommanditgesellschaft auf Aktien (акціонерне командитне партнерство);
- Aktiengesellschaft und Compagnie Kommanditgesellschaft auf Aktien (акціонерне командитне партнерство);
- Gesellschaft mit beschränkter Haftung und Compagnie Offene Handelsgesellschaft (повне партнерство).

Отже, незважаючи на наявність декларативної складової фіскальної нейтральності, в Україні відсутній регуляторний механізм, що дозволяв би відстоювати суверенітет національних податкових надходжень у двосторонніх відносинах з зазначеними юрисдикціями, а саме щодо недопущення неправомірного використання переваг відповідних двосторонніх конвенцій (угод) про уникнення подвійного оподаткування [91].

Окрім іншого, на сьогоднішній день практичні добутки щодо застосування тесту основної мети (який є складовою Дії 6 Плану протидії BEPS) є обмеженими. До ключових викликів у застосуванні тесту основної мети можна віднести наступні:

1. **Невизначеність і суб'єктивність.** У самій основі застосування тесту основної мети лежить принцип суб'єктивізму. Зокрема, одним з критеріїв для оцінки «основної мети» може виступати рівень економічної присутності юридичної особи в іноземній юрисдикції, що само по собі не є чітко окресленою аналітичною категорією. Отже, різні контролюючі органи можуть тлумачити та

застосовувати даний тест непослідовно, створюючи непередбачуване правове поле для платників податків.

2. **Адміністративний тягар.** Застосування тесту основної мети вимагає детального аналізу та збору доказів для визначення основної мети здійснення транскордонних транзакцій чи міжнародного структурування ланцюгів створення вартості. Це неодмінно призводить до збільшення адміністративного навантаження як на платників податків, так і на контролюючі органи, що, в свою чергу, призведе до збільшення витрат на відповідність (compliance), що протирічить раніше розглянутому принципу дієвої та ефективної податкової системи запропонованої Р. Масгрейвом.

3. **Зловживання.** Широкий і суб'єктивний характер тесту основної мети може надати контролюючим органам надмірні повноваження щодо інтерпретації основної мети транскордонних транзакцій чи міжнародного структурування ланцюгу створення вартості, що, в свою чергу може призвести до збільшення судових спорів.

4. **Глобальне зниження міжнародної кооперації.** Стримуючий ефект тесту основної мети може спричинити суттєвий вплив транскордонну комерційну діяльність та міжнародний розподіл праці. Ризик-орієнтований підхід платників податків до застосування переваг, які надаються конвенціями (угодами) про уникнення подвійного оподаткування може перешкоджати транскордонним інвестиціям та глобальність економічній ефективності, що є й залишається головною метою побудови міжнародної податкової системи на мережі двосторонніх угод.

Отже, враховуючи практичну недосконалість тесту основної мети як інструменту недопущення протиправного використання переваг, що надаються конвенціями (угодами) про уникнення подвійного оподаткування та на противагу притаманній податковій системі України концепції нейтральності експорту капіталу, нами було оцінено фіскальну нейтральність податкової системи України в контексті нейтралітету власності на капітал та нейтральності ринку.

З цією метою нами була побудована стратегія пошуку в спеціалізованій комерційній базі даних Ruslana. Зазначена комерційна база даних, розроблена компанією «Bureau Van Dijk Electronic Publishing» та містить інформацію про фінансову звітність, коди галузевої належності, інформацію про чисельність співробітників, керівництво, аудиторів та кредиторів, організаційно-правову форму, структуру акціонерного капіталу та іншу інформацію щодо компанії України.

Дані про версію бази даних Ruslana, що було використано під час побудови стратегії пошуку, наведено в таблиці нижче.

Таблиця 2.6

Інформація про версію оновлення бази даних Ruslana BvD
[Побудовано автором за даними джерела 108]

Індикатор	Показник
Номер оновлення	216
Дата оновлення	27.05.2024 (n° 504)

Стратегія будувалась за методом дедуктивного пошуку. Мета дедуктивного пошуку полягає в зменшенні вибірки до найбільш репрезентативної кількості використовуючи відповідні критерії. Такий пошук дозволяє отримати найоптимальнішу вибірку за заданими параметрами (пошук від більшого до меншого).

Таблиця 2.7

Дедуктивна стратегія пошуку [Побудовано автором за даними джерела 108]

Індикатор	Показник	Кількість компаній
Статус	Діюча компанія	10 609 643
Регіон	Україна	3 226 450
Роки з наявною фінансовою звітністю, 2022-2023 рр.	Принаймні один рік з двох	315 187
Показник чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), 2022-2023 рр.	Перша сотня за будь-який рік	100

У результаті застосування дедуктивного методу до вибірки потрапило 100 найбільшій компаній України за рівнем чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) у 2022-2023 рр.

У подальшому, за допомогою сервісу Opendatabot, що надає доступ до державних публічних реєстрів було проаналізовано структуру власності компаній, що потрапили у вибірку за результатами дедуктивного пошуку [109].

Результати аналізу структури власності 100 найбільших компаній України за критерієм чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), 2022-2023 рр. наведено у **Додатку Ж**.

Графічні результати аналізу наведені на рисунку нижче.

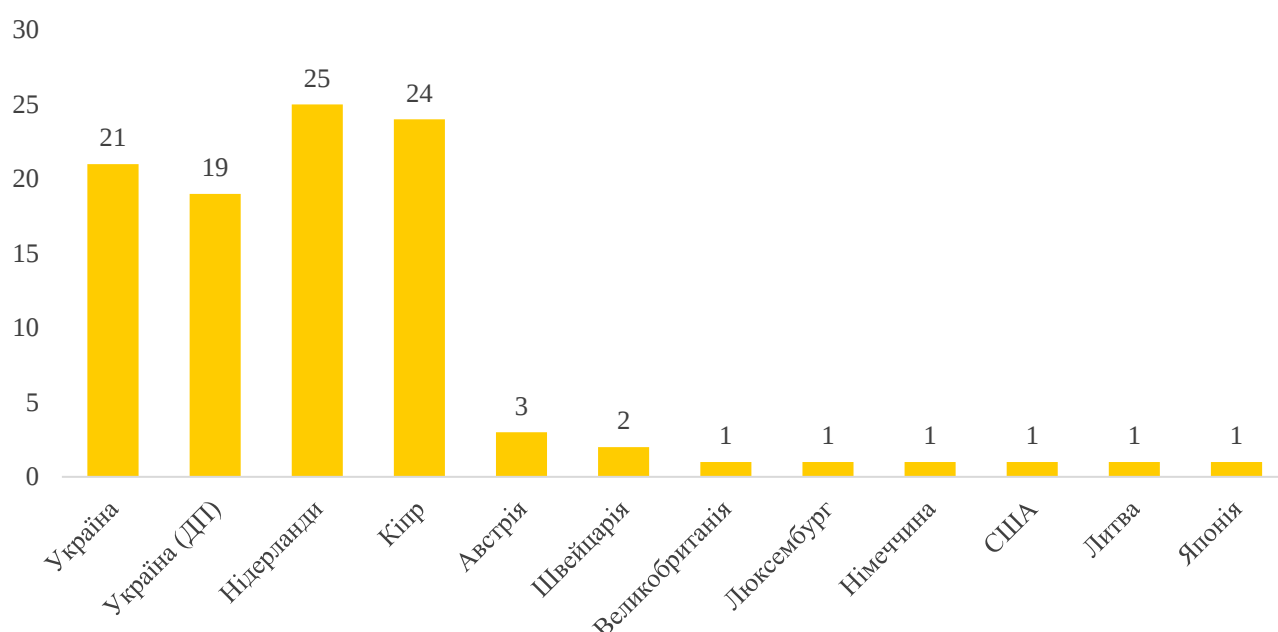

Рис. 2.7. Структура засновників 100 найбільших компаній України за критерієм чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), 2022-2023 рр. [Побудовано автором за даними джерел 108, 109]

Таким чином, корпоративні права лише 40% зі 100 найбільших компаній України за критерієм чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) у 2022-2023 рр. належать фізичним або юридичним особам – резидентами України, з яких 19% – держані підприємства. В свою чергу, корпоративні права

інших 60% зазначених компаній належать юридичними особам – податковим нерезидентам України. Найбільш переважають структури з кіпрськими та нідерландськими материнськими компаніями.

Аналогічні тенденції підтверджуються статистикою Державною податкової служби України, зокрема щодо результатів декларування доходів нерезидентів.

Інформація щодо основних країн-отримувачів доходів із джерел погодження з України наведено на рисунку нижче.

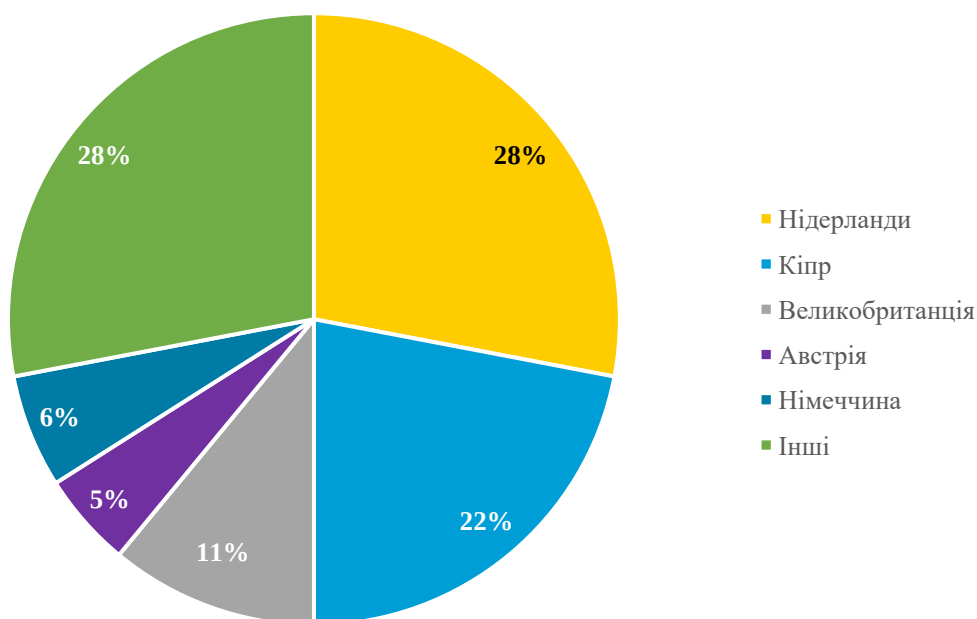

Рис. 2.8. Структура країн-отримувачів доходів із джерел погодження з України, 2017-2023 рр. [Побудовано автором за даними джерела 110]

Провідні позиції займають з точки зору виплат доходів з джерелом походження з України займають нерезиденти, що зареєстровані в Нідерландах, Кіпрі, Великобританії, Австрії та Німеччині, що безпосередньо корелює з результатами аналізу наведеними у Додатку Ж та Рис. 2.7.

З метою ідентифікації основних каналів проявів BEPS нами було розглянуто структуру виплат за видами доходу.

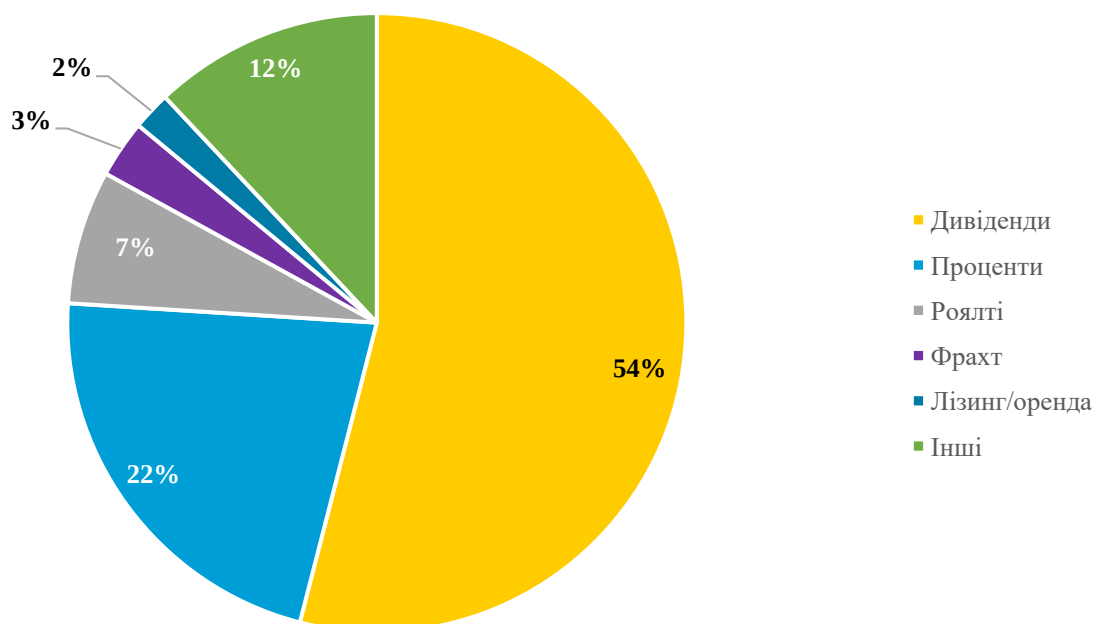

Рис. 2.9. Структура виплат нерезидентам із джерелом походження з України за видами доходів, 2017-2023 рр. [Побудовано автором за даними джерела 110]

Класично, перше місце у структурі виплат на користь нерезидентів складають дивідендів – 47%. Також, значну частку складають виплати відсотків та роялті, що є традиційними центрами уваги контролю за трансфертним ціноутворенням.

Розглянемо структуру контрольованих операцій в розрізі предметів операцій.

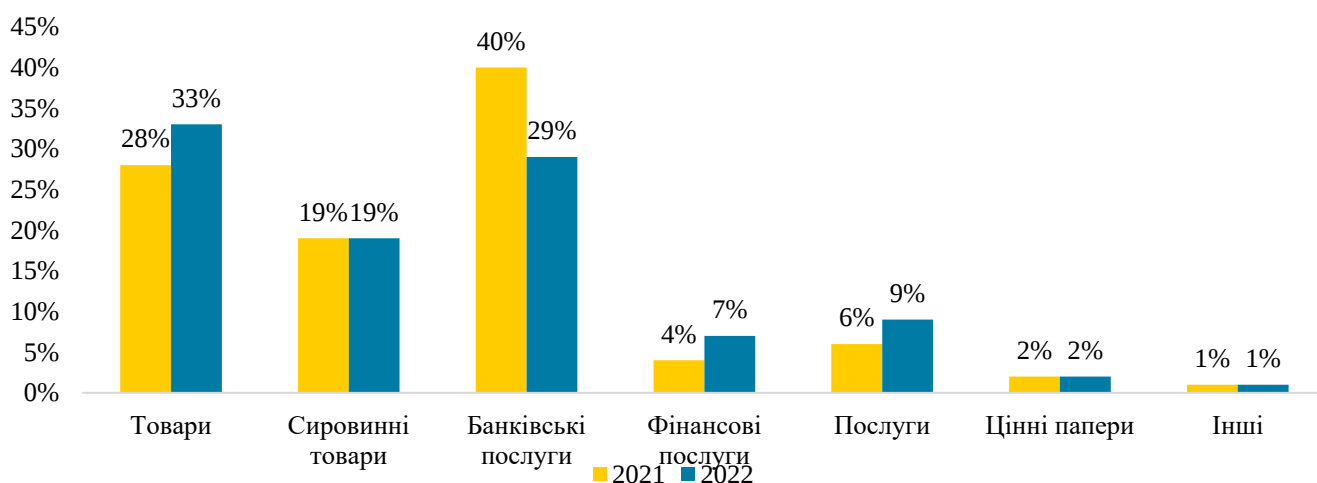

Рис. 2.10. Структура контрольованих операцій в розрізі предметів операцій, 2021-2022 рр. [Побудовано автором за даними джерел 111, 112]

Найбільшу питому вагу у складі контрольованих операцій займають:

1. Товари (в тому числі сировинні):
 - 2021 р. – 47%;
 - 2022 р. – 52%;
2. Банківські та фінансові послуги (кредити та займи):
 - 2021 р. – 44%;
 - 2022 р. – 36%.

У той час як практика контролюючих органів щодо боротьби з проявами BEPS в межах транскордонних транзакцій предметом яких є товари (в тому числі сировинні) шляхом контролю за трансфертним ціноутворенням є широкою як з практичної так і з методологічної точки зору (зокрема, контролюючими органами розроблено Порядки встановлення відповідності умов контрольованої операції щодо сировинних товарів принципу «витягнутої руки», а вітчизняні вчені приділяють значну увагу ролі податкового регулювання у ефективності функціонування сировинних ринків [113]), боротьба з проявами BEPS в межах транскордонних фінансових транзакцій (зокрема щодо кредитів та позик) залишається недостатньо розвинутою.

В свою чергу, розвиток механізмів боротьби з проявами BEPS в межах транскордонних фінансових транзакцій (Дія 4) є значущим та полягає у класичній «debt vs equity» дилемі (протистояння акціонерного та боргового фінансування). «Debt vs equity» дилема в межах концепції фіскального нейтралітету експорту капіталу не отримує достатньої уваги, оскільки нейтральність капіталу спрямована на усунення викривлень при прийнятті рішень національним інвестором щодо країни інвестування. В свою чергу, вона не вирішує проблему транскордонних інвестицій безпосередньо в країну, що дотримується цієї концепції, оскільки інвестиції можуть здійснюватися або шляхом збільшення статутного капіталу дочірнього підприємства, або шляхом боргового фінансування.

В умовах BEPS боргове фінансування має дві суттєві переваги перед акціонерним фінансуванням:

1. Оскільки боргове фінансування (кредит/позика) є платними, тобто передбачають певну відсоткову ставку за користування позичковими коштами, такі виплати від українських юридичних осіб можуть розглядатись як альтернатива розподілу дивідендів.

2. Враховуючи правила бухгалтерського та податкового обліку, фінансові витрати у вигляді відсотків відносяться до зменшення об'єкту оподаткування податком на прибуток підприємств.

Отже, шляхом боргового фінансування іноземним інвестором досягається одразу дві мети: іноземний інвестор може отримати «приховані» чи, так звані, конструктивні дивіденди, а українська дочірня компанія зменшує об'єкт оподаткування податком на прибуток підприємств.

На рисунку нижче наведено інформацію щодо основних країн імпорту фінансових послуг протягом 2022 р.

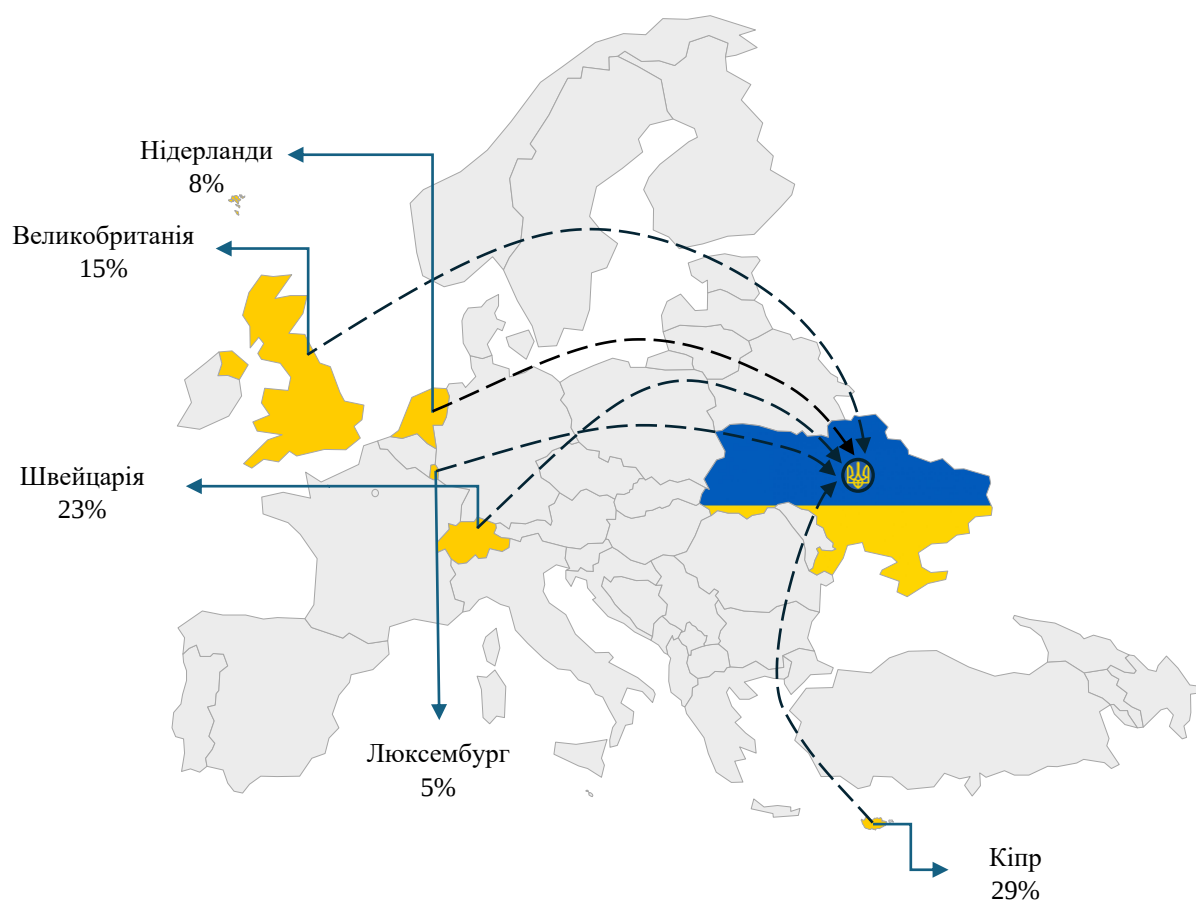

Рис. 2.11. Ключові країни з яких Україна імпортує фінансові послуги, 2022 р.

[Побудовано автором за даними джерела 110]

Відповідно, у зазначені країни здійснюються виплати з джерелом походження з України у вигляді відсотків за користування позичковими коштами. Базова ставка, що застосовується до доходів нерезидентів з джерелом походження з України складає 15% [101, пп. 141.4.1 п. 141.4 ст. 141]. Проте як було зазначено раніше, чинним податковим законодавством України встановлено превалювання міжнародного законодавства (згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України) над національним [101, п. 3.2 ст. 3]. Таким чином, ставка податку на доходи нерезидента з джерелом походження з України, у більшій частині випадків буде визначатись, виходячи з положень відповідної конвенції (угоди) про уникнення подвійного оподаткування.

Шляхом семантичного аналізу чинних на момент проведення аналізу конвенцій (угод) України про уникнення подвійного оподаткування стосовно податків на доходи та капітал нами було виявлено 13 конвенцій (угод), що надають найбільші переваги у відсотковій ставці щодо оподаткування доходів з джерел походження з України у вигляді відсотків. Також, умови застосування відповідних пільгових ставок було порівняно з умовами отримання пільгових ставок у разі виплати дивідендів [114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126 ст. 10 «Дивіденди», ст. 11 «Проценти»]. Відповідний аналіз наведено у **Додатку 3**.

Виходячи з проведеного аналізу можна зробити висновок, що податкові переваги, які надаються при виплаті процентів на користь нерезидентів з зазначених юрисдикцій є вигіднішими та передбачають меншу кількість додаткових вимог. Окрім іншого, всі ключові країни з яких Україна імпортує фінансові послуги входять до переліку країн наведених у таблиці вище, а саме: Республіка Кіпр, Швейцарська Конфедерація, Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії, Королівство Нідерландів та Велике Герцогство Люксембург.

Отже, в контексті нейтралітету власності на капітал та нейтральності ринку податкова система України не є нейтральною в її міжнародному вимірі, оскільки

на рішення щодо структурування транзакцій та ланцюгів розподілу центрів створення вартості й оподаткування вартості чинять вплив фіскальні чинники.

Модель протидії «debt vs equity» дилемі будуть досліджені у подальшому.

Додатковим аргументом щодо обмеженої дієвості концепції нейтральності експорту капіталу є результати першої звітної компанії щодо контрольованих іноземних компаній, яка відбулась протягом 2022-2023 рр.

15 698 контролюючих осіб подали 39 058 звітів про КІК, чим засвідчили наявність контролю над 23 689 іноземними компаніями в 119 юрисдикціях. Найбільш поширеними юрисдикціями стали Республіка Польща (23,2%), Республіка Кіпр (11%), США (9,4%), Великобританія (9,1%) та Естонська Республіка (7,5%) [127].

Якщо популярність Польщі як країни реєстрації контрольованих іноземних компаній у 2022-2023 рр. пояснюється міграційними процесами, а Естонії – привабливою системою оподаткування, що передбачає податок на виведений капітал на противагу класичному податку на прибуток підприємств, то Великобританія та Кіпр є класичними юрисдикціями для створення пасивних інвестиційних компаній. Окрім іншого, Великобританія та США є країнами, податкові системи яких надають суттєві податкові переваги для FTE.

Отже можна зробити висновок про податкову-вмотивованість рішень платників податків при здійсненні іноземних інвестицій, що протирічить концепції нейтральності експорту капіталу.

При цьому, в результаті звітної компанії 2022-2023 рр. щодо КІК було задекларовано близько 2 млрд грн податків до сплати. Таким чином, станом на момент проведення даного дослідження, на одну задекларовану КІК припадає близько 84 427 грн додаткових податкових надходжень до бюджету України.

Враховуючи, що метою впровадження правил контролю за КІК була протидія шкідливим проявам BEPS, як це передбачено Дією 3 Плану протидії BEPS, результативність поточної звітної компанії може бути оцінена як низька.

Важливо звернути увагу, що відповідне податкове законодавство [101, ст. 39²] на даний момент не є досконалим, отже значна кількість контролерів могла не

відзвітувати, неправильно розрахувати об'єкт оподаткування, або помилково дійти висновку щодо відсутності об'єкту оподаткування як такого, що у процесі податкових спорів контролюючих органів з платниками податків призведе до збільшення податкових надходжень за звітний період 2022-2023 рр.

Проте, це може свідчити як про низькій рівень податкової культури платників податків так і про порушення, в межах податкової системи України, принципів Р. Масгрейва, а саме справедливого та несвавільного податкового адміністрування, а також максимальної мінімізації витрат на відповідність (compliance) та адміністрування, що відповідають меті податкової системи.

Зазначене питання буде детальніше досліджено у подальшому.

Не зважаючи на незначні кількісні показники звітної компанії щодо КІК, необхідно зазначити важливі якісні показники, а також значущу додаткову інформацію, що надається контролюючим органам в результаті отримання фінансової звітності таких іноземних компаній. Зокрема, інформація отримана в межах звітної компанії щодо контрольованих іноземних компаній дозволить контролюючим органам отримати більш детальну інформацію щодо рівня економічної присутності компанії у країні реєстрації, що відкриває можливість до виявлення незареєстрованих постійних представництв нерезидентів на території України (Дія 7 Плану протидії BEPS). В межах даного дослідження оцінка шкідливих впливів BEPS щодо штучного уникнення визнання статусу постійного представництва в якості прикладу було досліджено ІТ-індустрію України. З цією метою нами була побудована стратегія пошуку в спеціалізованій комерційній базі даних Ruslana [108]. Метою пошуку було визначення кількості офіційно зареєстрованих в Україні активних ІТ-компаній з основним кодом КВЕД, що відноситься до групи 62 «Комп'ютерне програмування, консультування та пов'язана з ними діяльність» та мають доступну фінансову звітність принаймні в одному з трьох років: 2021-2023 рр. Стратегія будувалась за методом дедуктивного пошуку.

Таблиця 2.8

Дедуктивна стратегія пошуку [Побудовано автором за даними джерела 108]

Індикатор	Показник	Кількість компаній
Статус	Діюча компанія	10 609 643
Регіон	Україна	3 226 450
КВЕД 2010 (тільки основні коди)	62 «Комп'ютерне програмування, консультування та пов'язана з ними діяльність»	47 394
Роки з наявною фінансовою звітністю, 2021-2023 рр.	Принаймні один рік з трьох	6 354

Таким чином, станом на момент проведення цього дослідження в Україні було зареєстровано 6 534 активні ІТ-компанії з основним кодом КВЕД, що відноситься до групи 62 «Комп'ютерне програмування, консультування та пов'язана з ними діяльність» та мають доступну фінансову звітність принаймні в одному з трьох років: 2021-2023 рр. У подальшому було здійснено пошук кількості компанії на веб-сайті Dou.ua – найбільшій ІТ-спільноті в Україні [128].

Для оцінки кількості ІТ-компаній, представлених на веб-сайті Dou.ua був застосований наступний алгоритм:

1. Веб-сторінка з переліком представлених на веб сайті компаній була збережена як HTML-файл за допомогою функції «Зберегти як» у контекстному меню браузера;

2. Для форматування даних з HTML-коду у таблицю, було розроблено скрипт мовою програмування Python, який отримував назву та локацію компаній;

```
from bs4 import BeautifulSoup
import pandas as pd
# Зчитування даних зі збереженого HTML-файлу
with open(r>C:\User\Desktop\dou_data.html», 'r', encoding='utf-8') as file:
    html_content = file.read()
# Конвертування даних в форматі HTML за допомогою бібліотеки BeautifulSoup
soup = BeautifulSoup(html_content, 'html.parser')
results = soup.find(id=>companiesListId)
company_elements = results.find_all(<div>, class_=>company)
company_data = []
for company_element in company_elements:
    title_element = company_element.find(<a>, class_=>cn-a)
    location_element = company_element.find(<span>, class_=>city bi bi-geo-alt-fill)
    company = {<Company Name>: title_element.text if title_element is not None else None,
               <Location>: location_element.text if location_element is not None else None}
    company_data.append(company)
# Збереження отриманих даних у вигляді таблиці до файлу у форматіxlsx
df_dicts = pd.DataFrame(company_data)
df_dicts.to_excel(r>C:\User\Desktop\company_data.xlsx», index=True)
```

Рис. 2.12. Скрипт мовою програмування Python за для обробки даних

з веб-сайту Dou.ua [Створено автором]

3. Отримані дані були збережені у вигляді електронної таблиці формату .xlsx для подальшого аналізу та обробки.

В результаті обробки отриманих даних було встановлено, що веб-сайт Dou.ua містить інформацію щонайменше щодо 9 980 IT-компаній, що перевищує показники спеціалізованої комерційної бази даних Ruslana як мінімум на 3 626 компаній. Отримані результати не можуть бути одностайним свідченням наявності 3 626 незареєстрованих постійних представництв лише в межах IT-індустрії, проте розробка системи індикаторів виявлення незареєстрованих постійних представництв є суттєвою задачею в контексті реалізації Дії 7 Плану протидії BEPS та забезпечення суверенітету національних податкових надходжень [129].

Отже, гіпотеза щодо нівелювання податково-вмотивованих рішень, а також забезпечення суверенітету національних податкових надходжень виключно за рахунок дотримання фіскального нейтралітету податкової системи України в межах концепції нейтральності експорту капіталу в умовах BEPS має бути відкинута [91].

В першу чергу, це пов'язано з глобалізаційними процесами та вільним рухом факторів виробництва, а також проявами міжнародної податкової конкуренції, коріння якої сягають вісімнадцятого сторіччя. Зокрема, фіскальний нейтралітет в межах концепції експорту капіталу не вирішує задачі, що передбачені Діями 3, 4, 7-10 Плану протидії BEPS, які є найбільш притаманними проявами BEPS для податкової системи України.

Виходячи з поточних результатів дослідження нами можуть бути запропоновані три основних напрямки розробки подальших пропозицій щодо захисту суверенітету національних податкових надходжень:

1. Гармонізація двосторонніх відносин з іноземними державами шляхом розробки української модельної конвенції (угоди) про уникнення подвійного оподаткування стосовно податків на доходи та капітал враховуючи кращий досвід Модельної Конвенції ОЕСР та MLI, яка буде передбачати не тільки декларативну складову нейтральності, а й запроваджуватиме регуляторний механізм забезпечення двосторонньої нейтральності.

2. Перегляд концепції фіскальної нейтральності експорту капіталу на користь інших концепцій нейтральності або перебудови податкової системи України виходячи з концепції мінімізації чистих суспільних втрат.

3. Розробка інноваційних методів та алгоритмів адміністрування зовнішньоекономічних транзакцій та структур в контексті захисту суверенітету національних податкових находжень щодо активних та пасивних доходів.

Не зважаючи на концептуальну привабливість перших двох пропозицій, на наш погляд вони не відповідають принципу превалювання практичності над ідеалізмом та швидкості реалізації, що постулювались ще у звітах Ліги Націй, якими було закладено основу сучасної міжнародної податкової системи.

Враховуючи виклики, що постали перед економічною системою України під час повномасштабної війни, зважаючи на перспективи повоєнного відновлення, а також неодмінно послідує послаблення валютного контролю щодо експорту капіталу, однією з ключових задач контролюючих органів залишається недопущення посилень проявів BEPS [91].

Отже, виходячи з прагматичних міркувань та необхідності розробки оперативних рішень задля якнайшвидшого підсилення захисту суверенітету національних податкових надходжень, подальше дослідження буде сконцентовано на розробці:

1. Моделі протидії штучній «debt vs equity» дилемі.
2. Практичних пропозицій вдосконалення поточного механізму оподаткування контрольованих іноземних компаній.
3. Системи індикаторів виявлення незареєстрованих постійних представництв.

Висновки до Розділу 2

1. Національною візією України в межах Національної стратегії доходів до 2030 року постулюється фіскальний нейтралітет податкової системи.

2. Ідея фіскального нейтралітету, як однієї з центральних ідей державних фінансів, пройшла довгий шлях: від формулювання чотирьох максим А. Сміта, формалізації ідей закладених класичною економічною теорією Дж. С. Міллем, еволюції в теорію мінімізації граничних втрат корисності у зв'язку з оподаткуванням запропонованої А. Пігу, розробки Р. Масгрейвом принципів побудови дієвої та ефективної податкової системи та вирішення задачі балансування справедливого розподілу доходу та мінімальної втрати економічної продуктивності А. Міррлісом.

3. Ґрунтуючись на більш ніж сторічному досвіді досліджень питання фіскальної нейтральності, нами було виділено три основні принципи: оподаткування без викривлень, горизонтальна та вертикальна рівність. При цьому, з зазначених принципів фіскального нейтралітету тільки принцип оподаткування без викривлень відображає нейтральність податкової системи в її міжнародному вимірі.

4. П. Р. Брюер (Масгрейв) зазначала, що для розуміння міжнародного виміру фіскального нейтралітету, вирішальне значення мають концепції нейтральності імпорту та експорту капіталу. У той час як нейтральність імпорту капіталу передбачала звільнення іноземного доходу від оподаткування, концепція нейтральності експорту – залік іноземного податку.

5. Альтернативний погляд на нейтральність експорту капіталу запропонували М. Фельдштейн та Д. Хартман, в межах концепції національної нейтральності, що передбачала не залік податку а вирахування, так само, як суб'єктам господарювання дозволяється вирахування інших витрат для визначення об'єкту оподаткування у країні резидентності.

6. Новий погляд на фіскальну нейтральність також запропонували Десаї М. А. та Хайнс Дж. В межах концепції нейтралітету власності на капітал, в основі якої лежала побудова податкової системи у якій структура власності на капітал не змінюватись через податково-вмотивовані рішення. Іншими словами,

рішення про те, яка особа володіє активом, має ґрунтуватися на економічній ефективності та бізнес-стратегії, а не на податкових перевагах.

7. Розвитком ідей Десаї М. А. та Хайнс Дж. Стала концепція нейтральності ринку, висунута Деверо М. П. Вона полягає у тому, що у випадку конкуренції двох компаній на одному ринку, до них мають бути застосовані однакові загальні ефективні податкові ставки, щоб оподаткування не спотворювало конкуренцію. Отже, такий підхід мав зменшувати стимули до податково-вмотивованого переміщення прибутку та ухилення від сплати податків МГК, що є загальною метою плану протидії BEPS.

8. Концепція фіскальної нейтральності в контексті побудови міжнародної податкової системи зазнала й критики, зокрема з боку Д. А. Вайсбаха. У своїй роботі «Використання нейтральностей у міжнародній податковій політиці» він стверджує, що фіскальна нейтральність – це неналежний інструмент для розробки податкової політики. Кожна з висвітлених концепцій фіскальної нейтральності досліджує межу, після якої зміни у податковій політиці можуть спотворювати рішення економічних агентів. При цьому, враховуючи, що всі концепції фіскальної нейтральності не можуть бути досягнуті одночасно, їх дотримання не дозволяє визначати точку компромісу у якій викривлення рішень платників податків під впливом податкових чинників є припустимим. В якості альтернативи висувається ідея мінімізації чистих суспільних втрат пов'язаних з оподаткуванням.

9. Не зважаючи на те, що критика Д. А. Вайсбаха є змістовною, поточна міжнародна податкова система спирається саме на концепції нейтральності, а ідеї побудови міжнародної податкової політики на підставі концепції мінімізації чистих суспільних втрат ще не отримали належного розвитку. Таким чином, оскільки метою цього дослідження не є побудова альтернативної системи міжнародного оподаткування, а пошук шляхів забезпечення суверенітету національних податкових надходжень України, критика Д. А. Вайсбаха прийнята нами до уваги, але з міркувань практичності подальший аналіз ґрунтувався на дослідженні концепцій нейтральності та їх можливостях вирішувати задачі, що поставлені перед податковою системою України в її міжнародному вимірі.

10. Враховуючи досліджену в Розділі 1 непрактичність тотальної гармонізації міжнародного податкового простору та право юрисдикцій на

формування власної податкової політики як одного з фундаментальних проявів суверенітету, як основний індикатор фіскальної нейтральності податкової політики України у міжнародному вимірі нами обрано двосторонні угоди про уникнення подвійного оподаткування, що укладені Україною. Таке рішення було прийнято оскільки в залежності від обраної концепції міжнародної фіскальної нейтральності – відрізняються й шляхи усунення подвійного оподаткування: метод звільнення від оподаткування (стаття 23 А Розділу V Модельної Конвенції ОЕСР) або метод заліку (стаття 23 В Розділу V Модельної Конвенції ОЕСР).

11. В результаті аналізу чинних на момент проведення дослідження конвенцій (угод) про уникнення подвійного оподаткування нами було виявлено наявність декларативної складової фіскальної нейтральності податкової системи України в межах концепції нейтральності експорту капіталу. Таким чином, було висунуто гіпотезу, що у зовнішньо-економічних відносинах з переважною більшістю країн з якими Україною укладено конвенції (угоди) про уникнення подвійного оподаткування – резидент України не повинен приймати податково-вмотивовані рішення щодо країни інвестування, а податкова система України, у своєму міжнародному вимірі, має на меті забезпечення суверенітету національних податкових надходжень та недопущення переміщення бази оподаткування від центрів генерації вартості до центрів більш сприятливого оподаткування.

12. При цьому, подальший аналіз показав, що в Україні відсутній надійний регуляторний механізм, що дозволяв би відстоювати суверенітет національних податкових надходжень у двосторонніх відносинах з договірними юрисдикціями, а саме щодо недопущення неправомірного використання переваг відповідних двосторонніх конвенцій (угод) про уникнення подвійного оподаткування. Таким чином, первинна гіпотеза була відкинута.

13. У подальшому, найбільш малодослідженими як з практичної, так і з методологічної точки зору каналами BEPS в Україні було взнано штучну «debt vs equity» дилему, недосконалий механізм оподаткування контрольованих іноземних компаній та відсутності чіткої методології виявлення незареєстрованих постійних представництв, що додатково підтверджує хибність концепції нейтральності експорту капіталу в умовах BEPS та як належну мету податкової політики України

у її міжнародному вимірі задля забезпечення суверенітету національних податкових надходжень.

14. На поточному етапі дослідження було розглянуто три основні напрямки розробки подальших пропозицій щодо захисту суверенітету національних податкових надходжень, а саме:

- гармонізація двосторонніх відносин з іноземними державами шляхом розробки української модельної конвенції (угоди) про уникнення подвійного оподаткування стосовно податків на доходи та капітал, яка буде передбачати не тільки декларативну складову, а й регуляторний механізм забезпечення двосторонньої нейтральності;

- перегляд концепції фіскальної нейтральності експорту капіталу на користь інших концепцій нейтральності або подальшої розробки концепції мінімізації чистих суспільних втрат;

- розробка інноваційних методів та алгоритмів адміністрування зовнішньоекономічних транзакцій та структур в контексті захисту суверенітету національних податкових надходжень щодо активних та пасивних доходів.

15. Враховуючи історичний досвід розвитку усунення подвійного оподаткування і як наслідок виникнення BEPS як явища, що детально досліджено в Розділі 1, керуючись ідеєю превалювання практичності над ідеалізмом та враховуючи виклики, що стоять перед Україною вже сьогодні, у подальшому дослідженні нами прийнято рішення сконцентруватись на розробці оперативних рішень задля якнайшвидшого підсилення захисту суверенітету національних податкових надходжень шляхом створення моделей протидії штучній «debt vs equity» дилемі, практичних пропозицій вдосконалення поточного механізму оподаткування контрольованих іноземних компаній та системи індикаторів виявлення незареєстрованих постійних представництв.

РОЗДІЛ 3

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗА ТРАНСКОРДОННИМИ ФІНАНСОВИМИ ТРАНЗАКЦІЯМИ, КОНТРОЛЬОВАНИМИ ІНОЗЕМНИМИ КОМПАНІЯМИ ТА ПОСТІЙНИМИ ПРЕДСТАВНИЦТВАМИ НЕРЕЗИДЕНТІВ В УКРАЇНІ

3.1. Оцінка передумов реалізації сучасних технологій податкового контролю за BEPS в Україні

Як було зазначено раніше, світовий рух національних економік до глобалізації та інтеграції безперервно підсилює тиск на принципи міжнародного оподаткування. Неоднорідність міжнародного податкового простору створює все більше стимулів до розвитку гібридних схем та агресивного податкового планування. Комплексність підходу національних податкових органів до протидії виведенню активних та пасивних доходів та/або прибутків з під оподаткування в межах зовнішньоекономічних транзакцій стає одним з найбільш актуальних питань захисту суверенності національних податкових надходжень.

В межах підрозділу 2.3. РОЗДІЛУ 2 цього дослідження, основними каналами BEPS, механізми податкового контролю за якими є недостатньо розвинутими, та які чинять суттєву загрозу суверенності національних податкових надходжень України є:

- штучна «debt vs equity» дилема в межах транскордонних фінансових транзакцій між пов'язаними особами;
- недосконалість чинного податкового законодавства щодо контрольованих іноземних компаній;
- штучне уникнення визнання статусу постійних представництв нерезидентів на території України.

Впровадження мінімальних стандартів боротьби з розмиванням оподаткованої бази й виведенням прибутку з-під оподаткування

Законом № 466-IX в податкову систему України, в свою чергу, розширило можливості податкових органів до формування комплексного підходу до протидії BEPS [130].

Зокрема, Законом № 466-IX у податкове законодавство України впроваджено ряд інструментів, які, за умови їх вдосконалення та цільового використання, надають можливості до модернізації податкового контролю за визначеними у дослідженні основними каналами BEPS, методологія контролю за якими раніше була слабо розвинута або відсутня [131].

3.1.1. Закон № 466-IX: інструменти боротьби зі штучною «debt vs equity» дилемою

Трансфертне ціноутворення на сьогоднішній день є добре відомою концепцією міжнародного оподаткування для платників податків, що здійснюють зовнішньоекономічні транзакції з пов'язаними особами та/або резидентами низькоподаткових юрисдикцій та/або нерезидентами, що не сплачують податок на прибуток підприємств у країнах реєстрації [106, 107]. При цьому, важливість контролю за трансфертним ціноутворенням полягає не тільки в контексті досягнення контролюючими органами ефективного рівня податкового регулювання та адміністрування, а й допомагає платникам податків убезпечитись від порушення базових принципів універсального права, таких як повага до прав людини й основоположних свобод, недискримінація тощо, які створюють перешкоди для розвитку міжнародних економічних відносин та міжнародного співробітництва [132]. Таким чином, трансфертне ціноутворення, як міжнародно прийнятий елемент усунення подвійного оподаткування має суттєве значення для забезпечення суверенітету податкових надходжень.

При цьому, як зазначають у своєму дослідженні В. М. Краєвський та О. Ю. Муравський [133]:

«Трансфертне ціноутворення, володіючи позитивними ефектами для суб'єкта господарювання (мінімізація витрат та максимізація прибутку) з точку

зору управління в системі обліку, поруч має і негативні для суспільства і держави наслідки через застосування незаконних схем трансфертного ціноутворення – формування бази оподаткування в країні з більш сприятливим режимом оподаткування. Для належного функціонування трансфертного ціноутворення в системі обліку і оподаткування суб'єкт господарювання повинен приймати управлінські рішення, що не порушуватимуть ані принципів корпоративної відповідальності, ані принципів соціальної відповідальності суб'єкта господарювання перед суспільством та державою.»

Законом № 466-IX суттєво розширюється перелік інформації, що буде доступна податковим органам для аналізу відповідності умов здійснення контрольованих операції принципу «вितягнутої руки», а також зміщуються акценти з дослідження виключно відповідності цін ринковому рівню, на користь дослідження обґрунтованості та справедливості розподілу прибутків в межах міжнародних груп компаній між центрами створення вартості та центрами оподаткування такої вартості відповідно до виконуваних функцій, залучених активів та понесених ризиків. Таке зміщення може бути класифіковане як перехід від розгляду формальних питань трансфертного ціноутворення на користь аналізу сутності процесу розподілу вартості [130].

В свою чергу, впроваджена Законом № 466-IX, трирівнева система звітності з трансфертного ціноутворення надає податковим органам принципово новий та потужний інструментарій для вивчення самої сутності процесу трансфертного ціноутворення. До традиційної документації з трансфертного ціноутворення, яка є надзвичайно детальним документом і може бути використана фіскальними органами для оцінки відповідності або невідповідності застосованої методології ціноутворення принципу «витягнутої руки» в межах конкретної контрольованої операції, додаються майстер-файл та звіт у розрізі країн [130].

Майстер-файл виконує функцію оглядового документа, який надає фіскальним органам узагальнену інформацію щодо глобальної присутності МГК, дозволяє здійснити аналіз основних внутрішньогрупових транзакцій, а також операцій, що є типовими в межах ключових напрямів бізнесу, даючи змогу

сформуванати уявлення про окремі ланцюги створення вартості і про процес її формування в межах МГК та розподілу між юрисдикціями для цілей оподаткування [130].

З іншого боку, звіт у розрізі країн демонструє узагальнену інформацію стосовно діяльності МГК, демонструючи контролюючим органам процес розподілу та перерозподілу прибутку в межах МГК, що дає змогу прослідкувати рух бази оподаткування від центрів її творення до центрів оподаткування, а також проаналізувати зазначені процеси в контексті рівня економічної присутності [130].

Отже, враховуючи сукупність інструментів впроваджених Законом № 466-IX, подальша розбудова ефективної взаємодії суб'єктів господарювання та податкових органів у процесі регулювання та адміністрування контрольованих операцій, має базуватись на принципах податкової доброчесності за допомогою двох інструментів – оцінки якості політики трансфертного ціноутворення та системи внутрішнього регулювання (як результату взаємодії внутрішнього та зовнішнього контролю) і оцінки якості та ефективності системи внутрішнього адміністрування трансфертного ціноутворення (як результату взаємодії систем внутрішнього контролю та адміністрування). Таким чином, регулювання та адміністрування податкової доброчесності стає новим елементом усталеної системи моніторингу контрольованих операцій суб'єкта господарювання, який пропонується розуміти як використання сукупності інструментів з боку податкового органу, що засвідчує дотримання платником податків принципу добросовісності та відповідальності у контексті відповідності умов здійснення контрольованих операцій принципу «витагнутої руки» [134].

При цьому, на наш погляд, ключовими інструментами боротьби зі штучною «debt vs equity» дилемою у транскордонних фінансових транзакцій між пов'язаними особами, в межах аналізу з трансфертного ціноутворення, стають [101, пп. 39.3.10 п. 39.3 ст. 39 та пп. 14.1.231 п. 14.1 ст. 14]:

- розширення переліку припустимих до застосування методів трансфертного ціноутворення;
- оновлення концепції «ділова мета».

Законом № 466-IX, на ряду з класичними та транзакційними методами трансфертного ціноутворення, для цілей встановлення відповідності умов здійснення контрольованої операції принципу «витягнутої руки» впроваджується можливість застосування методики зіставної оцінки вартості, яка ґрунтується на розрахунку поточної вартості (дисконтованої вартості) майбутніх грошових потоків [101, пп. 39.3.10 п. 39.3 ст. 39].

Не зважаючи на те, що чинними законодавством передбачено застосування цієї методики виключно для контрольованих операцій з нематеріальними активами та реструктуризацій, її комбінація з розширеним визначенням ділової мети здійснення контрольованих операцій надає потужний інструментарій для боротьби з проявами BEPS в межах транскордонних фінансових транзакцій між пов'язаними особами.

У таблиці нижче наведено порівняння визначень терміну «ділова мета» до набрання чинності Законом № 466-IX та після.

Таблиця 3.1

Зміни у концепції «ділова мета» впроваджені Законом № 466-IX

[Побудовано автором за даними джерел 101, 131]

Редакція ПКУ від 02.04.2020 р. (до набрання чинності Законом № 466-IX)	ПКУ, чинна редакція (після набрання чинності Законом № 466-IX)
пп. 14.1.231 п. 14.1 ст. 14 ПКУ – розумна економічна причина (ділова мета) – причина, яка може бути наявна лише за умови, що платник податків має намір одержати економічний ефект у результаті господарської діяльності.	Пп. 14.1.231 п. 14.1 ст. 14 ПКУ – розумна економічна причина (ділова мета) – причина, яка може бути наявна лише за умови, що платник податків має намір одержати економічний ефект у результаті господарської діяльності. Економічний ефект, зокрема, але не виключно, передбачає приріст (збереження) активів платника податків та/або їх вартості, а так само створення умов для такого приросту (збереження) в майбутньому. Для цілей оподаткування вважається, що операція, здійснена з нерезидентами, не має розумної економічної причини (ділової мети), якщо: - головною ціллю або однією з головних цілей операції є несплата (неповна сплата) суми податків та/або зменшення обсягу оподатковуваного прибутку платника податків; - у зіставних умовах особа не була б готова придбати (продати) такі товари, роботи (послуги), нематеріальні активи, інші предмети господарських операцій, відмінні від товарів, у непов'язаних осіб.

При цьому, аналіз наявності розумної економічної причини (ділової мети) й, відповідно економічного ефекту, є невід'ємною складовою документації з трансфертного ціноутворення, що складається для цілей встановлення відповідно умов здійснення контрольованої операції принципу «витягнуто руки». Окрім іншого, навіть у разі відповідності контрольованої операції принципу «витягнутої руки», відсутність розумної економічної причини (ділової мети) здійснення такої господарської операції є підставою для контролюючих органів не враховувати таку операцію під час визначення об'єкта оподаткування платника податку або замінити таку операцію альтернативним варіантом, який було би узгоджено непов'язаними особами, що діють комерційно раціонально у зіставних умовах. [101, пп. 39.2.2.12 пп. 39.2.2 п. 39.2 ст. 39 та пп. 140.5.2¹ п. 140.5 ст. 140].

Таким чином, застосування методик оцінки (дисконтованої вартості майбутніх грошових потоків або моделювання вільних грошових потоків) в комбінації з оновленням визначення розумної економічної причини (ділової мети) здійснення контрольованих операцій, є інноваційним інструментом податкового контролю за транскордонними фінансовими транзакціями в умовах BEPS, що дозволить забезпечити суверенітет національних податкових надходжень.

3.1.2. Закон № 466-IX: інструменти контролю за контрольованими іноземними компаніями

ПКУ, з урахуванням змін внесених Законом № 466-IX, доповнено ст. 39² «Контрольовані іноземні компанії». Як це розглядалось раніше, у підрозділі 1.1. РОЗДІЛУ 1 цього дослідження, побудова національної податкової системи є одним з фундаментальних проявів суверенітету, а структура податків та їх ставки, в межах демократичних систем, безпосередньо відображають потреби суспільства у доступі до суспільних благ та розміру публічного сектору. Таким чином, першочерговою метою впровадження контролю за КІК стала протидія штучній алокації прибутків від центрів генерації вартості, де вони були би оподатковані як плата суб'єкта

господарювання за доступ до суспільних благ та публічного сектору, у такій формі, яка передбачає мінімальне податкове навантаження або його відсутність, у центрі (юрисдикції) накопичення такої вартості.

У разі досягнення вартісних критеріїв визначених ст. 39² ПКУ та накопичення КІК (щодо якої контролером виступає юридична або фізична особа – резидент України) пасивних прибутків без їх подальшого оподаткування (або з оподаткуванням за ефективною ставкою, що менше за ставку податку на прибуток підприємств в Україні більше ніж на п'ять відсоткових пунктів) у юрисдикції реєстрації та/або без розподілу на користь контролера, такі пасивні прибутки будуть включені в оподатковуваний прибуток контролера (резидента України) [135].

Проте, поточне законодавство щодо контролю за КІК має ряд неузгодженостей та прогалин, які, з одного боку, можуть допускати негативні прояви BEPS, а з іншого – порушувати принцип недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації, одного з фундаментальних принципів податкового законодавства України [101, пп. 4.1.2 п. 4.1 ст. 4].

Зокрема, ключовими викликами для використання контролю за КІК як дієвого інноваційного інструменту податкового контролю за переміщенням оподаткованої вартості між юрисдикціями є недостатня врегульованість транскордонних транзакцій за участі FTE.

При цьому, форми звітності щодо КІК передбачають розкриття потенційно BEPS-ризикових транзакцій КІК, а також іншої інформації, що може бути використана для ідентифікації проявів зловживання міжнародними конвенціями (угодами) України про уникнення подвійного оподаткування, що, в свою чергу, може дозволити доводити контролюючим органам неправомірність застосування платниками податків пільг та переваг, які надаються такими міжнародними конвенціями (угодами) України.

В умовах декларативної складової фіскального нейтралітету податкової системи України, наведене дозволить обмежити або нівелювати відсутність достатніх регуляторних механізмів, що дозволяли би відстоювати суверенітет

національних податкових надходжень у двосторонніх відносинах з рядом юрисдикцій, з якими Україною укладено конвенції (угоди) про уникнення подвійного оподаткування, але які не містять положень щодо недопущення неправомірного використання переваг відповідних двосторонніх конвенцій (угод) про уникнення подвійного оподаткування (тесту основної мети).

3.1.3. Закон № 466-IX: штучне уникнення статусу постійного представництва

Законом № 466-IX суттєво переглянуто та розширено визначення терміну «постійне представництво». У таблиці нижче наведено порівняння визначень терміну «постійне представництво» до набрання чинності Законом № 466-IX та після.

Таблиця 3.2

Зміни у концепції «ділова мета» впроваджені Законом № 466-IX

[Побудовано автором за даними джерел 101, 131]

Редакція ПКУ від 02.04.2020 р. (до набрання чинності Законом № 466-IX)	ПКУ, чинна редакція (після набрання чинності Законом № 466-IX)
пп. 14.1.193 п. 14.1 ст. 14 ПКУ – постійне представництво – постійне місце діяльності, через яке повністю або частково проводиться господарська діяльність нерезидента в Україні, зокрема: місце управління; філія; офіс; фабрика; майстерня; установка або споруда для розвідки природних ресурсів; шахта, нафтова/газова свердловина, кар'єр чи будь-яке інше місце видобутку природних ресурсів; склад або приміщення, що використовується для доставки товарів, сервер.	Пп. 14.1.193 п. 14.1 ст. 14 ПКУ – постійне представництво – постійне місце діяльності, через яке повністю або частково проводиться господарська діяльність нерезидента в Україні, зокрема: місце управління; філія; офіс; фабрика; майстерня; установка або споруда для розвідки природних ресурсів; шахта, нафтова/газова свердловина, кар'єр чи будь-яке інше місце видобутку природних ресурсів; склад або приміщення, що використовується для доставки товарів, сервер.

Продовження Таблиці 3.2

Редакція ПКУ від 02.04.2020 р. (до набрання чинності Законом № 466-IX)	ПКУ, чинна редакція (після набрання чинності Законом № 466-IX)
З метою оподаткування термін «постійне представництво» включає: будівельний майданчик, будівельний, складальний або монтажний об'єкт чи пов'язану з ними наглядову діяльність, якщо тривалість робіт, пов'язана з таким майданчиком, об'єктом чи діяльністю, перевищує шість місяців; надання послуг нерезидентом (крім послуг з надання персоналу), у тому числі консультаційних, через співробітників або інший персонал, найнятий ним для таких цілей, але якщо така діяльність провадиться (в рамках одного проекту або проекту, що пов'язаний з ним) в Україні протягом періоду або періодів, загальна тривалість яких становить більш як шість місяців, у будь-якому дванадцятимісячному періоді; резидентів, які мають повноваження: діяти від імені виключно такого нерезидента (проведення переговорів щодо суттєвих умов та/або укладення договорів (контрактів) від імені цього нерезидента), що призводить до виникнення у цього нерезидента цивільних прав та обов'язків; та/або утримувати (зберігати) запаси товарів, що належать нерезиденту, із складу яких здійснюється поставка товару від імені нерезидента, крім резидентів, що мають статус складу тимчасового зберігання або митного ліцензійного складу.	З метою оподаткування термін «постійне представництво» включає: а) будівельний майданчик, будівельний, складальний або монтажний об'єкт чи пов'язану з ними наглядову діяльність, якщо загальна тривалість робіт, пов'язана з таким майданчиком, об'єктом чи діяльністю (в рамках одного проекту або пов'язаних між собою проектів), що виконуються нерезидентом через співробітників або інший персонал, найнятий ним для таких цілей, перевищує 12 місяців; б) надання послуг нерезидентом (крім послуг з надання персоналу), у тому числі консультаційних, через співробітників, найнятих ним для таких цілей, якщо така діяльність провадиться (в рамках одного проекту або проекту, що пов'язаний з ним) в Україні протягом періоду або періодів, загальна тривалість яких становить більш як 183 дні у будь-якому дванадцятимісячному періоді; в) осіб, які на підставі договору, іншого правочину або фактично мають та звичайно реалізують повноваження вести переговори щодо суттєвих умов правочинів, внаслідок чого нерезидентом укладаються договори (контракти) без суттєвої зміни таких умов, та/або укласти договори (контракти) від імені нерезидента, у разі, якщо зазначена діяльність здійснюється особою в інтересах, за рахунок та/або на користь виключно одного нерезидента та/або пов'язаних із ним осіб – нерезидентів; г) осіб, які на підставі договору, іншого правочину або фактично мають і звичайно реалізують повноваження утримувати (зберігати) запаси (товари), що належать нерезиденту, із складу яких здійснюється поставка запасів (товарів) від імені нерезидента, крім резидентів – утримувачів складу тимчасового зберігання або митного складу.

Враховуючи, що генезис концепції «постійне представництво» бере своє коріння ще у 1923 році та висвітлюється у Звіті до Фінансового комітету Ліги Націй «Про подвійне оподаткування» як одна з фундаментальних концепцій міжнародного оподаткування [97], оновлене визначення терміну «постійне представництво», у чинному податковому законодавстві України, значно більше відповідає визначенню постійного представництва закладеному в Модельній Конвенції ОЕСР.

Окрім іншого, розширення визначення терміну «постійне представництво» має значний практичний вплив на взаємозв'язок між національним та міжнародним податковим законодавством. Такий зв'язок яскраво репрезентовано у висновках з Постанови Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 20.11.2019 р. у справі № 815/371/18 [136]. Зокрема, у наведеному судовому рішенні затверджується принцип, що двостороння угода про уникнення подвійного оподаткування не може встановлювати податкове законодавство відмінне від визначеного Податковим кодексом України, в тому числі визначати порядок оподаткування, визначати наявність чи відсутність податків та платників таких податків, включаючи їх права та обов'язки, впроваджувати правила контролю та адміністрування. У зазначеному рішенні Верховного Суду пропонується виключно алгоритм застосування конвенцій (угод) про уникнення подвійного оподаткування, як механізму вирішення протиріч між двома локальними законодавствами.

Отже, до оновлення Законом № 466-IX визначення терміну «постійне представництво», навіть за наявності у відповідній міжнародній конвенції (угоді) України про уникнення подвійного оподаткування більш широкого визначення постійного представництва, визнання його наявності та алокації частини прибутку нерезидента до такого постійного представництва з метою оподаткування в Україні – було неможливе, з огляду на відсутність у національному податковому законодавстві України відповідного податкового обов'язку.

Таким чином, враховуючи принцип превалювання міжнародного податкового законодавства (згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України) над національним, закладений у ПКУ [101, п. 3.2 ст. 3], при одночасному складному взаємозв'язку між таким національним та міжнародним податковим законодавством, приведення у відповідність положень національного та міжнародного податкового законодавства надає контролюючим органам можливість застосовувати інноваційні інструменти податкового контролю за штучним уникненням статусу постійного представництва нерезидентами. При цьому, ефективна реалізація наявного інструментарію передбачає розробку

відповідної системи індикаторів для виявлення незареєстрованих постійних представництв нерезидентів [128].

Отже, можна стверджувати, що Законом № 466-IX у податкову систему України впроваджено належні механізми, що створюють передумови для реалізації сучасних технологій податкового контролю за негативними наслідками BEPS, а також підґрунтя для розробки інструментів протидії проявам BEPS, що визначені основними на попередніх етапах дослідження, й механізми податкового контролю за якими є недостатньо розвинутими, та які чинять суттєву загрозу суверенності національних податкових надходжень України [130].

3.2. Модель протидії штучній «debt vs equity» дилемі

У підрозділі 2.3. РОЗДІЛУ 2 цього дослідження доведено, що одним з ключових каналів BEPS в умовах декларативного фіскального нейтралітету податкової системи України є транскордонне боргове фінансування в межах МГК. По-перше, це пояснюється тим, що ряд конвенцій (угод) про уникнення подвійного оподаткування пропонують більш низькі ставки податку на доходи нерезидентів з джерелом їх походження з України щодо відсотків за позиками, порівняно, наприклад, з дивідендами. По-друге, боргове фінансування (debt financing), порівняно з класичним фінансуванням шляхом збільшення власного капіталу дочірнього підприємства (equity financing), надає значно більше податкових переваг — нарахування відсотків за отриманою позикою зменшує об'єкт оподаткування дочірнього підприємства (позичальника), а виплата відсотків на користь материнського підприємства (позикодавця) може розглядатись як прихована форма виплати дивідендів. Окрім іншого, позикодавцем, а відповідно й вигодонабувачем щодо відсотків за позикою, може виступати не тільки материнська компанія української юридичної особи, а й будь-який інший учасник МГК. Аналогічне неможливо у випадку дивідендів, оскільки саме визначення терміну «дивіденди» передбачає розподіл чистого прибутку на користь безпосереднього власника корпоративних прав.

Враховуючи, що серед задекларованих протягом 2021-2022 рр. контрольованих операцій (у розумінні ст. 39 ПКУ), близько 40% займають саме господарські операції з боргового фінансування, окремої уваги потребує аналіз методології встановлення відповідності умов здійснення таких контрольованих операцій принципу «витягнутої руки».

На сьогоднішній день, в межах контрольованих операцій з боргового фінансування, основним предметом аналізу з трансфертного ціноутворення є виявлення відповідності відсоткової ставки, що встановлена в контрольованій операції, відсотковій ставці, що застосовувалась би між непов'язаними особами у зіставних економічних та комерційних умовах. При цьому, оскільки відсоток за позиною/кредитом, в певному сенсі, є ціною позичкових коштів, найпоширенішим методом встановлення відповідності умов здійснення контрольованих операцій з боргового фінансування принципу «витягнутої руки» є класичний метод трансфертного ціноутворення – метод порівняльної неконтрольованої ціни.

Незважаючи на те, що при описі порядку застосування методу порівняльної неконтрольованої ціни пп. 39.3.3 п. 39.3 ст. 39 ПКУ оперує тільки поняттями «товари», «роботи» і «послуги», даний метод також може бути застосовний для цілей визначення ринкового рівня відсоткової ставки у контрольованій операції з нарахування відсотків платником податків за користування позиною/кредитом.

Проте, враховуючи високий рівень вимог щодо зіставності предмету, економічних та комерційних умов операцій, для цілей застосування методу порівняльної неконтрольованої ціни, його застосування в українській практиці трансфертного ціноутворення щодо контрольованих операцій боргового фінансування є певним консенсусом між платниками податків та контролюючими органами в умовах обмеженості інформації про зіставні неконтрольовані операції, а також практичну неможливість застосування інших, класичних та транзакційних, методів трансфертного ціноутворення у більшості випадків.

Так, наприклад, облікова ставка Національного Банку України не може вважатись базою порівняння для відсоткової ставки в межах контрольованих операцій боргового фінансування, оскільки згідно з постановою Правління

Національного банку України «Про затвердження Положення про відсоткову політику Національного банку України» облікова ставка НБУ є монетарним інструментом, за допомогою якого Національний банк України встановлює для банків та інших суб'єктів грошово-кредитного ринку орієнтир щодо вартості залучення і розміщення грошових коштів. Облікова ставка НБУ є індикатором ставок для активних та пасивних операцій НБУ і первинно, сама по собі, не є фактичною ставкою кредитування, а тому не може бути використана як відсоткова ставка для цілей встановлення відповідності умов здійснення контрольованих операцій з боргового фінансування принципу «витягнутої руки».

Аналогічно, й інші статистичні публікації Національного Банку України (наприклад, публікації щодо вартості кредитів за даними статистичної звітності банків України, процентні ставки за новими кредитами нефінансовим корпораціям у розрізі видів валют і строків погашення тощо) не можуть бути використані з метою встановлення відповідності умов здійснення контрольованих операцій з боргового фінансування принципу «витягнутої руки», оскільки такі дані:

- репрезентуються в агрегованому вигляді;
- не відображають диференціацію за кредитоспроможністю (кредитним рейтингом) позичальників;
- не містять інформацію щодо наявності та характеру забезпечення (наприклад, нерухомість, порука, інші види забезпечення);
- тощо.

Отже, загальноприйнятим, в українській практиці трансфертного ціноутворення, джерелом інформації для встановлення відповідності умов здійснення контрольованих операцій з боргового фінансування принципу «витягнутої руки» – є інформація про дохідність до погашення за потенційно зіставними облігаціями.

Вибір такого джерела для пошуку потенційно зіставних неконтрольованих операцій пояснюється опосередкованою подібністю економічної суті відсоткової ставки за позикою/кредитом та дохідністю до погашення облігації.

За договором позики одна сторона (позикодавець) передає у власність іншій стороні (позичальникові) грошові кошти або інші речі, визначені родовими ознаками, а позичальник зобов'язується повернути позикодавцеві таку ж суму грошових коштів (суму позики) або таку ж кількість речей того ж роду та такої ж якості [137, ст. 1046].

Облігація – це цінний папір, що посвідчує внесення його першим власником грошей, визначає відносини позики між власником облігації та емітентом, підтверджує зобов'язання емітента повернути власникові облігації її номінальну вартість у передбачений проспектом емісії строк та виплатити дохід за облігацією, якщо інше не передбачено проспектом емісії [138, ст. 11].

Отже, на підставі семантичного аналізу, можна стверджувати, що зобов'язання, які виникають при емісії облігацій, є різновидом позичкових/кредитних зобов'язань.

При цьому ст. 39 ПКУ не встановлює критеріїв зіставності позик/кредитів залежно від умов їх оформлення (договір позики, облігація чи інша форма).

Крім того, облігації, як правило, розміщуються серед осіб, які не є взаємозалежними по відношенню до їх емітента.

В даному випадку, вимоги зіставності будуть виконуватися за таких умов:

- зіставність платоспроможності забезпечується шляхом порівняння дохідності тільки з облігаціями, що мають кредитний рейтинг, зіставний з кредитним рейтингом позичальника;
- зіставність строку, на який надається позика, і валюти, що є предметом договору позики, мають бути забезпечені за рахунок зіставлення дохідності тільки з облігаціями, відповідними по валюті зобов'язання і періодом погашення зобов'язань.

Зіставність порядку визначення відсоткової ставки (фіксована чи плаваюча) повинна бути забезпечена за рахунок зіставлення внутрішньогрупових позик з випусками облігацій, що характеризуються ідентичним порядком визначення відсоткової ставки.

Незважаючи на те, що за характером правовідносин, що виникають при емісії облігацій, емітент облігації залучає кошти у держателя облігації, загальні положення про договір позики, що містяться в Цивільному кодексі України застосовуються в тій мірі, в якій інше не передбачено законом або у встановленому ним порядку.

Права та обов'язки сторін за договором облігаційної позики мають ту особливість, що вони виражені в облігації, яка є емісійним цінним папером. Порядок випуску, розміщення та обігу емісійних цінних паперів регулюється спеціальним законодавством, зокрема:

- емісійні цінні папери засвідчують однакові права їх власників у межах одного випуску стосовно особи, яка бере на себе відповідні зобов'язання (емітент). При цьому облігація на відміну від позики може бути як іменна, так і на пред'явника [138, ст. 8].

- облігація – це цінний папір, що засвідчує внесення її першим власником грошей [138, ст. 11]. Таким чином, тільки з отриманням облігації її покупець стає позикодавцем по засвідченому облігацією зобов'язанню. В той же час, договір позики вважається укладеним з моменту передачі у власність предмета позики [138, ст. 1046].

- видача облігаційної позики – договір на платній основі. Доходом по облігації виступає відсоток та/або дисконт. При цьому, допускається існування безоплатної (безвідсоткової) позики [137, ст. 1046]. У разі якщо позика є платною, то сума відсотків може не вказуватися в договорі позики, а їх розмір визначається на рівні облікової ставки Національного банку України;

- облігації є строковими цінними паперами, тобто вони можуть бути випущені лише на певний строк. У той же час, строк повернення позики може бути не встановлений і в такому випадку сума позики повертається протягом 30 днів після пред'явлення позикодавцем вимоги про це [137, ст. 1046].

Наведене репрезентує певні відмінності між позиками/кредитами та облігаціями. При цьому, наявні й контраргументи щодо значущості впливу на

рівень відсоткових ставок розбіжностей між облігацією, як борговим інструментом та договором позики/кредиту, зокрема:

- передбачена законодавством можливість випуску облігацій на пред'явника свідчить про те, що особа позикодавця не має істотного значення в боргових зобов'язаннях, оформлених випуском і продажем облігації. При цьому, чинним законодавством передбачається відступлення прав вимоги за зобов'язанням від позикодавця фактору за договором факторингу [137, ст. 1077], а договір факторингу є дійсним незалежно від наявності домовленості між клієнтом та боржником про заборону відступлення права грошової вимоги або його обмеження [137, ст. 1080]. Таким чином, як за договором позики, так і облігаційної позики, особистість позикодавця не чинить значного впливу на ціноутворення;

- відмінність моменту виникнення зобов'язання по облігаційній позиці не впливає на величину відсоткової ставки, оскільки період часу між отриманням облігацій, що котируються на біржі, та їх оплатою, як правило, є незначним;

- та особливість, що облігації завжди передбачають винагороду, не чинить вплив на оцінку зіставності за умови, якщо з дохідністю по облігаціям зіставляється дохідність платних позик;

- та особливість, що облігації випускаються на певний строк, а договір позики може бути безстроковим, не чинить впливу на зіставність облігації з договором позики у разі, якщо зберігається зіставність строків погашення вищенаведених зобов'язань.

Враховуючи наявність як аргументів, так і контраргументів щодо використання дохідності до погашення облігацій як джерела інформації для встановленні відповідності умов здійснення контрольованих операцій з боргового фінансування принципу витягнутої руки необхідно розглянути базові фактори зіставності, що чинять суттєвий вплив на ціноутворення в межах операцій транскордонного боргового фінансування:

- кредитний рейтинг позичальника;
- валюта боргового зобов'язання;
- термін погашення боргового зобов'язання;

- економічні обставини виникнення боргового зобов'язання;
- період виникнення боргового зобов'язання.

Відповідно Настанов ОЕСР щодо фінансових транзакцій, кредитоспроможність позичальника є одним із основних факторів, які враховують незалежні інвестори при визначенні відсоткової ставки. Розрахунок кредитного рейтингу є корисним заходом для визначення кредитоспроможності позичальника, який допомагає ідентифікувати потенційно зіставні компанії або операції [139, п. 10.62., секція C].

У разі відсутності у позичальника в контрольованій операції офіційного присвоєного кредитного рейтингу – розрахунок такого рейтингу є суттєвим викликом для проведення надійного аналізу з трансфертного ціноутворення, оскільки ключові комерційні бази даних для отримання інформації щодо дохідності до погашення облігацій (інформаційно-аналітичний термінал «Thomson Reuters Eikon», база даних «Bloomberg», інформаційний ресурс «Cbonds») містять інформацію про облігації, яким присвоєно офіційний кредитний рейтинг ключовими світовими рейтинговими агенціями: Moody's, Standard&Poor's та Fitch Ratings.

Враховуючи складність та комплексність методології присвоєння офіційного рейтингу зазначеними агенціями, самотійний розрахунок кредитного рейтингу позичальника з подальшою його трансформацією у рейтингові шкали зазначених агенцій – є суттєвим практичним обмежуючим фактором для українських платників податків.

Валюта та термін погашення боргового зобов'язання чинять безпосередній вплив на рівень відсоткової ставки за таким зобов'язанням, що підтверджується, зокрема, й статистичними даними Національного банку України.

Таблиця 3.3

Процентні ставки за новими кредитами в іноземній валюті нефінансовим корпораціям у розрізі строків погашення та валют

[Побудовано автором за даними джерела 140]

Рік	До 1 року			Від 1 року до 5 років			Більше 5 років		
	Долар США	Євро	Інші валюти	Долар США	Євро	Інші валюти	Долар США	Євро	Інші валюти
2010	9,9	10,2	9,5	12,5	11,2	13,1	10,3	9,4	4,1
2011	8,8	8,3	12,4	10,5	10,0	11,5	8,8	9,5	4,3
2012	8,1	7,7	13,1	10,4	9,6	11,4	9,5	9,8	9,4
2013	9,1	8,6	13,3	10,2	10,8	15,2	10,4	9,4	10,4
2014	8,7	8,2	13,8	10,8	9,3	11,5	9,3	11,0	–
2015	8,7	7,2	3,8	10,2	9,0	20,0	9,4	11,4	6,4
2016	8,6	7,3	81,2	10,3	9,0	8,8	10,3	8,0	10,1
2017	7,1	6,6	7,7	9,0	7,2	7,9	8,9	8,1	2,8
2018	5,6	4,2	9,2	8,2	6,5	10,5	10,7	6,9	–
2019	4,8	4,3	8,6	8,5	6,9	–	7,2	6,9	–
2020	4,6	4,5	6,3	7,0	5,6	9,5	5,6	5,8	–
2021	3,3	4,2	–	6,9	5,5	6,5	5,1	5,4	4,0
2022	4,7	3,6	6,4	5,6	5,0	1,1	5,3	5,4	–
2023	7,3	4,3	–	6,7	6,2	–	6,5	5,5	–

Валюта та термін погашення боргового зобов'язання чинять безпосередній вплив на рівень відсоткової ставки за таким зобов'язанням, що підтверджується, в тому числі й статистичними даними Національного банку України.

При цьому, на ціну фінансового інструменту, навіть в одній і тій самій валюті та з ідентичним або подібним терміном погашення, може чинити вплив відмінність ринків (галузей присутності емітента) або країн, в силу регуляторних норм, кредитних ставок міжбанківського ринку та кредитного-грошова політика центральних банків.

Окрім іншого, у Настановах ОЕСР щодо фінансових транзакцій звертається увага на істотність кризи кредитування і важливість впроваджувати як елемент аналізу зіставності – дату випуску фінансового інструменту на первинному ринку [139, п. 10.32., секція В].

Враховуючи наведене, високий ступень унікальності кожної окремої угоди транскордонного боргового фінансування, а також обмеженості/відсутності інформації щодо зіставних боргових інструментів та/або даних для проведення надійних коригувань для досягнення належного рівня зіставності з метою застосування методу порівняльної неконтрольованої ціни, даний метод трансфертного ціноутворення не може бути визнаний найбільш доцільним для встановлення відповідності умов здійснення контрольованих операцій боргового фінансування принципу «витягнутої руки» при одночасній неможливості застосувати менш пріоритетні методи.

Ми вважаємо, що в даному випадку, операції транскордонного боргового фінансування мають розглядатись крізь призму наявності розумної економічної причини (ділової мети) здійснення контрольованої операції боргового фінансування з використанням методик оцінки (зокрема моделювання вільних грошових потоків), застосування яких, наразі, не передбачено чинним податковим законодавством для встановлення відповідності умов здійснення фінансових операцій принципу «витягнутої руки».

Таким чином, в даному випадку, нами пропонується змінити предмет аналізу трансфертного ціноутворення з відповідності відсоткової ставки (ціни позичкових коштів) ринковому рівню, на користь дослідження наявності економічного ефекту (приросту або збереження рівня активів та/або їх вартості) залучення позики/кредиту, а також виявлення факту, чи вступили би непов'язані особи, що діють комерційно-раціонально, у такі договірні відносини. Відповідні висновки ми пропонуємо робити в межах розробленої моделі протидії штучній «debt vs equity» дилемі, що ґрунтується на підставі аналізу якісних та кількісних показників.

При цьому, важливо звернути увагу на окремі положення Настанов ОЕСР щодо фінансових транзакцій та усвідомлювати при оцінці якісних показників в межах запропонованої моделі, що в операціях кредитування між пов'язаними особами, такі особи не обов'язково будуть дотримуватись усіх тих самих процедур, що й непов'язані особи. Наприклад, кредитору може не знадобитися збирати ту ж саму інформацію про господарську діяльність позичальника, оскільки необхідна

інформація може бути вже наявною всередині МГК. Однак при розгляді питання, чи була позика надана на умовах, які могли б бути узгоджені між непов'язаними особами, такі комерційні аспекти як кредитоспроможність, кредитний ризик та економічні обставини – залишаються релевантними. У випадку надання позики материнською компанією дочірньому підприємству, материнська компанія вже має контроль і право власності над дочірнім підприємством, що робить надання забезпечення менш релевантним для аналізу ризиків кредитора. Тому, оцінюючи умови позики/кредиту між пов'язаними особами, важливо враховувати, що відсутність договірних прав на активи позичальника не обов'язково відображає економічну реальність ризику, властивого цій позиці/кредиту [139, п. 10.55., 10.56., секція С].

З іншого боку, якщо угода позики/кредитний договір передбачають положення щодо забезпечення, гарантій, штрафних санкцій за невиконання певних положень такої угоди/договору, передбачають конкретну строковість, цільове призначення використання позичкових коштів тощо – зазначені положення мають аналізуватись як такі, що було погоджено кредитором та позичальником виходячи з комерційної раціональності таких положень, а відповідно, дотримання та виконання цих положень відповідає поведінці раціональних суб'єктів господарювання, діяльність яких спрямована на отримання позитивного економічного ефекту.

Враховуючи наведене, нами було розроблено систему індикаторів для оцінки якісної складової наявності розумної економічної причини (ділової мети) здійснення контрольованих операцій боргового фінансування.

Таблиця 3.4

**Система індикаторів для оцінки якісної складової ділової мети здійснення
контрольованих операцій боргового фінансування [Побудовано автором]**

Індикатор	Свідчення на користь наявності ділової мети	Фактор, що потребує додаткового дослідження	Свідчення на користь відсутності ділової мети
Порядок визначення відсоткової ставки	Сторони договору позики/кредиту можуть надати обґрунтовану оцінку кредитного ризику позичальника, на підставі якого було встановлено/переглянуто відсоткову ставку (зокрема, але не виключно: оцінка ризику галузі, кредитний ризик країни, аналіз альтернатив – відсоткових ставок, що доступні в межах кредитів від комерційних банків на локальному ринку тощо).	Відсоткова ставка встановлена сторонами договору позики/кредиту виходячи з індикативних ставок притаманих ринку комерційного кредитування країни без отримання персоналізованих комерційних пропозицій (доступних альтернатив).	Відсоткова ставка встановлена сторонами договору позики/кредиту декларативно.
Цільове використання позики	Договір позики/кредиту передбачає цільове та конкретизоване використання позичкових коштів.	Договір позики/кредиту передбачає використання кредиту/позики на поповнення обігових коштів.	Договором позики/кредиту не передбачено цільового використання позичкових коштів.
Незалежне боргове фінансування	Позичальник не залучає додаткове зовнішнє фінансування від непов'язаних осіб або залучає його на цілі, що не співпадають з цілями договору позики/кредиту з пов'язаною особою.	Позичальник залучає додаткове зовнішнє фінансування від непов'язаних осіб з метою поповнення обігових коштів, що співпадає з цільовим призначенням договору позики/кредиту з пов'язаною особою.	Позичальник регулярно залучає додаткове зовнішнє фінансування від непов'язаних осіб на умовах, що є ідентичними або кращими за умови договору позики/кредиту з пов'язаною особою.
Графік погашення позики	Договір позики/кредиту передбачає графік погашення тіла позики/кредиту та відсотків. Погашення відбувається згідно графіку.	Договір позики/кредиту передбачає графік погашення тіла позики/кредиту та відсотків. Погашення відбувається з порушенням графіку та/або з періодичною пролонгацією терміну погашення.	Погашення тіла позики та/або відсотків не відбувається та/або відбувається регулярно пролонгація терміну погашення.
Штрафні санкції	Договір позики/кредиту передбачає штрафні санкції, в розмірі, що відповідає кредитному ризику позичальника.	Договір позики/кредиту передбачає номінальні штрафні санкції.	Договір позики/кредиту не передбачає штрафні санкції за порушення умов такого договору.
Однією зі сторін порушені договірні умови	Штрафні санкції застосовані в терміни передбачені договором та в повному обсязі.	Штрафні санкції застосовані з порушенням термінів або в неповному обсязі.	Штрафні санкції фактично не застосовані.
Активи позичальника знаходяться у заставі	Договір позики/кредиту передбачає забезпечення.	Договір позики/кредиту передбачає обмежене забезпечення.	Договір позики/кредиту не передбачає забезпечення.

В свою чергу, з метою кількісного виміру наявності розумної економічної причини (ділової мети) здійснення контрольованих операцій боргового фінансування, нами пропонується розширення переліку операцій, до яких можуть бути застосовані методики оцінки, з виключно контрольованих операцій з нематеріальними активами та реструктуризацій, на користь застосування методик оцінки й до операцій транскордонного боргового фінансування. Зокрема, в якості належної методики оцінки нами пропонується застосування методики моделювання вільних грошових потоків позичальника.

Вільний грошовий потік визначається як (формула 3.1):

$$FCF_n = NI_n + D\&A_n - CE_n - WC_{ch} \quad (3.1), \text{ де}$$

- FCF_n – вільний грошовий потік в році n ;
- NI_n – чистий прибуток (після оподаткування) в році n ;
- $D\&A_n$ – амортизація в році n ;
- CE_n – капітальні витрати в році n ;
- WC_{ch} – зміни у робочому капіталі в році n .

Капітальні витрати визначаються як (формула 3.2):

$$CE_n = PP\&E_n - PP\&E_{n-1} \quad (3.2), \text{ де}$$

- $PP\&E_n$ – основні засоби за первісною вартістю в році n ;
- $PP\&E_{n-1}$ – основні засоби за первісною вартістю в році $n-1$.

Робочий капітал визначається як (формула 3.3):

$$WC_n = \frac{ST_n + ST_{n-1}}{2} + \frac{AR_n + AR_{n-1}}{2} - \frac{AP_n + AP_{n-1}}{2} \quad (3.3), \text{ де}$$

- WC_n – робочий капітал в році n ;
- ST_n – запаси в кінці року n ;
- ST_{n-1} – запаси на початку року n ;
- AR_n – дебіторська заборгованість в кінці року n ;
- AR_{n-1} – дебіторська заборгованість на початку року n ;
- AP_n – кредиторська заборгованість в кінці року n .
- AP_{n-1} – кредиторська заборгованість на початку року n ;

Зміни у робочому капіталі визначаються як (формула 3.4):

$$WC_{ch} = WC_n - WC_{n-1} \text{ (3.4), де}$$

- WC_{ch} – зміни у робочому капіталі в році n ;
- WC_n – робочий капітал в році n ;
- WC_{n-1} – робочий капітал в році $n-1$;

Після визначення вільного FCF_n та його порівняння з відсотковими витратами року n (IE_n), можуть бути сформовані наступні висновки:

Таблиця 3.5

Система висновків на підставі оцінки кількісної складової ділової мети здійснення контрольованих операцій боргового фінансування [Побудовано автором]

Обставина	Показники	
	$FCF_n > Ien$	$FCF_n < Ien$
Відсотки за позицією/кредитом не виплачуються	Свідчення на користь відсутності ділової мети у зв'язку з потенційно податково-вмотивованим вибором саме транскордонного боргового фінансування в межах МГК	Свідчення на користь відсутності ділової мети у зв'язку з недостатньою платоспроможністю позичальника, яка, в тому числі, може бути наслідком транскордонного боргового фінансування в межах МГК
Відсотки за позицією/кредитом виплачуються	Свідчення на користь наявності ділової мети та ефективності боргового фінансування	Свідчення на користь відсутності ділової мети у зв'язку з вибором комерційно нераціонального способу фінансування позичальника

Важливо зазначити, що з метою надійного визначення кількісного виміру наявності розумної економічної причини (ділової мети) здійснення контрольованих операцій боргового фінансування, доцільним є порівняння FCF та IE позичальника протягом всього періоду дії договору позики/кредиту, а також аналізу таких кількісних показників у сукупності з якісними, що наведені у Таблиці 3.4.

У разі відсутності достатньої кількості спостережень (у випадках нових позик/кредитів), доцільним є доповнення моделі розрахунком майбутніх вільних грошових потоків. Проте, враховуючи, що моделювання майбутніх вільних

грошових потоків є аналітичним процесом, що безпосередньо залежить від основного виду господарської діяльності конкретного позичальника, поточного стану галузі, географічного ринку, унікальних драйверів, що впливають на динаміку доходів та витрат тощо, в даному випадку є неможливим формулювання пропозицій щодо підходу до прогнозування вільних грошових потоків, яка була би універсальною для всіх категорії позичальників в межах операцій транскордонного боргового фінансування.

Спираючись на практику побудови податкових політик, яка детально вивчена в Розділі 1 цього дослідження, наслідуючи ідею превалювання практичності над ідеалізмом, а також враховуючи неможливість тотальної уніфікації в міжнародному податковому просторі, які були закладені Лігою Націй у 1923 році та здійснили один з вирішальних впливів на поточний міжнародний податковий простір, розробка процесу моделювання майбутніх вільних грошових потоків, що буде ідентичним для всіх категорій позичальників – не є предметом цього дослідження.

Таким чином, наведені пропозиції закладають принципи встановлення наявності розумної економічної причини (ділової мети) залучення транскордонного боргового фінансування в межах МГК шляхом використання моделі, у основу якої покладено сукупний аналіз якісних та кількісних показників, проте, у конкретному випадку практичного застосування, вона може бути адаптована відповідно до специфіки діяльності конкретного позичальника, стану галузі, у якій такий позичальник здійснює господарську діяльність, поточних економічних та регуляторних обставин, які склались в межах географічного регіону, у якому такий позичальник веде господарську діяльність тощо.

Розроблена модель пропонується до використання як інструмент боротьби зі штучною «debt vs equity» дилемою. Зокрема, у разі виявлення відсутності розумної економічної причини (ділової мети) операцій транскордонного боргового фінансування, для цілей податкового обліку, така операція може бути замінена альтернативним варіантом з метою визначення умов договору (контракту), які були б узгоджені непов'язаними особами, що діють комерційно раціонально у зіставних

умовах, як це передбачено пп. 39.2.2.12 пп. 39.2.2 п. 39.2 ст. 39 ПКУ. Зокрема, для цілей податкового обліку, така операція може бути рекваліфікована контролюючими органами з позики/кредиту у внесок до статутного капіталу позичальника (equity financing), що безпосередньо вирішує штучну «debt vs equity» дилему.

Отже, ми пропонуємо перехід від дослідження відсоткової ставки за позикою/кредитом, як ціни позичкових коштів, у контрольованих операціях в межах методу порівняльної неконтрольованої ціни, до протидії штучній «debt vs equity» дилемі шляхом використання розробленої моделі, яка поєднує дослідження наявності розумної економічної причини (ділової мети) здійснення контрольованої операції боргового фінансування та методики оцінки (зокрема моделювання вільних грошових потоків), що підвищує рівень захищеності суверенітету національних податкових надходжень України в межах транскордонних фінансових транзакцій.

3.3. Протидія агресивному податковому структуруванню з залученням FTE шляхом вдосконалення контролю за КІК

Історично, FTE виникли як реакція на виклики подвійного оподаткування. У той час як корпорації оподатковуються двічі (на корпоративному рівні та на рівні бенефіціарних власників під час розподілу дивідендів), FTE пропонують оподаткування виключно на рівні бенефіціарних власників, ігноруючи FTE для цілей оподаткування.

Проте, світовий рух до глобалізації та інтеграції, розширення кількості юрисдикцій у яких здійснюють господарську діяльність МГК, а також нарощування обсягу транскордонних операцій між пов'язаними особами, призвели до використання FTE в якості інструменту агресивного податкового планування, що чинить загрозу суверенності національних податкових надходжень країн, що не здійснюють регулювання операцій з FTE та/або не мають чіткого визначення статусу FTE у власному податковому законодавстві.

На сьогоднішній день податкова система України дуже обмежено та опосередковано регулює транскордонні операції між вітчизняними юридичними особами та іноземними FTE, що, в свою чергу, може призводити до негативних проявів BEPS. Окрім іншого, відсутність у національному податковому законодавстві будь-яких аналогів FTE та нечіткість їх статусу з точки зору податкової системи України створює практичні невизначеності для платників податків, зокрема щодо застосування положень міжнародних конвенцій (угод) про уникнення подвійного оподаткування.

Враховуючи контекст євроінтеграції України та важливість захисту суверенітету національних податкових надходжень в умовах широкомасштабної війни, розробка механізмів протидії агресивному транскордонному структуруванню МГК з залученням FTE, а також подолання невизначеності статусу FTE – є задачею, що потребує якнайшвидшого вирішення.

До найбільш поширених FTE у міжнародному податковому просторі можна віднести:

- партнерства (звичайні, повні, з обмеженою відповідальністю тощо).
- товариства та корпорації, які, в окремих юрисдикціях, не враховуються для цілей оподаткування (наприклад, «disregarded entities» в Сполучених Штатах Америки – Limited Liability Company та S Corporation).

Тільки у 2023 році національне податкове законодавство було доповнено визначенням терміну «партнерство» [101, пп. 14.1.1412 п. 14.1 ст. 14]:

«партнерство – об'єднання двох або більше осіб, створене відповідно до законодавства іноземної юрисдикції на підставі або відповідно до договору для ведення діяльності з метою отримання прибутку або досягнення іншої спільної мети».

Також, FTE фігурують в контексті правил щодо контролю за трансфертним ціноутворенням та контрольованими іноземними компаніями.

Так, контрольованими операціями визнаються господарські операції, що здійснюються з нерезидентами, які не сплачують податок на прибуток (корпоративний податок), у тому числі з доходів, отриманих за межами держави

реєстрації таких нерезидентів, та/або не є податковими резидентами держави, в якій вони зареєстровані як юридичні особи [101, пп. г) пп. 39.2.1.1 пп. 39.2.1 п. 39.2 ст. 39]. Для цілей визначення таких нерезидентів, Постановою Кабінету Міністрів України № 480 від 04.07.2017 р. затверджено перелік організаційно-правових форм нерезидентів, які не сплачують податок на прибуток (корпоративний податок), у тому числі податок з доходів, отриманих за межами держави реєстрації таких нерезидентів, та/або не є податковими резидентами держави, в якій вони зареєстровані як юридичні особи.

З-поміж 104 організаційно-правових форм нерезидентів у 27 країнах, 84 – це FTE [107]:

- 83 організаційно правові форми у 25 країнах – різні форми партнерств;
- 1 організаційно-правова форма у Сполучених Штатах Америки – Limited Liability Company.

В контексті контролю за КІК, FTE, а саме партнерства, згадуються як один з видів утворень без статусу юридичної особи, що може вважатись КІК для контролера – резидента України [101, пп. 39².1.1 п. 39².1 ст. 39²]:

«У випадках, передбачених цією статтею, до контрольованої іноземної компанії може прирівнюватися іноземне утворення без статусу юридичної особи. Утворення без статусу юридичної особи можуть включати, зокрема, але не виключно, партнерства, трасти, фонди, інші установи та організації, створені на підставі правочину або закону іноземної держави (території)».

Таким чином, хоч і обмежено, але контроль за транскордонними транзакціями з FTE здійснюється крізь призму двох концепцій міжнародного податкового законодавства: трансфертне ціноутворення та КІК.

Проте, ПКУ не надає оцінку статусу FTE як податкового резидента іноземних юрисдикцій, що створює суттєві можливості до подвійного неоподаткування структур за участю FTE [101, пп. 39².4.1 п. 39².4 ст. 39²]:

«Скоригований прибуток контрольованої іноземної компанії не підлягає включенню до загального оподаткованого доходу, не є об'єктом оподаткування

податком на прибуток підприємств контролюючої особи у разі додержання таких умов:

а) між Україною та іноземною юрисдикцією **місцезнаходження (реєстрації) контрольованої іноземної компанії** є чинний договір про уникнення подвійного оподаткування або про обмін податковою інформацією та

б) виконується будь-яка з таких умов:

- КІК фактично сплачує податок на прибуток за ефективною ставкою, що є не меншою за базову (основну) ставку податку на прибуток підприємств в Україні, визначену п. 136.1 ст. 136 ПКУ, або є меншою за таку ставку не більше ніж на п'ять відсоткових пунктів, або

- частка пасивних доходів КІК становить не більше 50% загальної суми доходів КІК із всіх джерел».

Отже, поточні положення ПКУ використовують в якості критерія звільнення від оподаткування контролера КІК наявність чинного договору про уникнення подвійного оподаткування або про обмін податковою інформацією між Україною та країною реєстрації КІК, при цьому не оцінюючи той факт, чи є КІК податковим резидентом такої країни чи ні.

Розглянемо модель агресивного податкового структурування міжнародної групи компаній із залученням FTE.

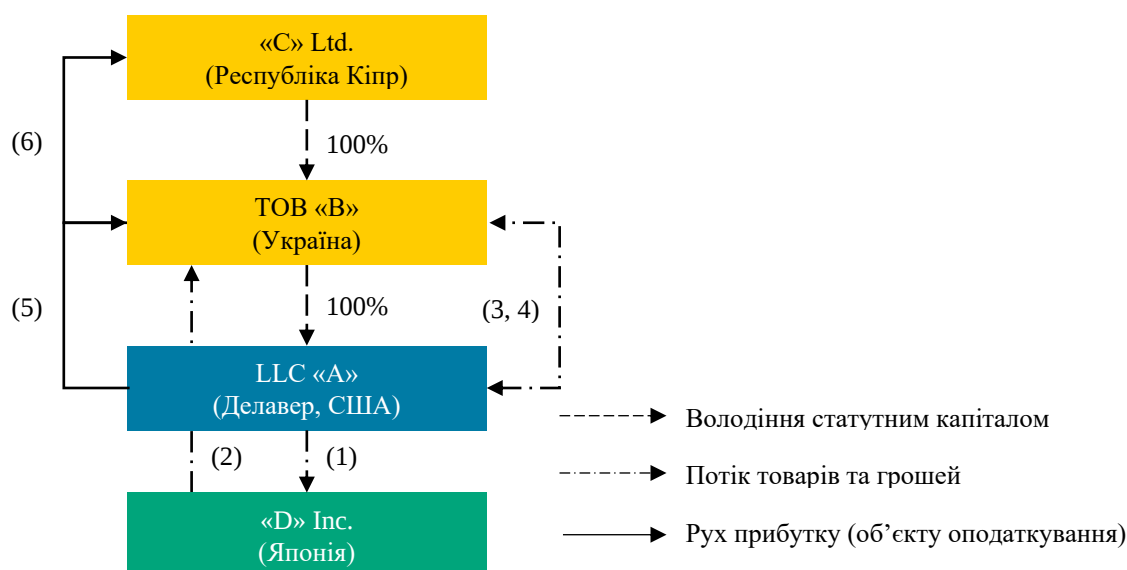

Рис. 3.1. Модель агресивного податкового структурування міжнародної групи компаній з залученням FTE [Побудовано автором, 135]

В межах наведеної моделі – ТОВ «В» (юридична особа, що належним чином зареєстрована відповідно до законодавства України та є податковим резидентом України) володіє 100% корпоративних прав LLC «А» (юридична особа, що належним чином зареєстрована відповідно до законодавства штату Делавер, США та є FTE для цілей оподаткування в США). В свою чергу, «С» Ltd. (юридична особа, що належним чином зареєстрована відповідно до законодавства Республіки Кіпр та є податковим резидентом Республіки Кіпр) володіє 100% корпоративних прав ТОВ «В».

В межах розробленої моделі пропонується розглянути наступний ланцюг створення вартості:

(1) LLC «А» здійснює замовлення товарів від «D» Inc. (податковий резидент Японії) на умовах DAP Київ, складські приміщення ТОВ «В» (згідно Інкотермс-2010), за що сплачує грошові кошти на користь «D» Inc.

(2) «D» Inc. Здійснює відвантаження товарів власного виробництва на умовах DAP Київ, складські приміщення ТОВ «В» (згідно Інкотермс-2010).

(3) LLC «А» укладає дзеркальний контракт на поставку товару виробництва «D» Inc. з ТОВ «В» на умовах DAP Київ, складські приміщення ТОВ «В» (згідно Інкотермс-2010).

(4) ТОВ «В» сплачує грошові кошти на користь LLC «А». Зазначені господарські операції з ТОВ «В» формують прибуток LLC «А».

(5) Оскільки LLC «А» є FTE в розумінні податкового законодавства США, прибуток LLC «А» вважається прибутком ТОВ «В». Враховуючи, що ТОВ «В» володіє 100% корпоративних прав LLC «А», облік такої фінансової інвестиції здійснюється ТОВ «В» за методом участі в капіталі відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 12 «Фінансові інвестиції».

(6) Отримавши дохід від участі в капіталі LLC «А» та дивіденди від LLC «А», ТОВ «В» сформує прибуток та буде забезпечено грошовими коштами для розподілу дивідендів на користь «С» Ltd.

Розглянемо алгоритм оподаткування прибутку в межах ланцюгу руху об'єкту оподаткування, зазначеного в пунктах (5) та (6) наведеної моделі агресивного податкового структурування МГК з залученням FTE [135].

Таблиця 3.6

Оподаткування прибутку LLC «А» [Побудовано автором, 135]

№	Показник	Значення
1	Прибуток, дол. США	1 000 000
2	Податок на прибуток підприємств, дол. США	0
3	Прибуток, що може бути розподілений у вигляді дивідендів, дол. США	1 000 000
4	Ефективна ставка оподаткування	0%
5	Ставка корпоративного податку в США	Федеральний податок – 21% Податок штату Делавер – 8,7%

Розглянемо алгоритм оподаткування прибутку в межах ланцюгу руху об'єкту оподаткування, зазначеного в пунктах (5) та (6) наведеної моделі агресивного податкового структурування МГК з залученням FTE [135].

Оскільки LLC «А» є FTE, дана юридична особа не враховується для цілей оподаткування в США. Оподаткування LLC «А» здійснюється на рівні засновника (ТОВ «В»). Відповідно, для LLC «А» ефективна ставка оподаткування складає 0%, у той час як ставка корпоративного податку в США на федеральному рівні складає 21%. Додатково, прибуток корпорацій, що не є FTE, оподатковується корпоративним податком штату.

В свою чергу, як було зазначено раніше, ПКУ не містить порядку обліку та оподаткування доходів отриманих через іноземні FTE. Відповідно, облік та оподаткування таких доходів буде здійснюватися за загальними правилами.

Згідно з НП(С)БО 12 «Фінансові інвестиції» [141, п. 11]:

«Фінансові інвестиції в асоційовані і дочірні підприємства та в спільну діяльність зі створенням юридичної особи (спільного підприємства) на дату

балансу відображаються за вартістю, що визначена за методом участі в капіталі».

Під методом участі в капіталі мається на увазі метод обліку інвестицій, згідно з яким балансова вартість інвестицій відповідно збільшується або зменшується на суму збільшення або зменшення частки інвестора у власному капіталі об'єкта інвестування.

Згідно з положеннями Господарського кодексу України, підприємство визнається дочірнім, у випадках існування простої чи вирішальної залежності від іншого підприємства. При цьому, така залежність може проявлятися у вигляді економічної та/або **організаційної залежності у формі участі в статутному капіталі** та/або управлінні [142, ст. 126].

Оскільки ТОВ «В» володіє часткою у статутному капіталі LLC «А» в обсязі 100%, LLC «А» буде обліковуватись ТОВ «В» як фінансова інвестиція за методом участі в капіталі.

Таким чином, балансова вартість фінансових інвестицій збільшується (зменшується) на суму, що є часткою інвестора в чистому прибутку (збитку) об'єкта інвестування за звітний період, із включенням цієї суми до складу доходу (втрат) від участі в капіталі. Одночасно, балансова вартість фінансових інвестицій зменшується на суму визнаних дивідендів від об'єкта інвестування [141].

Оскільки, податкова система України та НП(С)БО не містять специфічної класифікації доходів отриманих через іноземні FTE, виплати від FTE на користь юридичної особи резидента України слід розглядати саме як дивіденди в розумінні ПКУ, хоча з точки зору податкового законодавства країн, що дозволяють створення FTE, розподіл прибутку FTE не вважається розподілом дивідендів, оскільки прибуток FTE автоматично включається в об'єкт оподаткування засновника (засновників) FTE.

Важливо зазначити, що НП(С)БО 15 «Дохід» не поширюється, зокрема, на доходи, пов'язані з дивідендами, які належать за результатами фінансових інвестицій та обліковуються методом участі в капіталі [143].

Відповідно, дивіденди, що підлягають отриманню за фінансовими інвестиціями, які обліковуються за методом участі в капіталі не будуть вважатись доходом.

Отже, прибуток LLC «А» буде включено в бухгалтерські доходи від участі в капіталі ТОВ «В», при цьому, розподіл прибутку LLC «А» на користь ТОВ «В», з точки зору українського податкового законодавства, буде розглядатись як виплата дивідендів, але такі дивіденди не будуть включатись в склад фінансових доходів, а тільки зменшуватимуть балансову вартість інвестиції.

Таким чином, під час розрахунку бухгалтерського прибутку ТОВ «В», буде враховуватись дохід від участі в капіталі LLC «А», який відповідає обсягу прибутку LLC «А».

В даному випадку, одним з найбільш важливих аспектів, який продукує можливість здійснити подвійне неоподаткування є розрив між бухгалтерським та податковим обліком в частині визначення прибутку.

Фінансовий результат до оподаткування коригується на різниці, які виникають при здійсненні фінансових операцій [101, ст. 140]. Також, фінансовий результат до оподаткування зменшується на суму нарахованих доходів від участі в капіталі нерезидентів (у тому числі КІК) [101, пп. 140.4.3 п. 140.4 ст. 140]. При цьому, фінансовий результат до оподаткування збільшується на суму втрат від інвестицій в асоційовані, дочірні та спільні підприємства, розрахованих за методом участі в капіталі [101, пп. 140.5.3 п. 140.5 ст. 140].

Отже, ані доходи, ані витрати від участі в капіталі, ані дивіденди від об'єктів інвестуванні, що обліковуються за методом участі в капіталі, не будуть враховуватись під час визначення фінансового результату до оподаткування ТОВ «В». Розглянемо випадок, у якому ТОВ «В» протягом звітного періоду не отримало жодних доходів окрім доходів від участі в капіталі LLC «А».

Таблиця 3.7

Оподаткування прибутку ТОВ «В» від участі в капіталі LLC «А»

[Побудовано автором, 135]

№	Показник	Значення
1	Дохід від участі в капіталі, дол. США	1 000 000
2	Різниця на які коригується фінансовий результат до оподаткування згідно з пп. 140.4.3 п. 140.4 ст. 140 ПКУ, дол. США	1 000 000
3	База оподаткування податком на прибуток підприємств, дол. США	0
4	Податок на прибуток підприємств, дол. США	0
5	Ефективна ставка оподаткування	0%
6	Ставка податку на прибуток підприємств в Україні	18%

Розглянемо зміни у балансовій вартості фінансової інвестиції ТОВ «В» в LLC «А» протягом звітного періоду.

Таблиця 3.8

Зміна балансової вартості фінансової інвестиції ТОВ «В» в LLC «А» протягом звітного періоду [Побудовано автором, 135]

№	Показник	Значення
1	Балансова вартість інвестиції ТОВ «В» в LLC «А» станом на початок звітного періоду, дол. США	1 000
2	Сума прибутку LLC «А», на яку підлягає збільшенню балансова вартість фінансової інвестиції ТОВ «В» в LLC «А» за результатами звітного періоду, дол. США	1 000 000
3	Сума дивідендів сплачених з боку LLC «А» на користь ТОВ «В», на яку підлягає зменшенню балансова вартість фінансової інвестиції в LLC «А» за результатами звітного періоду, дол. США	1 000 000
4	Балансова вартість інвестиції в LLC «А» станом на кінець звітного періоду, дол. США	1 000

Отже, доходи отримані ТОВ «В» через LLC «А» (FTE) протягом звітного періоду не призвели до змін у структурі балансу ТОВ «В», а також не вплинули на

обсяг оподатковуваного прибутку, що дозволило знизити ефективну ставку оподаткування до 0%. При цьому, виплата дивідендів здійснюється за рахунок чистого прибутку товариства особам, які були учасниками товариства на день прийняття рішення про виплату дивідендів, пропорційно до розміру їхніх часток [144, ст. 26].

Також, у разі прийняття рішення щодо виплати дивідендів платник податку на прибуток – емітент корпоративних прав, на які нараховуються дивіденди, проводить зазначені виплати власнику таких корпоративних прав незалежно від того, чи є оподатковуваний прибуток, розрахований за правилами, визначеними ст. 137 ПКУ [101, пп. 57.1¹.1 п. 57.1¹ ст. 57].

Отже, при прийнятті рішення про розподіл дивідендів, ТОВ «В» може виходити з загальної суми бухгалтерського, а не податкового прибутку. Відповідно, вся сума доходу від участі в капіталі може бути розподілена на користь засновника ТОВ «В» – «С» Ltd.

Базова ставка податку на доходи нерезидентів з джерелом їх походження з України (податку на репатріацію) складає 15% [101, пп. 141.4.1 п. 141.4 ст. 141]. Проте, ТОВ «В» може скористатись положеннями Конвенції між Урядом України і Урядом Республіки Кіпр про уникнення подвійного оподаткування та запобігання податковим ухиленням стосовно податків на доходи, для застосування пільгової ставки 5% [121, ст. 10].

Отже, загальне податкове навантаження в межах наведеної моделі агресивного податкового структурування міжнародної групи компаній з залученням FTE складе 5% податку на доходи нерезидентів з джерелом їх походження з України (податку на репатріацію), при одночасному ігноруванні федерального корпоративного податку в США, податку штату реєстрації LLC «А» та податку на прибуток юридичних осіб в Україні [135].

Також, отримані «С» Ltd. від ТОВ «В» дивіденди не є об'єктом оподаткування у Республіці Кіпр та можуть бути використані для подальшого боргового фінансування ТОВ «В» в контексті штучної «debt vs equity» дилеми.

Агресивні податкові переваги, що надаються наведеною структурою, могли би бути нівельовані шляхом використання механізму нарахування та сплати авансового внеску із податку на прибуток при виплаті дивідендів, що передбачений поточним податковим законодавством [101, пп. 57.1¹.2 п. 57.1¹ ст. 57].

Проте, враховуючи, що ТОВ «В» є материнською компанією LLC «А», у розумінні пп. 14.1.103 п. 14.1 ст. 14 ПКУ, авансові внески не справлятимуться з боку ТОВ «В» враховуючи законодавче передбачене виключення [101, пп. 57.1¹.3 п. 57.1¹ ст. 57].

Окрім іншого, до прибутку LLC «А» не можуть бути застосовані правила контролю за КІК в частині віднесення прибутку LLC «А» - КІК контролером якої виступає ТОВ «В», до об'єкту оподаткування ТОВ «В», оскільки:

1. Між Україною та США (іноземною юрисдикцією місцезнаходження (реєстрації) LLC «А») є чинний договір про уникнення подвійного оподаткування та
2. Частка пасивних доходів LLC «А» становить не більше 50% загальної суми доходів LLC «А» із всіх джерел.

З метою унеможливлення подвійного неоподаткування як це наведено у розробленій моделі агресивного податкового структурування МГК з залученням FTE, необхідно переглянути концепцію контролю за КІК без статусу юридичної особи (в тому числі FTE) за ознакою території (юрисдикції) реєстрації на користь концепції, що ґрунтується на території (юрисдикції) податкової резидентності такої КІК (FTE).

Так, наприклад, згідно з положеннями Конвенції між Урядом України та Урядом Сполучених Штатів Америки про уникнення подвійного оподаткування та попередження податкових ухилень стосовно податків на доходи та капітал [145, ст. 4]:

«термін «Резидент Договірної Держави» означає будь-яку особу, яка відповідно до законодавства цієї Держави належить до оподаткування в ній на підставі свого місця проживання, місця перебування, громадянства, місця інкорпорації чи будь-якого іншого аналогічного критерію.»

Отже, для цілей Конвенції між Урядом України та Урядом Сполучених Штатів Америки про уникнення подвійного оподаткування та попередження податкових ухилень стосовно податків на доходи та капітал, FTE не буде вважатись податковим резидентом США, оскільки не підлягає оподаткуванню в США [135].

Таким чином, у разі перегляду одного з кваліфікуючих критеріїв для звільнення КІК від оподаткування з «наявності чинного договору про уникнення подвійного оподаткування з країною інкорпорації КІК» на користь «наявності чинного договору про уникнення подвійного оподаткування з країною резидентності КІК», унеможлиблюється практична реалізація наведеної агресивної податкової структури.

Розглянемо альтернативний розрахунок податкових зобов'язань ТОВ «В» в умовах зміненої концепції контролю за КІК без статусу юридичної особи (в тому числі FTE), яка базується на статусі податкової резидентності такої КІК.

Таблиця 3.9

Оподаткування прибутку ТОВ «В» від участі в капіталі LLC «А»

[Побудовано автором, 135]

№	Показник	Значення
1	Скоригований прибуток КІК, розрахований відповідно до положень ст. 39 ² ПКУ, що включається до об'єкту оподаткування ТОВ «В», дол. США	1 000 000
2	База оподаткування податком на прибуток підприємств, дол. США	1 000 000
3	Податок на прибуток підприємств, дол. США	180 000
4	Чистий прибуток доступний до розподілу у вигляді дивідендів на користь «С» Ltd., дол. США	820 000
5	Податок з доходів нерезидента за пільговою ставкою згідно положень ст. 10 Конвенції про уникнення подвійного оподаткування, дол. США	41 000
6	Ефективна ставка оподаткування	22,1%

Таким чином, зміна одного з кваліфікуючих критеріїв звільнення КІК від оподаткування, як це описано вище, дозволяє підвищити ефективну ставку

оподаткування з 5% до 22,1% та унеможливило подвійне неоподаткування структур з залученням FTE [135].

Окрім іншого, у комбінації з розробленою та наведеною у підрозділі 3.2. РОЗДІЛУ 3 цього дослідження моделлю протидії штучній «debt vs equity» дилемі, посилюється рівень захищеності суверенітету національних податкових надходжень України від агресивних податкових структур, в тому числі, й за участю FTE.

3.4. Система індикаторів виявлення незареєстрованих постійних представництв нерезидентів в Україні

Як було зазначено раніше, Законом № 466-IX у податкове законодавство України впроваджено ряд інструментів, які можуть бути застосовані для боротьби з негативними проявами BEPS, методологія контролю за якими раніше була слабо розвинута або відсутня. При цьому, важливою складовою у розбудові сучасних технологій податкового контролю за негативними проявами BEPS є використання впроваджених інструментів сукупно, а не як ізольованих методів контролю за окремими проявами BEPS.

Зокрема, проблематика виявлення незареєстрованих постійних представництв нерезидентів в Україні може бути розділена на декілька рівнів, в залежності від складності ідентифікації [146]:

- 1. Представництва нерезидентів, що не мають статусу постійного представництва.** В даному випадку процес ідентифікації такого представництва як постійного зводиться виключно до збору контролюючим органом сукупності інформації, що свідчила би про характер діяльності зазначеного представництва, зокрема виявлення ознак ведення комерційної (господарської) діяльності або визначення, що його діяльність має виключно підготовчий або допоміжний характер по відношенню до нерезидента. Визначення статусу таких представництв як постійних, здебільшого, лежить у площині юридично аналізу та правової оцінки судів, що не є предметом даного дослідження.

2. **Діяльність нерезидента на території України, який свідомо приховує свою присутність та ухиляється від регуляторних норм, що передбачені чинним законодавством.** Ідентифікація подібних представництв нерезидентів є найбільш складною задачею для контролюючих органів, враховуючи, що дії нерезидента свідомо спрямовані на приховування своєї присутності та порушенням чинного законодавства України.

Приклад подібної агресивної моделі податкового структурування, що спрямована на штучне уникнення статусу постійного представництва нерезидента в Україні – наведена нижче.

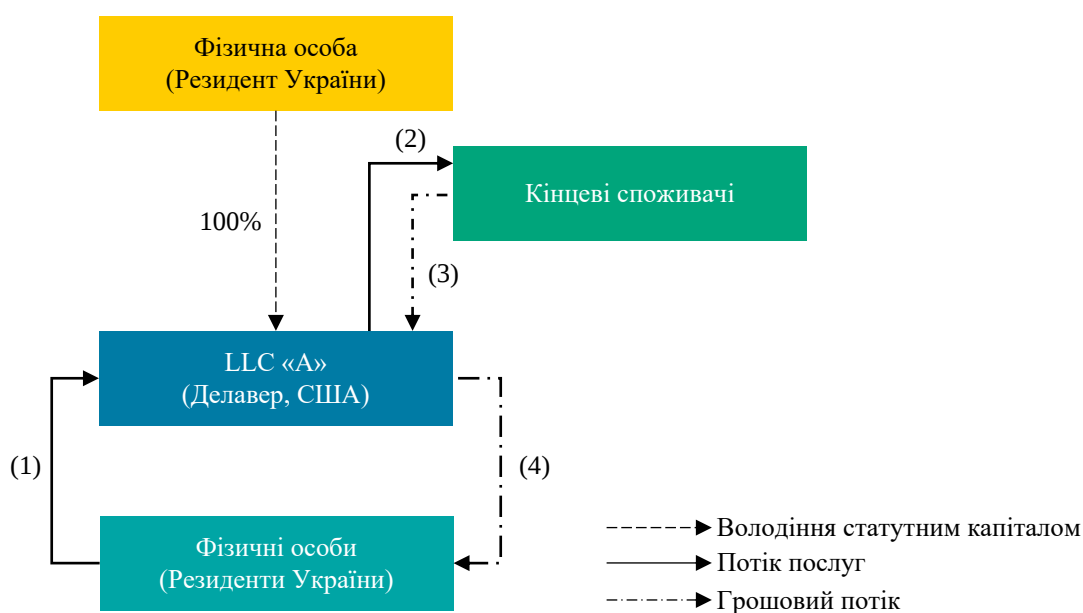

Рис. 3.2. Приклад моделі агресивного податкового структурування, спрямованої на штучне уникнення статусу постійного представництва нерезидента в Україні [Побудовано автором, 146]

В межах наведеного прикладу моделі агресивного податкового структурування, штучне уникнення статусу постійного представництва нерезидента в Україні здійснюється наступним чином:

(1) Між LLC «А» та фізичними особами (резидентами України) виникають неформалізовані трудові відносини, в межах яких такі фізичні особи надають послуги на користь LLC «А».

(2) LLC «А» здійснює перепродаж результатів отриманих послуг на користь третіх осіб – кінцевих споживачів результатів послуг.

(3) Треті особи – кінцеві споживачі результатів послуг, сплачують вартість отриманих послуг на користь LLC «А».

(4) LLC «А» розраховується з надавачами послуг – фізичними особами (резидентами України) через платіжні системи. У разі використання платіжної системи, рахунки якої відкриті в банках країн, що не доєднались до Багатосторонньої угоди компетентних органів про автоматичний обмін інформацією про фінансові рахунки (Multilateral Competent Authority Agreement on Automatic Exchange of Financial Account Information), зокрема, у банках Сполучених Штатів Америки, інформація про такі рахунки фізичних осіб (резидентів України) не стануть відомі контролюючим органам в межах автоматичного обміну фінансовою інформацією на підставі Загального стандарту звітності CRS [147, 148]. Це, в свою чергу, дозволяє таким фізичним особам ухилятися від реєстрації суб'єктами підприємницької діяльності, а також від декларування та сплати податків з іноземних доходів.

Враховуючи, що агресивна податкова структура свідомо побудована з метою приховування присутності постійного представництва LLC «А» на території України, ухилення від регуляторних норм та податкових зобов'язань в Україні, а також за умови, що кінцевий бенефіціарний власник LLC «А», не виконує зобов'язання щодо звітування про КІК (як це передбачено ст. 39² ПКУ), така структура може залишатись повністю поза увагою контролюючих органів України.

Ідентифікація подібних структур можлива за певних обставин, зокрема під час аналізу великих даних щодо доходів фізичних осіб, а також публічної інформації, що самостійно розміщується у соціальних мережах учасниками цих структур.

Проте, аналіз зазначених структур є унікальною задачею в кожному окремому випадку та не передбачає можливості розробки узагальненої системи індикаторів, що дозволяла би виявити потенційну наявність незареєстрованого постійного представництва нерезидента в Україні. Окрім іншого, таке агресивне

податкове структурування є можливим тільки в певних галузях господарювання, зокрема пов'язаних з наданням послуг. Враховуючи наведене, зазначені структури не є предметом даного дослідження.

3. Діяльність нерезидента на території України, що може бути класифікована як постійне представництво. На відміну від описаного вище, в даному випадку, система індикаторів для виявлення потенційно незареєстрованих представництв нерезидентів може бути розроблена, зокрема, за рахунок інформації, що розкривається контролерами іноземних юридичних осіб та осіб без статусу юридичної особи в межах звітів про КІК.

Так, у звітах про КІК, контролерами розкривається наступна інформація:

- обставини контролю над КІД (формально-юридичний або фактичний);
- кількість працівників КІК;
- обсяги сукупного доходу, прибутку від операційної діяльності та прибутку до оподаткування;
- частки пасивних доходів у загальній структурі доходів;
- рівня економічної присутності в країні реєстрації.

Окрім іншого, невід'ємною складовою звіту про КІК є фінансова звітність КІК за податковий (звітний) рік.

Отже, масовість звітування та сукупність інформації, що розкривається у звіті про КІК може бути використана для:

- формування бази ризикових нерезидентів, що потенційно мають незареєстроване постійне представництво на території України;
- розробки системи індикаторів, для виявлення потенційно незареєстрованих постійних представництв нерезидентів на території України.

Враховуючи наведене та обсяг інформації, що стає доступним контролюючим органам завдяки імплементації правил контролю за КІК, нами було розроблено систему індикаторів, які можуть свідчити про потенційну наявність незареєстрованого постійного представництва нерезидента в Україні.

Таблиця 3.10

Система індикаторів факторів ризику потенційної наявності незареєстрованого постійного представництва нерезидента (КІК) в Україні

[Побудовано автором, 146]

Індикатор	Фактор ризику
Особа визнана контролером в межах обставин фактичного контролю при відсутньому формально-юридичного контролю	Визнання особи контролером КІК за обставинами фактичного контролю, передбачає, що вона не володіє корпоративними правами КІК (або володіє ними обмежено), при цьому, така особа може надавати зобов'язуючі вказівки посадовим особам КІК та/або вести перемовини щодо укладення правочинів КІК, узгоджувати суттєві умови таких правочинів, без погодження з посадовими особами КІК та/або у особи наявна генеральна довіреність (терміном більше ніж на рік), що не передбачає погодження суттєвих дій стосовно КІК з посадовими особами КІК та/або особа може самостійно керувати операціями за банківськими рахунками КІК (дозволяти, блокувати тощо). Вчинення фактичного контролю без прямого володіння корпоративними правами КІК може свідчити, про номінальний статус керівних органів та утримувачів корпоративних прав КІК. В свою чергу, оскільки контролер КІК, за визначенням, є податковим резидентом України, вчинення описаних дій з території України може свідчити про наявність незареєстрованого постійного представництва нерезидента в Україні.
Значний рівень доходу/прибутку КІК при незначній кількості/відсутності працівників	Перелічені ознаки свідчать про низький рівень економічної присутності КІК в країні реєстрації, відсутність належної кількості персоналу, профільного керівного складу та активів для виконання функцій, пов'язаних з генеруванням доходу/прибутку, а також для керування ризиками господарської діяльності. Таким чином, функції та активи, спрямовані на генерування доходу/прибутку, а також управління ризиками може здійснюється в іншій юрисдикції, зокрема в Україні, враховуючи, що контролер КІК, за визначенням, є податковим резидентом України. Це, в свою чергу, може свідчити про наявність незареєстрованого постійного представництва нерезидента в Україні.
Значний рівень доходу/прибутку КІК при незначній кількості активів	
За юридичною адресою реєстрації КІК також зареєстрована значна кількість інших нерезидентів у цій юрисдикції	
Посадові особи (наприклад, директор) КІК також є посадовими особами у значній кількості інших нерезидентів	
Декларативно значна кількість працівників КІК при незначному рівні адміністративних витрат	Наведений індикатор може свідчити про намір контролера КІК створити штучне уявлення про значний рівень економічної присутності КІК в країні реєстрації для зовнішнього користувача фінансової звітності КІК, зокрема, контролюючих органів. При цьому, низький рівень адміністративних витрат, може свідчити, що декларативно значний штат співробітників – є номінальним та ним не виконуються функції, спрямовані на генерацію доходу/прибутку КІК.
Директором КІК є контролер КІК	Оскільки контролер КІК, за визначенням, є податковим резидентом України, цей індикатор дає підстави вважати, що функції керівного органу здійснюються в Україні. Це, в свою чергу, може свідчити про наявність незареєстрованого постійного представництва нерезидента в Україні.
Господарські відносини КІК з номінально незалежними фізичними особами - резидентами України.	У разі, якщо фізичні особи-резиденти України декларують свій статус як незалежних суб'єктів господарювання, при цьому здійснюють господарські операції виключно з одним нерезидентом і економічна суть таких операцій виходить за межі виключно підготовчої чи допоміжної, по відношенню до основної господарської діяльності нерезидента, можна зробити висновок про потенційну наявність незареєстрованого постійного представництва нерезидента в Україні.
Господарські відносини КІК зі значною кількістю фізичних осіб-підприємців	Наведений індикатор може свідчити про намір нерезидента здійснювати господарську діяльність на території України без юридичної присутності та реєстрації. На підставі наведеного, можна зробити висновок про потенційну наявність незареєстрованого постійного представництва нерезидента в Україні.
КІК/контролер прямо/опосередковано володіють/контролюють нежитлові приміщення на території України	Наведений індикатор може свідчити про утримання КІК постійного місця діяльності на території України, що, в свою чергу, може свідчити про потенційну наявність незареєстрованого постійного представництва нерезидента в Україні.

Керуючись розробленою системою індикаторів, було проаналізовано три класичні структури, що передбачають можливість наявності незареєстрованого постійного представництва нерезидента в Україні.

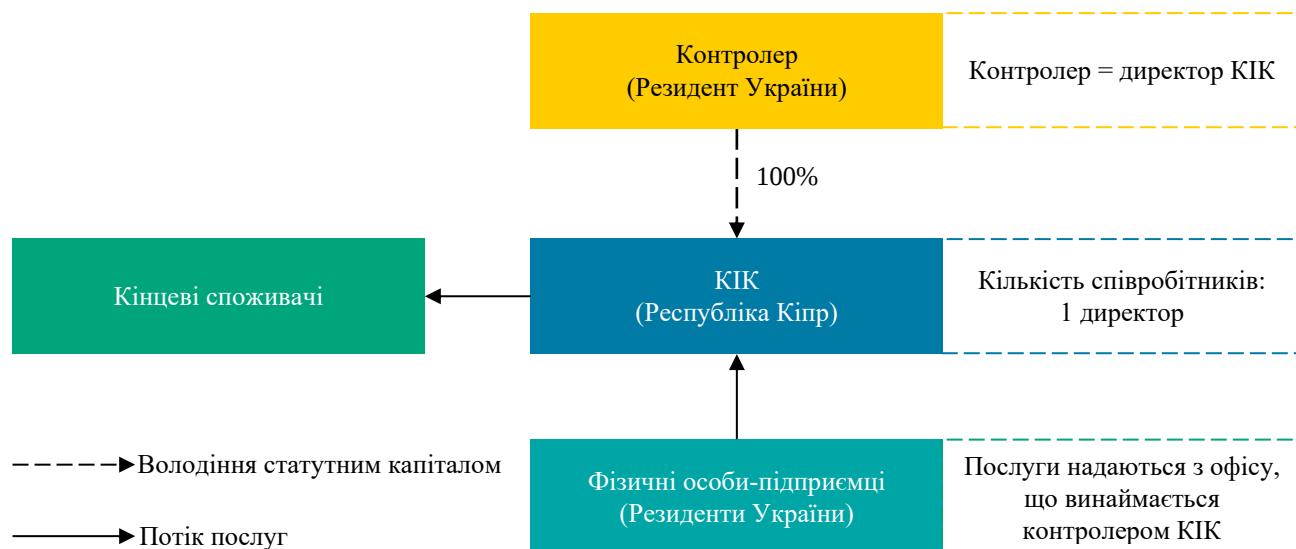

Рис. 3.3. Структура 1: господарська діяльність без юридичної присутності
[Побудовано автором, 146]

В межах розробленої системи індикаторів можна зробити наступні висновки щодо Структури 1:

1. Контролер КІК (податковий резидент України) є й директором КІК, що може свідчити про виконання функцій керівного органу на території України.
2. У КІК відсутні інші співробітники окрім директора, що свідчить про низький рівень економічної присутності в юрисдикції реєстрації КІК, й, відповідно можливості виконувати належні функції та керувати ризиками задля генерування доходу/прибутку.
3. Створення вартості відбувається на території України, шляхом залучення КІК певної кількості фізичних осіб-підприємців (надавачів послуг).
4. Надання послуг з боку фізичних осіб-підприємців регулярно здійснюється з офісу, який орендується контролером КІК, що свідчить про наявність місця постійної діяльності КІК на території України.

5. База оподаткування створеної вартості від центру її генерації (України) переміщується в Республіку Кіпр під час перепродажу результатів послуг, наданих фізичними особами-підприємцями, з боку КІК на користь кінцевих споживачів послуг.

Сукупність індикаторів, в межах Структури 1, свідчить про ряд факторів ризику, які можуть бути інтерпретовані як наявність незареєстрованого постійного представництва КІК в Україні, зокрема:

- постійне представництво за **місцем управління**: директор КІК є податковим резидентом України та здійснює управління діяльністю КІК на території України;
- постійне представництво за **постійним місцем діяльності**: фізичні особи-підприємці надають послуги на користь КІК в приміщенні, яке орендується контролером КІК виключно з метою надання послуг на користь КІК;
- **сервісне** постійне представництво: фізичні особи-підприємці надають послуги виключно на користь КІК при цьому, їх діяльність не носить допоміжний чи підготовчий характер, а є основним джерелом генерації вартості.

Отже, з використанням розробленої системи індикаторів в межах Структури 1 було виявлено фактори ризику, що свідчать про наявність незареєстрованого постійного представництва КІК в Україні.

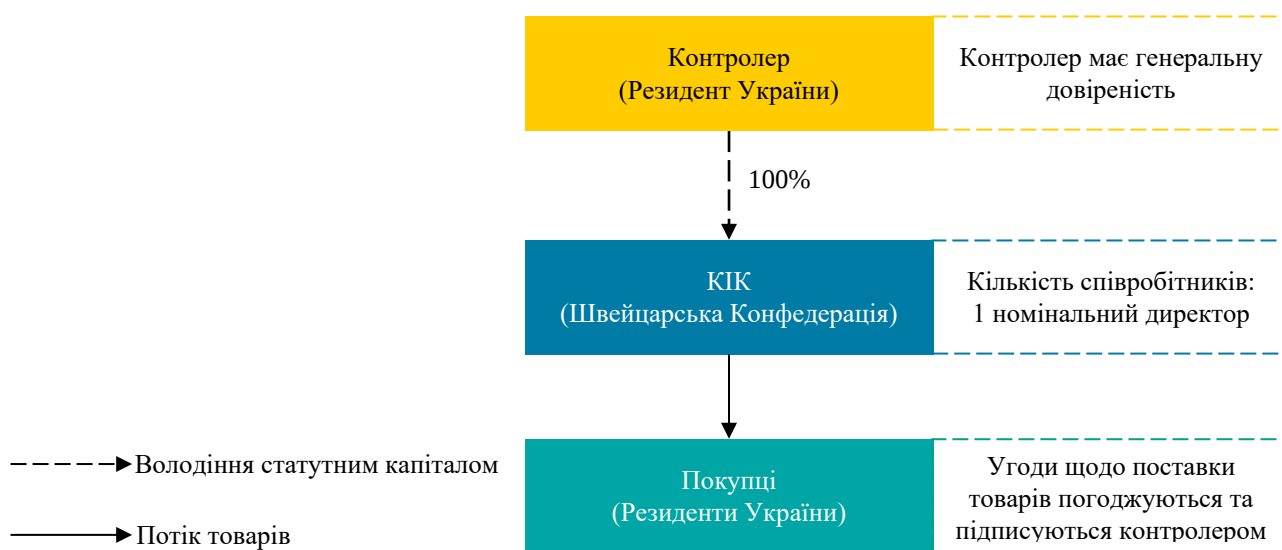

Рис. 3.4. Структура 2: КІК з номінальним персоналом

[Побудовано автором, 146]

В межах розробленої системи індикаторів можна зробити наступні висновки щодо Структури 2:

1. Директор КІК є особою, що, згідно реєстрів, також обіймає посаду директора в ряді інших непов'язаних юридичних осіб.
2. Контролер КІК (податковий резидент України) має генеральну довіреність на вчинення суттєвих дії від імені КІК й такі дії не потребують погодження з номінальним керівним органом КІК (директором).
3. Контролер КІК самостійно веде перемовини з контрагентами щодо суттєвих положень договорів поставки товарів, підписує такі договори згідно наявної генеральної довіреності та не погоджує жодні суттєві умови з номінальним керівним органом КІК (директором). Укладання угод здійснюється на території України.

Сукупність індикаторів, в межах Структури 2, свідчить про ряд факторів ризику, які можуть бути інтерпретовані як наявність незареєстрованого постійного представництва КІК в Україні, зокрема:

- **постійне представництво за місцем управління:** Контролер КІК фактично виконує повноваження керівного органу КІК на території України;
- **агентське постійне представництво:** контролер фактично виконує діяльність, яка призводить до реалізації продуктів/послуг КІК (ведення перемовин, погодження суттєвих умов договорів, підписання договорів тощо), при цьому, така діяльність не носить допоміжний чи підготовчий характер, а є одним з ключових джерел генерації вартості.

Отже, з використанням розробленої системи індикаторів в межах Структури 2 було виявлено фактори ризику, що свідчать про наявність незареєстрованого постійного представництва КІК в Україні.

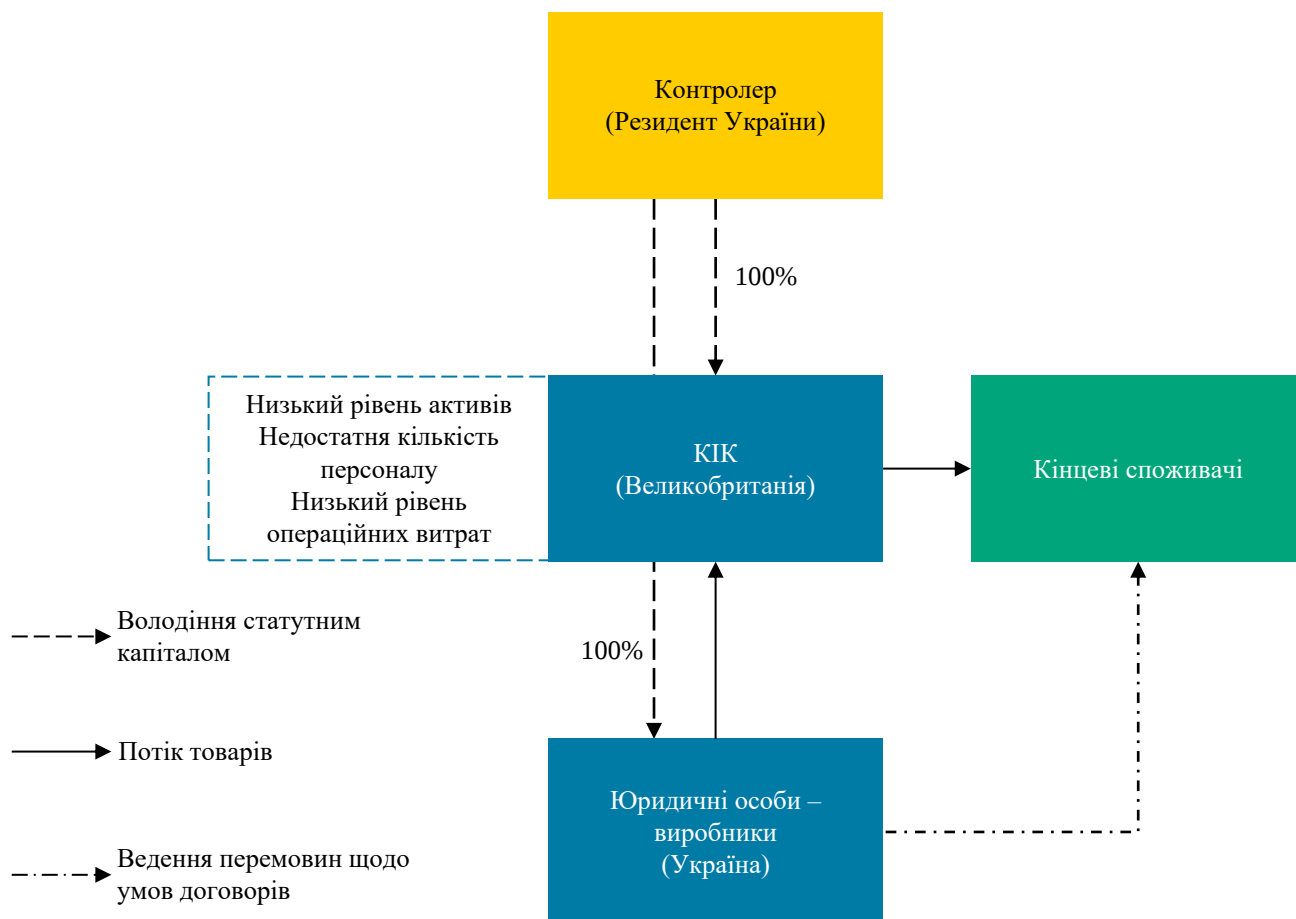

Рис. 3.5. Структура 3: КІК без належного рівня економічної присутності
[Побудовано автором, 146]

В межах розробленої системи індикаторів можна зробити наступні висновки щодо Структури 3:

1. Основним джерелом доходу/прибутку КІК є перепродаж продукції, виготовленої юридичними особами (резидентами України), що належать контролеру КІК. КІК має значний рівень доходу та прибутку при незначній кількості працівників, низькому рівні активів та мінімальних операційних витратах, що мали би бути притаманні незалежному трейдеру.

2. За юридичною адресою реєстрації КІК також зареєстрована значна кількість інших нерезидентів у цій юрисдикції

3. Перемовини щодо суттєвих умов договорів з кінцевими споживачами продукції, яка виробляється українськими юридичними особами, здійснюють співробітники саме українських юридичних осіб.

Сукупність індикаторів, в межах Структури 3, свідчить про ряд факторів ризику, які можуть бути інтерпретовані як наявність незареєстрованого постійного представництва КІК в Україні, зокрема:

- **агентське** постійне представництво: в Україні фактично виконується діяльність, яка призводить до генерації доходу та прибутку КІК (ведення перемовин, погодження суттєвих умов договорів тощо), при цьому, така діяльність не носить допоміжний чи підготовчий характер, а є одним з ключових джерел генерації вартості.

Отже, з використанням розробленої системи індикаторів в межах Структури 3 було виявлено фактори ризику, що свідчать про наявність незареєстрованого постійного представництва КІК в Україні.

Таким чином, розроблена система індикаторів виявлення незареєстрованих постійних представництв нерезидентів в Україні, ґрунтується на використанні інформації, що раніше не була доступна контролюючим органами до впровадження правил контролю за КІК.

Також, розроблена система індикаторів демонструє важливість сукупного використання інструментів боротьби з негативними проявами BEPS, на противагу їх ізольованому використанню. Комплексне дослідження інформації отриманої в межах контролю за різними сферами міжнародного оподаткування є запорукою розбудови сучасних технологій податкового контролю в процесі протидії розмиванню податкової бази й приховуванню прибутку, що підвищує рівень захищеності суверенітету національних податкових надходжень України.

Висновки до Розділу 3

1. Світовий рух національних економік до глобалізації та інтеграції безперервно підсилював тиск на принципи міжнародного оподаткування, створюючи неоднорідність міжнародного податкового простору. Така неоднорідність стимулювала розвиток гібридних схем міжнародного структурування та агресивного податкового планування.

2. В контексті захисту суверенітету національних податкових надходжень, розбудова комплексного підходу контролюючих органів до протидії виведенню активних та пасивних доходів та/або прибутків з під оподаткування в межах зовнішньоекономічних транзакцій стало однією з ключових задач сучасної податкової політики.

3. Впровадження Законом № 466-IX мінімальних стандартів боротьби з BEPS надало контролюючим органам ряд інструментів контролю та протидії негативним проявам BEPS.

4. Зокрема, впроваджені інструменти, за умови їх вдосконалення, цільового та комплексного використання, надають можливості до створення інноваційних технологій податкового контролю та протидії основними каналами BEPS, визначеним у цьому дослідженні пріоритетними, а саме:

5. Впровадження Законом № 466-IX оновленого визначення розумної економічної причини (ділової мети) здійснення контрольованих операцій, а також доповнення переліку класичних та транзакційних методів трансфертного ціноутворення методиками оцінки, створюють передумови до розробки інноваційних інструментом податкового контролю за транскордонними фінансовими транзакціями в умовах BEPS.

6. Впровадження Законом № 466-IX правил контролю за КІК першочергово мало на меті протидію штучній алокації прибутків від центрів генерації вартості до центрів (юрисдикцій) накопичення такої вартості з метою мінімізації податкового навантаження. Проте, окрім ключової мети, контроль за КІК надав податковим органам інформацію, що раніше була недоступною або обмеженою та дозволяє здійснювати контроль й за іншими сферами міжнародного оподаткування.

7. Ключовим викликом та недосконалістю поточних правил контролю за КІК визначено недостатню врегульованість транскордонних транзакцій за участі FTE.

8. Законом № 466-IX було суттєво розширено визначення терміну «постійне представництво», що дозволило врегулювати складний взаємозв'язок

між національним та міжнародним податковим законодавством у цій сфері. Це, в свою чергу, надало можливість до створення механізмів ефективного використання наявного інструментарію та розробки системи індикаторів для виявлення незареєстрованих постійних представництв нерезидентів.

9. В частині протидії штучній «debt vs equity» дилемі в межах транскордонних фінансових транзакцій між пов'язаними особами, нами було розроблено модель оцінки наявності розумної економічної причини (ділової мети) здійснення контрольованих операцій боргового фінансування, що складається з сукупного аналізу системи якісних та кількісних індикаторів.

10. Також, нами було запропоновано перехід від дослідження відсоткової ставки за борговим фінансуванням, як ціни позичкових коштів, на предмет відповідності ринковому рівню ставок в межах класичних методів трансфертного ціноутворення, до протидії штучній «debt vs equity» дилемі шляхом використання розробленої моделі, яка поєднує дослідження наявності розумної економічної причини (ділової мети) здійснення контрольованої операції боргового фінансування та методики оцінки (зокрема моделювання вільних грошових потоків), що має на меті підвищити рівень захищеності суверенітету національних податкових надходжень України в межах транскордонних фінансових транзакцій.

11. В контексті вдосконалення правил контролю за КІК та врегулювання статусу FTE у транскордонних транзакціях, нами було запропоновано перегляд одного з кваліфікуючих критеріїв для звільнення КІК від оподаткування з «наявності чинного договору про уникнення подвійного оподаткування з країною інкорпорації КІК» на користь «наявності чинного договору про уникнення подвійного оподаткування з країною резидентності КІК», що унеможливило практичну реалізацію агресивного податкового структурування із залученням FTE, як воно викладено у дослідженні.

12. Аналізуючи процес штучного уникнення статусу постійних представництв нерезидентів на території України було виділено три ключових рівні проблематики:

- представництва нерезидентів, що не мають статусу постійного представництва;
- діяльність нерезидента на території України, який свідомо приховує свою присутність та ухиляється від регуляторних норм, що передбачені чинним законодавством;
- діяльність нерезидента на території України, що може бути класифікована як постійне представництво нерезидента

13. Перший наведений рівень проблематики був віднесений до площини юридично аналізу та правової оцінки судів, а отже, не віднесений до предмету даного дослідження. Другий наведений рівень проблематики, у зв'язку з певною обмеженістю реалізації, був віднесений до площини унікальних випадків, методологія щодо яких не може бути уніфікована навіть на рівні індикативної системи, а отже, не віднесений до предмету даного дослідження.

14. В свою чергу, третій наведений рівень проблематики був досліджений крізь призму контролю за КІК та інформації, що стає доступною контролюючим органам в цьому контексті. Як результат, нами було розроблено систему індикаторів, які можуть свідчити про потенційну наявність незареєстрованого постійного представництва нерезидента в Україні, а також репрезентовано її застосування в межах трьох класичних структур, що передбачають можливість наявності незареєстрованого постійного представництва нерезидента в Україні.

15. В результаті дослідження нами визначено та належним чином обґрунтовано важливість сукупного використання інструментів боротьби з негативними проявами BEPS, на противагу їх ізольованому використанню. Саме комплексне використання інструментів контролю за різними сферами міжнародного оподаткування є запорукою розбудови сучасних технологій податкового контролю в процесі протидії BEPS, що має кінцевою метою захист суверенітету національних податкових надходжень України.

ВИСНОВКИ

Міжнародна податкова система перебуває у стані динамічних змін, зумовлених глобалізацією, розвитком цифрової економіки та посиленням мобільності капіталу. Ці процеси створили нові виклики для держав у забезпеченні суверенітету національних податкових надходжень та передумови до формування нових підходів у побудові національних податкових систем. Однією з найбільших загроз у цій сфері стало явище BEPS, яке призводить до значних втрат бюджетних доходів та порушення принципів справедливості в оподаткуванні, а також є викликом для цілей сталого розвитку.

Проведене дисертаційне дослідження дозволило здійснити комплексний аналіз сучасних технологій податкового контролю з акцентом на їх ефективності у протидії розмиванню податкової бази й приховуванню прибутку. Результати дослідження засвідчують значний теоретичний і практичний внесок у розвиток фінансової науки, зокрема у сфері дизайну систем податкового адміністрування, як складової більш ширшого процесу дизайну податкових систем в контексті архітекτονіки публічних фінансів.

У дисертаційному дослідженні простежено генезис міжнародної податкової системи: від класичних конфліктів подвійного оподаткування, як стримуючого фактору для розширення географії господарської діяльності, міжнародного поділу праці та інвестицій, й до виникнення механізмів подвійного неоподаткування враховуючи неоднорідність міжнародного податкового простору в контексті шкідливої податкової конкуренції. Теоретична значущість полягає у розвитку розуміння динаміки податкових систем та цілей адміністрування: так, якщо на етапі створення механізмів боротьби з подвійним оподаткуванням та неоподаткуванням побудова політик протидії ґрунтувалась на принципах практичності та суверенності національних податкових систем, то на даний момент чітко простежується рух до тотальної гармонізації міжнародного податкового простору, що є неодмінною складовою глобалізації. При цьому, на тлі глобальних проєктів менша увага приділяється первинним Діям що були закладені у фундамент Плану

протидії BEPS, зокрема щодо недоброчесного використання переваг конвенцій про уникнення подвійного оподаткування, контролю за постійними представництвами, трансфертним ціноутворенням, контрольованими іноземними компаніями тощо. Результати дослідження безперечно підтверджують важливість глобальних проєктів як стратегічних заходів у подоланні негативних проявів BEPS як загрози сталому розвитку. При цьому, простежений історичний довід, а також реалії міжнародної політики та дипломатії свідчать, що реалізація та імплементація подібних проєктів пов'язана із залученням великої кількості акторів з різними інтересами, цілями та задачами. Одночасно з цим, доведена важливість несуперечливості між стратегічними та тактичними цілями, які дозволяють відстоювати суверенітет національних податкових надходжень в короткостроковій та середньостроковій перспективах, що є одним з фундаментальних проявів суверенітету національних економік.

Значну увагу у дисертаційному дослідженні присвячено аналізу нейтральності податкових систем, що, з одного боку, дозволило сформулювати необхідні та достатні принципи концепції фіскального нейтралітету національних податкових систем у їх міжнародному вимірі, а з іншого – розвинути та практично застосувати ідеї взаємозв'язку між методами усунення подвійного оподаткування, що використовуються країнами у міжнародній податковій системі та визначенням концепцій нейтральності яких дотримуються такі країни.

Це, в свою чергу, призвело до формулювання нами одного з найбільш значущих теоретико-наукових результатів дисертаційного дослідження: вперше, із використанням методів семантичного аналізу двосторонніх конвенцій (угод) України про уникнення подвійного оподаткування, науково обґрунтовано декларативний характер концепції фіскальної нейтральності експорту капіталу податкової системи України в міжнародному аспекті. Зокрема, виявлено системну відсутність дієвих регуляторних механізмів, спрямованих на забезпечення суверенності національних податкових надходжень, що генералізується у вигляді стимулів для платників податків приймати податково-вмотивовані рішення, пов'язані з розмиванням податкової бази й приховуванням прибутку.

Аналіз статистичних та емпіричних даних дозволив виявити ключові канали BEPS в межах податкової системи України, методологія контролю за якими є недостатньо розвинутою або відсутньою, а саме:

- штучна «debt vs equity» дилема в межах транскордонних фінансових транзакцій (зокрема, операцій надання кредитів/позик);
- можливість агресивного транскордонного податкового структурування із залученням FTE, забезпечене недосконалістю чинного податкового законодавства щодо КІК;
- штучне уникнення визнання статусу постійних представництв нерезидентів на території України.

У результаті зазначеного аналізу, у дисертаційному дослідженні нами:

- удосконалено методологію дослідження транскордонних фінансових транзакцій (зокрема щодо кредитів та позик) на предмет наявності проявів розмивання податкової бази та приховування прибутку від оподаткування;
- запропоновано й теоретично обґрунтовано новий методологічний підхід до дослідження транскордонних фінансових операцій, який передбачає перехід від оцінки відповідності принципу «витягнутої руки» відсоткової ставки в межах операцій транскордонного боргового фінансування шляхом застосування класичних методів трансфертного ціноутворення на користь дослідження розумної економічної причини (ділової мети) здійснення таких транзакцій шляхом використання розробленої моделі протидії штучній «debt vs equity» дилемі, яка ґрунтується на аналізі кількісних та якісних індикаторів;
- науково обґрунтовано пропозицію щодо вдосконалення законодавчого механізму оподаткування КІК шляхом перегляду одного з кваліфікуючих критеріїв звільнення від оподаткування, а також доведено, що впровадження запропонованих змін дозволить значно зменшити ризики використання FTE у агресивному податковому структуруванні;
- розроблено систему індикаторів для виявлення потенційно незареєстрованих постійних представництв нерезидентів в Україні, яка базується, зокрема, на використанні інформації, отриманої в результаті звітування

податковими резидентами України про КІК, що забезпечить підвищення ефективності роботи контролюючих органів у сфері протидії штучному ухиленню від реєстрації постійних представництв.

Важливим добутком дисертаційного дослідження є визначення та належне обґрунтування важливості сукупного використання інструментів боротьби з негативними проявами BEPS, на противагу їх ізольованому використанню. Саме комплексне використання інструментів контролю за різними сферами міжнародного оподаткування є запорукою розбудови сучасних технологій податкового контролю в процесі протидії BEPS, що має кінцевою метою захист суверенітету національних податкових надходжень України.

Отримані теоретико-наукові результати дисертаційного дослідження екстраполюються у практичну площину, й, відповідно, мають безпосередню практичну цінність для вдосконалення системи податкового контролю та адміністрування, а також комплаєнсу (як внутрішнього так і зовнішнього) в Україні, зокрема, шляхом впровадження розроблених методичних рекомендацій та аналітичних інструментів у практику контролюючих органів і консалтингових організацій. Доведено, що застосування розроблених методологічних підходів та інструментів дозволяє суттєво підвищити рівень захисту суверенітету національних податкових надходжень, а також сприяє вирішенню актуальних практичних завдань у сфері міжнародного податкового адміністрування.

Практична цінність результатів дисертаційного дослідження підтверджується впровадженням окремих результатів у господарську діяльність українських та іноземних суб'єктів підприємництва (**Додатки Б, В**).

Отримані теоретичні та практичні наукові результати дисертаційного дослідження можуть бути використані для вирішення ряду важливих наукових проблем, зокрема:

- розробки та удосконалення регуляторних механізмів для забезпечення реальної, а не декларативної, фіскальної нейтральності податкових систем у міжнародному вимірі;

- вдосконалення методів та інструментів контролю за агресивними транскордонними податковими структурами, що використовуються МГК;
- забезпечення прозорості та підзвітності іноземних суб'єктів господарювання, що ведуть діяльність на території України;
- розбудова культури комплаєнсу як складової національної культури та моралі.

Подальші дослідження за тематикою дисертації є доцільним здійснювати за такими перспективними напрямками:

- комплексний аналіз наслідків імплементації та ефектів глобальних податкових ініціатив ОЕСР, зокрема «Pillar One» [149] та «Pillar Two» [150] та їх впливу на реформування національної податкової системи України;
- вивчення теорії побудови національних податкових систем та їх міжнародних вимірів в умовах глобалізації крізь призму критики концепції фіскального нейтралітету та аналізу застосовності концепції мінімізації чистих суспільних втрат;
- подальше вдосконалення аналітичних методик та інструментів оцінювання економічної доцільності та ділової мети здійснення транскордонних транзакцій, предмети яких відмінні від товарів, зокрема: боргове фінансування, класичні та цифрові фінансові інструменти, нематеріальні активи;
- поглиблене дослідження та розвиток інноваційних механізмів податкового контролю у сфері цифрової економіки та електронної комерції;
- розробка та впровадження автоматизованих систем оцінки та моніторингу податкових ризиків на основі технологій штучного інтелекту й аналізу великих масивів даних;

Таким чином, результати дисертаційного дослідження не лише збагачують теоретичні засади сучасної фінансової науки, але й створюють науково обґрунтоване підґрунтя для практичних змін у системі податкового контролю та адміністрування в межах міжнародного виміру податкової системи України, забезпечуючи підвищення ефективності протидії негативним проявам BEPS в умовах сучасних глобальних економічних реалій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Harmful Tax Competition. OECD, 1998. URL: <https://doi.org/10.1787/9789264162945-en> (дата звернення: 15.03.2025).
2. Глущенко О. В. Фінансова архітектура: теоретико-методологічний аспект. Наука й економіка. 2013. Т. 1, № 4(32). С. 43—52.
3. Kaldor N. Will Underdeveloped Countries Learn to Tax?. Foreign Affairs. 1963. Т. 41, № 2. С. 410. URL: <https://doi.org/10.2307/20029626>.
4. Alm J., Torgler B. Culture differences and tax morale in the United States and in Europe. Journal of Economic Psychology. 2006. Т. 27, № 2. С. 224—246. URL: <https://doi.org/10.1016/j.joep.2005.09.002>.
5. Стеценко Т. В. Ухилення від сплати податків: неекономічні фактори мають значення?. Бізнес Інформ. 2023. Т. 9, № 548. С. 227—233. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-9-227-233>.
6. Bird R. M. Foreign Advice and Tax Policy in Developing Countries. ICEPP Working Paper. 2013. № 38. URL: <https://scholarworks.gsu.edu/icepp/38>.
7. Nerre B. Tax Culture: A Basic Concept for Tax Politics. Economic Analysis and Policy. 2008. № 38(1). С. 153—167. URL: [https://doi.org/10.1016/S0313-5926\(08\)50011-7](https://doi.org/10.1016/S0313-5926(08)50011-7).
8. Андрущенко В. Л. Умови та ідеали податкової культури. Професійна етика працівника державної податкової служби як складова етики державного службовця України : матер. наук.-практ. конф., м. Ірпінь : Національний університет ДПС України. 2006. С. 13—17.
9. Василенко А. В. Формування податкової культури в Україні. Економічний вісник університету. 2011. № 17/1.
10. Карпінський Б. А. Удосконалення взаємин податкової служби з платниками податків. Актуальні проблеми економіки. 2007. № 2 (68). С. 128—136.
11. Ручкіна В. М. Формування податкової культури в Україні та аналіз її складових частин. Економіка промисловості. 2013. № 1—2 (61—62). С. 194—200.

12. Таранов І. М. Фіскальний потенціал України та ефективність справляння податків : дисертація кандидата економічних наук. Тернопіль, 2004. 298 с.

13. Ткачук В. Г. Формування податкової культури населення в системі економічного виховання суспільства. Фінансова сфера та її роль у зростанні конкурентних переваг національних економік : мат. наук.-практ. конф., м. Ірпінь : Національний університет ДПС України. 2009. С. 484—487.

14. Цимбалюк І. О. Податкова культура як фактор дієвості податкових реформ. Перспективи розвитку економіки України: теорія, методологія, практика : матеріали XVII міжн. наук.-практ. конф., м. Луцьк, 1—30 трав. 2012 р. Луцьк, 2012. С. 225—227.

15. Башинський І. А. Податкова культура: генезис та сталі погляди на зміст поняття. Вісник Академії митної служби України. Сер. : Державне управління. 2014. № 1. С. 7—14.

16. Кузьминчук Н. В., Альошин С. Ю., Куценко Т. М. КОНЦЕПЦІЯ СТЕЙКМАРКЕТИНГУ У ФОРМУВАННІ ПОДАТКОВОЇ ПОВЕДІНКИ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. Економіка та суспільство. 2022. № 46. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-28>.

17. Стеценко Т. В., Ніщеретов О. Г. ПОДАТКОВА КУЛЬТУРА ТА ПОДАТКОВА МОРАЛЬ: ВПЛИВ НА ВИКОНАННЯ ПОДАТКОВОГО ОBOB'ЯЗКУ В УКРАЇНІ. Соціальна економіка. 2021. № 61. С. 83–91. URL: <https://doi.org/10.26565/2524-2547-2021-61-08>.

18. Стеценко Т. В., Ряднов Д. І. ФІСКАЛЬНА ПОЛІТИКА: СУЧАСНІ ТРЕНДИ. Ефективна економіка. 2024. № 10. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.10.79>.

19. Меркулова Т. В. ПОДАТКОВА ПОВЕДІНКА ТА ЇЇ ФАКТОРИ. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки». 2022. № 1(93). URL: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2025-1-10677>.

20. Кузьминчук Н. В. та ін. Devising the policy of funds allocation in the decision-making process under the budget and tax management. Eastern-European

Journal of Enterprise Technologies. 2022. T. 1, № 13(115). C. 69—79. URL: <https://doi.org/10.15587/1729-4061.2022.253072>.

21. Allingham M. G., Sandmo A. Income tax evasion: a theoretical analysis. Journal of Public Economics. 1972. T. 1, № 3-4. C. 323–338. URL: [https://doi.org/10.1016/0047-2727\(72\)90010-2](https://doi.org/10.1016/0047-2727(72)90010-2).

22. Sandmo A. The Theory of Tax Evasion: A Retrospective View. National Tax Journal. 2005. T. 58, № 4. C. 643–663. URL: <https://doi.org/10.17310/ntj.2005.4.02>.

23. Alm J. Measuring, explaining, and controlling tax evasion: lessons from theory, experiments, and field studies. International Tax and Public Finance. 2011. T. 19, № 1. C. 54–77. URL: <https://doi.org/10.1007/s10797-011-9171-2>.

24. Alm J. Uncertain Tax Policies, Individual Behavior, and Welfare. American Economic Review. 1988. № 78(1). C. 237–245.

25. Alm J., Bahl R., Murray M. N. Tax Structure and Tax Compliance. The Review of Economics and Statistics. 1990. T. 72, № 4. C. 603. URL: <https://doi.org/10.2307/2109600>.

26. Alm J., Bahl R., Murray M. N. Tax Base Erosion in Developing Countries. Economic Development and Cultural Change. 1991. T. 39, № 4. C. 849–872. URL: <https://doi.org/10.1086/451912>.

27. Akerlof G. A., Kranton R. E. Economics and Identity*. Quarterly Journal of Economics. 2000. T. 115, № 3. C. 715–753. URL: <https://doi.org/10.1162/003355300554881>

28. Fortin B., Lacroix G., Villeval M.-C. Tax Evasion and Social Interactions. SSRN Electronic Journal. 2004

29. Friedland N., Maital S., Rutenberg A. A simulation study of income tax evasion. Journal of Public Economics. 1978. T. 10, № 1. C. 107–116. URL: [https://doi.org/10.1016/0047-2727\(78\)90008-7](https://doi.org/10.1016/0047-2727(78)90008-7)

30. Lewis A. The psychology of taxation. M. Robertson, 1982. 257 c.

31. Witte A. D., Woodbury D. F. The effect of tax laws and tax administration on tax compliance. National Tax Journal. 1985. № 38(1). C. 1–13.

32. Becker W., Büchner H.-J., Slesking S. The impact of public transfer expenditures on tax evasion. *Journal of Public Economics*. 1987. T. 34, № 2. C. 243–252. URL: [https://doi.org/10.1016/0047-2727\(87\)90022-3](https://doi.org/10.1016/0047-2727(87)90022-3)

33. Cowell F. A., P.F. Gordon J. Unwillingness to pay. *Journal of Public Economics*. 1988. T. 36, № 3. C. 305–321. URL: [https://doi.org/10.1016/0047-2727\(88\)90013-8](https://doi.org/10.1016/0047-2727(88)90013-8)

34. Cowell F. A. *Cheating the government: The economics of evasion*. Cambridge, Mass : MIT Press, 1990. 267 c.

35. Beck P. J., Davis J. S., Jung W. Experimental evidence on taxpayer reporting behavior. *The Accounting Review*. 1991. № 66(3). C. 535–558

36. Frey B. S. *Not Just for the Money: An Economic Theory of Personal Motivation*. Beacon Press, 1997. 168 c.

37. Myles G. D., Naylor R. A. A model of tax evasion with group conformity and social customs. *European Journal of Political Economy*. 1996. T. 12, № 1. C. 49–66. URL: [https://doi.org/10.1016/0176-2680\(95\)00037-2](https://doi.org/10.1016/0176-2680(95)00037-2)

38. Andreoni J., Erard B., Feinstein J. Tax compliance. *The Journal of Economic Literature*. 1998. № 36(2). C. 818–860

39. Schneider F., Enste D. H. *Shadow Economies: Size, Causes, and Consequences*. *Journal of Economic Literature*. 2000. T. 38, № 1. C. 77–114. URL: <https://doi.org/10.1257/jel.38.1.77>

40. Schneider F., Enste D. *Shadow Economy: An International Survey*. Cambridge University Press, 2002

41. Schneider F. Shadow economies around the world: what do we really know?. *European Journal of Political Economy*. 2005. T. 21, № 3. C. 598–642. URL: <https://doi.org/10.1016/j.ejpoleco.2004.10.002>

42. Gruber J., Saez E. The elasticity of taxable income: evidence and implications. *Journal of Public Economics*. 2002. T. 84, № 1. C. 1–32. URL: [https://doi.org/10.1016/S0047-2727\(01\)00085-8](https://doi.org/10.1016/S0047-2727(01)00085-8)

43. Kirchler E. *The Economic Psychology of Tax Behaviour*. Cambridge : Cambridge University Press, 2007

44. Kirchler E., Hoelzl E., Wahl I. Enforced versus voluntary tax compliance: The “slippery slope” framework. *Journal of Economic Psychology*. 2008. T. 29, № 2. C. 210–225. URL: <https://doi.org/10.1016/j.joep.2007.05.004>
45. Gërxhani K., Schram A. Tax evasion and income source: A comparative experimental study. *Journal of Economic Psychology*. 2006. T. 27, № 3. C. 402–422. URL: <https://doi.org/10.1016/j.joep.2005.08.002>
46. Torgler B. *Tax Compliance and Tax Morale: A Theoretical and Empirical Analysis*. Edward Elgar Publishing, 2007. URL: <https://doi.org/10.4337/9781847207203>
47. Slemrod J. Cheating Ourselves: The Economics of Tax Evasion. *Journal of Economic Perspectives*. 2007. T. 21, № 1. C. 25–48. URL: <https://doi.org/10.1257/jep.21.1.25>
48. Dhami S., al-Nowaihi A. Why do people pay taxes? Prospect theory versus expected utility theory. *Journal of Economic Behavior & Organization*. 2007. T. 64, № 1. C. 171–192. URL: <https://doi.org/10.1016/j.jebo.2006.08.006>
49. Traxler C. Social norms and conditional cooperative taxpayers. *European Journal of Political Economy*. 2010. T. 26, № 1. C. 89–103. URL: <https://doi.org/10.1016/j.ejpoleco.2009.11.001>
50. *Advances in Behavioral Economics* / ред.: C. F. Camerer, G. Loewenstein, M. Rabin. Princeton University Press, 2004. URL: <https://doi.org/10.1515/9781400829118>
51. *Behavioral Public Finance* / ред.: J. Slemrod, E. J. McCaffery. Russell Sage Foundation, 2006. 416 c
52. Mcbarnett D. J. *Crime, Compliance And Control*. Aldershot : Dartmouth/Ashgate, 2004. 336 c.
53. Moore M. How does taxation affect the quality of governance?. The Institute of Development Studies and Partner Organisations. Report. 2007. URL: <https://hdl.handle.net/20.500.12413/4044>
54. Braithwaite V. A. *Defiance in taxation and governance: Resisting and dismissing authority in a democracy*. Cheltenham : Edward Elgar, 2009. 365 c.
55. Bird R. M. *Administrative Dimensions of Tax Reform*. Asia-Pacific Tax Bulletin. 2004. № 10 (3). C. 134—150.

56. Picciotto S. International Business Taxation: A Study in the Internationalization of Business Regulation. Лондон : Weidenfeld & Nicolson, 1992. 450 с.

57. Bruins, Einaudi, Seligman, Sir J. Stamp. Report on double taxation submitted to the Financial Committee of the League of Nations. 1923.

58. Double taxation and tax evasion: Report and Resolutions submitted by technical experts to the Financial Committee of the League of Nations. 1925.

59. Rixen T. From double tax avoidance to tax competition: Explaining the institutional trajectory of international tax governance. Review of International Political Economy. 2011. Vol. 18, No. 2. С. 197—227. URL: <https://www.jstor.org/stable/23050623>.

60. OECD. Draft Double Taxation Convention on Income and Capital. Париж : OECD Publishing, 1963. 157 с. URL: <https://doi.org/10.1787/9789264073241-en>.

61. Rocha S. A., Christians A. Tax Sovereignty in the BEPS Era. Wolters Kluwer, 2017. 336 с.

62. Decision U.S. Supreme Court від 13.03.1933 у справі Louis K. Liggett Co. v. Lee.

63. Berle A. A., Means G. C. The Modern Corporation and Private Property. Transaction Publishers, 1932. 380 с.

64. Beladi H. Reviewed Work: The Finance, Investment and Taxation Decisions of Multinationals by Julian S. Alworth. Southern Economic Journal. 1990. Т. 57, № 1. С. 250. URL: <https://doi.org/10.2307/1060495>

65. Городецька Т. Е. TAX PLANNING AS A FORM OF TAX POLICY OF TRANSPORT ENTERPRISES. Український журнал прикладної економіки та техніки. 2022. Т. 7, № 1. С. 99—106. URL: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2022-1-11>

66. OECD. Addressing Base Erosion and Profit Shifting. Париж : OECD Publishing, 2013. URL: <https://doi.org/10.1787/9789264192744-en>.

67. OECD. Revenue Statistics 2023: Tax Revenue Buoyancy in OECD Countries. Париж : OECD Publishing, 2023. URL: <https://doi.org/10.1787/9d0453d5-en>.

68. Avi-Yonah R. S., Lahav Y. The Effective Tax Rate of the Largest US and EU Multinationals. SSRN Electronic Journal. 2011. URL: <https://doi.org/10.2139/ssrn.1949226>.

69. Bartelsman E. J., Beetsma R. M. W. J. Why Pay More? Corporate Tax Avoidance Through Transfer Pricing in OECD Countries. SSRN Electronic Journal. 2000. URL: <https://doi.org/10.2139/ssrn.258937>.

70. Avi-Yonah R. S. Globalization, Tax Competition and the Fiscal Crisis of the Welfare State. SSRN Electronic Journal. 2000. URL: <https://doi.org/10.2139/ssrn.208748>.

71. OECD. Addressing the Tax Challenges of the Digital Economy, Action 1 - 2015 Final Report. Париж : OECD Publishing, 2015. URL: <https://doi.org/10.1787/9789264241046-en>.

72. OECD. Neutralising the Effects of Hybrid Mismatch Arrangements, Action 2 - 2015 Final Report. Париж : OECD Publishing, 2015. URL: <https://doi.org/10.1787/9789264241138-en>.

73. OECD. Designing Effective Controlled Foreign Company Rules, Action 3 - 2015 Final Report. Париж : OECD Publishing, 2015. URL: <https://doi.org/10.1787/9789264241152-en>.

74. OECD. Limiting Base Erosion Involving Interest Deductions and Other Financial Payments, Action 4 - 2015 Final Report. Париж : OECD Publishing, 2015. URL: <https://doi.org/10.1787/9789264241176-en>.

75. OECD. Countering Harmful Tax Practices More Effectively, Taking into Account Transparency and Substance, Action 5 - 2015 Final Report. Париж : OECD Publishing, 2015. URL: <https://doi.org/10.1787/9789264241190-en>.

76. OECD. Preventing the Granting of Treaty Benefits in Inappropriate Circumstances, Action 6 - 2015 Final Report. Париж : OECD Publishing, 2015. URL: <https://doi.org/10.1787/9789264241695-en>.

77. OECD. Preventing the Artificial Avoidance of Permanent Establishment Status, Action 7 - 2015 Final Report. Париж : OECD Publishing, 2015. URL: <https://doi.org/10.1787/9789264241220-en>.

78. OECD. Aligning Transfer Pricing Outcomes with Value Creation, Actions 8-10 - 2015 Final Reports. Париж : OECD Publishing, 2015. URL: <https://doi.org/10.1787/9789264241244-en>.

79. OECD. Measuring and Monitoring BEPS, Action 11 - 2015 Final Report. Париж : OECD Publishing, 2015. URL: <https://doi.org/10.1787/9789264241343-en>.

80. OECD. Mandatory Disclosure Rules, Action 12 - 2015 Final Report. Париж : OECD Publishing, 2015. URL: <https://doi.org/10.1787/9789264241442-en>.

81. OECD. Transfer Pricing Documentation and Country-by-Country Reporting, Action 13 - 2015 Final Report. Париж : OECD Publishing, 2015. URL: <https://doi.org/10.1787/9789264241480-en>.

82. OECD. Making Dispute Resolution Mechanisms More Effective, Action 14 - 2015 Final Report. Париж : OECD Publishing, 2015. URL: <https://doi.org/10.1787/9789264241633-en>.

83. OECD. Developing a Multilateral Instrument to Modify Bilateral Tax Treaties, Action 15 - 2015 Final Report. Париж : OECD Publishing, 2015. URL: <https://doi.org/10.1787/9789264241688-en>.

84. НАЦІОНАЛЬНА СТРАТЕГІЯ ДОХОДІВ ДО 2030 РОКУ : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 27.12.2023 № 1218-р. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/Національна_стратегія_доходів_2030.pdf.

85. Smith A. An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations. AN ELECTRONIC CLASSICS SERIES PUBLICATION. URL: <https://www.rrojasdatabank.info/Wealth-Nations.pdf>.

86. Mill J. S. Principles Of Political Economy. The Project Gutenberg. URL: <https://m.gutenberg.org/files/30107/30107-pdf.pdf>.

87. Pigou A. C. The Economics of Welfare. 4-те вид. Macmillan, 1932.

88. Pigou A. C. Study In Public Finance. 1947.

89. Musgrave R. A., (Eds.) Musgrave P. B. Public Finance in Theory and Practice. 5-те вид. 2017. 627 с.

90. The Mirrlees Review: Conclusions and Recommendations for Reform* / J. Mirrlees та ін. *Fiscal Studies*. 2011. Т. 32, № 3. С. 331—359. URL: <https://doi.org/10.1111/j.1475-5890.2011.00140.x> (дата звернення: 16.03.2025).

91. Носенко Д. Суверенітет національних податкових надходжень в умовах декларативної нейтральності міжнародного виміру податкової системи України. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2025. Т. 1, № 60. С. 137—157. URL: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.60.2025.4595>.

92. Richman (Musgrave) P. B. *Taxation of foreign investment income: An economic analysis*. Johns Hopkins Press, 1963.

93. Feldstein M., Hartman D. The Optimal Taxation of Foreign Source Investment Income. *The Quarterly Journal of Economics*. 1979. Т. 93, № 4. С. 613. URL: <https://doi.org/10.2307/1884472>.

94. Desai M. A., Hines J. R. Evaluating International Tax Reform. *National Tax Journal*. 2003. Т. 56, № 3. С. 463—485. URL: <https://doi.org/10.17310/ntj.2003.3.03>.

95. Desai M. A., Hines J. R. Old Rules and New Realities: Corporate Tax Policy in a Global Setting. *National Tax Journal*. 2004. Т. 57, № 4. С. 937—960. URL: <https://doi.org/10.17310/ntj.2004.4.09>.

96. *Taxing Profit in a Global Economy* / M. P. Devereux та ін. Oxford University Press, 2021. URL: <https://doi.org/10.1093/oso/9780198808060.001.0001>.

97. Носенко Д. В. Від усунення подвійного оподаткування до шкідливої податкової конкуренції: історичний контекст та подальший розвиток. *Український економічний часопис*. 2024. № 6. С. 80—86. URL: <https://doi.org/10.32782/2786-8273/2024-6-13>.

98. Городецька Т. Е., Ларіна Т. Ф., Степаненко С. В. РЕГУЛЯТОРНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ФІСКАЛЬНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ: ЗМІСТ ТА ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ. *Економічний простір*. 2023. № 187. С. 62—68. URL: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/187-10>.

99. Weisbach D. A. The Use of Neutralities in International Tax Policy. *SSRN Electronic Journal*. 2014. URL: <https://doi.org/10.2139/ssrn.2482624>.

100. Model Tax Convention on Income and on Capital: Condensed Version 2017. OECD, 2017. URL: https://doi.org/10.1787/mtc_cond-2017-en.

101. Податковий кодекс України : Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.

102. М-во Фінансів України. Міжнародні договори України про уникнення подвійного оподаткування. mof.gov.ua. URL: https://mof.gov.ua/uk/international_agreements_of_ukraine_on_avoidance_double_taxation-543.

103. World Bank. World Bank Country and Lending Groups. World Bank Data Help Desk. URL: <https://datahelpdesk.worldbank.org/knowledgebase/articles/906519-world-bank-country-and-lending-groups>.

104. Меркулова Т. В., Ніколаєва О. Г. КЛАСТЕРНИЙ АНАЛІЗ ПОДАТКОВИХ ПОКАЗНИКІВ У ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна серія «Економічна». 2022. № 102. С. 69–81. URL: <https://doi.org/10.26565/2311-2379-2022-102-08>.

105. Меркулова Т. В. ПОДАТКОВА ПОВЕДІНКА: УНИКНЕННЯ VS УХИЛЕННЯ ВІД ОПОДАТКУВАННЯ (АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ ЄВРОСОЮЗУ І СВІТУ). Соціальна економіка. 2024. № 68. С. 57–63. URL: <https://doi.org/10.26565/2524-2547-2024-68-04>.

106. Про затвердження переліку держав (територій), які відповідають критеріям, установленим підпунктом 39.2.1.2 підпункту 39.2.1 пункту 39.2 статті 39 Податкового кодексу України, та визнання таким, що втратило чинність, розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2015 р. № 977 : Постанова Каб. Міністрів України від 27.12.2017 № 1045 : станом на 5 черв. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1045-2017-п#Text>.

107. Про затвердження переліку організаційно-правових форм нерезидентів, які не сплачують податок на прибуток (корпоративний податок), у тому числі податок з доходів, отриманих за межами держави реєстрації таких нерезидентів, та/або не є податковими резидентами держави, в якій вони зареєстровані як

юридичні особи : Постанова Каб. Міністрів України від 04.07.2017 № 480 : станом на 15 листоп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/480-2017-п#Text>.

108. Bureau van Dijk. Ruslana. Версія 216. Bureau van Dijk, 2024. URL: <https://login.bvdinfo.com/R0/Ruslana>.

109. Opendatabot.ua. Opendatabot. URL: <https://opendatabot.ua/>.

110. Державна податкова служба України. Результати роботи ДПС щодо податкового контролю за міжнародним оподаткуванням (січень 2024 року). tax.gov.ua. URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/transfertne-tsinoutvorenniya-ta-mijnarodne-opodatкування/opodatкування-dohodiv-nerezidentiv/prezentatsiyni-materiali/748619.html>.

111. Державна податкова служба України. Результати роботи ДПС щодо податкового контролю за трансфертним ціноутворенням (серпень 2023 року). tax.gov.ua. URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/transfertne-tsinoutvorenniya-ta-mijnarodne-opodatкування/transfertne-tsinoutvorenniya/prezentatsiyni-materiali/700698.html>.

112. Державна податкова служба України. Результати роботи ДПС щодо податкового контролю за трансфертним ціноутворенням (січень 2024 року). tax.gov.ua. URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/transfertne-tsinoutvorenniya-ta-mijnarodne-opodatкування/transfertne-tsinoutvorenniya/prezentatsiyni-materiali/print-748616.html>.

113. Кузьминчук Н. В. та ін. Energy Marketing and Fiscal Regulation of a Competitive Energy Efficiency System. Economics. Ecology. Socium. 2024. Т. 8, № 1. С. 112—121. URL: <https://doi.org/10.61954/2616-7107/2024.8.1-9>.

114. Конвенція між Кабінетом Міністрів України і Урядом Республіки Корея про уникнення подвійного оподаткування та попередження податкових ухилень стосовно податків на доходи та капітал : Конвенція Каб. Міністрів України від 29.09.1999 : станом на 7 лют. 2002 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/410_003#Text.

115. Конвенція між Україною і Королівством Нідерландів про уникнення подвійного оподаткування та попередження податкових ухилень стосовно податків

на доходи і майно : Конвенція Королівство Нідерландів від 24.10.1995 : станом на 12 берез. 2018 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/528_654#Text.

116. Угода між Україною і Федеративною Республікою Німеччина про уникнення подвійного оподаткування стосовно податків на дохід і майно : Угода Федер. Респ. Німеччина від 03.07.1995 : станом на 4 жовт. 1996 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/276_001#Text.

117. Конвенція між Урядом України і Урядом Республіки Австрія про уникнення подвійного оподаткування та попередження податкових ухилень стосовно податків на доходи і на майно : Конвенція Респ. Австрія від 16.10.1997 : станом на 15 черв. 2020 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/040_015#Text.

118. Конвенція між Урядом України і Урядом Великого Герцогства Люксембург про уникнення подвійного оподаткування та попередження податкових ухилень стосовно податків на доходи і на капітал : Конвенція Каб. Міністрів України від 06.09.1997 : станом на 14 берез. 2017 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/442_002#Text.

119. Конвенція між Урядом України і Урядом Держави Ізраїль про уникнення подвійного оподаткування та запобігання податковим ухиленням стосовно податків на доходи та капітал : Конвенція Каб. Міністрів України від 26.11.2003 : станом на 16 берез. 2006 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/376_023#Text.

120. Конвенція між Урядом України і Урядом Королівства Бельгії про уникнення подвійного оподаткування та попередження податкових ухилень стосовно податків на доходи і майно : Конвенція Королівство Бельгія від 20.05.1996 : станом на 25 лют. 1999 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/056_688#Text.

121. Конвенція між Урядом України і Урядом Республіки Кіпр про уникнення подвійного оподаткування та запобігання податковим ухиленням стосовно податків на доходи : Конвенція Респ. Кіпр від 08.11.2012 : станом на 11 груд. 2015 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/196_016#Text.

122. Конвенція між Урядом України і Урядом Республіки Словенія про уникнення подвійного оподаткування та попередження податкових ухилень

стосовно податків на доходи і капітал : Конвенція Респ. Словенія від 23.04.2003 : станом на 21 берез. 2007 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/705_010#Text.

123. Конвенція між Урядом України і Урядом Республіки Фінляндія про уникнення подвійного оподаткування та попередження податкових ухилень стосовно податків на доходи і майно : Конвенція Каб. Міністрів України від 14.10.1994 : станом на 6 жовт. 1995 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/246_621#Text.

124. Конвенція між Урядом України і Урядом Сполученого Королівства Великобританії і Північної Ірландії про усунення подвійного оподаткування та запобігання податковим ухиленням стосовно податків на доход і на приріст вартості майна : Конвенція Україна від 10.02.1993 : станом на 9 жовт. 2017 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/826_648#Text.

125. Конвенція між Урядом України і Урядом Чеської Республіки про уникнення подвійного оподаткування та попередження податкових ухилень стосовно податків на доходи і майно : Конвенція Каб. Міністрів України від 30.06.1997 : станом на 21 жовт. 2013 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/203_005#Text.

126. Конвенція між Урядом України і Швейцарською Федеральною Радою про уникнення подвійного оподаткування стосовно податків на доходи і на капітал : Конвенція Каб. Міністрів України від 30.10.2000 : станом на 24 січ. 2019 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/756_012#Text.

127. Державна податкова служба України. Результати звітування про КІК. www.tax.gov.ua. URL: <https://www.tax.gov.ua/media-tsentr/novini/859542.html>.

128. DOU. IT-компанії України. dou.ua. URL: <https://jobs.dou.ua/companies/>.

129. Носенко Д. В. Оцінка шкідливих впливів BEPS щодо штучного уникнення визнання статусу постійного представництва в контексті фіскального нейтралітету. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки». 2024. № 10(90). URL: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2024-10-10368>.

130. Носенко Д. В. Оцінка передумов реалізації сучасних технологій податкового контролю за розмиванням податкової бази й приховуванням прибутку.

Соціальна економіка. 2022. № 64. С. 137—148. URL: <https://doi.org/10.26565/2524-2547-2022-64-12>.

131. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві : Закон України від 16.01.2020 № 466-IX : станом на 1 січ. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/466-20#Text>.

132. Краєвський В. М., Мискін Ю. І. ПРИРОДА ПОДВІЙНОГО ОПОДАТКУВАННЯ У ТРАНСФЕРТНОМУ ЦІНОУТВОРЕННІ. Науковий погляд: економіка та управління. 2024. № 1(85). URL: <https://doi.org/10.32782/2521-666x/2024-85-4>.

133. Краєвський В. М., Муравський О. Ю. ОБЛІКОВО-ПОДАТКОВА ПРИРОДА ТРАНСФЕРТНОГО ЦІНОУТВОРЕННЯ. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки». 2023. № 5(73). URL: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2023-5-8906>.

134. Краєвський В. М., Муравський О. Ю. TAX COMPLIANCE CONTROL AND AUDIT OF TRANSFER PRICING TRANSACTIONS. Економіка розвитку систем. 2024. Т. 6, № 1. С. 37–45. URL: <https://doi.org/10.32782/2707-8019/2024-1-5>.

135. Носенко Д. В. Агресивне податкове структурування з залученням фіскально прозорих осіб як загроза суверенності національних податкових надходжень. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки». 2023. № 8(76). URL: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2023-8-9078>.

136. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 20.11.2019 у справі № 815/371/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85902340>.

137. Цивільний кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV : станом на 10 січ. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

138. Про цінні папери та фондовий ринок : Закон України від 23.02.2006 № 3480-IV : станом на 23 січ. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text>.

139. OECD. Transfer Pricing Guidance on Financial Transactions: Inclusive Framework on BEPS: Actions 4, 8-10. Париж : OECD Publishing, 2020. URL: <https://doi.org/10.1787/794bcd-dd-en>.

140. Національний Банк України. Фінансові ринки. bank.gov.ua. URL: https://bank.gov.ua/files/4-Financial_markets.xlsx.

141. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 12 "Фінансові інвестиції" : Наказ М-ва фінансів України від 26.04.2000 № 91 : станом на 3 січ. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0284-00#Text>.

142. Господарський кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV : станом на 28 лют. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.

143. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку Національне положення 15 "Дохід" : Наказ М-ва фінансів України від 29.11.1999 № 290 : станом на 3 листоп. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text>.

144. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю : Закон України від 06.02.2018 № 2275-VIII : станом на 8 берез. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19#Text>.

145. Конвенція між Урядом України та Урядом Сполучених Штатів Америки про уникнення подвійного оподаткування та попередження податкових ухилень стосовно податків на доходи та капітал : Конвенція Каб. Міністрів України від 04.03.1994 : станом на 29 верес. 1999 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/840_576#Text.

146. Носенко Д. В. Розробка системи індикаторів для виявлення незареєстрований постійний представництв в умовах декларативного фіскального нейтралітету. Сталий розвиток економіки. 2025. № 4(51). С. 206–214. URL: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-51-30>

147. OECD. MULTILATERAL COMPETENT AUTHORITY AGREEMENT ON AUTOMATIC EXCHANGE OF FINANCIAL ACCOUNT INFORMATION.

www.oecd.org. URL: <https://www.oecd.org/tax/exchange-of-tax-information/multilateral-competent-authority-agreement.pdf>.

148. OECD. SIGNATORIES OF THE MULTILATERAL COMPETENT AUTHORITY AGREEMENT ON AUTOMATIC EXCHANGE OF FINANCIAL ACCOUNT INFORMATION AND INTENDED FIRST INFORMATION EXCHANGE DATE. www.oecd.org. URL: <https://www.oecd.org/tax/automatic-exchange/about-automatic-exchange/crs-mcaa-signatories.pdf>.

149. OECD. Pillar One — Amount B. www.oecd.org. URL: <https://www.oecd.org/en/topics/sub-issues/transfer-pricing/pillar-one-amount-b.html>.

150. OECD. Global Anti-Base Erosion Model Rules (Pillar Two). www.oecd.org. URL: <https://www.oecd.org/en/topics/sub-issues/global-minimum-tax/global-anti-base-erosion-model-rules-pillar-two.html>.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Носенко Д. В. Суверенітет національних податкових надходжень в умовах декларативної нейтральності міжнародного виміру податкової системи України. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2025. Т. 1, № 60. С. 137–157. DOI: 10.55643/fcaptp.1.60.2025.4595 (**Scopus, Web of Science, Q4**).
2. Носенко Д. В. Від усунення подвійного оподаткування до шкідливої податкової конкуренції: історичний контекст та подальший розвиток. *Український економічний часопис*. 2024. № 6. С. 80–86. DOI: 10.32782/2786-8273/2024-6-13.
3. Носенко Д. В. Оцінка передумов реалізації сучасних технологій податкового контролю за розмиванням податкової бази й приховуванням прибутку. *Соціальна економіка*. 2022. № 64. С. 137–148. DOI: 10.26565/2524-2547-2022-64-12.
4. Носенко Д. В. Агресивне податкове структурування з залученням фіскально прозорих осіб як загроза суверенності національних податкових надходжень. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки»*. 2023. № 8(76). DOI: 10.25313/2520-2294-2023-8-9078.
5. Носенко Д. В. Оцінка шкідливих впливів BEPS щодо штучного уникнення визнання статусу постійного представництва в контексті фіскального нейтралітету. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки»*. 2024. № 10(90). DOI: 10.25313/2520-2294-2024-10-10368.
6. Носенко Д. В. Розробка системи індикаторів для виявлення незареєстрований постійний представництв в умовах декларативного фіскального нейтралітету. *Сталий розвиток економіки*. 2025. № 4(51). С. 206–214. DOI: 10.32782/2308-1988/2024-51-30.

Список публікацій, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Носенко Д. В. Аналіз необхідності розробки моделей алокації прибутку в умовах глобальної цифрової трансформації. *Сучасний стан, проблем та перспективи розвитку бізнесу, фінансово-кредитних та облікових систем: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*, 20 травня 2022 року, м. Харків, 2022. С. 162-165.

2. Носенко Д. В. Оподаткування доходів нерезидентів прирівняних до дивідендів в контексті укладених Україною міжнародних договорів про уникнення подвійного оподаткування. *Modern scientific trends and youth development: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*, 28 липня 2023 року, м. Варшава, 2023. С. 76-79.

3. Носенко Д. В. Місце інкорпорації проти місця резиденції: наслідки агресивного податкового структурування із залученням фіскально прозорих осіб. *Теоретико-практичні аспекти аналізу економіки, обліку, фінансів і права: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*, 26 червня 2024 р., м. Житомир, 2024. С. 50-52.

4. Носенко Д. В. Генеза податкових ухилень крізь призму боротьби з подвійним оподаткуванням. *Сучасний стан та перспективи розвитку економіки, обліку, фінансів та права: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*, 05 вересня 2024 р., м. Кременчук, 2024. С. 43-46.

5. Носенко Д. В. Оцінка передумов реалізації сучасних технологій податкового контролю за BEPS в транскордонних фінансових транзакціях. *Розвиток економіки, обліку, фінансів та управління в умовах глобалізації: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*, 12 грудня 2024 р., м. Житомир, 2024. С. 32-34.

6. Носенко Д. В. Передумови створення системи індикаторів для виявлення незареєстрованих постійних представництв нерезидентів в контексті фіскального нейтралітету. *Перспективи стабільного економічного розвитку та економічної безпеки: світовий досвід та вітчизняні реалії: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*, 13-14 грудня 2024 р., м. Запоріжжя, 2024. С. 32-34.

ТОВ «А1 КОНСАЛТИНГ», Довідка №1 від 30.09.2024 р. (копія)

ТОВ «А1 КОНСАЛТИНГ»,
вул. Ушинського, 40, пр. 302, Київ, Україна, 03151
Т: +38 044 300 25 60,
www.a1consulting.com

Вих № 24 від 30.09.2024 р.

ДОВІДКА

Щодо впровадження окремих результатів та пропозицій
представлених у дисертаційному дослідженні Носенка Д. В.
за темою «Сучасні технології податкового контролю: протидія розмиванню
податкової бази й приховуванню прибутку»

У дисертаційному дослідженні Носенка Дмитра Вадимовича за темою «Сучасні технології податкового контролю: протидія розмиванню податкової бази й приховуванню прибутку» запропоновано новий методологічний підхід щодо аналізу транскордонних операцій боргового фінансування. На протидію дослідженню відповідності відсоткових ставок за позиками/кредитами, в межах контрольованих операцій, принципу «витягнутої руки», Носенко Д. В. запропоновано більш комплексний підхід щодо оцінки зазначених транскордонних операцій, зокрема, крізь призму наявності розумної економічної причини (ділової мети).

Результати досліджень знайшли застосування у діяльності компанії шляхом доповнення поточного підходу щодо складання документів з трансфертного ціноутворення для клієнтів компанії, шляхом аналізу наявності розумної економічної причини (ділової мети) здійснення контрольованої операції боргового фінансування із застосування методики моделювання вільних грошових потоків та оцінки якісних критеріїв наявності розумної економічної причини (ділової мети), які було розроблено Носенко Д. В. в межах дисертаційного дослідження.

Зазначена методологія дозволила більш комплексно оцінювати ризики, пов'язані з операціями транскордонного боргового фінансування та більш якісно захищати законні інтереси клієнтів компанії під час податкових перевірок та суперечок з контролюючими органами.

Директор

Чижиков В. В.

A1 CONSULTING FZCO, Довідка №2 від 01.12.2024 р. (копія)

A1 CONSULTING – FZCO
Dubai Silicon Oasis, DDP, Building A1 00000 Dubai, United Arab Emirates
Registration Number – DSO-FZCO-22947

№ 1 dated December 01, 2024

REFERENCE

On the Implementation of key findings and recommendations
derived from the dissertation research of D. V. Nosenko
"Modern Tax Control Technologies: Counteracting Base Erosion and Profit Shifting"

In the dissertation research by Nosenko D.V., titled "Modern Tax Control Technologies: Counteracting Base Erosion and Profit Shifting" a framework for identifying potentially unregistered permanent establishments in Ukraine is proposed.

The research findings have been applied in the operations of the company, as its clients are non-residents who are considering conducting business activities in Ukraine. Accordingly, the developed framework is utilized by the company to provide consulting services to foreign clients regarding the classification of their business activities in Ukraine as potentially constituting a permanent establishment of a non-resident.

This, in turn, enables the company's clients to comply with all regulatory requirements applicable to non-residents conducting business in Ukraine. Additionally, it helps defend the legitimate interests of the company's clients in cases of improper interpretation of their activities as constituting a permanent establishment by Ukrainian tax authorities.

This reference is issued without any financial obligations to the author.

Director and General Manager

YURI MOSUNOV

Довідка про впровадження в учбовий процес результатів дисертаційного дослідження Носенка Дмитра Вадимовича (копія)

ДОВІДКА

про впровадження в учбовий процес результатів дисертаційного дослідження
Носенка Дмитра Вадимовича

Видана здобувачу ступеня доктора філософії кафедри фінансів, банківської справи та страхування Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна Носенку Дмитру Вадимовичу про те, що виконані ним розробки в дисертаційній роботі на тему «Сучасні технології податкового контролю: протидія розмиванню податкової бази й приховуванню прибутку» використовуються в навчальному процесі підготовки бакалаврів 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» у освітньо-професійній програмі «Фінанси, банківська справа та страхування», та магістрів спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» у освітньо-професійних програмах «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок», «Публічні фінанси» Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, зокрема доповнені робочі програми з навчальних дисциплін:

- «Податки та податкова система» – тема: «Ухилення від сплати податків і перекладання податків»;
- «Податкова політика» – теми: «Оцінка ефективності податкової політики країни», «Особливості реалізації податкової політики в Україні та світі», «Податкова поведінка платників податків»;
- «Фіскальна соціологія» – теми: «Податкова культура», «Податкова мораль», «Девіантна податкова поведінка».

Декан економічного
факультету
Харківського національного
університету імені В.Н. Каразіна

В. В. Дячек

Проректор з науково-педагогічної
роботи Харківського національного
університету імені В.Н. Каразіна

А. В. Пантелеймонов

ДОДАТОК Д

Таблиця Д.1

Узагальнені результати аналізу конвенцій (угод) України про уникнення
повідного оподаткування на предмет приналежності до груп методів усунення
подвійного оподаткування [Побудовано автором, 91]

Країна	Географічний регіон	Класифікація країн за рівнем доходу	Метод усунення подвійного оподаткування
Словацька Республіка	Європа та Центральна Азія	Економіка з високим рівнем доходу	Метод заліку
Королівство Данія	Європа та Центральна Азія	Економіка з високим рівнем доходу	Метод заліку
Сербія	Європа та Центральна Азія	Економіка з рівнем доходу вище середнього	Метод заліку
Алжирська Народна Демократична Республіка	Близький Схід та Північна Африка	Економіка з рівнем доходу нижче-середнього	Метод заліку
Південноафриканська Республіка	Суб-Сахарна Африка	Економіка з рівнем доходу вище середнього	Метод заліку
Республіка Корея	Східна Азія та Тихоокеанський регіон	Економіка з високим рівнем доходу	Метод заліку
Туркменистан	Європа та Центральна Азія	Економіка з високим рівнем доходу	Метод заліку
Лівія	Близький Схід та Північна Африка	Економіка з рівнем доходу вище середнього	Метод заліку
Канада	Північна Америка	Економіка з високим рівнем доходу	Метод заліку
Ліванська Республіка	Близький Схід та Північна Африка	Економіка з рівнем доходу нижче-середнього	Метод заліку
Португальська Республіка	Європа та Центральна Азія	Економіка з високим рівнем доходу	Метод заліку
Угорщина	Європа та Центральна Азія	Економіка з високим рівнем доходу	Комбінація методів звільнення та заліку

ПРОДОВЖЕННЯ ДОДАТКУ Д

Продовження Таблиці Д.1

Країна	Географічний регіон	Класифікація країн за рівнем доходу	Метод усунення подвійного оподаткування
Королівство Нідерландів	Європа та Центральна Азія	Економіка з високим рівнем доходу	Метод заліку
Республіка Узбекистан	Європа та Центральна Азія	Економіка з рівнем доходу нижче-середнього	Метод заліку
Малайзія	Східна Азія та Тихоокеанський регіон	Економіка з рівнем доходу вище середнього	Метод заліку
Держава Катар	Близький Схід та Північна Африка	Економіка з високим рівнем доходу	Метод заліку
Турецька Республіка	Європа та Центральна Азія	Економіка з рівнем доходу вище середнього	Метод заліку
Соціалістична Республіка В'єтнам	Східна Азія та Тихоокеанський регіон	Економіка з рівнем доходу нижче-середнього	Метод заліку
Республіка Хорватія	Європа та Центральна Азія	Економіка з високим рівнем доходу	Метод заліку
Республіка Сінгапур	Східна Азія та Тихоокеанський регіон	Економіка з високим рівнем доходу	Метод заліку
Республіка Індонезія	Східна Азія та Тихоокеанський регіон	Економіка з рівнем доходу вище середнього	Метод заліку
Республіка Вірменія	Європа та Центральна Азія	Економіка з рівнем доходу вище середнього	Метод заліку
Об'єднані Арабські Емірати	Близький Схід та Північна Африка	Економіка з високим рівнем доходу	Метод заліку
Китайська Народна Республіка	Східна Азія та Тихоокеанський регіон	Економіка з рівнем доходу вище середнього	Метод заліку
Киргизька Республіка	Європа та Центральна Азія	Економіка з рівнем доходу нижче-середнього	Метод заліку
Ісламська Республіка Іран	Близький Схід та Північна Африка	Економіка з рівнем доходу нижче-середнього	Метод заліку

ПРОДОВЖЕННЯ ДОДАТКУ Д

Продовження Таблиці Д.1

Країна	Географічний регіон	Класифікація країн за рівнем доходу	Метод усунення подвійного оподаткування
Держава Кувейт	Близький Схід та Північна Африка	Економіка з високим рівнем доходу	Метод заліку
Федеративна Республіка Німеччина	Європа та Центральна Азія	Економіка з високим рівнем доходу	Комбінація методів звільнення та заліку
Республіка Таджикистан	Європа та Центральна Азія	Економіка з рівнем доходу нижче-середнього	Метод заліку
Монголія	Східна Азія та Тихоокеанський регіон	Економіка з рівнем доходу нижче-середнього	Метод заліку
Австрійська Республіка	Європа та Центральна Азія	Економіка з високим рівнем доходу	Комбінація методів звільнення та заліку
Сполучені Штати Америки	Північна Америка	Економіка з високим рівнем доходу	Метод заліку
Мексиканські Сполучені Штати	Латинська Америка та Карибський басейн	Економіка з рівнем доходу вище середнього	Метод заліку
Королівство Саудівська Аравія	Близький Схід та Північна Африка	Економіка з високим рівнем доходу	Метод заліку
Азербайджанська Республіка	Європа та Центральна Азія	Економіка з рівнем доходу вище середнього	Метод заліку
Арабська Республіка Єгипет	Близький Схід та Північна Африка	Економіка з рівнем доходу нижче-середнього	Метод заліку
Велике Герцогство Люксембург	Європа та Центральна Азія	Економіка з високим рівнем доходу	Комбінація методів звільнення та заліку
Грецька Республіка	Європа та Центральна Азія	Економіка з високим рівнем доходу	Метод заліку з інвестиційним стимулом

ПРОДОВЖЕННЯ ДОДАТКУ Д

Продовження Таблиці Д.1

Країна	Географічний регіон	Класифікація країн за рівнем доходу	Метод усунення подвійного оподаткування
Грузія	Європа та Центральна Азія	Економіка з рівнем доходу вище середнього	Метод заліку
Держава Ізраїль	Близький Схід та Північна Африка	Економіка з високим рівнем доходу	Метод заліку
Республіка Естонія	Європа та Центральна Азія	Економіка з високим рівнем доходу	"Балтійський" метод заліку
Ісламська Республіка Пакистан	Південна Азія	Економіка з рівнем доходу нижче-середнього	Метод заліку
Республіка Ісландія	Європа та Центральна Азія	Економіка з високим рівнем доходу	Метод заліку
Італійська Республіка	Європа та Центральна Азія	Економіка з високим рівнем доходу	Метод заліку
Йорданське Хашимітське Королівство	Близький Схід та Північна Африка	Економіка з рівнем доходу нижче-середнього	Метод заліку з інвестиційним стимулом
Королівство Бельгія	Європа та Центральна Азія	Економіка з високим рівнем доходу	Комбінація методів звільнення та заліку
Королівство Норвегія	Європа та Центральна Азія	Економіка з високим рівнем доходу	Метод заліку
Королівство Таїланд	Східна Азія та Тихоокеанський регіон	Економіка з рівнем доходу вище середнього	Метод заліку з інвестиційним стимулом
Латвійська Республіка	Європа та Центральна Азія	Економіка з високим рівнем доходу	"Балтійський" метод заліку
Литовська Республіка	Європа та Центральна Азія	Економіка з високим рівнем доходу	"Балтійський" метод заліку
Республіка Болгарія	Європа та Центральна Азія	Економіка з рівнем доходу вище середнього	Комбінація методів звільнення та заліку
Республіка Індія	Південна Азія	Економіка з рівнем доходу нижче-середнього	Метод заліку з інвестиційним стимулом

ЗАКІНЧЕННЯ ДОДАТКУ Д

Закінчення Таблиці Д.1

Країна	Географічний регіон	Класифікація країн за рівнем доходу	Метод усунення подвійного оподаткування
Республіка Казахстан	Європа та Центральна Азія	Економіка з рівнем доходу вище середнього	Метод заліку
Республіка Кіпр	Європа та Центральна Азія	Економіка з високим рівнем доходу	Метод заліку
Республіка Куба	Латинська Америка та Карибський басейн	Економіка з рівнем доходу вище середнього	Метод заліку з інвестиційним стимулом
Республіка Північна Македонія	Європа та Центральна Азія	Економіка з рівнем доходу вище середнього	Метод заліку
Республіка Мальта	Близький Схід та Північна Африка	Економіка з високим рівнем доходу	Метод заліку
Республіка Молдова	Європа та Центральна Азія	Економіка з рівнем доходу вище середнього	Метод заліку
Республіка Польща	Європа та Центральна Азія	Економіка з високим рівнем доходу	Комбінація методів звільнення та заліку
Республіка Словенія	Європа та Центральна Азія	Економіка з високим рівнем доходу	Метод заліку
Республіка Фінляндія	Європа та Центральна Азія	Економіка з високим рівнем доходу	Метод заліку
Румунія	Європа та Центральна Азія	Економіка з високим рівнем доходу	Комбінація методів звільнення та заліку
Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії	Європа та Центральна Азія	Економіка з високим рівнем доходу	Метод заліку
Федеративна Республіка Бразилія	Латинська Америка та Карибський басейн	Економіка з рівнем доходу вище середнього	Метод заліку
Французька Республіка	Європа та Центральна Азія	Економіка з високим рівнем доходу	Метод заліку
Чеська Республіка	Європа та Центральна Азія	Економіка з високим рівнем доходу	Метод заліку
Королівство Швеція	Європа та Центральна Азія	Економіка з високим рівнем доходу	Метод заліку
Швейцарська Конфедерація	Європа та Центральна Азія	Економіка з високим рівнем доходу	Метод заліку
Ірландія	Європа та Центральна Азія	Економіка з високим рівнем доходу	Метод заліку
Королівство Марокко	Близький Схід та Північна Африка	Економіка з рівнем доходу нижче-середнього	Метод заліку з інвестиційним стимулом

ДОДАТОК Е

Таблиця Е.1

Теплокарта міжнародного виміру фіскального нейтралітету податкової системи України [Побудовано автором, 91]

Географічний регіон	Класифікація країн за рівнем доходу	Економіка з високим рівнем доходу	Економіка з рівнем доходу вище середнього	Економіка з рівнем доходу нижче-середнього
Європа та Центральна Азія	Метод заліку	18	8	3
	Комбінація методів звільнення та заліку	7	1	0
	Метод заліку з інвестиційним стимулом	1	0	0
	«Балтійський» метод заліку	3	0	0
Східна Азія та Тихоокеанський регіон	Метод заліку	2	3	2
	Комбінація методів звільнення та заліку	0	0	0
	Метод заліку з інвестиційним стимулом	0	1	0
	«Балтійський» метод заліку	0	0	0
Південна Азія	Метод заліку	0	0	1
	Комбінація методів звільнення та заліку	0	0	0
	Метод заліку з інвестиційним стимулом	0	0	1
	«Балтійський» метод заліку	0	0	0
Близький Схід та Північна Африка	Метод заліку	6	1	4
	Комбінація методів звільнення та заліку	0	0	0
	Метод заліку з інвестиційним стимулом	0	0	2
	«Балтійський» метод заліку	0	0	0
Суб-Сахарна Африка	Метод заліку	0	1	0
	Комбінація методів звільнення та заліку	0	0	0
	Метод заліку з інвестиційним стимулом	0	0	0
	«Балтійський» метод заліку	0	0	0
Латинська Америка та Карибський басейн	Метод заліку	0	2	0
	Комбінація методів звільнення та заліку	0	0	0
	Метод заліку з інвестиційним стимулом	0	1	0
	«Балтійський» метод заліку	0	0	0
Північна Америка	Метод заліку	2	0	0
	Комбінація методів звільнення та заліку	0	0	0
	Метод заліку з інвестиційним стимулом	0	0	0
	«Балтійський» метод заліку	0	0	0

Таблиця Є.1

Узагальнені результати аналізу конвенцій (угод) України про уникнення
повідного оподаткування на предмет наявності застереження щодо
неправомірного використання переваг [Побудовано автором, 91]

Країна	Наявність тесту основної мети	Приналежність до НПО	Наявність ОПФ
Словацька Республіка	Конвенція доповнена застереженням щодо обмеження переваг шляхом MLI	Ні	Так
Королівство Данія	Конвенція містить застереження щодо обмеження переваг	Ні	Так
Сербія	Конвенція доповнена застереженням щодо обмеження переваг шляхом MLI	Частково ¹	Ні
Алжирська Народна Демократична Республіка	Конвенція не містить застереження щодо обмеження переваг	Ні	Ні
Південноафриканська Республіка	Конвенція доповнена застереженням щодо обмеження переваг шляхом MLI	Ні	Ні
Республіка Корея	Конвенція доповнена застереженням щодо обмеження переваг шляхом MLI	Ні	Так
Туркменистан	Конвенція не містить застереження щодо обмеження переваг	Так	Ні
Лівія	Конвенція не містить застереження щодо обмеження переваг	Ні	Ні
Канада	Конвенція доповнена застереженням щодо обмеження переваг шляхом MLI	Ні	Так
Ліванська Республіка	Конвенція не містить застереження щодо обмеження переваг	Так	Ні
Португальська Республіка	Конвенція доповнена застереженням щодо обмеження переваг шляхом MLI	Частково ²	Ні
Угорщина	Конвенція доповнена застереженням щодо обмеження переваг шляхом MLI	Ні	Ні

¹ Автономний край Косово і Метохія Республіки Сербія віднесено до переліку НПО

² Автономний регіон Мадейра Португальської Республіки віднесено до переліку НПО

ПРОДОВЖЕННЯ ДОДАТКУ Є

Продовження Таблиці Є.1

Країна	Наявність тесту основної мети	Приналежність до НПО	Наявність ОПФ
Королівство Нідерландів	Конвенція містить застереження щодо обмеження переваг	Частково ³	Так
Республіка Узбекистан	Конвенція не містить застереження щодо обмеження переваг	Так	Ні
Малайзія	Конвенція не містить застереження щодо обмеження переваг	Частково ⁴	Ні
Держава Катар	Конвенція містить застереження щодо обмеження переваг	Так	Ні
Турецька Республіка	Конвенція доповнена застереженням щодо обмеження переваг шляхом MLI	Ні	Так
Соціалістична Республіка В'єтнам	Конвенція доповнена застереженням щодо обмеження переваг шляхом MLI	Ні	Ні
Республіка Хорватія	Конвенція доповнена застереженням щодо обмеження переваг шляхом MLI	Ні	Ні
Республіка Сінгапур	Конвенція доповнена застереженням щодо обмеження переваг шляхом MLI	Так	Так
Республіка Індонезія	Конвенція не містить застереження щодо обмеження переваг	Ні	Ні
Республіка Вірменія	Конвенція не містить застереження щодо обмеження переваг	Ні	Ні
Об'єднані Арабські Емірати	Конвенція доповнена застереженням щодо обмеження переваг шляхом MLI	Так	Так
Китайська Народна Республіка	Конвенція доповнена застереженням щодо обмеження переваг шляхом MLI	Частково ⁵	Ні
Киргизька Республіка	Конвенція не містить застереження щодо обмеження переваг	Так	Ні
Ісламська Республіка Іран	Конвенція не містить застереження щодо обмеження переваг	Так	Ні

³ Сінт-Мартен (Нідерландська частина) віднесено до переліку НПО⁴ Федеративна територія Лабуан Малайзії віднесена до переліку НПО⁵ Особливий адміністративний район Китаю Гонконг та Особливий адміністративний район Китаю Макао віднесені до переліку НПО

ПРОДОВЖЕННЯ ДОДАТКУ Є

Продовження Таблиці Є.1

Країна	Наявність тесту основної мети	Приналежність до НПО	Наявність ОПФ
Держава Кувейт	Конвенція не містить застереження щодо обмеження переваг	Ні	Ні
Федеративна Республіка Німеччина	Конвенція не містить застереження щодо обмеження переваг	Ні	Так
Республіка Таджикистан	Конвенція не містить застереження щодо обмеження переваг	Ні	Ні
Монголія	Конвенція доповнена застереженням щодо обмеження переваг шляхом MLI	Ні	Ні
Австрійська Республіка	Конвенція містить застереження щодо обмеження переваг	Ні	Так
Сполучені Штати Америки	Конвенція містить застереження щодо обмеження переваг	Ні	Так
Мексиканські Сполучені Штати	Конвенція містить застереження щодо обмеження переваг	Ні	Ні
Королівство Саудівська Аравія	Конвенція містить застереження щодо обмеження переваг	Ні	Ні
Азербайджанська Республіка	Конвенція не містить застереження щодо обмеження переваг	Ні	Ні
Арабська Республіка Єгипет	Конвенція доповнена застереженням щодо обмеження переваг шляхом MLI	Ні	Ні
Велике Герцогство Люксембург	Конвенція доповнена застереженням щодо обмеження переваг шляхом MLI	Ні	Так
Грецька Республіка	Конвенція доповнена застереженням щодо обмеження переваг шляхом MLI	Ні	Ні
Грузія	Конвенція не містить застереження щодо обмеження переваг	Ні	Ні
Держава Ізраїль	Конвенція доповнена застереженням щодо обмеження переваг шляхом MLI	Ні	Так
Республіка Естонія	Конвенція містить застереження щодо обмеження переваг	Ні	Так

ПРОДОВЖЕННЯ ДОДАТКУ Є

Продовження Таблиці Є.1

Країна	Наявність тесту основної мети	Приналежність до НПО	Наявність ОПФ
Ісламська Республіка Пакистан	Конвенція доповнена застереженням щодо обмеження переваг шляхом MLI	Ні	Ні
Республіка Ісландія	Конвенція доповнена застереженням щодо обмеження переваг шляхом MLI	Ні	Ні
Італійська Республіка	Конвенція доповнена застереженням щодо обмеження переваг шляхом MLI	Ні	Так
Йорданське Хашимітське Королівство	Конвенція доповнена застереженням щодо обмеження переваг шляхом MLI	Ні	Ні
Королівство Бельгія	Конвенція доповнена застереженням щодо обмеження переваг шляхом MLI	Ні	Так
Королівство Норвегія	Конвенція не містить застереження щодо обмеження переваг	Ні	Ні
Королівство Таїланд	Конвенція доповнена застереженням щодо обмеження переваг шляхом MLI	Ні	Ні
Латвійська Республіка	Конвенція містить застереження щодо обмеження переваг	Ні	Ні
Литовська Республіка	Конвенція містить застереження щодо обмеження переваг	Ні	Ні
Республіка Болгарія	Конвенція доповнена застереженням щодо обмеження переваг шляхом MLI	Ні	Ні
Республіка Індія	Конвенція доповнена застереженням щодо обмеження переваг шляхом MLI	Ні	Ні
Республіка Казахстан	Конвенція доповнена застереженням щодо обмеження переваг шляхом MLI	Ні	Ні
Республіка Кіпр	Конвенція доповнена застереженням щодо обмеження переваг шляхом MLI	Так	Ні
Республіка Куба	Конвенція не містить застереження щодо обмеження переваг	Так	Ні

ЗАКІНЧЕННЯ ДОДАТКУ Є

Закінчення Таблиці Є.1

Країна	Наявність тесту основної мети	Приналежність до НПО	Наявність ОПФ
Республіка Північна Македонія	Конвенція доповнена застереженням щодо обмеження переваг шляхом MLI	Так	Ні
Республіка Мальта	Конвенція містить застереження щодо обмеження переваг	Ні	Так
Республіка Молдова	Конвенція не містить застереження щодо обмеження переваг	Так	Ні
Республіка Польща	Конвенція доповнена застереженням щодо обмеження переваг шляхом MLI	Ні	Так
Республіка Словенія	Конвенція доповнена застереженням щодо обмеження переваг шляхом MLI	Ні	Ні
Республіка Фінляндія	Конвенція доповнена застереженням щодо обмеження переваг шляхом MLI	Ні	Ні
Румунія	Конвенція доповнена застереженням щодо обмеження переваг шляхом MLI	Ні	Ні
Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії	Конвенція містить застереження щодо обмеження переваг	Ні	Так
Федеративна Республіка Бразилія	Конвенція не містить застереження щодо обмеження переваг	Ні	Ні
Французька Республіка	Конвенція доповнена застереженням щодо обмеження переваг шляхом MLI	Ні	Так
Чеська Республіка	Конвенція не містить застереження щодо обмеження переваг	Ні	Ні
Королівство Швеція	Конвенція доповнена застереженням щодо обмеження переваг шляхом MLI	Ні	Ні
Швейцарська Конфедерація	Конвенція містить застереження щодо обмеження переваг	Ні	Так
Ірландія	Конвенція доповнена застереженням щодо обмеження переваг шляхом MLI	Так	Ні
Королівство Марокко	Конвенція доповнена застереженням щодо обмеження переваг шляхом MLI	Ні	Ні

ДОДАТОК Ж

Таблиця Ж.1

Результати аналізу структури власності 100 найбільших компаній України за критерієм чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), 2022-2023 рр. [Побудовано автором за даними джерел 108, 109]

Компанія	ЄДРПОУ	Засновник	Країна засновника
ТОВ «ТИРБА ТРАНС»	42556458	Фізична особа	Україна
ТОВ «АТБ-МАРКЕТ»	30487219	Юридична особа	Кіпр
ТОВ «Д ТРЕЙДІНГ»	42751799	Юридична особа	Нідерланди
АТ «НАЦІОНАЛЬНА АТОМНА ЕНЕРГОГЕНЕРУЮЧА КОМПАНІЯ ЕНЕРГОАТОМ»	24584661	Державне підприємство	Україна (ДП)
АТ «НАФТОГАЗ УКРАЇНИ НАЦІОНАЛЬНА АКЦІОНЕРНА КОМПАНІЯ»	20077720	Державне підприємство	Україна (ДП)
ТОВ «ГАЗОПОСТАЧАЛЬНА КОМПАНІЯ НАФТОГАЗ ТРЕЙДІНГ»	42399676	Державне підприємство	Україна (ДП)
ПАТ «УКРНАФТА»	00135390	Державне підприємство	Україна (ДП)
АТ «УКРАЇНСЬКА ЗАЛІЗНИЦЯ»	40075815	Державне підприємство	Україна (ДП)
АТ «УКРГАЗВИДОБУВАННЯ»	30019775	Державне підприємство	Україна (ДП)
ТОВ «СІЛЬПО-ФУД»	40720198	Фізична особа	Україна
ПрАТ «УКРЕНЕРГО НАЦІОНАЛЬНА ЕНЕРГЕТИЧНА КОМПАНІЯ»	00100227	Державне підприємство	Україна (ДП)
ТОВ «КЕРНЕЛ-ТРЕЙД»	31454383	Юридична особа	Люксембург
ТОВ «ТЕДІС УКРАЇНА»	30622532	Юридична особа	Кіпр
ТОВ «ОККО-ЕКСПРЕС»	44849275	Юридична особа	Кіпр
ТОВ «ЕПЦЕНТР К»	32490244	Фізична особа	Україна
ТОВ «БАДМ»	31816235	Юридична особа	Кіпр
ВАТ «ЗАПОРІЗЬКИЙ МЕТАЛУРГІЙНИЙ КОМБІНАТ ЗАПОРІЖСТАЛЬ»	00191230	Юридична особа	Нідерланди

ПРОДОВЖЕННЯ ДОДАТКУ Ж

Продовження Таблиці Ж.1

Компанія	ЄДРПОУ	Засновник	Країна засновника
ТОВ «ОПТИМА-ФАРМ ЛТД СПІЛЬНЕ УКРАЇНСЬКО-ЕСТОНСЬКЕ ПІДПРИЄМСТВО»	21642228	Фізична особа	Україна
ТОВ «ГАЗОПОСТАЧАЛЬНА КОМПАНІЯ НАФТОГАЗ УКРАЇНИ»	40121452	Державне підприємство	Україна (ДП)
ПрАТ «МХП»	25412361	Юридична особа	Кіпр
ТОВ «ВОГ РЕСУРС»	43258487	Юридична особа	Нідерланди
ТОВ «ТЕДІС ЛОГІСТИК»	44895101	Юридична особа	Кіпр
АТ «УКРГІДРОЕНЕРГО»	20588716	Державне підприємство	Україна (ДП)
ТОВ «ХІМ-ТРЕЙД ЮА»	43156949	Юридична особа	Австрія
АТ «ДТЕК ПАВЛОГРАДВУГІЛЛЯ»	00178353	Юридична особа	Нідерланди
ПрАТ «ШАХТОУПРАВЛІННЯ ПОКРОВСЬКЕ»	13498562	Юридична особа	Нідерланди
ПрАТ «КАМЕТ-СТАЛЬ»	05393085	Юридична особа	Нідерланди
ВАТ «АРСЕЛОРМІТТАЛ КРИВИЙ РІГ»	24432974	Юридична особа	Німеччина
ТОВ «ФОЗЗІ КОММЕРЦ»	42751590	Юридична особа	Україна
ТОВ «МЕТІНВЕСТ-СМЦ»	32036829	Юридична особа	Нідерланди
ТОВ «ФІЛІП MORRIS СЕЙЛЗ ЕНД ДИСТРИБ'ЮШН»	39540982	Юридична особа	Швейцарія
ТОВ «ВІННИЦЬКА ПТАХОФАБРИКА»	35878908	Юридична особа	Кіпр
АТ «ЗАКРИТИЙ НЕДИВЕРСИФІКОВАНИЙ ВЕНЧУРНИЙ КОРПОРАТИВНИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ФОНД ІНФІНІТІ ПРОФІТ»	41634791	Юридична особа	Кіпр
ТОВ «ОПЕРАТОР ГАЗОТРАНСПОРТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ»	42795490	Державне підприємство	Україна (ДП)
ТОВ «НОВА ПОШТА»	31316718	Юридична особа	Кіпр
ТОВ «ДТЕК ТРЕЙДІНГ»	36511938	Юридична особа	Нідерланди
ТОВ «ОККО-БІЗНЕС ПАРТНЕР»	37693620	Юридична особа	Кіпр
ТОВ «КИЇВСЬКІ ЕНЕРГЕТИЧНІ ПОСЛУГИ»	41916045	Юридична особа	Нідерланди

ПРОДОВЖЕННЯ ДОДАТКУ Ж

Продовження Таблиці Ж.1

Компанія	ЄДРПОУ	Засновник	Країна засновника
АТ «КИЇВСТАР»	21673832	Юридична особа	Нідерланди
ТОВ «УКРАЇНСЬКА БРОНЕТЕХНІКА»	31410901	Юридична особа	Україна
ДП «УКРСПЕЦЕКСПОРТ ДЕРЖАВНА КОМПАНІЯ З ЕКСПОРТУ ТА ІМПОРТУ ПРОДУКЦІЇ І ПОСЛУГ ВІЙСЬКОВОГО ТА СПЕЦІАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ»	21655998	Державне підприємство	Україна (ДП)
ДП «КОНДИТЕРСЬКА КОРПОРАЦІЯ РОШЕН»	25392188	Юридична особа	Нідерланди
ТОВ «ДНІПРОВСЬКІ ЕНЕРГЕТИЧНІ ПОСЛУГИ»	42082379	Юридична особа	Нідерланди
ТОВ «БРИТІШ АМЕРИКАН ТОБАККО СЕЙЛЗ ЕНД МАРКЕТИНГ УКРАЇНА»	40102602	Юридична особа	Великобританія
АТ «ДТЕК ЗАХІДЕНЕРГО»	23269555	Юридична особа	Нідерланди
ПП «УКРПАЛЕТСИСТЕМ»	32285225	Фізична особа	Україна
ТОВ «ФОРА»	32294897	Юридична особа	Україна
ТОВ «ВЕСТ ПЕТРОЛ МАРКЕТ»	42663493	Юридична особа	Нідерланди
ТОВ «КОМФІ ТРЕЙД»	36962487	Юридична особа	Кіпр
ТОВ «ВИГІДНА ПОКУПКА»	41130363	Юридична особа	Кіпр
ТОВ «СПЕЙСИКС»	43635954	Фізична особа	Україна
ТОВ «ФІРМА ЕРІДОН»	43106699	Юридична особа	Україна
ДП «МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ АГЕНЦІЯ ОБОРОННИХ ЗАКУПІВЕЛЬ»	44725823	Державне підприємство	Україна (ДП)
ТОВ «МЕТРО КЕШ ЕНД КЕРІ УКРАЇНА»	32049199	Юридична особа	Нідерланди
ТОВ «РОЗЕТКА УА»	37193071	Юридична особа	Кіпр
АТ «ДЖЕЙ ТІ ІНТЕРНЕТІВНЛ КОМПАНІ УКРАЇНА»	19345204	Юридична особа	Нідерланди
ПрАТ «НАФТОГАЗВИДОБУВАННЯ»	32377038	Юридична особа	Нідерланди
КИЇВТЕПЛОЕНЕРГО	40538421	Державне підприємство	Україна (ДП)
ТОВ «НОВУС УКРАЇНА»	36003603	Юридична особа	Литва

ПРОДОВЖЕННЯ ДОДАТКУ Ж

Продовження Таблиці Ж.1

Компанія	ЄДРПОУ	Засновник	Країна засновника
ТОВ «НІБУЛОН СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ ПІДПРИЄМСТВО»	14291113	Фізична особа	Україна
ДП «ДЕРЖАВНЕ СПЕЦІАЛІЗОВАНЕ ГОСПОДАРСЬКЕ ПІДПРИЄМСТВО ЛІСИ УКРАЇНИ»	44768034	Державне підприємство	Україна (ДП)
ТОВ «АЛЬЯНС ЕНЕРГО ТРЕЙД»	38489035	Фізична особа	Україна
ТОВ «МЕТІНВЕСТ ХОЛДІНГ»	34093721	Юридична особа	Нідерланди
ТОВ «ІНТЕРПАЙП НІКО ТЬЮБ»	35537363	Юридична особа	Кіпр
ТОВ «КИЇВСЬКА ОБЛАСНА ЕНЕРГОПОСТАЧАЛЬНА КОМПАНІЯ»	42094646	Юридична особа	Україна
ТОВ «КАТЕРИНОПІЛЬСЬКИЙ ЕЛЕВАТОР»	32580463	Юридична особа	Кіпр
АТ «МИРОНІВСЬКА ПТАХОФАБРИКА ПРИВАТНЕ»	30830662	Юридична особа	Кіпр
ТОВ «РУШ»	32007740	Юридична особа	Кіпр
АТ «ВФ УКРАЇНА»	14333937	Юридична особа	Кіпр
АТ «ПІВНІЧНИЙ ГІРНИЧО-ЗБАГАЧУВАЛЬНИЙ КОМБІНАТ»	00191023	Юридична особа	Нідерланди
ТОВ «ЛЬВІВЕНЕРГОЗБУТ»	42092130	Фізична особа	Україна
ТОВ «САМСУНГ ЕЛЕКТРОНІКС УКРАЇНА КОМПАНІ»	36048094	Юридична особа	Нідерланди
ТОВ «ОДЕСЬКА ОБЛАСНА ЕНЕРГОПОСТАЧАЛЬНА КОМПАНІЯ»	42114410	Фізична особа	Україна
ТОВ «НЬЮ ЕНЕРДЖІ ЮКРЕЙН»	43231355	Юридична особа	Україна
ТОВ «КАТМА ГРУП»	41775494	Фізична особа	Україна
ПП з П «ТОЙОТА-УКРАЇНА»	32589471	Юридична особа	Японія
ТОВ «АВ МЕТАЛ ГРУП»	36441934	Фізична особа	Україна
ТОВ «КОМПАНІЯ ОККО-БІЗНЕС»	44800224	Юридична особа	Кіпр
ТОВ «ОМЕГА»	30982361	Юридична особа	Кіпр
АТ «ПОЛТАВСЬКИЙ ГІРНИЧО-ЗБАГАЧУВАЛЬНИЙ КОМБІНАТ»	00191282	Юридична особа	Швейцарія

ЗАКІНЧЕННЯ ДОДАТКУ Ж

Закінчення Таблиці Ж.1

Компанія	ЄДРПОУ	Засновник	Країна засновника
ТОВ «ПЕЙД»	31431743	Фізична особа	Україна
ТОВ «ФУДКОМ»	40982829	Юридична особа	Кіпр
ПрАТ «ЛЕБЕДИНСЬКИЙ НАСІННЄВИЙ ЗАВОД»	00388932	Фізична особа	Україна
ТОВ «АДМ ЮКРЕЙН»	20027449	Юридична особа	Нідерланди
ДП «СПЕЦТЕХНОЕКСПОРТ ДЕРЖАВНЕ ГОСПРОЗРАХУНКОВЕ ЗОВНІШНЬОТОРГІВЕЛЬНЕ ПІДПРИЄМСТВО»	30019335	Державне підприємство	Україна (ДП)
ІП «І-АР-СІ»	38204199	Юридична особа	Австрія
ДП з ІНОЗЕМНОЮ ІНВЕСТИЦІЄЮ «САНТРЕЙД»	25394566	Юридична особа	Нідерланди
ПрАТ «ЗАПОРІЖКОКС»	00191224	Юридична особа	Нідерланди
ВАТ «ЦЕНТРЕНЕРГО»	22927045	Державне підприємство	Україна (ДП)
ТОВ «ЕРУ ТРЕЙДІНГ»	40371329	Юридична особа	США
ПрАТ «ХАРКІВЕНЕРГОЗБУТ»	42206328	Державне підприємство	Україна (ДП)
АТ «НІКОПОЛЬСЬКИЙ ЗАВОД ФЕРОСПЛАВІВ»	00186520	Юридична особа	Кіпр
ТОВ «ГАЛИЧИНА-ТАБАК»	36497264	Фізична особа	Україна
ТОВ «ОККО-ДРАЙВ»	20122395	Юридична особа	Кіпр
АТ «ДТЕК ДНІПРОЕНЕРГО»	00130872	Юридична особа	Нідерланди
АТ «АНТОНОВ»	14307529	Державне підприємство	Україна (ДП)
ТОВ «НІКА-АГРОТРЕЙД»	42163583	Юридична особа	Австрія
ТОВ «ПП з П АСБІС-УКРАЇНА»	25274129	Юридична особа	Кіпр
ІП «КОКА-КОЛА БЕВЕРІДЖИЗ УКРАЇНА ЛІМІТЕД»	21651322	Юридична особа	Нідерланди
АТ «УКРТРАНСГАЗ»	30019801	Державне підприємство	Україна (ДП)

ДОДАТОК 3

Таблиця 3.1

Аналіз податкових переваг, що надаються конвенціями (угодами) України про уникнення подвійного оподаткування щодо дивідендів та процентів

[Побудовано автором за даними джерел

114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126]

Країна	Стаття 10 «Дивіденди»	Стаття 11 «Проценти»
Республіка Корея	Дивіденди можуть також оподатковуватись у Договірній Державі, резидентом якої є компанія, що сплачує дивіденди, і відповідно до законодавства цієї Держави, але якщо одержувач є фактичним власником дивідендів, податок, що стягується, не повинен перевищувати: - 5% загальної суми дивідендів, якщо фактичним власником дивідендів є компанія (інша ніж товариство) і ця компанія є власником принаймні 20% капіталу компанії, яка сплачує дивіденди; - 15% загальної суми дивідендів в усіх інших випадках.	Проценти можуть також оподатковуватись у тій Договірній Державі, в якій вони виникають, і відповідно до законодавства цієї Держави, але якщо одержувач, що фактично має право на проценти, є резидентом другої Договірної Держави, податок, що стягується, не повинен перевищувати 5% від загальної суми процентів.
Королівство Нідерландів	Дивіденди, що сплачуються компанією, яка є резидентом Договірної Держави можуть також оподатковуватись у цій Державі відповідно до законодавства цієї Держави, але якщо фактичний власник дивідендів є резидентом іншої Договірної Держави, то податок, що стягується таким чином, не повинен перевищувати: - 5% від загальної суми дивідендів, якщо фактичним власником дивідендів є компанія (інша, ніж товариство), яка безпосередньо володіє щонайменше 20% капіталу компанії, яка виплачує дивіденди; - 15% від загальної суми дивідендів в усіх інших випадках.	Проценти, які виникають у Договірній Державі, можуть також оподатковуватись у цій Державі відповідно до законодавства цієї Держави, але якщо фактичний власник процентів є резидентом іншої Договірної Держави, податок, що стягується таким чином, не повинен перевищувати 5% від загальної суми процентів.
Федеративна Республіка Німеччина	Дивіденди можуть також оподатковуватись у Договірній Державі, резидентом якої є компанія, що сплачує дивіденди, відповідно до законодавства цієї Держави, але якщо одержувач фактично має право на дивіденди, податок, що стягується таким чином, не повинен перевищувати: - 5% валової суми дивідендів, якщо право на дивіденди фактично має компанія (на відміну від товариства) і ця компанія є власником принаймні 20% капіталу компанії, яка сплачує дивіденди; - 10% валової суми дивідендів в усіх інших випадках.	Проценти можуть також оподатковуватись у Договірній Державі, в якій вони виникають, і відповідно до законодавства цієї Держави, але якщо одержувач фактично має право на проценти, податок, що стягується таким чином, не повинен перевищувати: - 2% від валової суми процентів, що сплачуються: у зв'язку з продажем у кредит будь-якого промислового, комерційного або наукового обладнання; у зв'язку з продажем або наданням у кредит будь-яких виробів чи послуг одним підприємством другому підприємству; за позиками будь-якого виду, що надаються банком або другою фінансовою установою; - 5% від валової суми процентів в усіх інших випадках.

ПРОДОВЖЕННЯ ДОДАТКУ 3

Продовження Таблиці 3.1

Країна	Стаття 10 «Дивіденди»	Стаття 11 «Проценти»
Австрійська Республіка	Дивіденди, що сплачуються компанією, яка є резидентом Договірної Держави, можуть також оподатковуватись у цій Державі відповідно до законодавства цієї Держави, але якщо фактичний власник дивідендів є резидентом іншої Договірної Держави, то податок, що стягується таким чином, не повинен перевищувати - 5% від загальної суми дивідендів, якщо фактичним власником дивідендів є компанія (інша, ніж партнерство), яка безпосередньо володіє щонайменше 10% капіталу компанії, яка виплачує дивіденди; - 15% від загальної суми дивідендів в усіх інших випадках.	Проценти можуть також оподатковуватись у цій Договірній Державі, у якій вони виникають, та відповідно до законодавства цієї Держави, але якщо фактичний власник процентів є резидентом іншої Договірної Держави, податок, що стягується таким чином, не повинен перевищувати 5% від загальної суми процентів.
Велике Герцогство Люксембург	Дивіденди, що сплачуються компанією, яка є резидентом Договірної Держави, можуть також оподатковуватись у цій Державі відповідно до законодавства цієї Держави, але якщо особа - фактичний власник дивідендів є резидентом іншої Договірної Держави, то податок, що стягується таким чином, не повинен перевищувати: - 5% загальної суми дивідендів, якщо фактичним власником дивідендів є компанія (інша, ніж товариство), яка безпосередньо володіє принаймні 20% капіталу компанії, яка сплачує дивіденди; - 15% загальної суми дивідендів в усіх інших випадках.	Проценти, що виникають у Договірній Державі можуть також оподатковуватись у цій Державі відповідно до законодавства цієї Держави, але якщо особа - фактичний власник процентів є резидентом іншої Договірної Держави, податок, що стягується таким чином, не повинен перевищувати: - 5% від загальної суми процентів у випадку процентів, які виникають в Договірній Державі і сплачуються за будь-якими позиками будь-якого виду, що надаються банком або будь-якою іншою фінансовою установою другої Держави, включаючи інвестиційні банки та ощадні банки; - 10% загальної суми процентів в усіх інших випадках.
Держава Ізраїль	Дивіденди можуть також оподатковуватись у Договірній Державі, резидентом якої є компанія, що сплачує дивіденди, і відповідно до законодавства цієї Держави, але якщо отримувач є фактичним власником дивідендів, податок, що стягується таким чином, не повинен перевищувати: - 5% від загальної суми дивідендів, якщо фактичним власником є компанія (на відміну від товариства), яка безпосередньо володіє принаймні 25% капіталу компанії, яка сплачує дивіденди; - 10% від загальної суми дивідендів, якщо фактичним власником є компанія, яка безпосередньо володіє принаймні 10% капіталу компанії, що сплачує дивіденди, якщо ця остання компанія є резидентом Ізраїлю і дивіденди сплачуються з прибутку, який є об'єктом оподаткування у Ізраїлі за ставкою нижчою, ніж нормальна ставка податку на компанії у Ізраїлі; - 15% від загальної суми дивідендів у всіх інших випадках.	Проценти можуть також оподатковуватись у Договірній Державі, в якій вони виникають, і відповідно до законодавства цієї Держави, але якщо одержувач є фактичним власником цих процентів, податок, що стягується таким чином, не повинен перевищувати: - 5% від валової суми процентів у разі, якщо проценти виникають у Договірній Державі і сплачуються стосовно будь-якої позики будь-якого виду, наданої банком другої Договірної Держави; - 10% від валової суми процентів в усіх інших випадках.

ПРОДОВЖЕННЯ ДОДАТКУ 3

Продовження Таблиці 3.1

Країна	Стаття 10 «Дивіденди»	Стаття 11 «Проценти»
Королівство Бельгія	Дивіденди можуть також оподатковуватись у Договірній Державі, резидентом якої є компанія, що сплачує дивіденди, і відповідно до законодавства цієї Держави, але якщо одержувач фактично має право на дивіденди, то податок, що стягується таким чином, не повинен перевищувати: - 5% загальної суми дивідендів, якщо право на дивіденди фактично має компанія, яка безпосередньо володіє принаймні 20% капіталу компанії, яка сплачує дивіденди; - 15% загальної суми дивідендів в інших випадках.	Проценти можуть також оподатковуватись у Договірній Державі, в якій вони виникають, і відповідно до законодавства цієї Держави, але якщо одержувач фактично має право на проценти, податок, що стягується таким чином, не повинен перевищувати: - 2% від загальної суми процентів, що сплачуються: у зв'язку з продажем у кредит будь-якого промислового, комерційного або наукового обладнання; у зв'язку з продажем або наданням у кредит будь-яких виробів чи послуг одним підприємством іншому підприємству; за позиками будь-якого виду, що надаються банком або іншою фінансовою установою; - 5% від загальної суми процентів в усіх інших випадках.
Республіка Кіпр	Дивіденди можуть також оподатковуватись у Договірній Державі, резидентом якої є компанія, що сплачує дивіденди, і відповідно до законодавства цієї Держави, але якщо особа - фактичний власник дивідендів є резидентом іншої Договірної Держави, податок, що стягується таким чином, не повинен перевищувати: - 5% від загальної суми дивідендів, якщо фактичним власником дивідендів є компанія (яка не є товариством), яка володіє безпосередньо принаймні 20% капіталу компанії, що сплачує дивіденди та інвестувала в придбання акцій чи інших прав компанії в еквіваленті не менше 100 000 євро; - 10% від загальної суми дивідендів у всіх інших випадках.	Проценти можуть також оподатковуватись у Договірній Державі, в якій вони виникають, і відповідно до законодавства цієї Держави, але якщо особа - фактичний власник процентів є резидентом іншої Договірної Держави, податок, що стягується таким чином, не повинен перевищувати 5% від загальної суми процентів.
Республіка Словенія	Дивіденди можуть також оподатковуватись у Договірній Державі, резидентом якої є компанія, що сплачує дивіденди, і відповідно до законодавства цієї Договірної Держави, але, якщо фактичний власник дивідендів є резидентом другої Договірної Держави, податок, що стягується таким чином, не повинен перевищувати: - 5% валової суми дивідендів, якщо фактичним власником є компанія, яка безпосередньо володіє принаймні 25% капіталу компанії, що сплачує дивіденди; - 15% валової суми дивідендів у всіх інших випадках.	Проценти можуть також оподатковуватись у тій Договірній Державі, в якій вони виникають, і відповідно до законодавства цієї Договірної Держави, але якщо фактичний власник цих процентів є резидентом другої Договірної Держави, податок, що стягується таким чином, не повинен перевищувати 5% від загальної суми процентів.

ПРОДОВЖЕННЯ ДОДАТКУ 3

Продовження Таблиці 3.1

Країна	Стаття 10 «Дивіденди»	Стаття 11 «Проценти»
Республіка Фінляндія	Дивіденди можуть також оподатковуватись у Договірній Державі, резидентом якої є компанія, що сплачує дивіденди, і відповідно до законодавства цієї Держави, але якщо одержувач є фактичним власником дивідендів, то податок, що стягується таким чином, не повинен перевищувати: - 5% валової суми дивідендів, якщо фактичним власником є компанія (на відміну від товариства), що безпосередньо володіє мінімум 20% капіталу компанії, яка сплачує дивіденди; - 15% валової суми дивідендів в усіх інших випадках.	Проценти можуть також оподатковуватись у Договірній Державі, в якій вони виникають, і відповідно до законодавства цієї Держави, але якщо одержувач є фактичним власником процентів, то податок, що стягується таким чином, не повинен перевищувати: - 5% валової суми процентів, якщо: одержувач є резидентом цієї другої Держави і такий одержувач є підприємством цієї другої Держави, і є фактичним власником процентів, і проценти сплачуються відносно заборгованості, що виникає по продажу в кредит цим підприємством будь-яких виробів або промислового, комерційного або наукового обладнання підприємству першої згаданої Держави, за винятком тих випадків, коли продаж або заборгованість існує між спорідненими особами; - 10% валової суми процентів в усіх інших випадках.
Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії	Дивіденди, що сплачуються компанією, яка є резидентом Договірної Держави можуть також оподатковуватись у цій Державі та відповідно до законодавства цієї Держави, але якщо бенефіціарний власник дивідендів є резидентом іншої Договірної Держави, то податок, що стягується таким чином, не повинен перевищувати: - 5% від загальної суми дивідендів, якщо бенефіціарним власником дивідендів є компанія, яка безпосередньо або опосередковано володіє принаймні 20% капіталу компанії, яка сплачує дивіденди; - 15% від загальної суми дивідендів в усіх інших випадках.	Проценти, які виникають у Договірній Державі, можуть також оподатковуватись у цій Державі відповідно до законодавства цієї Держави, але якщо бенефіціарний власник процентів є резидентом іншої Договірної Держави, податок, що стягується таким чином, не повинен перевищувати 5% від загальної суми процентів.

ЗАКІНЧЕННЯ ДОДАТКУ 3

Закінчення Таблиці 3.1

Країна	Стаття 10 «Дивіденди»	Стаття 11 «Проценти»
Чеська Республіка	Дивіденди можуть також оподатковуватись у Договірній Державі, резидентом якої є компанія, що сплачує дивіденди, і відповідно до законодавства цієї Держави, але якщо фактичний одержувач є резидентом другої Договірної Держави, податок, що стягується, не повинен перевищувати: - 5% від загальної суми дивідендів, якщо право на дивіденди фактично має компанія (на відміну від партнерства) і ця компанія є власником принаймні 25% капіталу компанії, яка сплачує дивіденди; - 15% від загальної суми дивідендів у всіх інших випадках.	Проценти можуть також оподатковуватись у Договірній Державі, в якій вони виникають і відповідно до законодавства цієї Держави, але якщо одержувач фактично має право на проценти і є резидентом другої Договірної Держави, податок, що стягується, не повинен перевищувати 5% від загальної суми процентів.
Швейцарська Конфедерація	Дивіденди можуть також оподатковуватись у Договірній Державі, резидентом якої є компанія, що сплачує дивіденди, і відповідно до законодавства цієї Держави, але якщо одержувач є фактичним власником дивідендів, то податок, що стягується таким чином, не повинен перевищувати: - 5% від загальної суми дивідендів, якщо фактичним власником дивідендів є компанія (інша, ніж товариство), яка безпосередньо володіє щонайменше 10% капіталу компанії, яка сплачує дивіденди; - 15% від загальної суми дивідендів в інших випадках.	Проценти можуть також оподатковуватись у тій Договірній Державі, в якій вони виникають, і відповідно до законодавства цієї Держави, але якщо фактичний власник процентів є резидентом іншої Договірної Держави, податок, що стягується таким чином, не повинен перевищувати 5% від загальної суми процентів.

Онлайн сервіс створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

ПРОТОКОЛ
створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 22:00:18 26.03.2025

Назва файлу з підписом: Nosenko_diss.pdf.asice
Розмір файлу з підписом: 2.3 МБ

Перевірені файли:
Назва файлу без підпису: Nosenko_diss.pdf
Розмір файлу без підпису: 2.4 МБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: НОСЕНКО ДМИТРО ВАДИМОВИЧ
П.І.Б.: НОСЕНКО ДМИТРО ВАДИМОВИЧ
Країна: Україна
РНОКПП: 3598902653
Організація (установа): ФІЗИЧНА ОСОБА
Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 22:00:18 26.03.2025
Сертифікат виданий: КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК"
Серійний номер: 5E984D526F82F38F04000000EA7F790132AC5205
Алгоритм підпису: ДСТУ 4145
Тип підпису: Удосконалений
Тип контейнера: Підпис та дані в архіві (розширений) (ASiC-E)
Формат підпису: З повними даними для перевірки (XAdES-B-LT)
Сертифікат: Кваліфікований

Версія від: 2025.02.05 13:00